SAADI

Golestan
(Grădina florilor)

264

BIBLIOTECA
PENTRU TOȚI

SAADI DIN ŞIRAZ

Golestan

(Grădina florilor)

POVESTIRI

1964

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traducere, Notă biografică şi *Note* de
GEORGE DAN

Cuvînt înainte de
TUDOR VIANU

Notă

Tălmăcirea de faţă este efectuată după volumul *Golestan*, ediţie îngrijită de Mahomed Ali Foroughi, Teheran, 1955 ; textele au fost comparate cu traducerea în limba rusă (de către Valentin Vasiliev), precum şi cu traducerile în limbile franceză şi germană (vezi *Nota traducătorului*, p. XX).

La sfîrşitul volumului se află un indice alfabetic cu ajutorul căruia cititorii vor putea găsi locul unde apare pentru prima dată şi este explicat în notă fiecare dintre cuvintele străine, numele geografice, numele proprii şi noţiunile mai puţin cunoscute întîlnite în timpul lecturii.

Redacţia

CUVÎNT ÎNAINTE

În cununa de traduceri din literaturile lumii, atît de îmbogățită în ultimii ani, încît s-a apropiat momentul în care un tînăr va putea cunoaște toate marile opere ale clasicismului, fără să părăsească domeniul limbii lui de acasă, tălmăcirea Golestanului *lui Saadi este una dintre cele mai binevenite. A întreprins-o George Dan, pornind de la versiunea în proză a unui persan care trăiește la noi, cu bune mijloace poetice, cu un lexic variat, pe alocuri cu umor în expresie, cu un arhaism discret. Riscul versiunii era asemănarea cu Anton Pann, care, deși se leagă prin atîtea fire cu folclorul național, n-a dat mai puțin opere atașate de marele ciclu al literaturilor orientale, din care provin atît unele din temele sale, cît și ideea însăși de a da cărți de învățătură poetică, deopotrivă cu acele atît de mult citite și iubite în răsărit.*

Acest risc a fost evitat. Saadi în românește nu seamănă cu Anton Pann. Prin vălul tălmăcirii, care nu trebuie să fie impenetrabil, ascultăm vorba dulce și cuminte a dervișului rătăcitor care, în acel veac, al XIII-lea, al treccrii lui prin lume, a trăit împrejurările cele mai tragice ale patriei sale: invazia nomazilor mongoli conduși de Gingis-Han și cumplitele pustiiri

produse de aceştia. Pornind de la Şiraz, primind învăţătura religioasă la Bagdad, Saadi rătăceşte mai departe spre apus, unde, la un moment dat, cade prizonier la cruciaţi, care îl duc să facă muncă de rob tocmai în Tripolitania. Itinerariul lui Saadi este unul din cele mai întinse şi mai complicate, dar el nu poate fi reconstituit decît din comentariul în proză, făcut din povestiri, din anecdote, din amintiri personale, cu care îşi însoţeşte versurile în cele două cărţi ale lui : Bustan (Livada) *şi* Golestan (Grădina trandafirilor *sau a* florilor, *cum traduce tălmăcitorul astăzi). Se pare că poetul a atins punctele cele mai îndepărtate, în Egipt, Palestina şi Arabia, Turkestanul şi insulele Golfului Persic, principalele oraşe ale Persiei, India. Lumea musulmană era ca un imens covor desfăşurat sub paşii rătăcitori ai unui închinător al lui Allah. Şi, astfel, poposind pe lîngă o moschee, bucurîndu-se uneori de ospitalitatea bogaţilor sau a prinţilor, doritori să-şi împodobească astfel curtea lor, trăind printre negustori şi meşteşugari, amestecîndu-se cu mulţimile oraşelor înţesate de oameni ale Orientului, rostindu-şi predicele lui mult ascultate, dar ascultînd el însuşi şi instruindu-se prin tot ce-i putea aduce schimbarea mediului în atîtea rînduri, poetul a adunat bogata materie de experienţe a cărţilor sale.*

S-a înapoiat, în fine, la Şiraz. Este un om umblat, instruit nu numai prin învăţătura maeştrilor lui sufiţi, ascultaţi încă din anii tinereţii, la Bagdad, dar şi prin întinsele lui lecturi în marea carte a lumii. Pe frumoasa lui figură, sub turban, fruntea netedă şi înaltă adăposteşte multe gînduri, ochii caută cu priviri blînde şi adînci, în jurul gurii aleargă zîmbetul ironiei înţelegătoare. Golestanul *ne învaţă că omul trebuie să adune în viaţă faptele bune ; ne recomandă tăcerea şi rostirea la timpul potrivit, temeinicia în vorbe şi acţiuni ; aminteşte sultanilor soarta lor pieritoare şi, împreună cu mulţimile oprimate, le cere bunătate şi îndurare, milă de soarta oştilor puse să se bată pentru ei. Tezaurul de învăţătură morală cuprins în* Golestan

ne mai previne de primejdia însoțirii cu oamenii ticăloși; ne atrage atenția de a nu disprețui puterea dușmanului; ne arată că viața retrasă este preferabilă acelei dusă de curtenii lingușitori; ne anunță că durerea este universală, deoarece o simte deopotrivă omul călcat de elefant ca și furnica strivită de talpa omului. Să ocolim răzbunarea, ne învață înțeleptul, deci și fapta care o poate provoca, să ajutăm pe săraci, să fim cumpătați, căci burta plină golește mintea, să mîncăm pentru a trăi, nu să trăim pentru a mînca. Să ne deschidem farmecului artei, căci dănțuiește și cămila la auzul cîntecului frumos, dar rămîne împietrită inima nesimțitorului. Mare este puterea cu care te înzestrează însușirea unei arte sau a unui meșteșug: ciubotarul trăiește și printre străini, dar șahul moare în arșița deșertului. Arată tact în toate: poți conduce pe elefant cu un fir subțire. Nu disprețui puterea celor mici: țînțarii pot ucide pe elefant și furnicarul pe leu. Fii econom cu pîinea ta de toate zilele, chiar dacă ți se întîmplă să-ți prisosească. Dacă ești înțelept, nu te lua la ceartă cu ușuraticul, cîștigă inima oamenilor cu dulci cuvinte. Fiindcă nu poți opri gura lumii, disprețuiește-o. Fii darnic cu bunurile tale.

Acestea și altele multe sînt învățăturile Golestanului, *însemnate la sfîrșitul scurtei povestiri a unor întîmplări pe care le rezumă în maxime de o mare concentrare. Aceste maxime sînt soluții individuale de viață, singurele posibile într-o lume și într-o vreme în care conștiința, organizarea și puterea claselor sociale oprimate era atît de mică, încît mulțimilor expuse silniciei de atîtea feluri, loviturilor soartei ineluctabile, nu le rămînea alt mijloc de apărare decît înzestrarea minții cu prudență și răbdare, cu multele atitudini inspirate de cunoașterea adîncă și subtilă a oamenilor și situațiilor.*

Citesc și recitesc Golestanul, *carte făcută pentru o lungă tovărășie. Într-un rînd mi se pare a găsi izvorul îndepărtat al* Nopții de decembrie *a lui Al. Macedonski. Sub numărul 17 și titlul* Hagiul șugubăț[1] *citesc povestirea bogatului călare pe că-*

P. 138.

mila care trebuia să-l ducă la Mecca. Îl însoțește pînă într-un loc un hagiu desculț, călare pe un asin, cîntînd cît îl ține gura :

„Nici călare pe cămilă nu-s,
nici, cămilă, oameni n-am de dus.
Nu-s stăpînul sclavilor și, ah !
nu-s nici robul vreunui padișah.
N-am nici grija unui bogătaș,
nici netihna unui nevoiaș.
Trag în pieptu-mi aer din belșug,
liber, astfel, zilele îmi duc..."

Bogatul se încumetă să străbată deșertul, fără ocoluri pe cărările umbroase, ca emirul lui Macedonski, și moare în apropiere de Mecca, unde haginl desculț ajunge sănătos. Trufia este încă o dată pedepsită, ca în atîtea epiloguri ale lumii vechi și noi. Poetul reflectează deci cu minte priepută :

„Cîți trăpași, ca fulgerul de iuți,
n-au rămas în pulberi așternuți,
iar asinul șchiop, mergînd la pas,
s-a întors cu viața lui acas' !"

Cum a ajuns povestea persană a celor doi călători spre Mecca pînă la Macedonski, care, înainte de a o versifica în Noapte de decembrie, *a povestit-o, în proză, sub titlul* Meka *și* Meka, *în* Romînul *din 13 ianuarie 1890 ? Pun această problemă istoriei literare a viitorului.*

Cartea de înțelepciune poetică a lui Saadi seamănă, într-un anumit fel, cu altele multe ale literaturilor mai vechi. Într-o epocă lungă, dar care a durat mai mult pentru Asia și pentru islam, orice carte era făcută cu intenția de a-l instrui pe cititorul ei. Între cele două finalități ale poeziei, distinse de vechii teoreticieni : a instrui și a desfăta (docere *și* delectare), *raportul n-a rămas totdeauna constant. Quintilian încă nu indica poeziei decît singură plăcerea,* solam voluptatem. *Persanii stăruie însă în vechea concepție pînă tîrziu, cum ne-o*

arată și Saadi, împreună cu ceilalți mari poeți ai epocii sale. Pentru a prețui deci cuprinsul moral al lui Saadi, sînt nevoit să-l compar cu acel al unor poeți ai Antichității, de pildă cu al lui Horațiu, și nu pot să nu constat, față de epicureismul cam îngust al acestuia, experiența omenească mai întinsă, căldura superioară a inimii persanului. O constatare ca aceasta îl va fi făcut pe Goethe, în anii bătrîneții lui, să îmbogățească formula umanismului său, sprijinită pînă la un timp de singura tradiție greco-latină, și să se deschidă literaturilor Orientului, ale persanilor și arabilor, ale indienilor și chinezilor. Traduceri bune și frumoase din toate acestea sînt dorite și de noi în momentul de lărgire a orizontului de cultură pe care îl trăim astăzi.

TUDOR VIANU

NOTA BIOGRAFICĂ

Povestirile, snoavele, aforismele şi vorbele de duh din paginile *Golestanului*[1] *(Grădina florilor* sau *Grădina trandafirilor)* şi ale *Bustanului (Grădina fructelor* sau *Livada)* au intrat de veacuri în graiurile Orientului musulman, şi astăzi persanii şi arabii ştiu aceste cărţi pe dinafară. *Golestanul* şi *Bustanul* sînt ca doi uriaşi chiparoşi care-şi întrepătrund trunchiurile şi ramurile. Din freamătul şi mireasma cetinilor de-a pururi verzi — cuvintele eterne ale capodoperelor lui Saadi — trebuie să deducem rădăcinile profund umane ale sensului deseori ascuns sub vălurile sufismului, şi totodată să închipuim zbuciumata biografie a neobositului hagiu, a marelui şeic-derviş. Datele rămase de la biografii şi cronicarii orientali, iranienii Daulet-Şah şi Amin-Ahmed Razy şi turcii Soruri şi Sudi sînt contradictorii, fabuloase şi învăluite în aura legendei şi a mitului. Nu ne rămîn decît datele autobiografice cuprinse în povestiri, dacă, bineînţeles, şi acestea n-or fi plăsmuiri ale înflăcăratei fantezii a lui Saadi, acest gingaş Horaţiu, ingenios Ovidiu, ritos Villon, hîtru Rabelais şi mintos Anton Pann al Orientului. Pe bună dreptate,

[1] În persană se citeşte *Golestan (gol* — floare şi trandafir) ; în turcă : *Gulistan* (floare, trandafir — *ghiul).*

Djami, ultimul din marii poeți clasici persani spunea în cartea sa *Beharistan*:

„În poezia noastră din Iran
sînt trei poeți care-s profeți,
deși a spus profetul în Coran
că după el, slăvitul Mohamed,
«nu va mai fi nici un profet».
Aceștia sînt cei trei profeți-poeți:
magistru-n povestiri, cum alții nu-s,
e Firdousi de la Tus,
în elegii e primul, Anvari,
și-n gingașe gazeluri — Saadi.“

*

Abu-Abdallah Mușrifaddin Saadi Șirazi este numele întreg și exact al poetului, și nu Muslihaddin Saadi, cum i se spunea pînă acum. Data nașterii e stabilită de unii în deceniul al optulea din secolul al XII-lea (1184), dar se pare că poetul a văzut lumina zilei la Șiraz, *„pămîntul neprihănit“*, mult mai tîrziu, între anii 1203—1208. Numele lui s-a făcut cunoscut sub domnia cîrmuitorului provinciei Fars, atabakul Abu-Bakr-ibn-Saad-ibn-Zanghi (1223—1258) care a salvat Farsul (Persida anticilor) de năvala sultanilor mongoli, vasalii lui Gingis-Han, plătindu-le acestora un bir anual de trei mii de galbeni.[1]

În cinstea acestui „salvator al Farsului“, poetul și-a adăugat la numele lui un „tekhallus“, pseudonim poetic după numele lui Saad, Saadi — care înseamnă în arabă „preafericitul“. Tatăl său, Abdallah, supranumit Mușrifaddin — ceea ce s-ar traduce cu „izbînda și folosul credinței“ — era un sărman predicator

[1] Saadi sugerează, printr-o metaforă ingenioasă, acest „bir în aur“ pe care-l plătea prințul său protector, spunînd în dedicația *Bustanului*: *„Zidul în care i-ai închis pe năvălitori e făcut din aur, nu din bronz“*. Aluzie la legenda coranică unde se spune că Alexandru a închis popoarele lui Gog și Magog într-un ocol zidit din bronz.

religios împovărat cu o familie grea. Desigur că i-a dat fiului său o educaţie severă, după preceptele islamice.

În *Bustan* poetul îşi aminteşte cum tatăl său *(„cerul să-i binecuvinteze ţărna, ca o ploaie binefăcătoare")* îi cumpărase o tăbliţă, un caiet şi-i pusese pe deget un ineluş de aur, pe care şcolarul, dornic de dulciuri, se şi grăbi să-l dea unui negustor pentru un pumn de curmale. În alt loc din *Bustan* poetul adaugă :

„Mi-amintesc că-n zi de sărbătoare,
ţînc, ieşii cu tata la plimbare.
Dîndu-mă cu joaca îi pierdui
urmele-n mulţime : «Tata ! Nu-i !»
M-apucai să ţip, să plîng — deodată
simt urechea, vai, că-i urechiată !
«Nu ţi-am spus, îmi zise a dojană
tata, ţine-mi-te de pulpană ?
Un copil nu pleacă razna-n lume,
singur cînd nu ştie să se-ndrume...»"

Dar copilul urechiat nu se ţinu multă vreme de poala veşmîntului părintesc. Tatăl său muri, şi el rămase orfan, pe la 12—14 ani.

După studiile începute în Şirazul natal, probabil sub oblăduirea vreunui prieten de-al răposatului părinte, tînărul Saadi, la 16—17 ani, e trimis la vestita şcoală „Nizamia" din Bagdad, înfiinţată în a doua jumătate a veacului al XI-lea de celebrul vizir al Selgiucizilor, Nizam-ul-Mulk. Bagdadul era pe-atunci încă reşedinţa califatului şi centrul celor mai mari savanţi ai islamismului. Silitor la învăţătură, tînărul poet învaţă araba şi obţinu o bursă („idrar"), avînd drept profesori teologi vestiţi, şeici sufişti, istorici şi filologi ai timpului. Astfel, primul profesor a fost savantul şeic Abu-l-Faradj-ibn-Samseddin-ibn-al-Djouzi al II-lea (1186—1257), un nepot al vestitului teolog, predicator şi istoric arab Samseddin-Abu-l-Faradj-ibn-al-Djouzi I (1116—1201), pe care mulţi cercetători l-au confundat cu nepotul său. Al doilea profesor a fost cunoscutul sufi, predica-

tor şi scriitor, şeicul Şihabaddin Suhravardi (1144—1234), discipol al vestitului fondator al ordinului sufist „Kadyria" —Abdalkadir Ghilani (mort 1166). Cel dintîi profesor, Djouzi, l-a educat pe elev în spiritul învăţăturii musulmane, iar cel de-al doilea, Suhravardi, a căutat să-i sădească în inimă învăţătura mistică a sufismului, ascetismul şi renunţarea la cele lumeşti.

Versurile pe care tînărul poet le-a scris în timpul şcolii, cu toată înrîurirea dascălilor săi sufişti, clocotesc de dorul de viaţă al adolescentului. Iată ce ne spune însuşi Saadi în povestirea *Cîntăreţul prost (Golestan)*:

„Oricît datu-mi-a porunci şeicul Adu-l-Faradj-Samseddin-Djouzi (fie-n paza lui Allah de-a pururi!) muzici să n-ascult printre dervişi, poruncindu-mi aspră sihăstrie, tinereţea mea a fost mai tare, sîngele învăpăiat m-a-nvins".

Din povestirile în care Saadi aminteşte despre călătoriile sale de-a lungul şi de-a latul lumii musulmane, e foarte greu să stabilim astăzi un itinerariu. Daulet-Şah, cel mai vechi biograf al lui Saadi, se mulţumeşte să ne dea următoarele date: *„Saadi a trăit 120 de ani. El închină studiilor 30 de ani, străbătu lumea întreagă în 30 de ani, şi, vreme de alţi 30 de ani, căzu în genunchi pe covorul proslăvirii şi urmă drumul învăţăceilor luminii. O, minunată viaţă precum aceasta, trăită zi de zi!"* Aceste date nu corespund realităţii, nici în ce priveşte vîrsta poetului, şi nici în ce priveşte împărţirea în trei faze a vieţii închinate studiului, călătoriei şi contemplaţiei mistice.

După absolvirea colegiului „Nizamia", Saadi face patruspre-zece pelerinaje la Mecca, apoi părăseşte Bagdadul şi intră în vîrtejul ameţitor al călătoriilor şi păţaniilor, consemnate în multe din povestirile din *Golestan* şi *Bustan*. Mai întîi străbate Siria: la Damasc trăieşte o vreme pe lîngă o moschee, unde se angajează în lungi discuţii contradictorii cu învăţaţii şi teologii musulmani; la Baalbek rosteşte înflăcărate predici în faţa „oamenilor mohoriţi"; sacagiu, cară apă pe uliţele Ierusalimului şi prin Siria, împărţind-o, milos, celor însetaţi. Apoi, cum povesteşte în *Lanţuri de fier, lanţuri de aur (Golestan)*:

„M-am certat cîndva-ntr-o adunare cu amicii mei de la Damasc. Fruntea întunat-am spre deşert şi-am purces către Ierusalim, fiarele-mblînzind, pînă căzui rob în fiare la ostaşi faranghi. Pusu-m-au de-a sila la Trables, laolaltă cu ebrei, în şanţul care înconjoară cetăţuia, din noroi să facem grei chirpici.“

Dacă povestirea reflectă adevărul istoric, atunci avem certitudinea că pe la 20 de ani, tînărul Saadi cade prizonier la cruciaţii francezi, în 1203 sau 1204, spre sfîrşitul Cruciadei a V-a. La această dată, prinţii creştini, profitînd de un armistiţiu impus de biserică, au ridicat zidurile cetăţilor Ptolomeu şi Tripoli cu banii aduşi de cavalerul Foulques de Neuilly şi, cum lipseau braţele de muncă, au folosit prizonierii sarazini la chirpici şi la zidărie. După o altă amintire păstrată în *Bustan* reiese că Saadi s-a recăsătorit în Yemèn şi-a avut un copil:

„Oh! mîhnirea mea cum s-o descriu?
Cerul pe Iusuf l-a zămislit
ca să-l piardă-n groapă, înghiţit,
precum Iunus, între fălci de chit;
zvelt se nalţă-un cipreş, şi-n curînd
vîntul morţii-l smulge din pămînt.
Ţărna creşte gingaşi trandafiri,
lîngă sîn să-i strîngă, moi, subţiri.“

Veşnic rătăcitor Ahasverus, Saadi, după ce cutreieră Siria şi Yemènul, ajunge în Turkestan. Povestirea *Tînăra grămătică (Golestan)* ni-l semnalează la Kaşhgar, în anul cînd Mohamed, sultanul Karezmului tocmai încheiase pace cu Chitaiul, adică în 1208. Dar se poate ca povestirea aceasta ca şi aceea a şederii lui Saadi într-o pagodă din India *(Bustan)* să fie doar ficţiuni poetice. După ce colindă oraşele Baalbek şi Beilakan din Armenia, Rumul sau Asia Mică, Basrah (Bassora) şi Kufa din Mesopotamia, Abisinia, Maghreb sau Mauritania, insula Kiş (Ormuz) din Golful Persic şi Egiptul, marele şeic-derviş

traversează Ghazna, Pendjabul, peninsula Gujerat şi ajunge la Somenat (Pattan-Somenat) în Hindustan. Aici, aminteşte el în *Bustan,* a avut loc faimoasa lui „iniţiere în brahmanism". Din povestire însă se vede că pretinsul iniţiat care şi-a *„însuşit, ca un adevărat brahman, doctrinele din Zend-Avesta"* confundă ghebrii (magii) adoratori ai focului, cu preoţii zeului Siva, confuzie care persistă de-a lungul povestirii între doctrinele mazdeismului şi cele ale brahmanismului. Dacă aşa stau lucrurile cum să-i dăm crezare poetului că a fost în India? Însuşi Saadi confirmă prin propriul său exemplu dictonul pe care-l citează în povestirea *Pezevenghiul şi şahul (Golestan):*

„Cel ce vînturat-a lumea, spune-o lume de minciuni".

Biografii Daulet-Şah şi Luthf-Ali-Beg pomenesc de cîţiva contemporani de-ai lui Saadi: magistrul Homan-Eddin din Tebriz (Tauris), epicurianul Nizary Kuhistany, originar din oraşul Pirţşend din Kuhistan, poetul Emir-Khosrou din Delhi, cu care Saadi, la bătrîneţe, se împrietenise, şi pe care, spune Daulet-Şah, *„pornise dinadins să-l vadă, în Hindustan".* Cronicarul Indiei musulmane, Mohamed Firiştah, cel mai vrednic de crezare dintre toţi istoricii orientali ne lămureşte astfel relaţiile dintre Saadi şi curtea de la Delhi: oraşul Multan era condus în acea vreme de prinţul Mohamed, fiul suveranului din Delhi, Ghiyath-Eddin-Balaban. Prinţul acesta, amator de poezie şi dornic să se înconjoare de poeţi panegirişti, ca suveranii din Şiraz, hotărî, după sfatul poetului Emir-Kosrou din Delhi, să-l atragă la curtea sa pe ilustrul autor al *Bustanului.* De două ori trimise la Şiraz soli încărcaţi cu daruri, rugîndu-l pe Saadi să-i onoreze, cu „umbra lui luminoasă", curtea, promiţîndu-i că la venire îi va cîştiga un locaş dotat cu veniturile mai multor sate din jurul cetăţii Multan. Politicos, Saadi refuză pe motivul că e prea bătrîn, trimiţîndu-i prinţului, drept omagiu, un manuscris al tuturor poeziilor sale, copiat de propria sa mînă şi

recomandîndu-i-l ca poet la curte pe prietenul său, Emir-Kosrou din Delhi.

*

După ce norii adunați din „fumul inimilor" se risipiră de pe cerul ținutului natal, Fars, prin politica prudentă și fermă a atabakului Abu-Bakr, fiul lui Saad, poetul Saadi, în vîrstă de aproape trei sferturi de veac, se întoarse din lungul lui surghiun, în Șiraz. În 1257 creă poemul *Bustan*, a cărui predoslovie începe astfel :

„Viața mi se scurse-n lungi călătorii,
și-am trăit prin lumea multor semințiii,
și, de pretutindeni, folosii și-un strop,
fiece recoltă-mi dete cîte-un snop,
dar mai blînde inimi ca-n Șirazul meu
nu-ntîlnii — Șirazul, ținută-l Dumnezeu!
Siria lăsînd-o, Rumul, n-am răgaz,
dorul-mi mînă pașii iarăși spre Șiraz.
Zis-am : «La prieteni orișice hoinar
zahăr din Egipet le aduce-n dar ;
trist ar fi-n grădina-aceasta că șezum,
și cu mîna goală ne-nturnăm acum.
Zahăr, dragi prieteni, n-am, însă v-aduc
zahăr de cuvinte, mult mai dulci la suc.
Zahăr din cerneala scrisă, dînd lucori
din străvechi bucoavne la cugetători.»"

Mai departe poetul își aseamănă cartea cu un palat cu „zece uși" (zece capitole) deschise spre înțelepciune. Poemul-predoslovie se încheie astfel :

„Stihurile mele-n Fars nu fac un ban
cum de mosc nu-ntreabă nimeni în Hotan[1].

[1] Tartaria chineză.

Ropot ca de tobă, numele-mi prin țări
prinde să se-audă de prin depărtări.
Lipsa din ținutul meu natal, o știu,
zvîrle pe cusururi vălu-i străveziu.
Azi, Saadi cutează,-n cartea sa, Bustan,
harnic să adune-n stihuri, an de an,
roze din Șirazu-i dulce-amirosind,
negru-n bob, piperul iute de la Ind...
Cartea mea-i curmală : miere-i carnea ei,
muști, și de la mijloc sîmburele-l iei..."

La un an după ce termină *Bustanul,* Saadi scrie, în 1258, *Golestanul.* E greu să ne închipuim că numai în doi ani septuagenarul Saadi a putut să scrie cele două capodopere, în care sînt cuprinse flacăra geniului său, sîmburele înțelepciunii cîștigate într-o viață, aducerea aminte a pățaniilor lungilor sale drumeții și suspinele după dusa tinerețe. Saadi își avea însemnate sau memorate povestirile din *Bustan* și *Golestan,* și, în cei doi ani, și le-a orînduit pe capitole, transcriindu-le. *Bustanul* e scris în versuri. Nemulțumit parcă de forma lui, Saadi concepe *Golestanul* în proză ritmată, turnată în aur masiv și bătută cu perle și nestemate de versuri scînteietoare :

„Într-o noapte cugetam în sine-mi la noianul zilelor apuse, după anii duși oftînd amarnic, și chilia inimii de piatră-o sfredeleam cu lacrimi-diamante, și scriam aceste-amare stihuri gemene cu-a mea amărăciune :

«Viața-n orice clipă scade c-un răsuflet.
Vezi că nu-ți rămîn prea multe clipe, suflet !
Ani cincizeci dormit-ai... Viață cît rămase ?
Oare din cinci zile poți să tragi foloase ?
Vai de-acel ce pleacă,-i vrednic de rușine,
de nu lasă-n urmă dîra vreunui bine...»"
(*Pricinile alcătuirii cărții mele,* Golestan)

Dacă în tinerețe Saadi și-a început hagealîcurile la Mecca, impuse de noviciatul discipolilor „căii lui Allah", fără îndo-

ială că mai tîrziu, şeicul-derviş şi-a continuat zeci de ani drumeţiile, de la Nil pînă peste lanţul munţilor Hinducuş, de la Marea Caspică pînă la Golful Persic — numai din dorul de a cunoaşte lumea. Iată ce spune prefaţatorul traducerii în limba germană, S. F. Oldenburg: *„Saadi era un mare cunoscător de inimi — şi oricînd îl interesau în mod profund oamenii, faptele şi impulsurile lor — şi probabil de aceea avea mereu dorinţa să compare oamenii din diferite ţări şi popoare. Concluzia la care a ajuns pe temeiul acestor comparaţii, dacă am judeca după operele lui, este că oamenii tuturor popoarelor şi ţărilor se deosebesc prea puţin unii de alţii, cu toţi iubind şi urînd, după cum i se părea lui, la fel.“*

Saadi a fost martorul Persiei medievale, o Persie trecută prin foc şi sabie de oştirile mongole ale lui Gingis-Han, o Persie sfîşiată de luptele sultanilor şi atabacilor setoşi de domnie, o Persie împărţită în stăpîni feudali susţinuţi de clericii musulmani şi un popor de dervişi flămînzi, desculţi, goi, bătînd drumurile la „sfînta piatră neagră“ din templul Kaâba de la Mecca, pe care în zadar o atingeau cu mîna şi o sărutau, căci viaţa lor rămînea mai neagră decît nesimţitorul meteorit negru zidit în peretele sanctuarului.

La fel cu poporul lui, şeicul-derviş a flămînzit, a dus lipsa veşmintelor şi a încălţărilor, a cerşit, a trecut prin primejdii de moarte, dar a continuat să pribegească şi să adune în ochiul şi în inima lui suferinţa întregului Orient musulman din secolul al XIII-lea. Iată un sumbru tablou al societăţii medievale în care poetul persan subliniază prăpastia dintre stăpîni şi robi:

„Unu-i în cocioabă, altu-n mîndre case;
unul e în zdrenţe, celalt în mătase.
Unu-ntinde blidul, altu-i bogătan;
unul duce lipsuri, altul e tiran.
Unu-i zdravăn, altul, zi de zi, boleşte;
unul înfloreşte, altul se-ofileşte.
Unul, blînd, deschide ochiul lui curat;
altul în păcate zace scufundat.
Unul rîde-n hohot, altul plînge-amar;

unul geme-n chinuri, altul nici habar.
Unul e stăpînu-a tot ce-i bun pe lume,
celalt sclav în lanţul soartei lui, anume.
Unu-i beat de sine, de măriri, plăceri,
celalt nu mai simte lipsuri, nici dureri.
Unu-al bucuriei zîmbet doar cunoaşte,
pe-altul nenorocul pas cu pas îl paşte.
Unul are-avere — pungi de galbeni, mii,
celalt n-are-o pîine pentru-atîţi copii ;
facla fericirii, rază după rază,
pe acela-n faţă îl tot luminează,
iar pe-acesta norul cel cu groasă umbră
şi lumina zilei veşnic i-o adumbră...“

Saadi ar fi putut să înmoaie în cerneală de aur trestia kalemului său şi să scrie kasîde închinate potentaţilor vremii, care l-ar fi răsplătit cu pungi de aur... Prietenilor care-l sfătuiau să-şi plece grumazul talentului sub talpa „stîlpilor“ de la curte, le-a răspuns :

„Nu, la cei puternici palma nu-mi deschid,
nici, cerşind obolul, n-oi întinde blid !
La stăpîn cerîndu-i acul împrumut,
simţi cum te străpunge-ariciul sub şezut...“

Spre sfîrşitul vieţii îşi preschimbă condeiul de trestie într-o spadă de flăcări scriind cu ea slovele adevărului :

„Saadi, cuvîntu-ţi nu se înspăimîntă ;
sabia de-ai tras-o,-n luptă te avîntă !
Spune adevărul ! Tot ce ştii, distainâ !
Jos cu mincinoasa lăcomiei haină !“

În *Kulyath* (antologia operelor lui Saadi) cineva a notat întîlnirea poetului cu sultanul Aba-Kahan, din care se dezvăluie spiritul bătăios al lui Saadi. La Tebriz, întîlnindu-se cu doi prieteni cărturari, fraţii Sahibdivan Aladdin şi Sahibdivan

Samssedin, care îl însoțeau pe sultan, aceștia descălecară și alergară cu brațele deschise să-l îmbrățișeze. Aba-Kahan, uimit de cinstea pe care curtenii săi o acordă unui necunoscut, îi întrebă: *„Cine-i omu-n fața cărui frunțile vi le plecați cu cinste dovedindu-i mare prețuire?“* *„O, stăpîne, i-au răspuns curtenii, ni-i părinte întru spirit, dascăl.“* Aba-Kahan le-a poruncit să-l poftească pe Saadi la curte. Mai mult de dragul prietenilor, poetul a venit la sultan, și, la plecare, fiind rugat să-i dea un sfat, i-a spus: *„Din această pămîntească lume nu poți duce-n lumea de apoi decît răsplătirea pentru fapte bune, ori pedeapsa pentru fapte rele. Slobod ești acuma să alegi!“* Sultanul l-a rugat să pună această cugetare în stihuri. Saadi a compus pe loc următoarele două beituri (distihuri):

„Șah, păstor de oameni, de ești omenos,
birul țării fie-ți pururi de folos.
Rău de ești, tributul facă-se venin,
căci îți storci supușii, un păstor hain.“

De cîteva ori Aba-Kahan îl întrebă dacă Saadi îl socotește *„bun păstor sau rău păstor de oameni“*.

Tot de atîtea ori îi răspunse marele șeic-derviș: *„Dacă ești păstorul bun al țării, despre tine-i vorba-n primul beit, iar de nu, în cel din urmă beit“*.

Saadi îi îndemna pe șahi și pe dregători, pe hani și pe emiri să nu silnicească poporul, *„pe acei a căror trudă sprijină-se țara-ntreagă, pe acei ce-s rădăcina vieții“*. Cînd sfaturile lui nu erau ascultate, șeicul-derviș îi amenința pe stăpîni cu pedeapsa lui Allah și chinurile iadului. Uneori, poetul, mai realist, îi prevenea pe „apăsătorii inimii poporului“, că norodul adus la marginea răbdării, le poate cere socoteală „smulgîndu-le rădăcina vieții“. În povestirea *Pățaniile tînărului luptător (Golestan)* le proorocește chiar sfîrșitul:

„Într-un roi țînțarii de se-adună,
pot și elefantul să-l răpună.
Iar furnici unite-n furnicare
rup și pielea leului cel tare.“

*

După cum spunea acad. Tudor Vianu[1] — *„Europa a ajuns tîrziu să ia cunoştinţă de literatura persană. Unele traduceri, ca, de pildă, acele germane ale lui Adam Olearius, din Saadi, au apărut încă pe la mijlocul veacului al XVII-lea. Dar abia în veacul următor, Anquetil-Duperron dă traducerea latină a Zend-Avestei, cu mare răsunet în mişcarea filozofică, apoi, în generaţia romanticilor, apar alte multe tălmăciri din toţi poeţii Persiei.“*

La noi, abia în anii puterii populare s-a tipărit o culegere din *Golestan* (ESPLA, 1959), la aniversarea a 700 de ani de la apariţia capodoperei lui Saadi, eveniment cultural sărbătorit în cadrul U.N.E.S.C.O. pe toate meridianele lumii. Iar acum *Golestanul* apare integral tălmăcit, vechea culegere fiind revăzută şi întreg volumul confruntat cu traducerile în franceză[2], germană[3] şi rusă[4]. Traducerea literală a fost făcută după textul original: *Golestan*, ediţie îngrijită de Mohamet Ali Forughi, Teheran, 1955, comparat de Valentin Vasiliev cu textul în limba rusă, *Golestan*, Moscova, 1957.

Golestanul este cel mai de preţ obelisc al literaturii persane, mai sfînt decît „sfînta piatră neagră“ din sanctuarul de la Mecca, pentru că în oglinda lui de diamant negru se răsfrînge viaţa unui poet în lumea de şahi, atabaci, emiri, sahibdivani, şeici, dervişi, neguţători şi cerşetori din cetăţile orientului islamic medieval.

Ca să întrebuinţăm o metaforă, în stilul genialului şeic-derviş, *Golestanul* este un pocal de argint bătut cu *„mărgăritare de poveţe înşirate pe al vorbei fir de aur“*, pocal plin cu *„amara hrană a moralei“* îndulcită cu *„mierea glumei“*. Dar argintul pocalului înţelepciunii are pe alocuri şi cîteva pete.

[1] În *Cuvînt înainte* la *Poeţi persani* (Ed. Tineretului, 1963).
[2] *Gulistan ou le Parterre de Fleurs*, de M. Sémelet, Paris, 1834 şi *Gulistan ou le Parterre de Roses*, de Ch. Defrémery, Paris, 1858.
[3] *Gulistan*, de E. Berthels, Berlin, 1922.
[4] *Golestan*, de Rustam Aliev, Moscova, 1957.

Este vorba de unele povestiri din capitolul *Despre dragoste şi tinereţe* unde cronicarul şi filozoful Saadi, dator să zugrăvească moravurile Orientului vremii sale, pe care „nu vrea să le acopere cu tăcerea" sa, îşi aruncă o privire şi asupra „amorului antifizic", cum îi spunea francezul Defrémery, înscriind pe argintul neprihănirii sale de şeic iluminat — umbre, pete negre provocate de otrava ciupercilor. Tălmăcitorul şi-a permis să imite pe mulţi dintre confraţii săi europeni, schimbînd genul „personajelor pătate", deşi unele traduceri (ştiinţifice) redau povestirile aidoma textului original, lucru care, la noi desigur, îl vor face viitorii tălmăcitori ai lui Saadi.

Cu toate aceste cusururi, *Golestanul* înfruntă şi va înfrunta mileniile, iar noi, cititorii, sîntem datori să-i sorbim *„mierea amară"* a înţelepciunii şi să reţinem distihurile din *Bun rămas cititorului :*

„Noi la timp le-am dăruit poveţe,
luminînd ani mulţi, precum făclia.
Că niscai urechi n-or să răsfeţe?
Solii doar îşi împlinesc solia..."

GEORGE DAN

PREDOSLOVIA TĂLMĂCITORULUI

lui Saadi

Profet, la brîu cu peană de păun,
care-ai bătut pe jos şi pe cămilă —
din Nil la Gange — globul de argilă... !
Cu ochii arşi de soare şi simun,

urmezi nisipu-n vecinicu-i surghiun,
şi te sfîşie-o nesfîrşită milă
de Persia, ce florile-şi tupilă
sub caii Gingis-Han-ului nebun !

Dar peana de păun, ţăişul limbii,
doboară iatagane, şahi şi hani —
deşert de hîrci şi pulberi de sultani,

căci Golestan-*ul de-şi arată ghimpii,*
păstrează — trandafir cu-aprinse foi —
mireazma-i ce răzbate pîn'la noi...

PREDOSLOVIA LUI SAADI

ÎN NUMELE LUI ALLAH, MILOSTIVUL ŞI BUNUL!

Lui, celui slăvit şi preamărit, pururea, smeriţi, să-i mulţumim, căci supuşi fiind în faţa lui, mila fără margini i-o trezim, iar recunoştinţă arătîndu-i, spor aducem fericirii noastre.

Fiece răsuflu-adînc în piept, cînd pătrunde, viaţa prelungeşte, iar cînd iese din lăuntrul nostru, cald, stîrneşte-n suflet bucurie.

Astfel sînt cuprinse-ntr-un răsuflet două binefaceri şi, de-aceea, pentru fiecare-n parte, noi, se cuvine-a-i da cîte-un prinos.

Oare a cui mînă, şi-a cui limbă dulce —
laude depline-i vor putea aduce...?

„O, *urmaşi ai lui Daud*[1] *! arătaţi-mi voi recunoştinţă : prea puţini din robii mei mă recunosc !*“ [2]

---

[1] *Daud (David)* — rege al Israelului şi al Iudeei (secolul al X-lea î.e.n.), tatăl lui Solomon. În *Biblie* şi *Coran* este trecut în rîndul profeţilor. Potrivit legendei avea o voce minunată care imita glasul păsărilor şi al animalelor. În mîinile lui, „prin voinţa Domnului“ fierul devenea înţelept şi se înmuia ca o lumînare de ceară. Tot după legendă, el ar fi fost primul care a făurit zalele.

[2] Citat din *Coran*, cartea sfîntă, biblia musulmanilor, trimisă lui Mahomed de către Allah, prin mijlocirea arhanghelului Gavril. Este compus din 144 *sure* (capitole), fiecare *sura* fiind alcătuită dintr-un număr de *yaţi* (versuri).

Bun e robu-acela ce, greşeli de are,
cere către curtea lui Allah — iertare,
căci altminteri nimeni, cum i se cuvine,
nu i-ar mai aduce mulţumiri depline.

Ploaia milei sale nesfîrşite, pururi se revarsă peste tot; masa binefacerilor sale, darnic, o aşterne pretutindeni. Vălul cinstei nu îl dă deoparte de pe robii cu păcat de moarte, nici nu-i lasă fără-a zilei pîine, pentru fapte demne doar de-un cîine.

O, tu, din tezaur tainic, veşnic plin —
saturi deopotrivă ghebru[1] *şi creştin.*
Poţi, tu, pe prieteni să nu-i miluieşti,
cînd şi cu duşmanii te milostiveşti?

Către farraş — vînt de răsărit — zis-a Domnul un covor s-aştearnă larg, ţesut din fragede smaralde, şi dădu poruncă Primăverii — doicii cu bogaţii sîni de nouri — s-alăpteze din belşug lăstarii rînduiţi în pămîntescul leagăn; pus-a el veşmînt primăvăratic — kàba[2] de mătăsuri verzi de frunze — pe copaci, şi pe odrasle-ramuri trase-n creştet scufe moi de flori; la porunca lui detunătoare mustul verde-al trestiei de zahăr se preschimbă-n minunată miere, şi prin grija-i creşte, dintr-un sîmbur de curmală, naltul palmier.

Toate: lună, soare, vînt, văzduh şi nor,
pîinea ne-o frămîntă, zilnic, tuturor.
Toate, după vrere, poţi să le supui,
vrednic tu la rîndu-ţi, fii supusul lui!

Datina ce-ajunse pîn'la noi de la cel ce e cununa firii, piscul de lumină-al zămislirii, mila, neprihana

[1] Adorator al focului, în persană (în arabă: *mag*).
[2] Mantie închisă la piept, lungă pînă la pulpe.

omenirii şi desăvîrşirea vremuirii : de la Mahomed al-Mustafa [1] (fie binecuvîntat de-Allah, veşnic lăudat de-Allah să fie !)...

El, ocrotitorul, darnicul proroc,
Cel ce fericire-mparte şi noroc,
Cel puternic foarte, pururi nevăzut,
şi cu-al profeţiei semn, cum s-a născut.

*

Zidul obştei temeri de ce-ar mai avea,
cînd tu sprijini zidul, zdravănă proptea ?
Teme-se de valuri şi-al genunii duh
cei ce-l au în arcă pe cîrmaciul Nuh [2] ?

*

El ajunse-n culmea împlinirii sale,
soare,-mpräştiat-a bezna lumii-n vale.
Orice însuşire-a sa mi te minune,
lui şi stirpei sale nalţă-i rugăciune !

... Datina mahomedană spune, că atunci cînd unul dintre robi cade frînt sub lanţuri de nelinişti, dacă-nalţă, plin de umilinţă, braţele spre curtea lui Allah, mila lui cerşind-o, iar măritul şi slăvitul creator din cer nu-l învredniceşte c-o privire, şi-ncă-o dată robul se mai roagă, şi din nou el ruga i-o respinge, şi-apoi robul iarăşi îl imploră-n hohote de

[1] *Mahomed (Mohamed)* — profetul întemeietor al religiei musulmane. Potrivit legendei avea o înfăţişare neobişnuit de strălucitoare, ce-i uimea pe toţi ; între umeri purta „semnul profeţilor". *Al-Mustafa* înseamnă *cel Mare.*

[2] Biblicul Noe, preluat de *Coran.*

plîns şi rugi fierbinţi, pentru-a treia oară,-atunci Allah (proslăviţi-l toţi !) grăieşte-astfel :

„O, voi îngeri, simt că mi-i ruşine-n faţa păcătosului meu rob : n-are alt stăpîn decît pe mine ; deci îl iert şi cu bunăvoinţă ruga i-o primesc şi-i împlinesc tot ce-mi cere : simt că mi-i ruşine-n faţa-mbelşugatelor lui rugi, lacrime şi hohote de plîns". [1]

Mare e mărinimia lui Allah ! Priveşte :
robu-nfăptui păcatul, iară el... roşeşte !

Slugi zeloase din lăcaşul Kaàba [2], care-i proslăveşte măreţia, recunosc că nu-l slujesc de-ajuns :

— „Doamne, noi nu te slujim pre tine, cum a te sluji şi se cuvine !"

Iară cei ce vor să-i zugrăvească nimburile strălucirii sale, se cufundă-n hăuri de uimire :

— „Doamne, noi nu te cunoaştem bine, cum a te cunoaşte, se cuvine !"

Dacă oarecine-ar vrea să mă îndemne
să-i descriu pre Domnul, aş tăcea pesemne.
Inima pierdută [3] ce-ar putea să-nsemne

---

[1] Citat din *Coran*.

[2] Literal : „casă patrată". Este „moscheia sacră", principalul sanctuar al islamismului, ctitorit, după legendă, de Abraham şi fiul său, Ismail. E situată în Mecca, într-o piaţă înconjurată de arcade şi un şir de stîlpi de fier, cu lanţuri care susţin candelabre de argint. În pereţii exteriori sînt zidite şase minarete. Are 39 de porţi. Înăuntru este pardosită cu aur şi luminată de candelabre de aur şi de argint. Două treimi din înălţimea moscheei sînt tapisate de jur împrejur cu celebra mătase neagră pe care sînt brodate, în aur fin, cu litere mari, versete din *Coran*. Într-un perete, înţepenită şi zidită, stă „piatra neagră" (un meteorit uriaş) pe care hagiii trebuie să o sărute sau s-o atingă cu mîna, de cîte ori ocolesc templul. Spre acest „Ierusalim al musulmanilor", Mecca, îşi întorc faţa credincioşii cînd îşi fac *namaz*-ul (ruga).

[3] Textual : „Cel ce-şi pierde inima", adică : cel îndrăgostit de Allah pînă la pierderea cunoştinţei.

despre-acel ce n-are umbră și nici semne[1]*?*
Tace-ndrăgostitul și adînc în rana
pieptului păstrează dragostei icoana.
Iar din gura celui ce-are-n piept o rană,
n-ai s-auzi o șoaptă, mut e ca o stană.

Cică un cucernic înțelept, capul aplecîndu-și-l în piept, se-afundă în marea de extaz ; cînd ieși din starea-aceasta, treaz, unul din prieteni, făcu haz :

— „Din grădina-n care te-ai plimbat, ne-ai adus vreun dar preaminunat ?"

— „M-am gîndit, răspunse înțeleptul, că de-ndată ce voi fi aproape de-ale trandafirilor tufișuri, rupe-voi de trandafiri o poală, prietenilor mei să-i dăruiesc. Dar cînd am pătruns printre tufișuri, beat de-mbătător parfum de roze, poala hainei mi-a scăpat din mîini !"

O, biul-bul[2] *ce cînți în dimineață,*
de la flutur dragostea o-nvață :
dîndu-și duhu-n flăcări s-a zbătut,
dar în chin arzînd, rămase mut.
Cei ce-nfumurați lumina cată,
n-o să-i vadă vatra niciodată.
Vrednic de lumină-acela este,
ce, văzînd-o, nu ne-a dat vreo veste.

*

O, tu, care-n slavă-ntreci, în străluciri,
orice-nchipuire, gînduri și simțiri —

[1] Potrivit învățăturilor islamismului, Allah este lipsit de semne materiale.

[2] La persani privighetoarea este de gen masculin, simbolizîndu-l pe tînărul îndrăgostit. Fluturele este aici credinciosul care „arde în focul divin", fără să poată rosti un cuvînt.

de-orice buchisirăm, de-orice ni s-a spus,
de-orice auzirăm — tu eşti mai presus!
Spartă-i întrunirea, dus e traiul drag,
şi-ncă zugrăvirii tale-i stăm în prag!

LAUDA ŞAHULUI ISLAMISMULUI
(DOMNUL SĂ-I ÎNVECINICEASCĂ LUI ŞAHIA!)

Faima minunată-a lui Saadi, ce răsună tuturor pe buze, şi cuvîntu-naripat ce-i zboară peste globul lumii de argilă, şi al povestirilor kalem [1] — dulce cum e trestia de zahăr — şi o filă-a scrierilor sale — scumpă ca un vechi hrisov de aur [2] — toate nu-s doar rodul viu al minţii şi-al desăvîrşitului său har, ci prin faptul că *stăpînul lumii, osia la roata vremurii, al lui Suleiman* [3] *moştenitor, pavăza credinţei musulmane, el măreţul atabak* [4], *marele Muzaffar ad-Din va-d Dun* [5] *Abu-Bakr-ibn-Saad-ibn-Zanghi* [6]

---

[1] *Kalem (kalam)* — condei de trestie.

[2] Şahii Persiei dăruiau favoriţilor lor cîte un hrisov, care, prezentat guvernatorilor din provincii, le aducea pungi cu aur; de aici denumirea de „hrisov de aur".

[3] *Suleiman (Sulaiman)* — biblicul rege Solomon, fiul lui David, preluat de *Coran*. După cronicile unor autori persani şi arabi din evul mediu, regiunea Fars era partea centrală a regatului lui Solomon. Titulatura de: „urmaş al lui Suleiman", se adaugă, de obicei, în documentele cîrmuitorilor Farsului.

[4] Regent, conducător al regiunii Fars.

[5] În traducere: „Marele biruitor al lumii spirituale (al credinţei) şi al lumii trecătoare (al omenirii)".

[6] Atabakul (1226—1258) regiunii Fars, care, pe atunci, cuprindea Irakul persan, Irakul arab şi Mesopotamia. Datorită înţeleptei politici a acestui cîrmuitor, Farsul a scăpat neatins de

— *umbra lui Allah peste pămînt (Doamne fii de dînsul mulţumit, şi la rîndu-ţi mulţumeşte-l, Doamne!)* el lăsă asupra lui Saadi caldele-i priviri ocrotitoare, vrerea arătîndu-şi şi dorinţa, după care oamenii cei simpli, laolaltă cu acei aleşi, toţi l-au îndrăgit pe Saadi, fiindcă zice un proverb arab : „*Turma îl urmează pe păstor*".

Doar de cînd privirea ta mă luminează,
cartea-mi străluceşte : soare în amiază!
Chiar cînd robu-acesta plin e de cusururi,
şahul cînd le-ngăduie, merite-s de-a pururi!

*

Cînd băieşu-n baie mi-a-nmînat cîndva
boţu-i de argilă[1] *ce mă-nmiresma :*
— „O, din mosc sau ambră eşti, am întrebat,
dulcea ta mirozmă de m-a şi-mbătat...?"
— „Nu, răspunse-argila, colb am fost în drum,
dar cu trandafiru-alăturea şezum :
el, vecinu,-mi dete-mbătător parfum —
fără de mireasma-i, colb aş fi şi-acum..."

---

năvălirea pustiitoare a mongolilor lui Gingis-Han, în schimbul supunerii şi a multor pungi de galbeni date plocon. După invazia mongolilor, Farsul, cu capitala lui, Şiraz, a rămas singurul ţinut paşnic, unde se refugiau meşteşugarii, savanţii, poeţii etc. fugiţi din ţările jefuite de hoardele lui Gingis-Han. Saadi după ce-l laudă pe tată (Saad I, salvatorul Farsului) îi aduce laude şi fiului, căruia, potrivit obiceiului vremii, îi dedică, în *Predoslovie*, *Golestan*-ul. De numele „proteguitorului", Saad al II-lea, este legată porecla de Saadi. Exagceratele merite pe care i le atribuie nu sînt reale, poetul nu credea în ele şi nici nu vroia să fie crezut de alţii ; dar, atribuindu-i-le, intenţia lui era să-i insufle dorinţa de a le avea. Cu toate rugile adresate lui Allah de a-l ferici pe „proteguitorul" său, şahul Saad a murit tînăr, după o domnie de numai 12 zile.

[1] Argila parfumată servea, pe vremea lui Saadi, drept săpun.

Doamne, fericește musulmanul, viață dăruindu-i din belșug, crește-i răsplătirea îndoită pentru merite, virtuți și fapte, nalță-i lui prieteni, căpetenii, trece-i prin pîrjol dușmani și zùrbavi, astfel precum scrie în *Coran*. O, Allah, păzește țara lui, apără-i moștenitorul drag!

Lumea ni-i ferice, domn de cînd ne este,
fie-i fericirea veșnică! Pe creste
flamura izbînzii Domnul să i-o țină!
Crește copăcelul tînăr în tulpină,
doar cînd șahul nostru-i este rădăcină.
Lujerii țărînii flori deschid aprinse,
doar din dărnicia bunelor semințe.

Doamne, creator măreț din ceruri, apără de rău și de primejdii, apără Șirazul [1] meu curat! Apără-l cu brațul și cu fierul așprilor și drepți cîrmuitori, și cu străduința și cu zelul celor înțelepți sfătuitori — pînă-n zorii zilei de apoi!

Dragul meu prieten, știi de ce anume
fui pribeag, departe, prin străina lume?
Am lăsat Turkanul [2]! Parcă uraganul
lumea o-ncîlcise :-n păr etiopianul!...
Toți erau ei fiii lui Adam, dar fiare,
lupi setoși de sînge cu-ascuțite gheare.
Îngeri, în cetate, blînzi păreau ca mieii,
dar, ostași, afară — leii-paraleii!
Cînd venii în țară, pace era-n țară,

---

[1] Vechiul *Cyropolis*, capitala regatului lui Cyrus, cel mai vechi oraș din Iran, capitala Farsului, patria lui Saadi și a lui Hafiz. În secolul al XIII-lea Șirazul, scăpînd de invazia lui Gingis-Han, a devenit unul dintre cele mai înfloritoare centre culturale ale Orientului.

[2] Textual: „Am fugit de tiurci", locuitorii Turkanului (Turchestanul de astăzi, la răsărit de Marea Caspică). (Vezi și p. 123, n. 2.)

tigrii, sîngeroşii,-n miei se preschimbară.
Astfel, ani în urmă, inima-mi se strînge,
lumea-n chin şi lacrimi, greu gemea în sînge...
Azi, sub Abu-Bakr-Saad-Zanghi Direptul,
ochii-mi se răsfaţă, inima-i cît pieptul!
Farsul n-o să piară sub urgii de vremuri,
cît pe tron tu, umbra Domnului, nu tremuri.
Azi de pe tot globul vin pribegi pe cale,
s-afle adăpost la pragul porţii tale...
Poartă-le de grijă lor şi mie, tată,
tatăl, creatorul lumii,-ţi dă răsplată.
Negru e pămîntul de pirjoluri, arsul!
Doamne, de pieire apără-ne Farsul,
cît va fi Pămîntul,
cît va bate vîntul!

PRICINILE ALCĂTUIRII CĂRŢII MELE, GOLESTAN

Într-o noapte cugetam în sine-mi la noianul zilelor apuse, după anii duşi oftînd amarnic, şi chilia inimii de piatră-o sfredeleam cu lacrimi-diamante, şi scriam aceste-amare stihuri gemene cu-a mea amărăciune :

„Viaţa-n orice clipă scade c-un răsuflet.
Vezi că nu-ţi rămîn prea multe clipe, suflet!
Ani cincizeci dormit-ai... Viaţă cît rămase?
Oare din cinci zile poţi să tragi foloase?
Vai de-acel ce pleacă,-i vrednic de ruşine,
de nu lasă-n urmă dîra vreunui bine...

Bubuie-a plecării tobă[1] *făr'de milă;*
el n-a strîns povara, nu e pe cămilă.
Somnul dimineţii dulce-l mai răsfaţă,
dar drumeţul pierde-a drumului dulceaţă.
Fiecare-n lume nalţă-o nouă casă;
pleacă-apoi şi casa altuia şi-o lasă.
Pe-altul l-amăgeşte visul tinereţii;
nimeni nu rămîne mult în casa vieţii[2].
Nu-i prieten cine des prieteni schimbă:
demnă-i de iubire a trădării limbă?
De li-i scris să moară toţi — frumoşii, sluţii —
doar acel ferice-i ce-a slujit virtuţii.
Du-n mormînt, din vreme, numai fapte bune,
nimeni nu-ţi aduce după-ngropăciune...
Viaţa ca zăpada-n soare se topeşte,
piere, iar stăpînu-i încă se-amăgeşte.
O, tu, care-n piaţă mergi să-ţi iei de cină,
mîinile de-s goale, n-ai basmaua plină.
Cel care de verde grîu-şi toacă inte,
strînge de la alţii spicele căzute.
Deci ascultă sfatul lui Saadi acum:
asta este calea, alta nu-i; la drum!"

Cugetînd asupra ăstor lucruri, am găsit că-i mare fericire să m-aşez în colţul sihăstriei, şi să nu mai văd în ochi pe nimeni, şi să-mi şterg din catastiful limbii limbuţia vorbelor deşarte, ros de remuşcare să nu spun:

„Surd, cu limba retezată, pe vecie mut,
decît trăncăneala celui care e limbut".

[1] Alegorie pentru apropierea morţii.
[2] Alegorie pentru trupul schimbător şi pieritor.

În estimp, dintre prieteni, unul — soţ în kadjavehul[1] jalei mele şi-n chilia de învăţăcei — vine, după vechiu-i obicei, cată să glumească, face haz, şi-n zadar încearcă să aştearnă desfătarea vorbelor — covor. Nu-i răspund şi fruntea nu-mi ridic din genunchii pustniciei mele. El, jignit, privindu-mă, oftă :

— „O, cît eşti în stare şi cît încă ai
limbă-n gură, frate, dă simţirii grai.
Vesel fii ca mine ; cînd va fi bătut
ceasul morţii, sigur, rămînea-vei mut."

Cineva din preajma mea i-a spus :

— „Da, Cutare[2] pusu-şi-a în gînd să închine restul vieţii sale rugii şi tăcerii. Tu de-asemeni, dacă poţi, adună-ţi mintea-n cap şi-ţi alege drumul cumpătării !"

I-a răspuns prietenu-mi atunci :

— „Jur pe strălucirea lui Allah şi pe-a noastră veche prietenie, că n-o să răsuflu uşurat şi n-oi face nici un pas măcar, pînă cînd nu se va-nfiripa dialogul după obicei şi după canoane din bătrîni. Nu-i frumos pe-un prieten să-l jigneşti, pe cînd jurămîntu-l calci uşor[3]. Şi-i potrivnic minţii cu ochi ageri, şi-i potrivnic celor înţelepţi zulfikarul lui Ali în teacă, limba lui Saadi-ntre dinţi să zacă."

---

[1] *Kadjaveb* — palanchin cu două locuri, cumpănit pe şalele cămilei.

[2] Aluzie la Saadi.

[3] Aluzie la un verset din *Coran* în care se spune că poţi călca un jurămînt, hrănind sau înveşmîntînd zece săraci, sau eliberînd un sclav, ori, dacă eşti strîmtorat, postind trei zile.

[4] *Zulfikar* — literal : „despică-vertebre" ; numele unei săbii bătălia din satul Bedr, a fost smulsă de Mahomed din mîna idolatrului arab Asa-ben-Munabbih. Profetul a dăruit-o vărului şi ginerelui său Ali, primul dintre adepţii islamismului şi al patrulea calif.

— „O,-nțeleptule, rog spune-mi: limba-n gură ce e?“
— „La comoara-nțelepciunii limba este cheie“.
— „Dacă ușa-i zăvorîtă, cum să știe-o lume
de-i giuvaiergiu lăuntru, sau telal[1] anume?“

*

Deși înțelepții-și dau părerea
bună-creștere că e tăcerea,
totuși nici tăcerii să nu-i păsui,
ci la timp gîndirea să ți-o glăsui.
Dreapta judecată o-nspăimînți,
doua cînd anapoda le faci:
s-amuțești, cînd trebui să cuvînți,
să vorbești, cînd trebuie să taci!

Ce mai! n-am putut să rabd, și-atunci m-am gîndit că fața de mi-o-ntorn, nu dau semne de prietenie către cel mai bun dintre prieteni.

Ești oștean? Dușmanul bine ți-l înbață
doar de poți să-l birui, ori să-i fugi din față.

Deci pornii vijelios cuvîntu-mi și-amîndoi ieșirăm la plimbare în afara zidului cetății. Asta se-ntîmpla în primăvară; gerul se-nmuiase și-ncepuse dulcea-mpărăție-a florilor.

Mantii moi de frunze-au pus copacii, strai
verde, cum îmbracă fericiții-n rai[2].

*

[1] Negustor ambulant de haine vechi.
[2] Musulmanii cred că fericiții din rai poartă veșminte de mătase verde.

Începuse luna Urd-Bihişt [1] — Djalàl [2],
cînd biul-bulii cîntă triluri de cristal,
şi pe roza-aprinsă perle ude-ţi par
lacrimi de frumoasă cu obraji de jar.

Noaptea-a trebuit să ne-o petrecem la un alt prieten, în grădină, într-un colţ plăcut şi-nfloritor. Crengi spre crengi, se-mbrăţişau copacii, şi pămîntul — ierburi verzi şi flori — mozaic părea de pietre scumpe, iar din bolta viţelor de vie spînzurau ciorchini scăpărători, precum puii cloştii de pe cer.

O grădină c-un pîrîu de-argint;
în livadă, păsări piruind...
Colo, vezi lalele — curcubeie —
ici, belşug de roade ce scînteie.
Şi sub umbra pomilor adie
vîntul printre frunze foşnitor,
larg desfăşurînd tapiserie
de cameleon multicolor...

Dimineaţa, gîndul de-a ne-ntoarce, biruind dorinţa de-a mai sta, văd prietenu-mi că-şi umple poala cu zambile, roşii trandafiri, amarande, verde busuioc, gata să pornească spre cetate. Spusu-i-am :

— „O, frate, precum ştii, florile se vestejesc şi pier, nestatornică-i grădina-n floare, şi-nţeleptii-au spus : «De ce-i vremelnic, inima nu trebuie să-ţi legi»."

Prietenul mă întrebă :

---

[1] A doua lună a vechiului calendar iranian (folosit şi astăzi) care ţine de la 21 aprilie pînă la 21 mai.

[2] Textual : „era Djalàl". Vechiul calendar solar iranian a fost elaborat în secolul al XI-lea, la observatorul din Isfahan, de către un grup de savanţi-astronomi sub conducerea savantului şi poetului Omar Khayam. Acest calendar, precum şi sistemul cronologic propus de dînsul au fost botezate după numele sultanului Djalal ad-Din Malik, şah din Seldjukid (1070—1092).

— „Dar ce e de făcut?"

I-am răspuns:

— „Pentru desfătarea ochilor, pentru bucuria inimii, pot să scriu *Grădina florilor*, dintru ale căreia petale vîntul toamnei nu va smulge-o foaie, şi rotirea globului de-argilă n-o să-i schimbe primăvara-n toamnă.

Ce folos că-n glastre roze pui, zambile?
Din Grădina florilor *ia-ţi cîteva file!*
Rozele-n cinci zile veştejesc pe masă,
dar Grădina florilor *veşnic amiroasă!*"

Cînd rostii aceste stihuri, iată-l cum aruncă florile-i din poală şi, prinzînd pulpana hainei mele, zise:

— „Cel mărinimos cînd dă făgadă, împlineşte fără de tăgadă!"

Chiar în ziua-aceea de sub pană-mi înflori al optulea capitol: *Despre bunul simţ în adunări.* I-am croit, din grai, veşmînt uşure, spre folosul celor grăitori şi-elocvenţa scribilor la curţi. Mai pe scurt, în cea grădină încă dăinuiau tîrzii, plăpînde flori, cînd sfîrşii de scris *Grădina florilor.* Dar sfîrşitaievea va să fie, cînd plăcea-va şahului măreţ — *reazemul lumii, umbra Creatorului, scînteierea milei lui, comoara vremilor, pavăza credinţei, răsfăţatul zodiilor bune, biruitorul vrăjmaşilor, braţul drept al statului puternic, flacăra credinţei pure, giuvaierul omenirii, mîndria Islamului,* Saad, *fiul atabakului, padişahul padişahilor, ocîrmuitorul popoarelor, ocrotitorul şahilor arabi şi perşi, el, stăpîn pe mare şi uscat, el, urmaşul tronului lui Suleiman: Muzaffar ad-Din va-d-Dun Abu-Bakr-ibn-Saad-ibn-Zanghi (Domnul să-şi reverse-asupra lor*[1] *fericiri şi măreţii*

[1] Adică asupra lui Saad I, tatăl, şi Saad II, fiul.

depline !), doar cînd şahul va să-şi plece ochii milei lui împărăteşti pe carte.

De-o să-mpodobească-a' filelor petale
cu bunăvoinţa măreţiei-sale,
străluci-va cartea-mi : galeria Chinii [1],
Erjeng [2] *cu-arabescuri şi-nflorate linii !*
Şahul n-o să-şi strîmbe faţa cu acreală :
nu-i Grădina florilor *loc de plictiseală,*
mai ales că-n mîndra mea Predoslovie
numele lui Saad [3] *pus e pe vecie...*

LAUDA MARELUI EMIR [4] ABU-BAKR-IBN-ABU-NASR [5]

Încă-o laudă mai am de-adaos : cartea mea, logodnica simţirii şi gîndirii mele, din pricina lipsei sale de-orice frumuseţe, ruşinată, nu-şi va ridica ochii blînzi şi desnădăjduiţi de lîngă picioarele sfielii, nu va cuteza să se arate dinaintea obştei celor mari, în-

[1] *Galeria chinezească de tablouri* din oraşul Sina era un templu budist, bogat împodobit cu picturi şi sculpturi, socotite cele mai frumoase din lume.

[2] Biblia mannicheiştilor, împodobită cu portrete şi cu miniaturi minunate, zugrăvite de Manni, întemeietorul acestei erezii (o îmbinare de creştinism, dualism persan şi alte credinţe) răspîndită în Iran şi în Asia Mijlocie. Manni, deşi considerat un iscusit pictor chinez, care „făcea minuni", adică înfrumuseţa templele mannicheiste cu „minunate zugrăveli", a fost jupuit de viu, în jurul anului 244 e.n., din porunca lui Bahram, urmaşul lui Hormuz.

[3] Textul : „Saad-ibn-Abu-Bakr-ibn-Saad-ibn-Zanghi" — Saad al II-lea.

[4] Guvernator persan.

[5] Vizirul lui Saad I.

ţelepţi cu „inimi preacurate“ [1] — pînă nu va fi împodobită-n vălul de mireasă şi podoaba scumpă a bunăvoinţii celui ce-i măreţ, drept, înţelept şi glorios emir — *răsfăţatul cerului, sprijinul tronului, sfetnicul ocîrmuirii, limanul sărmanilor, adăpostul veneticilor pribegi, dascălul învăţaţilor, prietenul neprihăniţilor, mîndria Farsului, mîna dreaptă a şăhiei, magistrul aleşilor, dregătorul curţii, slava lumii şi-a credinţei, scutul islamismului şi musulmanilor, reazemul sultanilor şi şahilor — el Abu-Bakr-ibn-Abu-Nasr (fie ca Allah să-i prelungească viaţa, să-i sporească şi mai mult puterea, bucuria să-i lărgească pieptul strălucind sub mari însemne ale măririi !) el, cel proslăvit de dregători din toate ţările, el, cununa nobilelor însuşiri !*

Cine stă sub umbra ocrotirii sale,
fapte bune face chiar dacă-s greşale,
iar duşmanul însuşi vine să se-ncline
şi pe toată viaţa prieten îi devine.

Ceilalţi robi şi-apropiaţi ai lui au o-ndatorire fiecare. Dacă dintr-aceştia careva nu-i îndeplineşte vreo poruncă, sau se-arată fără păs şi grijă, tras e la răspundere de-ndată şi supus la aprige mustrări.

Cît priveşte tagma de dervişi [2] — cărora de-asemeni li se cere să-i cinstească şi binecuvinte pe cei mari şi faptele lor bune — cred că-i bine, plini de cuviinţă, să-şi îndeplinească datoria, stînd departe

[1] „Inimi preacurate“ au numai oamenii înzestraţi cu darul iubirii mistice, iraţionale.

[2] *Derviş* are două sensuri : sărac, cerşetor, vagabond — şi călugăr musulman rătăcitor. Ei predicau mortificarea trupului, purificarea sufletului, cunoaşterea şi contopirea cu Dumnezeu. Dervişismul a apărut în Orient la sfîrşitul secolului al IX-lea şi s-a răspîndit, îndeosebi în veacul al X-lea şi mai tîrziu, ca un original protest împotriva islamismului ortodox şi mai ales împotriva crudei realităţi din vremea şahilor, a atabacilor şi emirilor.

de mai-marii lumii : de-s pe-aproape,-ncep cu linguşirea, pe cînd dacă sînt cît mai departe, scapă şi de prefăcătorie, şi-apoi ruga lor e auzită mult mai lesne de Allah din cer.

Cerul cel adus din spate s-a-ndreptat de bucurie,
maică-ta cînd îi aduse vremii fiu asemeni ţie! [1]
Cîtă-nţelepciune, milă-n ziditorul lumii noastre,
cînd pe oameni să-i ajute, har dă robului din astre.
Vecinică e fericirea celui ce-a strîns bun renume :
după moarte, nepătată, slava lui va creşte-n lume.
Laude de ţi-ar aduce, sau de nu,-nvăţaţii — fie!
N-are trebuinţă-o zînă de podoabe şi-alifie...

IERTARE PENTRU NEVREDNICIA MEA DE A SLUJI LA CURTE ŞI PRICINA PENTRU CARE MI-AM ALES ÎNSINGURAREA

Faptul că simţindu-mă nevrednic şi m-am depărtat de sîrguinţa de-a aduce laude la curtea-mpărătească a măriei-sale — pot să-l lămuresc în chipul următor : cică-odinioară-n Hindustan [2] vreo cîţiva dintre-nţelepţi vorbeau despre preamintosul Buzurdjmihr [3], şi nu i-au găsit nici un cusur, doar că prea încet era

[1] Versurile sînt adresate din nou emirului Abu Nasr.

[2] India.

[3] *Buzurdjmihr (Abazurg-a-mihir)*, care în persană înseamnă „Cel pe care îl iubim mult", era fiul lui Bakteghian. Datorită înţelepciunii sale a ajuns vizirul şahului *Nuşiravan* şi dascălul fiului acestuia, Hormuz. Întrebat o dată cum a devenit înţelept, Buzurdjmihr a răspuns : „Mi-am însuşit prevederea corbului, lăcomia rîmătorului, răbdarea cîinelui şi mîngîierile pisicii".

la vorbă, prea tărăgăna mult cu răspunsul ; doar un răbduriu putea să-adaste pînă cînd rostea un cuvinţel. El, cînd auzi acestea,-a zis :

— „E mai bine să gîndesc : ce spun ? decît să mă căinez : ce-am spus ?"

Cel bătrîn, hîrşit de viaţă, ştie vorbii să-i dea preţ :
cugetă, şi, după-aceea, vorba-aduce tot sfieţ.
Nu intra de-a surda-n vorbă, fără să gîndeşti întîi.
Judecă şi dă răspunsul, chiar la urmă de rămîi.
Pune-n cumpănă cuvîntul cît pe limbă n-a ajuns.
Limba muşcă-ţi mai nainte de ţi-o taie : „Ho ! De-ajuns !"
Doar prin grai deosebire-i între om şi dobitoc,
dar te-ntrece-acesta dacă adevăr nu spui de loc.

Însumi vorbe de cutez să-nşirui chiar sub ochii-acestor dregători ai măriei-sale şah Saad (fie-i izbîndirile slăvite !), în a cărui curte e cununa celor înţelepţi şi învăţaţi, prin aceasta îmi îngroş obrazul şi-s nedemn de-a sta pe lîngă tron ; o mărgea de sticlă n-are preţ cît un bob de orz, cînd, în bazar, vînd giuvaiergiii nestemate ; piere nimbul faclei lîngă soare, iar un minaret oricît de nalt, scund e lîngă muntele Alvand [1].

Cine-şi saltă capul mîndru spre răsfăţ,
capul o să-şi spargă-n lovituri de băţ.
Plin de umilinţă, slobod [2] e Saadî —
nimeni cu umilii nu se va sfădi.
Mai întîi să cugeţi şi-apoi să grăieşti ;
pune-ţi temelie şi-apoi să zideşti !

---

[1] *Alvand (Elvind)* — lanţ muntos şi pisc (3400 m) în Iran, la sud de Hamadan. Localnicii îi spun şi *Alburs*, adică *Nasul*.

[2] Referire la independenţa poetului datorită sărăciei şi inexistenţei unei poziţii sociale înalte.

Ştiu, curteni, să fac flori de hîrtie, dar ce rost au ele-n florărie? Ştiu frumosul să-l preschimb în bani, însă cui să-l vînd în Canaan [1]?

Loghman [2] fu-ntrebat o dată:

— „Spune, cine te-a-nvăţat înţelepciune?"

— „Orbii, zise dînsul, mă-nvăţară; ei pînă nu pipăie un loc, nu îşi pun piciorul la noroc!

«Chibzuieşte cum să ieşi din groapă, mai nainte de-a intra în ea!» [3]"

*

Cearcă mai întîi de eşti bărbat,
şi-apoi te gîndeşte la-nsurat.

*

Sprinten de-i cocoşu-n luptă şi-are clonţ
cum să-nfrunte şoimul, gheară ca de bronz?
Mîţa peste şoareci cît leoaica sare —
dar un şoarec pare tigrului în gheare.

---

[1] E vorba de Canaanul biblic, după legendă patria lui Iosif cel Frumos. Saadi exagerînd laudele la adresa celor de la curte, spune, alegoric, că nu-şi poate vinde „frumosul său *Golestan*" în „Canaanul curţii", adică în însăşi reşedinţa „frumuseţii şi neprihănirii".

[2] *Loghman (Lukman)* — după legendă, unul dintre cei mai înţelepţi oameni care au trăit vreodată pe pămînt. Este înfăţişat ca un om modest, respectuos, politicos şi înzestrat cu un ascuţit spirit de observaţie. Există, în limba arabă, o culegere de fabule atribuite lui Loghman, pe baza cărora unii cercetători sînt înclinaţi să vadă în el pe însuşi Esop. Se spune că Loghman era un negru cu buzele groase, originar din Egipt, unde fusese sclav. De asemenea se mai afirmă că ar fi fost croitor sau cizmar. Celor care-l batjocoreau pentru urîţenia lui, Loghman le răspundea: — „Deşi am faţa neagră, inima, în schimb, mi-i albă; deşi am buze groase, ele, în schimb, rostesc cuvinte subţiri".

[3] Proverb sau poate morala vreunei fabule de a lui Loghman.

Fiindcă am încredere deplină în desăvîrşirea celor mari, căci, blajini, vor trece cu vederea lipsurile-acelora mai mici, nedezvăluind vreo stîngăcie, scris-am cîteva cuvinte scurte, să adun în carte-mi lucruri rare : întîmplări ciudate, pilde, stihuri, snoave şi legende vechi despre viaţa şahilor de-odinioară — pentru care-am irosit o bună parte din ai vieţii ani multpreţioşi. Iată pricinile zămislirii cărţii mele, zisă *Golestan*, iară buna-i reuşită, ah, vine doar din mila lui Allah !

Fie ca prin vremuri stihul să-mi rămînă,
cînd din trupu-mi pulberi vor zbura-n ţărînă.
Vrui să las în urmă-o zugrăvită dungă [1],
fiindcă-n veşnicie viaţa nu-i prea lungă.
Poate că-nţelepţii,-n ruga lor fierbinte,
de-un derviş ca mine şi-or aduce-aminte...

Doar un ochi dacă-ţi arunci pe carte, vezi cum în capitole se-mparte, şi-i o fericire c-am deschis falnicei grădini cu flori de vis doar opt porţi [2], precum în paradis, cititorii să nu-mi plictisească :

Capitolul I : *Despre ale şahilor moravuri*
Capitolul II : *Despre-ale dervişilor purtări*
Capitolul III : *Despre meritele cumpătării*
Capitolul IV : *Despre foloasele tăcerii*
Capitolul V : *Despre dragoste şi tinereţe*
Capitolul VI : *Despre neputinţă şi bătrîneţe*
Capitolul VII : *Despre-nrîurirea educaţiei*
Capitolul VIII : *Despre bunul simţ în adunări*

---

[1] Aluzie la picturile lui Manni din cartea *Erjeng*.
[2] Adică opt capitole.

ANUL ZĂMISLIRII CĂRȚII MELE

Fost-au fost, cînd dulce vremuiră
peste lume, ani de la Hegiră[1]
șase sute și cincizeci și șase[2]...
Vrut-am sfaturi să vă dăm, frumoaše;
vi le-am dat — Allah le aibă-n seamă! —
noi purces-am spre țărîna-mamă...

---

[1] Literal: „fuga" lui Mahomed (16 iulie 622), cînd a fost înfrînt la Mecca de către dușmanii islamismului. De la această dată începe socotirea anilor în calendarul musulman.

[2] Deci anul 1258 e.n.

Capitolul I

DESPRE ALE ŞAHILOR MORAVURI

1

MINCIUNA CU GÎND BUN

Auzit-am că un şah, o dată, l-a mînat la gîdea pe-un ostatic, dînd poruncă să-i reteze capul. Bietul rob, în deznădejde-amară, s-a pornit, în limba lui de-acasă, crîncen pe cel şah să-l ocărască, împroşcîndu-l cu înjurături. Vorbele proverbului străvechi: *„Cine-n clipa morţii-şi dă răsufletul, de-orice taină îşi descarcă sufletul"*.

Cine din primejdii n-are cum să iasă,
prinde de mîneru-i spada cea tăioasă.

*

Dacă omul deznădăjduieşte,
limba de un cot şi-o alungeşte[1],
cum pisica-nvinsă iute sare
cîinele să-l sfîşie în gheare!

Şahul întrebă:
— „Ce spune robul?"
Bun la suflet, un vizir răspunse:

[1] Adică, limba sa dezvăluie tot ceea ce are pe inimă.

— „O, stăpîne,-ostaticul cuvîntă : *«Firea celor mînioşi mînia-i, firea celor blinzi mărinimia-i, ci Allah de-a pururi îl iubeşte doar pe cel ce bine-nfăptuieşte»* [1]".

Şahului, făcîndu-i-se milă, îl iertă pe rob. Dar alt vizir zise împotriva celuilalt :

— „N-au cinstire sfetnicii-unui şah dacă adevărul nu-l rostesc. Ăst ostatic, ce-i aici de faţă, ocărî şi sudui stăpînul."

Şahul, ascultînd aceste vorbe, s-a-ncruntat amarnic şi-a rostit :

— „Mai pe plac mi-a fost «minciuna» lui, decît «adevărul» ce mi-l spui, căci «minciuna»-i binele-l dorea, pe cînd «adevăru»-ţi fapta rea. Zis-au înţelepţii-odinioară : *«Mai de preţ minciuna cu gînd bun, decît adevărul cu gînd rău»*."

Dacă şahul face orişice-i vei spune,
eşti nelegiuit de nu-i dai sfaturi bune.

*

Pe boltita sală de-ascultare a lui Fereidun [2] stă scris aceasta :

---

[1] Citat din *Coran.*

[2] *Fereidun (Afridun)* — şah mitic al Iranului, erou din poemul *Şahnameh (Cronica şahilor)* de Firdousi (940—1020). Descinde din Tahamur, predecesorul lui Djamşid. Acesta a fost detronat de tiranul Zahhak, din umerii căruia au crescut doi şerpi ce se hrăneau cu creieri de om. Pentru a hrăni şerpii, Zahhak ucidea zilnic cîte doi oameni. Poporul, sub conducerea făurarului Kawa, a pornit o răscoală împotriva uzurpatorului Zahhak, l-a pus în lanţuri şi i-a restituit lui Fereidun tronul. În amintirea lui Kawa, care a fost înălţat la gradul de comandant de oşti, Fereidun şi-a făcut steagul din şorţul lui de piele împodobit cu pietre preţioase.

„Nu rămîne, frate muritor,
nimeni pe pămînt moştenitor.
Îţi încrede cugetul curat
doar în cel ce lumea a creat.
Nu-ţi fă reazim pămînteşti averi,
fugi de ele, fiindcă mîine pieri!
Mulţi ca tine lutul i-a crescut
şi le-a dat mormîntul aşternut.
Sufletul tău pur, neprihănit,
cînd îşi lasă trupul obosit,
totuna-i de mori sub baldachin,
sau la umbra unui mărăcin...“

2

SULTANUL PIZMAŞ

Cică-n Horasan [1], un şah, cîndva, pe sultan Mahmud-ibn-Saboctakin [2] l-a visat vărsîndu-se ca apa şi ţărînă s-a făcut, doar ochii se roteau în ale lor odăi.

Înţelepţi de frunte nu putură visul să i-l tălmăcească, numai un derviş i-l tălmăci :

— „Încă şi-astăzi ochii, ochii săi, mai rostogolesc, pizmaşi, văpăi după mîndra-i ţară Horasan, stăpînită de un alt sultan !"

Şahi vestiţi pe sub pămînturi sînt,
nelăsînd nimica pe pămînt !
Stîrvul de sultan, un hodorog,
datu-l-au ţărînilor zălog,
şi ţărîna, os cu os, l-a ros —
n-a rămas nici pulbere de os.
Nume bun ce dă cu vremea piept

[1] Regiune în partea de nord-est a platoului iranian.

[2] *Mahmud-ibn-Saboctakin (Sabukteghin)* — cel mai însemnat sultan din dinastia Gaznevizilor (997—1030), cuceritor al întregului Iran şi al unei însemnate părţi a Asiei Mijlocii. A căpătat un trist renume datorită firii sale sîngeroase şi a cruzimilor înfăptuite în campaniile de jaf din India.

este-al lui Nuşiravân[1] *cel Drept.*
Dragul meu, fă bine tuturor,
fii cu punga vieţii păstrător,
mai nainte de-a se fi strigat:
„Nu mai e! S-a dus! A răposat!"

[1] *Nuşiravân (Anuşirvân)* — literal: „suflet nemuritor", unul dintre cei mai puternici şahi ai Iranului (531—579), din dinastia Sasanizilor. Imperiul lui se întindea între Marea Mediterană şi fluviul Indus, Marea Roşie şi Marea Caspică, Pontul Euxin şi malurile Iaxar-ului. Profetul Mahomed se felicită că a avut norocul de a se naşte în timpul domniei lui Nuşiravân „cel Bun şi Drept".

3

MEZINUL CEL VITEAZ

Fost-a fost un fiu de şah, cîndva, scund şi slut, cu fraţi frumoşi, înalţi. Taică-su-l privi-ntr-o zi cu scîrbă. Tînărul, ghicindu-i simţămîntul (fiindcă el în suflete citea), zisu-i-a părintelui :

— „O, tată, e mai bun piticul cel isteţ, decît uriaşul nătăfleţ. Nu tot ce-i înalt are şi preţ. Mielu-i mărunţel, însă-i curat, elefantu-i mare, dar spurcat !

Dintre munţi e cel mai mic Sinai,
dar cel mai iubit de Adonai[1].

*

N-auzişi ce-a spus un slab mintos
unui nătărău burduhănos :
— „Decît graşi măgari, vreau mai degrab'
cal arab, şi poate fi şi slab !"

Taică-său a rîs de-aceste vorbe. Sfetnicii pioşi se înclinară, fraţii-adînc în inimi se mîhniră.

[1] Aluzie la legenda coranică, împrumutată din *Biblie*, unde se spune că Moise a primit de la Iehova (Adonai) tablele legii, pe muntele Sinai.

Cîtă vreme taci, cei dimprejur
nu-ţi cunosc nici merit, nici cusur.
Nu-i tot ceea ce, vărgat, tu vezi,
blana unui tigru, să te-aşezi;
s-ar putea să ai de-a face-acum
chiar c-un tigru care doarme-n drum.

Zice-se că un temut vrăjmaş s-a pornit asupra-acelui şah. Oştile cînd stară faţă-n faţă, cel dintîi, pe cal, la bătălie, principele-a fost şi-astfel grăi:

— „Nu sînt eu din cei ce la măcel
dosul dau, ci,-n mîini purtînd oţel,
ochii-n bătălie mi-i învolbur
prin vîrtej de sînge şi de colburi!
Capete sub paloş cînd îţi sar,
viaţa ta ţi-o joci pe-un singur zar!
Cel fugar ce calcă peste morţi,
joacă viaţa oştilor la sorţi!"

Astfel cuvîntînd, dădu năvală, doborînd un pîlc de mercenari. Cînd la şah se-ntoarse, la picioare, sărutînd, smerit, pămîntu,-a zis:

— „O, tu care m-ai dispreţuit,
vorbe azvîrlindu-mi în obraz,
gras de eşti la trup şi împlinit —
nu te crede însă şi viteaz!
Calu-ngust la crupe,-n crudul ceas,
mult mai bun e decît boul gras!"

Spune-se că dùşmani erau, iarbă, iar oştirea şahului puţină. Cum un pîlc de oaste sta să fugă, prinţul scoase-un răcnet şi strigă:

— „Voi, viteji cu braţele voinice, iureş daţi, să nu vă-mbrace-n fuste[1]!"

[1] Umilinţă la care erau supuşi fugarii de pe cîmpul de luptă.

Dîrzele-i cuvinte-mbărbătară inimile celor călăreţi, care s-au întors, pornind atacul. Spusu-mi-s-a că-n această zi oştile au spulberat vrăjmaşii.

Prinţul cînd la şah se-nfăţişă, şahu-i sărută şi ochi şi frunte, lîngă pieptu-i cald îmbrăţişîndu-l, şi-astfel, copleşindu-l zi de zi, prinţ moştenitor îl întări.

Fraţii, pizmuindu-l în ascuns, în bucate-otravă-i picurară. Soru-sa-i văzu şi-l prevesti, deschizînd şi închizînd fereastra. Cel mezin, ce-n suflete citea, pricepu şi murmură în sine :

„Ce păcat ar fi cei buni să piară, iar hainii să le ieie locul !"

Chiar de moare fenixul Humai[1],
buhnei sub arîpă n-o să-i stai.

Şahu,-aflînd de-această mişelie, pe feciori chemîndu-şi-i pe rînd, aspru îi certă şi-i pedepsi. Iară mai apoi a împărţit la feciorii săi împărăţia, astfel potolind gîlcevi, urzeli.

Zice-se : „Dorm dervişi pe-o rogojină, zece, dar doi şahi pe-o-mpărăţie-s mulţi".

Omul lui Allah din pîinea lui
dă jumate şi dervişului.
Patru zone[2] *şahul de-a cuprins,*
spre a cincea gîndu-i zboară-aprins...

---

[1] *Humai (Huma)* — fenix, pasăre care aduce fericirea oamenilor. Potrivit legendei, oricine ar fi fost cel atins de umbra humei devenea şah. Huma se hrăneşte numai cu oseminte.

[2] Astronomii musulmani împărţeau lumea în şapte zone, corespunzînd celor şapte planete cunoscute pe atunci.

4

FIUL TÎLHARULUI

Cică-o ceată de tîlhari arabi se-aciuase sub un pisc de munte şi,-aţinînd la caravane drumul, cruzi, pe băştinaşi îi spăimîntau. Oştile şăheşti dădură dosul. Greu fiind de cucerit sălaşul ce-şi durară sub cel vîrf de munte, capii din ţinuturi megieşe sfat ţinură, paguba s-o curme, căci ziceau :

— „Pe hoţi de nu-i stîrpim, nu, cu nici un chip nu-i mai oprim !

Pe ogor de-ai răsădit un pom,
doar cu-o mînă-l smulge orice om ;
dar de-l laşi să prindă rădăcini,
nici cu boii nu-l dezrădăcini !
Rîul, cu-o lopată, la izvor,
poţi să mi-l zăgăzui mai uşor,
dar de creşte-n vadul lui, gigant,
nu-l zăgăzuieşti c-un elefant !"

Cei bătrîni chitiră c-ar fi bine un pîndar să se strecoare-n munte, iar ei să adaste-un ceas prielnic, cînd tîlharii-or coborî în vale să atace niscaiva drumeţi, peştera lăsîndu-şi-o deşartă. Se mînară-n grabă-ostaşi destoinici, care se pitiră-n stîncării.

Noaptea, pe cînd hoţii se-nturnară, frînţi de trudă, prăzile tîrîndu-şi, armele-şi zvîrliră şi tot jaful. Cel

dintîi duşman pe capul lor somnul fu, înşelătorul somn.

De îndată, cum s-a înserat,
Soarele în beznă-a asfinţit :
Iunus[1] *între fălcile de chit.*

Vajnicii oşteni, din locul lor de pîndă, le săriră hoţilor în spate, şi-i legară, unul după altul — braţele-n frînghii pînă la umeri. Dimineaţa i-au adus la curte. Şahul a şi dat poruncă-ndată tuturor să li se taie capul. Printre ei, întîmplător, era şi-un băiat cu frageda lui vîrstă cum e rodu-abia ieşit din floare, şi-ale cărui fire moi de iarbă, în grădina rozelor din chipu-i, gîngaşa verdeaţă şi-o mijeau. Unul din viziri căzu-n genunchi, talpa tronului o sărută şi obrazu-i de mijlocitor peste lespede lipindu-l, spuse :

— „O, stăpîne, băieţandrul încă fructe n-a gustat din pomul vieţii, nu s-a bucurat de tinereţe. Mila ta, ce nu cunoaşte margini şi mărinimia ta înaltă, ierte-i sîngele aprins şi iute !"

Ruga-aceasta nefiind pe placu-i, şahu-ntunecat la chip rosti :

— „Raza celor buni nu lumina-va
plodul cu obîrşie mîrşavă.
Pe cei josnici stă învăţătura
ca pe-o turlă nucile, de-a dura.

Deci mai bine-i să stîrpim toţi hoţii, nimicind hoţeasca seminţie, trunchiul ei smulgînd din rădăcini ! Nu-i o faptă de-nţelept anume : foc să stingi şi să păstrezi scîntei, şarpe să ucizi, lăsîndu-i puii !

[1] Proorocul Iona, inclus de islamism în rîndul profeţilor anteriori lui Mahomed.

Apă vie[1] *de-ar ploua din zodii,*
din răchită n-ăi culege rodii!
Nu te înhăita c-un om murdar:
papura nu dă nicicînd zahăr!"

Vorbele acestea, vrînd-nevrînd, i-au plăcut vizirului, ce-aduse laudă-nţeleptelor cuvinte ale şahului, şi-astfel răspunse:

— „Ceea ce grăi măria-ta este adevăru-adevărat! Sigur că băiatu,-ntre tîlhari, un tîlhar ar fi ajuns sadea! Dar umil-supusa voastră slugă crede c-o putea să-l instruiască printre cei cinstiţi, şi-astfel să-i dea firea blîndă-a celor înţelepţi: încă este fraged, şi năravul şi înverşunarea tîlhărească n-au prins rădăcini într-al lui suflet. V-amintiţi că scrie-ntr-un hadis[2]: *«Pruncii, musulmani se nasc cu toţii, dar părinţii lor îi fac apoi: mozaici, creştini sau mazdeişti»*[3].

Păcătoasă, a lui Lot[4] *soţie,*
şi-a pierdut cu alţii-n preacurvie
strămoşescu-i har de profeţie.
Cîinele lui Kahf[5]*, cu lungă limbă,*
pîn' la urmă,-n peşteră, se schimbă
într-un om cu grăitoare limbă..."

---

[1] În credinţele superstiţioase ale mai multor popoare: apă cu proprietăţi miraculoase, care vindecă rănile şi învie morţii. Potrivit legendei, acest „izvor al vieţii" sau „fîntînă a nemuririi" se află în Oceanul Beznelor de la marginea mărilor.

[2] Tradiţie profetică, legendă despre Mahomed şi tovarăşii săi de idei.

[3] Adică idolatri, închinători la focul lui Zoroastru.

[4] Profet care ar fi trăit înainte de Mahomed. După *Biblie*, îngerii l-au salvat pe Lot din Sodoma şi Gomora în flăcări, iar pe păcătoasa lui soţie, care şi-a aruncat o privire înapoi, au prefăcut-o într-un stîlp de sare.

[5] Textual: „cîinele tinerilor prieteni ai peşterii". Aluzie la legenda creştină a „prietenilor peşterii", împrumutată de *Coran* şi devenită proverbială în Orient. Kahf este unul din „cei şapte tineri", fiii unui demnitar din Efes, care a trăit

Astfel agrăind cu tîlc vizirul, ceilalţi sfetnici i se-alăturară. Şahu-i lăsă viaţa celui tînăr.

— „Fie,-oftă, cu toate că iertarea-mi n-o să-i fie de vre un folos.

Ştii ce spune Zal[1] către Rustam[2]:
«Chiar de-i mic, te teme de duşman!
Mici, văzui pîraie la izvor,
dar cînd, spumegînde, vin zăpor
duc la vale, în vîrtejuri largi,
cămilari, cămile şi dăsagi!»

În sfîrşit, vizirul, cu blîndeţe, grijuliu, de umeri ia băiatul şi îl dă pe mîna unui dascăl, bine să-l înveţe să vorbească, să răspundă plin de cuviinţă şi-alte-nvăţuri priincioase foarte slujbelor la curtea padişahă. Scurt, fu drag în ochii tuturor.

Într-o zi viziru-aduse vorba şahului de meritele sale:

— „O, stăpîne, zise,-nvăţătura celor înţelepţi l-a luminat, destrămîndu-i bezna de sub frunte!"

Şahul i-a răspuns, zîmbind cu tîlc:

— „Chiar de-l creşte-al omenirii stup,
puiul de lupoaică-ajunge lup!"

Ani trecură unul şi-ncă unul. Haita de borfaşi a mahalalei şi-l alese căpitan pe tînăr şi-nnodară tainică frăţie. La soroc, îl şi înjunghiară pe vizir şi cei doi fii

---

pe vremea împăratului Decius. Cei şapte fii au renunţat la idolatrie, trecînd la creştinism. Urmăriţi de oamenii împăratului, ei reuşesc să fugă şi scapă de pedeapsa cu moartea ascunzîndu-se într-o peşteră. Acolo au vieţuit „vreme de 309 ani", ajutaţi şi păziţi de un cîine credincios. Trăind împreună cu aceşti „tineri prieteni ai peşterii", cîinele ar fi învăţat să vorbească.

[1] Personaj din *Şahnameh* de Firdousi.

[2] Eroul principal din *Şahnameh*.

ai săi, jefuind din casă pungi de galbeni ; ceata,-apoi, în peşteră fugi, el pe taică-său înlocuindu-l, gata să dea piept cu orice oaste.

Şahul cînd primi această veste, mîna şi-a muşcat-o de uimire şi, mîhnit, în sinea lui rosti :

„Cum să poţi să baţi un iatagan
dintr-o tinichea de pe maidan?
Pe bicisnici, chiar şi de-i îndrepţi,
n-or să iasă oameni înţelepţi!
Ploaia, cînd perdelele-şi adie
peste blînda firii armonie,
udă şi lalele prin grădini,
şi-n pustie, sterpii mărăcini.

*

Nu sădi-n nisipuri vreo zambilă ;
ai de vremea-ţi şi de truda-ţi milă!
Bun să fii cu răii, e asemeni
cu a face rău la bunii semeni!"

5

SOARELE ŞI CORBII

În palatul şahului Oglòmeş [1] l-am văzut pe-un fiu de ghinărar, chipeş, preamintos, prevăzător, mai presus de orice laudă. De copil îi scînteiau pe frunte semnele măririi, şi pe chip îi citeai lumina-nţelepciunii.

Strălucea pe creştetu-i o stea,
care măreţia-i prevestea.

Pentru meritele-i fără seamăn şahu-i dărui bunăvoinţa-i, căci avea frumseţile-amîndouă : cea a-nfăţişării dinafară şi desăvîrşirea dinlăuntru. Spus-au înţelepţii din vechime :

— *„Doar de har atîrnă bogăţia, nu de galbenii ticsiţi în pungi. Doar de minte-atîrnă măreţia, nu de tîmpla anilor cărunţi."*

Cei de-o vîrstă, aprig pizmuindu-l, mi-l învinuiră de trădare şi zadarnic vrură să-l răpună.

Ce-o să-mi facă dușmanul cu-arțag,
cînd prieten am, şi-i credincios ?
Tot ce-mi face un prieten drag,
nu-i decît de bine, de folos.

[1] *Oglòmeş (Uglumuş)* — prinţ în Djebal (Irak), urmaş al atabacilor azerbaidjeni din Ildighizizi (1215—1216).

Şahu-i puse întrebarea-aceasta :
— „Tinere, de ce te duşmănesc ?"
A răspuns :
— „În umbra-ţi strălucită, mulţumit-am curtea, lumea-ntreagă, nu pizmaşii care-or amuţi doar cînd va apune steaua mea, o, stăpîne, veşnic fie-ţi slava !"

De nu supăr nici un copilaş,
tot se chinuieşte cel pizmaş.
Celui pizmătăreţ ce să-i faci ?
Propria lui fire-l bagă-n draci.
Mori, pizmaşule, că-n groapă, tu,
scapi de-al pizmei chin ce te pierdu !

*

Cei nenorocoşi rîvnesc vîrtos
prăbuşirea celui norocos.
Dacă ziua orb e liliacul,
ce-are vină soarele, săracul... ?
Vrei tu adevărul să mi-l sorbi ?
Ochi, o mie, pizmătăreţi, orbi —
decît soare-ntunecat de corbi !...

6

ŞAHUL CEL NEVREDNIC

Zice-se că-n Persia un şah şi-alungise gheara împilării peste-avutul bieţilor supuşi, nedreptăţi statornicind şi-oprelişti. Oamenii, să scape din capcană şi din silnicia şăhicească, jalnici răspîndiră-se prin lume, drumeţind în cară de bejenii. Birnicii, cum îşi pierdură urma, birurile-ndat' secătuiră, visteria se goli, şi dùşmani din tuspatru părţi de-mpărăţie năvăliră către padişah [1].

Şahului ce-ţi cere ajutor,
cînd l-ajunge-al anevoii zor,
zi-i : „Pe cînd te scalzi în bogăţii,
darnic şi mărinimos să fii !
Robii, în ureche cu belciug [2],
de nu-i îngrijeşti, în lume fug.
Bine, bine fă, acestea-ţi zic,
şi belciugul tău, ca pe nimic,
o să-l poarte chiar şi-un venetic !"

[1] *Padişah* — suveran turc, sultan. După islamizare, Persia a avut „şahi" din dinastia sultanilor turci. Saadi de multe ori vorbeşte despre un şah al Persiei, făcîndu-l „padişah turc" sau „sultan egiptean" pentru a nu-şi atrage mînia şahilor vremii.

[2] La orientali un inel trecut prin lobul urechii era semnul sclaviei.

Într-o zi, în sala dreptății, șahul asculta din *Șahnameh* despre prăbușirea lui Zahhak și despre-a lui Fereidun domnie. Un vizir pe șah îl întrebă :

— „O, stăpîne, Fereidun n-avea nici comori de galbeni, nici pămînturi, nici suită-n aur poleită. Cum de-a pus pe cîrma țării mîna ?“

— „Àstfel cum auzi, răspunse șahul, oameni inimoși s-au strîns în juru-i, dîndu-i ajutor să ia domnia !“

Și viziru-adaose zîmbind :

— „Dacă a norodului unire șahilor le-aduce tron, mărire, ce-ți alungi supușii-n pribegie ? Pasămite că nu vrei șăhie !

Ca pe ochii tăi din cap, oastea ți-o-ngrijește,
căci prin oastea lui un șah lumi ocîrmuiește !“

Șahul întrebă :

— „Cunoști vreun mijloc oștile-mi să le unesc cu gloata ?“

Sfetnicu-i răspunse de îndată :

— „Drept și milostiv să fii, stăpîne, și, smerită, gloata va rămîne strîns unită-n jurul umbrei tale ! Tu nici drept nu ești, nici milostiv !

Nu, cu silnicie n-ai să faci șăhie,
pentru că nu lupu-i bun de ciobănie.
Șahul care-n tronu-i pune tirania,
surpă-mpărăției sale temelia !“

Sfaturile-acestea înțelepte, date de un sfetnic credincios, nu-i plăcură șahului nătîng. Lanțuri dăruindu-i din belșug, îmbrînci în temniță viziru-i.

Dar, curînd, cu oști se răsculară verii șahului, cerîndu-și tronul, care-l avusese-al lor părinte.

Birnicii, pe drumuri băjenarii, ce-i scăpaseră, fugind, din gheare, lîngă verii lui se sumeţiră şi, cu piept şi braţe întărindu-i, răsturnară de pe tron unchiaşul, împărţindu-i iute-mpărăţia.

Pe supuşi de-apasă vreun sultan,
la aman şi prietenu-i duşman.
Pacea-ntre supuşi de n-o învolţi,
teme-te de-ai răzbunării colţi,
căci norodu-i oastea care-n piept
ia vrăjmaşii, pentru şahu-i drept!

7

RĂU DE MARE

Cică-un şah călătorea-ntr-o şaică [1], şi, cu el, un tînăr rob persan [2], care nu văzuse încă marea şi habar n-avea de-amaru-i drum. Dîrdîind din mădulare, robul prinse să boccască, speriat. Geaba-l mîngîiară, n-avea tihnă. Din pricina plînsetului său, şahului i se-adumbri plăcerea. Nici un leac nu-i pentru rău de mare. Dar, pe şaică, zisc-un înţelept :

— „O, stăpîne, dacă-mi dai poruncă, am un mijloc să mi-l potolesc".

Şahu-i dă răspuns :

— „Te-ai dovedi cel mai bun şi mai mărinimos !"

Înţeleptul porunci de-ndată azvîrlirea sclavului în mare. Scufundîndu-l de mai multe ori, l-apucă de păr şi-l trase-n şaică ; se-agăţă cu mîinile de cîrmă ; peste-un ceas se liniştise-n colţ.

Şahului, plăcîndu-i, întrebă :

— „Nu pricep, ce taină e aceasta ?"

— „Mai nainte, zise înţeleptul, nu gustase chinul înecării, deci nu preţuia de loc plăcerea de-a te legăna

[1] Navă veche cu vîsle şi pînze.

[2] Textual : rob „barbar", „străin" — nume dat de arabi persanilor, care, cu toate că erau mahomedani şi instruiţi, n-au descins din neamul arab, izvorul islamismului.

pe puntea şăicii. Cine-ndură-o clipă de netihnă, bucură-se-apoi şi de odihnă !"

Omule sătul, nu ţi-s pe plac
pîini de orz la masă de sărac?
Ceea ce o slută-ţi pare-n văz,
mie,-n ochi, de dragă, n-o mai lăs.
Huriilor[1] *din raiu-nfloritor*
iad le pare viaţa-n purgator.
Pentru cei din al gheenii-abis
pare purgatoriul paradis...

*

Una-i cînd iubita-n braţe-o ţii,
şi-alta-i cînd la uşă-i te aţii.

[1] *Hurii* — zîne oacheşe din mitologia musulmană, care îndulcesc viaţa celor din rai.

8

INIMI ÎNFRICATE

Fu-ntrebat Hormuz [1]:

— „Cu ce-i învînui pe vizirii propriului tău tată, de le-ai dat brăţări de grele lanţuri?"

Şahul a răspuns:

— „N-au nici o vină, dar simţii de mine că li-i teamă, şi-n făgăduieli nu mi se-ncred. M-am temut să nu-mi urzească moartea, izvorînd din inimi înfricate. Deci urmai cuvintele-nţelepte:

«Omule-nţelept, te teme de temerea-i mută,
chiar, ca dînsul, dacă-n luptă ai înfrînt o sută!
Nu vezi mîţa la ananghe, neavînd putere,
cum în gheare smulge ochii groaznicei pantere?
Şarpele de teamă muşcă de picior ciobanii,
ţeasta-n drum să nu i-o sfarme, ei, cu bolovanii.»"

---

[1] *Hormuz* (după istoricii greci: *Ormisdas) al III-lea* — şah din dinastia Sasanizilor, fiul lui Nuşiravan cel Drept. S-a purtat foarte aspru cu sfetnicii şi miniştrii tatălui său, pe care, bănuindu-i de complot, i-a azvîrlit în temniţă. Îndîrjiţi, curtenii l-au înlăturat de pe tron şi l-au înlocuit cu fiul său Kosrou Parviz.

9

MOARTEA ŞAHULUI

Un sultan arab, bolnav, bătrîn, spatele-ntorse-se-acestei lumi. Însă un oştean i-aduse vestea :

— „Datorită-nţelepciunii voastre cucerirăm şi cetatea ceea ! Dùşmanii-s în lanţuri ; oastea, gloata îngenunche la porunca voastră."

Ci sultanul, ascultînd voroava-i, horcăi c-un şuierat de gheaţă :

— „Vestea ce-mi aduci nu-i pentru mine, ci pentru vrăjmaşii mei urmaşi :

Viaţa mea cea scumpă, vai ! s-a scurs — nisip
tot sperînd că visuri mari o să-ntruchip.
Vechi speranţe-apuse, le-mplinii din plin ;
ce folos că anii duşi nu mai revin... ?
Mina soartei bate-n darabana-i grea,
ropotul plecării parcă m-ar striga.
O, voi ochi, pereche,-n cel din urmă ceas,
spuneţi frunţii mele bunu-vă rămas...
O, voi ale mele mîini şi palme reci,
spuneţi-vă-adio, între voi, pe veci !...
Moartea ca un trăsnet mi-a venit de hac,
numai pentru-a face la duşmani pe plac.
O, veniţi prieteni, gata sînt, acum
vă vedeţi voi singuri de al vieţii drum !
Viaţă-am dus nătîngă, fără să prevăd —
fiţi cu ochii-n patru : mergeţi spre prăpăd !"

10

FIII LUI ADAM

Stam odinioară-ngenuncheat în moscheea mare [1] din Damasc, lîngă cripta lui profet Yahia [2] (Domnul odihnească-ni-l în pace !).

Unul dintre şahii-arabi, vestit prin trufie şi prin nedreptăţi, îşi făcea namazul [3] la mormînt, ajutor cerîndu-i lui Allah.

Toţi, săraci, bogaţi, cu toţi, olaltă sînt
robi ai pulberii din pragul celui sfînt.
Iar acei ce-s mai avuţi de pe-acest prag —
au cu mult mai mult nevoie de Allah!

Şahu-ntoarse capul şi-mi grăi :

— „Pentru slava dreptţilor dervişi, pentru-a lor sinceritate sfîntă, rogu-te şi mă binecuvîntă : teamă mi-i de un vrăjmaş temut !"

I-am răspuns :

---

[1] Textual : „în moscheea de vineri", această zi fiind duminica mahomedanilor.

[2] Ioan Botezătorul din legenda biblică. *Coranul* îl aşază în rîndul profeţilor de dinaintea lui Mahomed.

[3] *Namaz* — rugă pe care mahomedanii o fac de cinci ori pe zi, îngenunchind cu faţa spre Mecca.

— „Cu slabii tăi supuşi fii milos, şi dùşmanul puternic, îmblînzit, va să te lase-n pace.

Un neleguit e-acela ce cu braţu-i viguros
frînge mîinile acelui care-i slab, neputincios.
Cine n-are nici o milă pentru cel care-a căzut,
dacă din picioare-o dată o să lunece în lut,
teamă-să-se că nu-i prinde mîna nici un trecător,
nimeni din această lume n-o să-i deie ajutor.
Cel ce-a răului sămînţă semănat-a dinadins,
binele-adăstînd să crească, creierii-n zadar şi-a-ncins...
Scoate-ţi cîlţii din ureche şi dreptate-atunci să faci
celor care vin cu plîngeri, lumii noastre de săraci.
Dacă n-ai să faci dreptate după om şi anevoi —
fi-vei judecat în ziua judecăţii de apoi!...

*

Fiii lui Adam din lut irup —
mădulare dintr-un singur trup;
dacă-i schingiuit un mădular,
celelalte-n zvîrcoliri tresar.
De nu suferi chinul tuturor,
om de-ţi spun, pe oameni îi cobor!"

11

RUGA DERVIŞULUI

Un derviş, a'cărui rugi aprinse le-asculta din ceruri şi Allah, răsări pe uliţi în Bagdad [1].

Un emir, Hageagi-ben-Iusuf [2], prinde veste,-l cheamă şi-l îmbie :

— „Roagă-te, preasfinte, pentru mine !"

Mîinile-aburcînd, dervişul spus-a :

— „Oh, Stăpîne, curmă-i firul vieţii !"

Dar emirul :

— „Pe Allah, răspunde-mi, au ce rugă înălţat-ai oare ?"

I-a răspuns dervişul :

— „Ruga-i să te mîntui şi pe tine şi pe toţi supuşii oropsiţi".

— „Cum ?" emirul întrebă mirat.

Iar dervişul îi dădu răspuns :

— „Dacă mori, o-ntreagă lume scapă de-ale tale schingiuiri, iar tu ai scăpat de negrele-ţi păcate !"

---

[1] Oraş în Irak, unde a studiat Saadi. Timp de cîteva secole a fost capitala califatului abbasid şi unul dintre cele mai importante centre culturale ale ţării.

[2] Emir vestit pentru cruzimea şi nelegiuirile sale, care a dărîmat sanctuarul *(Kaàba)* din Mecca.

O, tu om puternic, ce-l împili pe slab,
pînă cînd în lume o să-ți faci de cap?
Lumea, stăpînind-o, tragi tu vreun folos?
Mori mai bine,-o lume scapi de-un ticălos!

12

SOMNUL SULTANULUI

Cică un sultan asupritor l-a-ntrebat o dată pe-un parsà [1] :

— „Spune-mi, dintre rugăciuni au care e mai bună, mai înălţătoare ?"

Pustnicu-i răspunse cam astfèl :

— „Ruga cea mai bună pentru tine este somnul de la miezul zilei, fiindcă doar atunci cînd tu adormi mai răsuflă obidita lume".

Un tiran văzut-am cum în plină zi
greu dormea, din somnu-i nu-l puteai trezi.
Zisu-mi-am : „O plagă este acest ins,
bine că-n somnie cel puţin s-a stins !"
Omul despre care spui că e mai bine
că nu-i treaz, ci doarme dus, uitînd de sine,
omul ăsta care-n viaţă-i mîrşav foarte —
bine-ar fi s-adoarmă somnul cel de moarte !

[1] *Parsà (parsì)* — pustnic credincios care, deşi respectă cu deosebire prescrierile islamismului, nu face parte din tagma dervişilor.

13

VIZIRUL ISCUSIT

Auzii povestea unui şah ce făcea nopţi albe-n
desfătări şi-ameţit de vin sporovăia :

— „Nu-i pe lume clipă mai ferice
decît asta de-o petrec aice :
nici de bine, nici de rău n-am păs,
cui i-aş duce grija nu prea văz !“

Un derviş ce-n frig dormea sub scară, l-auzi şi àstfel îi strigă :

— „O, tu care-n lume ai atît noroc,
cred că nu duci lipsuri, griji că n-ai de loc,
dar de ce aminte nu-ţi aduci de noi,
că umblăm în zdrenţe, şi flămînzi, şi goi ?“...

Şahului-i plăcură-aceste vorbe şi lăsă printr-o fereastră-o pungă, una mie galbeni sunători :

— „Hei, strigat-a, ţine poala hainei !“

Dar dervişul i-a răspuns rîzînd :

— „Poala hainei oare cum mi-aş ţine, cînd nu am nici un veşmînt pe mine ?“

Şahului, sporindu-i mila-n piept, peste pungă-adaose-un caftan. Cerşetorul, risipind bănetul, după-o scurtă vreme reveni.

Nu stă banu-n mîna celui nestatornic,
nici răbdarea-n pieptul de ibovnic dornic,
cum nu stă nici apa în ciurelul spornic...

Într-o clipă, pe cînd şahu-acela nici că se gîndea la cel derviş, spusu-i-s-a iar că e la uşă. Crîncen, şahul încruntă sprînceana, mîniat de-acest risipitor.

Înţelepţi prevăzători au spus :

— „Fugi de-a şahilor turbare vie ! Grija lor întîi şi-ntîi de toate este-ocîrmuirea-mpărăţiei, n-au răgaz cu de-alde-ncurcă-lume !"

Şahul nu dă daruri celui ce, pripit,
cere şi n-adastă timpul potrivit.
Cît prielnic nu e de-ai vorbi,-n gîtlej
cererea ţi-o-nghite !-Aşteaptă alt prilej !

Şahul, crunt, răcni :

— „Să-l alungaţi ! Cerşetor nebun cu mîna spartă ! Praful s-a ales de-o mie galbeni, şi-ncă în răstimp atît de scurt ! El nu ştie : visteria obştei bucătură-i la nenorocire, nu păşune pentru draci flămînzi...?"

Prostule, care-ai aprins, să vezi,
faclă de alb camfor la nămiezi,
grabnic vine noaptea înapoi —
n-ai în lampă picur de oloi !

Un vizir isteţ şi credincios zise :

— „O, luminăţia-ta, bine-ar fi ca zilnic ăstor oameni să le dăm mijloace pentru trai, şi-astfel n-ar mai fi risipitori. Cît priveşte cerşetorul nostru, nu se cade,

cred, să-l prigonim, că-i nedemn de cei mărinimoşi la sărmani să dea c-o mînă aur, iar cu alta-amară deznădejde !"

Nu deschide uşa poftelor
către-o inimă de cerşetor ;
de-ai deschis-o, merit însă nu-i
cu mînie,-n faţă-i, s-o încui.

*

N-ai să vezi setoşii prin Hegiaz[1],
poposind la vrun sărat bohaz[2].
La izvor cu apă dulce doar,
oameni, păsări vin şi furnicar.
Păsări, unde-i mei coboară-n stol,
nu pe unde e pămîntul gol...

[1] Hagii, pelerini însetaţi, drumeţind prin ţinutul Hegiaz, din Arabia, unde se află Mecca.
[2] Canal, prival ce leagă bălţile de albia fluviului.

14

ŞAHUL AVAR

Oarecare,-un şah de-odinioară, slab şi lăsător în trebi domneşti, oastea şi-o ţinea mereu flămîndă, şi, fireşte,-o dată cînd pornit-a împotrivă-i un vrăjmaş puternic, toţi oştenii-o rupseră la fugă.

Dacă eşti avar şi ţii la ban,
şi nu-l întreţii pe un oştean —
va să fie-avar atunci şi el,
şi nu-ţi pune mîna pe oţel.

Printre aceşti fugari aveam un prieten ; aspru dojenindu-mi-l, i-am spus :

— „E-un nemernic, ticălos, hain, cel ce, după cum se schimbă vîntul, dosu-ntoarce vechiului stăpîn, dînd uitării larga-i bunătate".

Zise el :

— „Mărinimos cum eşti, sigur sînt că tu ai să mă ierţi : calul meu în bătălia-aceasta n-a pus gura pe un fir de-ovăz ; şeaua ruptă mi-era zălogită. Dacă şahul galbenii şi-i strînge şi nu-i dă ostaşului nici pîine, crede-mă că este peste poate pentru şah să lupţi cu-nflăcărare şi să faci minuni de vitejie !"

Dă-i ostașului merticul[1], *viața să și-o dea,*
altcum, bir dă cu fugiții,-ncôtro va vedea!

*

Cînd sătul este oșteanul,
luptă-se cu-avînt,
iar cînd gol e burdihanul
fuge, nori mîncînd.

[1] *Mertic* — sumă de bani care i se cuvine cuiva ca plată sau cantitate fixă de hrană, îmbrăcăminte etc., adăugată la salariu.

15

MAZILITUL

Un vizir de treabă, mazilit, îmbrăcă mantia de derviş. Fericita-nrîurire-a tagmei coborî în suflet dulce pace şi duhovnicească vîrtoşie. Şahu-i dărui a doua oară privilegii şi-oarecare slujbă. Neprimind-o, zise :

— „O, stăpîne, pentru înţelepţi o mazilire-i mai de preţ decît o căftănire !

Cel care-şi alege-al liniştii ungher
şi-ale cumpătării aspre legi de fier,
pune-n botniţi colţii negrilor dulăi,
gura le-o închide oamenilor răi.
Rupt-a şi kalemul, rupt-a şi hîrtii[1],
şi-a scăpat de limba celor cusurgii."

Şahul spuse :

— „Pentru-ocîrmuire am nevoie de-oameni înţelepţi !"

Mazilitu-adaose :

— „Stăpîne, oamenii-nţelepţi aste hatîruri le socot doar pămînteşti nimicuri !"

Din tot păsăretul zburător
Huma-i înaintea tuturor,

[1] Adică a renunţat la treburile lumii pămînteşti.

pentru că mănîncă oseminte,
nesmintind a păsărilor ginte.

*

Fabulă : *Linxul*[1] *fu-ntrebat : — „De ce, mereu,*
hangu-i ţii năpraznicului leu?“
— „Fiindcă din vînat îmi dă prisosul,
şi pe dușmani tabără lăbosul!“
I s-a zis : — „Acum cînd ai un rost,
şi sub umbra-i cauţi adăpost,
şi cum ai şi-atîtea binefaceri
de la gheare, de la ochii ageri,
de ce pe sub piele-i nu te bagi
şi mai mult foloasele să tragi,
pîn' la urmă, umeri lîngă umeri,
printre servii-i sinceri să te numeri?“
Rîsul miorlăi : — „Mînia sa
iute în bucăţi m-ar sfîşia!“
Chiar veghind şi-un veac de ani cel mag[2]
focul din străbuni păstrat cu drag,
de-a căzut în el, într-un clipit,
vai, văpaia l-a şi mistuit!....

Poate un curtean primi şi galbeni, dar ce lesne-şi poate pierde capul! Zic cei înţelepţi :

„Să te fereşti de-ale şahului ţîfnoase hăchiţi : cînd turbează pentru-o plecăciune, cînd îţi dă caftan pentru-o ocară. Linguşirea-i merit de curtean, pe cînd la-nţelept e un cusur!“

Grav şi demn, de pace să te bucuri,
lasă-i pe curteni la giumbuşlucuri.

---

[1] Textual : „Siah-guş“ — „Ureche-neagră“, poreclă dată lui (rîsului).

[2] Textual : „ghebru“.

16

SLUJBA LA SULTAN

Unul dintre scumpii mei prieteni a venit la mine să se plîngă de nefericita lui ursită :

— „Nu prea am mijloace pentru trai, de copii, cam mulţi, mă-nconjurai, greu mi-i bolovanul sărăciei.

M-am gîndit mereu, în multe rînduri, să pornesc spre-o altă ţară, unde n-am mai fost, şi nimeni nu-mi cunoaşte nici un merit, dar nici un cusur.

Mulţi flămînzi muriră de-atît negru post ;
nimeni de pe lume n-o şti cine-au fost.
Mulţi, pe buze, duhul şi-l dădură stîns,
nimeni de pe lume moartea nu le-a plîns.

Teamă mi-i şi de duşmanii mei care-n spate mă batjocoresc şi-mi tot spun că multele-mi necazuri în care mă zbat cu casa mea, mi se trag că nu sînt omenos. Îi aud la colţuri şuşotind :

«Nu-l băgaţi în seamă pe-acest dobitoc :
chipul fericirii nu-i zîmbi de loc.
Pentru trupu-i face tot ce-i e pe plac,
iar nevasta-i, pruncii,-n sărăcie zac.»

Ştii că mă pricep să socotesc... Dacă din cinstire pentru tine mi s-ar da de lucru undeva, tihna sufle-

tească să-mi recapăt, ţi-aş rămîne, pentru-al tău cuvînt, recunoscător pîn' la mormînt !"

— „Slujba la sultani, i-am dat răspuns, bună-o fi, dar are-un neajuns : dă nădejdea pîinii, pe de-o parte, dar, pe de-alta, temerea de moarte ! Cei cumînţi nu-ndură teama-aceasta pentru-acea nădejde de nimic.

La sărac, în casă, nimeni n-o să vină :
«Bir dă-mi pe pămînturi, bir pentru grădină !»
Ori tăcut îndură jale şi durere,
ori la corbi îţi lasă şi ficaţi şi fiere [1] !"

— „Vai, ţipă el, ce-mi îndrugi cuvinte care nu pot lipsa să-mi aline ? Împlineşte-mi astă rugăminte ! N-auzişi proverbul : *«La socoată, numai celui pus pe şiretlicuri degetele-i tremur' ca de friguri»* ?

Cînd îi pedepseşte, oare, cerul
pe cei ce slujesc doar adevărul ?
Nu ţi se clinteşte-un fir de păr,
drumul dacă-l baţi spre adevăr.

Înţelepţii spun că patru oameni se înfricoşează de alţi patru : groază-i e tîlharului, de şah, hoţului, de paznic îi e teamă, celui care-nşală, de pîrîş, şi-unei tîrfe, doar de muhtasib [2].

Cel ce ţine drepte socoteli, cum să se-nspăimînte de-i supus la o cercetare-amănunţită ?

Fii cinstit şi drept în slujbă, ca după plecarea ta,
duşmanii să nu-ndrăznească numele a ţi-l păta...

*

[1] Aluzie la primejdia ce-l păştea pe acela care slujea la curtea sultanului.

[2] Agă, prefect de poliţie în Orient.

Fii curat la suflet, frăţioare,
şi de nimeni să nu-ţi pese!
Vezi la rîu spălătorese?
Bat de stei doar rufele murdare[1].“

I-am răspuns prietenului meu :

— „Stării tale i se potriveşte de minune snoava cea cu vulpea : Oamenii-au văzut o dată-o vulpe ce,-ngrozită, se împleticea, se sălta pe labe şi fugea. Cineva-ntrebă : «Dar ce-ai cumătră? Cin' te-a-nfricoşat pînă-ntr-atît?» «Auzii, schelălăit-a vulpea, prinsă că va fi orice cămilă, şi la muncă pusă cu de-a sila!» «Proasto, i-a spus omul, eşti cămilă?» «Taci! îi zise vulpea, gîfîind. Dacă m-or pîrî niscai pizmaşi că-s şi eu cămilă şi mă-nhaţă, cine s-o-ngriji să mă sloboadă, sau să cerceteze de ce-am coadă? Pînă vine leac de la Irak, moare cel muşcat de şarpe»... Ah! Tot aşa-i cu tine, i-am adaos. Chiar de eşti cinstit şi curajos, şi vestit, ca drept şi credincios, s-or găsi vrăjmaşi; din orice colţ scînteiază-ai răutăţii colţi. Pizmătăreţi, te-or bîrfi la curte că nu eşti precum te ştii, ci-altminteri, şi de te-or tîrî să dai răspuns chiar în faţa şahului, au cine va scăpa un cuvinţel de bine? Aşadar, prietene,-ţi dau sfat să te mulţumeşti şi cu puţin; lasă-te de slujbele înalte!

Drept e: marea-aduce mari cîştiguri,
dar pe ţărmuri ne simţim mai siguri.“

Ascultîndu-mi vorbele acestea, prietenu-mi s-a-ntunecat la chip şi ocări îmi azvîrli-n obraz :

— „Ha, ce cap şi ce mai chibzuială! Asta ţi-i grozava-nţelepciune? Chiar se-adeveresc acele spuse :

[1] În Orient femeile spală rufele bătîndu-le de piatră.

«Prietenii-ţi cunoşti cînd zaci în lanţuri ; la chiolhan, duşmanii-ţi par prieteni».

Nu te bizui pe-acela care-n zile-mbelşugate
laudă-se că-i prieten, laudă-se că ţi-i frate.
Un prieten îţi dă mîna şi în ajutor îţi sare
din prăpastii să te smulgă, şi din flăcări de chin mare."

L-am văzut cum se mîhneşte foarte şi cum sfatu-mi doar o să-l întarte. La sahibdivan [1] m-am dus, mi-i cunoştinţă ; i-am vorbit de scumpul meu prieten, de impasu-i greu. I-au dat de lucru. După-o vreme i se recunosc meritele-i toate, chibzuinţa. Treburile-i merg mereu mai bine ; i se dă acum o slujbă naltă. Steaua fericirii lui răsare, suie tot mai sus, arzînd mai tare, pînă cînd atinse, în sfîrşit, mila şahului pîn' la zenit ! El ajunse dregător de frunte, sfetnic la sultan şi mîna-i dreaptă. Bunăstarea lui m-a bucurat, şi mi-am zis acestea-n sinea mea :

„Nu te-nspăimînta de piedici şi nu te mîhni avan,
fiindcă apa vie-a vieţii e în bezna din Ocean [2].

*

Nu te amări în suflet, frate-ntru nenorocire,
Domnul va din cer să-ţi deie tainica-i milostivire.

*

Nu-ţi fă inima posacă fiindcă-i schimbător norocul :
rabdă,-ndură şi adastă pînă ţi-o veni sorocul.
Rădăcinile răbdării mai amare-s decît fierea,
însă ramura-ţi întinde roadele mai dulci ca mierea..."

[1] Starostele cancelarici divanului, mareşalul curţii.
[2] Vezi p. 39, n. 1.

Cam pe-atuncea, cu mai mulţi prieteni, am purces în lungă drumeţie. Cînd din hagialîcul [1] de la Mecca mă-ntorceam, sărmanul meu prieten mi-a ieşit cu două zile-n cale, mai nainte de-a ajunge-acasă. Jalnic arăta, ca un derviş.

— „Ce-ai păţit ?" l-am întrebat mîhnit.

— „Ah ! aşa precum ai prevăzut, oameni pizmătăreţi de la curte, oameni prefăcuţi, că-s «prefăcut» mă învinuiră la sultan (ţie-ni-l, Allah, pe tron mulţi ani !). El n-a vrut, aşa cum se cădea, să mă-ntrebe, s-afle adevărul, iar prieteni vechi şi-apropiaţi n-au scos iotă întru adevăr şi cu toţi au smuls din rădăcini al prieteniei vechi copac.

N-ai văzut lingăii, mîini pe piept, cucernici,
cum bat temenele faţă de puternici ?
De le-apune steaua, orice linge-blide
cu dispreţ şi ură, sub tălpi, i-ar ucide !

Scurt, m-au pus la fel de fel de cazne, şi doar săptămîna ce-a trecut, vestea cînd veni că te-ai întors, lanţurile grele mi le-au scos, dar mă despuiară de avere !"

Spusu-i-am prietenului meu :

— „Nu m-ai ascultat, şi doar ţi-am spus : slujba la sultan, asemenea drumeţiei pe spinarea mării, e bănoasă, dar primejdioasă ; ori te-alegi cu aur din comoară, ori c-un talisman [2] ce te omoară".

---

[1] *Hagialîc* — pelerinaj la Mecca.

[2] Rugă vrăjită, săpată pe lespedea unei comori. Potrivit tradiţiilor orientale, cine atinge această lespede este pedepsit cu moartea.

Socotii să nu-i mai zgîndăr rana inimii şi sare să-i presar, ci m-am mărginit la patru stihuri, pe care de-ndată i le-am spus :

„N-ai ştiut că la picioare lanţuri or să te răsfeţe,
dacă nu-ţi plecaşi urechea la mintoasele poveţe?
Altădată, cum nu suferi acul veninos în coastă,
mîna nu-ţi băga în borta unde scorpionu-adastă!"...

17

DREGĂTORUL ŞI HAGIII

Cunoscut-am vreo cîţiva hagii, luminoşi la chip şi preacucernici. Dregătorul ţării-avînd părere bună despre dînşii, le da bani s-aibă pentru zilnica lor hrană. Dar o dată dintre-aceşti hagii, unul săvîrşi ceva nedemn de ale dervişilor moravuri. Buna lui părere s-a schimbat, şi bazarul dintre el şi ei s-a răcit şi-a devenit pustiu.

Hotărîi atunci ca într-un fel bunii mei prieteni să-i ajut, pînea să-şi cîştige şi veşmîntul. Deci m-am dus la dregătoru-acela. Paznicul din uşă m-a oprit şi m-a ocărît; dar l-am iertat, fiindcă este-o vorbă din bătrîni:

„La vizir şi şah în poartă nu mi te-arăta
cînd proptele n-ai pe lume decît umbra ta.
Cînele şi uşierul cum te văd, pe-atît —
colţi te-nhaţă de pulpană, mîini te strîng de gît.“

Cînd aflară despre starea mea, sfetnicii acelui dregător m-au condus cu cinstea cuvenită, şi m-au aşezat pe loc înalt, chiar în faţa lui, dar eu, smerit, îmi căutai un loc umil, pe jos, şi-am purces cam astfel a grăi:

— *„Mie, robului, dă-mi voie, o, luminăţia-ta,*
fruntea să-mi aplec, genunchii, printre robii tăi colea!“

Zis-a dregătorul :

— „Doamne, Doamne, oare ce sînt vorbele acestea... ?

Chiar dacă mi-ai sta pe creştet şi pe ochi să-mi şezi,
nu mi-ai fi povară, fiindcă eşti un om ales.“

Mai pe scurt, m-am aşezat vorbind despre cîte-n lună şi în soare. Pîn' la urmă vorba am adus despre prieteni şi a lor greşeală :

— „Ce-au greşit, stăpîne, robii tăi ce-i miluiai,
iar acum, dispreţuindu-i, pîine n-au, nici strai ?
Ce măreţ e-Allah, puternic, căci greşeli văzînd,
iartă robii săi şi-mparte pîini oricui, oricînd.“

Celui dregător plăcîndu-i foarte vorbele acestea, porunci să li se redea celor dervişi mijloace de trai, precum stă scris în străvechea pravilă din veac şi să li se dea şi-ntreg tainul ce-a rămas pe zilele din urmă.

Bunului cîrmaci i-am mulţămit pentru marea lui milostivire, fruntea mi-am plecat pînă-n pămînt, şi cerînd iertare de-ndrăzneală, la plecare,-acestea i-am adaos :

— „Kaàba de cînd e kibla[1] bunului Allah,
oameni bat de prin ţinuturi drum de mulţi farsahi[2].
Milă ai şi-ngăduinţă de hagii ca noi :
doar în pomul plin de roade zvîrli c-un pietroi.“

---

[1] Locul din Kaàba („casa patrată“) spre care se întorc musulmanii atunci cînd îşi fac rugăciunea.

[2] *Farsah (farsang)* — veche măsură persană de lungime, egală cu 5.250 m.

18

PRINȚUL DARNIC

Fiul unui șah a moștenit de la tată, galbeni, o comoară. Mîna milostenici deschis-a ploaie de-aur; plouă binefaceri peste oaste și peste supuși.

Nările-or să freamăte-anevoie
lîngă-un braț de așchii de aloe[1]*;*
pune-le să ardă-ncet pe jar,
și miresme-or da, de chihlimbar...
Vrei mărire? Bine fă la oameni!
Boaba nu dă spic pînă n-o sameni.

Unul dintre sfetnici, un nărod, se porni să-l sfătuiască-așa:

— „Vechii șahi s-au străduit să strîngă pungi de galbeni, s-aibe la nevoie. Leagă-ți punga! Umbre te-amenință, iar dușmanii roată stau la pîndă! La aman e bine s-ai un ban!

Dînd, de cerșetor, un bob de-orez,
zilnic punga tu ți-o subțiezi.
Ce nu iei, de om, un bob de-argint,
zilnic punga să ți-o vezi sporind?"

[1] Plantă exotică, din familia liliaceelor, cultivată și la noi ca plantă ornamentală; seva frunzelor se întrebuințează în medicină, iar orientalii îi ard tulpina pentru mireasma ei plăcută.

Fiul şahului se încruntă, surd rămase la ăst sfat bicisnic, şi pe sfetnic îl muştrului :

— „Bunu-Allah făcutu-m-au stăpînul ăstei ţări, să fiu îndestulat şi să dărui şi-altora belşug, nu să-i strîng în pungi cu vicleşug aurul, pumîndu-l sub belciug.

Mort e Ghàrun[1] *care-avea tezaur,*
pline, patruzeci de căşi de aur,
ci Nuşiravan cel Drept, în lume,
viu va fi prin viul lui renume!"

[1] *Gharun* — biblicul *Corei*. Potrivit legendei avea bogăţii fabuloase într-un palat de aur ; umbla îmbrăcat în purpură, pe un asin alb, urmat de 4000 de călăreţi ; cunoştea alchimia. La îndemnul lui Allah, Moise a dat poruncă pămîntului să-l înghită împreună cu bogăţiile şi cu oamenii săi.

19

NUŞIRAVAN CEL DREPT

Cică la ospăţul vînătoarei se-nvîrteau frigări cu cerbi şi ciute pentru şah Nuşiravan cel Drept, dar n-aveau la masă fir de sare.

Fu mînat un rob să tîrguiască. Zis-a şahul :

— „Doar plătind ici sarea, nu cumva să-şi facă vad luatul şi-àstfel să năpăstuim tot satul".

Ochii întrebară a mirare :

— „Ce obidă-i pentru-un praf de sare ?"

— „Rădăcina împilării-n lume nensemnată-a fost la început, dar cu vremea-atîta a crescut, de-a cuprins ţinut după ţinut, şi-astăzi toţi în mreajă i-am căzut !"

Şahul de mănîncă doar un măr
dintru a săracului grădină,
slugile-i [1] înhaţă ca de păr
pomul, pînă-l smulg din rădăcină !
Dacă şahul ia de prin vecini
cam cu anasîna vreo cinci ouă,

[1] Slugi, sclavi, robi se socoteau toţi curtenii şi vasalii şahului sau ai sultanului în evul mediu.

oastea-i trage în frigări găini —
nouă sute nouăzeci și nouă!

*

Cel nedrept și mîrșav va trăi o vreme,
dar asupra-i veșnic curge-vor blesteme!

20

VIZIRUL NĂTÎNG

Auzit-am de-un vizir nătîng, ce prăda supuşilor averea, numai pentru-a face să sporească a sultanului său visterie. Nu-şi mai amintea de ce au spus înţelepţii noştri din vechime: „Dacă cineva jigniri aduce oamenilor pentru-a cuceri inima unui cîrmuitor, Domnul cel măreţ şi preaslăvit va s-aţîţe oamenii jigniţi ce-i vor smulge rădăcina vieţii".

Nici uleiul şi eterul frunzei de virnanţ[1]
nu se mistuie mai iute cu vîlvori în danţ,
cum se mistuie tiranul, cînd săracii vin,
pîrjolindu-l cu amare flăcări de venin!

Zice-se că pe a vieţii scară, leul stă pe treapta cea de sus, iar pe treapta cea de jos — măgarul. Dar măgarul ce poveri ne cară, e, la drept vorbind, mai de folos decît leul ce sfîşie oameni.

Bietul urechilă, deşi-i greu de cap,
bun e cînd în cîrcă-i duce cîte-ncap.
Boii şi asinii sînt mai de folos
decît cei ce-apasă pe cei mulţi de jos.

---

[1] Plantă erbacee aromatică din ale cărei frunze se obţin uleiuri eterice; foarte inflamabilă.

Să ne-ntoarcem la povestea noastră despre-acel vizir nechibzuit. Într-o zi sultanul său aflînd despre multele-i nelegiuiri, l-a supus la cazną îndelung, schingiuindu-i trupu-n fel şi chip, şi poruncă dînd să-i taie capul.

N-ai să poţi bunăvoinţa şahului să ţi-o cîştigi,
cît nu dobîndeşti iubirea robilor lui, vii verigi.
Dacă vrei Allah cu tine blînd să fie,-ndurător,
blînd şi-ndurător fă bine pentru-Allah, pentru popor!

Spune-se că dintre cei jigniţi, unul cînd văzu vizirul mort, cugetă la moartea lui şi zise :

„Nu oricine, braţ puternic, şi nălţat mereu în cin,
poate jăcui mulţimea fără să sfîrşească-n chin.
Lacom poţi să-nghiţi ciolanul
pînă-n măduva lui fript —
dar îţi crapă burdihanul,
dacă prin buric s-a-nfipt!“

*

Cînd bicisnic e tiranul, nu rămîne multă vreme,
dar rămîne-va norodul, veac de veacuri să-l blesteme.

21

SOROCUL RĂZBUNĂRII

Mi s-a povestit că-odinioară un mai-mare azvîrli o piatră drept în capul unui biet derviş, care nu putea să se răzbune. Omul luă piatra şi-o păstră. După-o vreme, şahul, mîniat pe nedreptul său diregător îl trimise-n groapa de pedeapsă [1]. Cel derviş zvîrlindu-i piatra-n cap, mazilitul întrebă mirat:

— „Cine eşti şi pentru ce anume îmi arunci pietroiul ăsta-n cap?"

— „Sînt acela, i-a răspuns dervişul, şi aceasta-i piatra ta de-atunci, piatra care-mi sparse căpăţîna!"

Cel din groapă, sîngerînd, oftă:

— „Unde-ai zăbovit atîta vreme?"

— „Vezi, răspunse, teamă-aveam atunci de mărirea ta; acuma,-n groapă, bun prilej găsii să mă răzbun, căci bătrînii înţelepţi au spus:

«De-ai să vezi bicisnici foarte norocoşi,
ia aminte bine: oamenii mintoşi
au ales în viaţă-al resemnării drum.
E mai cu priinţă pentru tine-acum,

[1] Orientalii foloseau, în loc de temniţe, fîntîni şi gropi. Cei pedepsiţi la moarte erau zvîrliţi de pe ziduri în şanţul de apărare al cetăţii.

dacă ascuțite gheare n-ai în teci,
piept în piept c-o fiară să nu mi te-ntreci!
Cine-nfruntă brațul cel de fier, curînd
simte cum argintul brațul i l-a frînt[1].
Rabdă pînă soarta-l ferecă-n verigi,
lanțuri la picioare, lanțuri peste mîini,
hei, și-atunci să-ți bucuri bunii tăi amici —
creierii din teastă smulge-i, ca la câini!»[a]

[1] Adică, dacă înfrunți pe cei puternici, care au „brațul de fier", brațul tău va avea de suferit cărînd arginți ca mită la judecător.

22

UN FATWÀ[1] DE MOARTE

Cică-un şah zăcea la pat de-o boală fără leac, cu nume de ruşine. Doftorii elini, o mîndră ceată, îşi dădură cu părerea toţi că alt leac nu-i pentru boala sa decît fierea unui om anume cu cutare însuşiri alese.

Şahul porunci să se găsească tînărul neprihănit, precum îl cerură doftorii-nţelepţi. L-au găsit şi, şahul, la palat, pe părinţi i-a dăruit cu pungi şi cu berechet de avuţie. Un fatwà cadiul slobozit-a, cum că-n pravilă sta scris că-i voie să se verse sîngele oricui, pentru sănătatea şahului. Gîdea-şi smulse barda din butuc. Tînărul, cu ochii în văzduh, se porni să rîdă-n hohote.

Şahul întrebă :

— „De rîs îţi arde ?“

— „O, măria-ta, răspunse el, toţi părinţii-au grijă de copii ; altcum jalba merge la cadiu[2], lumea de la şah cerînd dreptate. Cum ai mei îmi zălogiră viaţa pentru biete bunuri pămînteşti, şi-un fatwà cadiu-a

[1] Verdict religios.
[2] Judecător.

dat să mor, căci, cu moartea mea, tu boala-ţi vindeci, doar în cer mai caut adăpost.

Cui s-arăt amarnica mea jale,
cui să-i strig că peste-o clipă pier?
Dinaintea chiar măriei-tale,
împotrivă-ţi, vai, dreptate-ţi cer!"

Şahul, ascultînd acestea,-n piept inima i-a-ncremenit şi-a zis :

— „Pier mai bine eu decît să vărs sîngele-acestui nevinovat !"

Şahul pe băiat îl strînse-n braţe, creştetul şi ochii sărutîndu-i, daruri îi dădu şi-l slobozi.

Chiar în săptămîna-aceea şahul zice-se că s-a tămăduit.

Încă mi-amintesc şi-acuşi murmur
stihuri de demult, făr'de cusur,
ce mi le şoptea pe mal, umil,
paznicul de elefanţi, la Nil:
„Ştii, sub goale tălpi, cînd o astup,
ce simţeşte o furnică-n trup?
Tot cam ceea ce simţim şi noi
sub al elefantului tălpoi!"...

23

ROBUL CEL ISTEŢ

Şahului zis Amr-ben-Leis[1] îi fugi un rob, dar, urmărindu-l, fost-a prins, legat şi-adus napoi.

Cel vizir chitea pe rob să-l piardă. Semn făcu să i se taie capul, robilor o pildă să le fie, ca, fugari, să n-o ia peste cîmp.

Bietul rob, plecîndu-şi fruntea-n lut, şahului îi murmură acestea :

— „Fulgerul pe capul meu l-aştept,
fiindcă, dacă-ţi place, e şi drept.
Ce pot cere eu, fugar neghiob ?
Porunceşte şi te-ascult : sînt rob.

Dar cum din belşugul casei tale mă-nfruptai atîţia ani, nu vreau ca la judecata de apoi sîngele-mi vărsat să mi te-apese. Deci grumazul meu nevinovat dacă pe butuc mi-l pui, te rog, pune-mi-l încaltea după pravili, la-nviere să nu iei pedeapsă !"

Şahul întrebă :

[1] Unul dintre şahii dinastiei Saffarizilor, devenit calif în anul 878 sub numele de Almutanid-Beillah. A domnit 22 de ani stăpînind Horasanul, Seistanul şi Farsul. În anul 899, învins de Samahidam, a fost luat ostatic şi trimis la Bagdad unde a murit în temniţa califatului.

— „Cum pot pieirea-ţi s-o împăciuiesc cu legiuirea?“

Robu-i spuse:

— „Dă-mi-l pe vizir să-l ucid, şi, după talion[1], poţi atunci şi tu să mă ucizi, şi-astfel n-ai călcat nici slova legii[2]!“

Rîse şahul vesel şi-ntrebă:

— „Hei, vizir, cum chibzuieşti că-i bine?“

— „O, stăpîne, dă răspuns vizirul, pe mormîntul tatălui tău blînd, dă-i iertare ăstui fiu de tîrfă, iartă-l, să nu dau de vreo năpastă! Vai, greşii că nu ţinut-am seamă de-ale înţelepţilor cuvinte, care spus-au în vechime acestea:

«Vrînd să te măsori c-un prăştiaş
ce sloboade-n tine un pietroi,
singur, din prostie, fruntea-ţi laşi
să ţi-o scalde sîngele-n şuvoi.
O săgeată-n dușman dac-ai tras,
feri în laturi, ţintă i-ai rămas!»“

[1] Legea talionului este: ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte.

[2] În normele religioase islamice nu se prevedea pedeapsa cu moartea pentru robul care fugea de la stăpînul său.

24

DREGĂTORUL CINSTIT

Şahul din Zanzan [1] avea la curte un cinstit şi nobil dregător. El la toţi le aducea servicii, cînd erau de faţă, iar în lipsă, doar de bine îi vorbea pe toţi. Dar din întîmplare într-o zi, pentru-o faptă, şahu-l mazili, dînd porunci să i se ia averea şi să fie aspru pedepsit.

Multe căpetenii de la oaste, amintindu-şi faptele lui bune, vrînd s-arate-astfèl recunoştinţă şi simţindu-se îndatoraţi — cît stătu în temniţă curteanul, blînzi, prietenoşi îl părtiniră, neîngăduind vreo silnicie.

Dacă vrei să fii prieten c-un duşman, atunci învaţă:
oricît te-ar huli în spate, laudă-l mereu în faţă.
Gura celui ce huleşte, pierde vorbelor măsura —
vorbe să n-auzi amare, cată şi-ndulceşte-i gura.

Parte din învinuiri, pe care şahul le-aducea, el le respinse, pentru rest rămase încă-nchis,

Unul dintre şahii megieşi i-a trimis în taină ăst răvaş:

[1] District din Horasan.

„Cîrmacii țării dumneavoastră nu pot, vai-vai! să prețuiască pe-un nobil, merituos diregător, asemeni vouă, vai! cum v-au jignit!

Dar dacă nalta chibzuință a celui ce-i în temniță închis (Allah grăbească-i slobozenia!) se va-ndrepta spre partea noastră, atunci și noi vom arăta încalte osîrdia-ne cea mai mare întru-mplinirea cugetelor sale...

Diregătorii țării noastre să-l vadă-aici doresc fierbinte, și-adastă năpristan răspunsu-i l-aceste cîteva cuvinte...“

Cînd citi și-află de-acestea toate, palid, dregătorul și-a dat seama c-o primejdie de moarte-l paște; grabnic și pe loc a-ntors hîrtia, slove-nșiruind, răspunse scurt, astfel cum crezu că-i de cuviință, dînd răvașul îndărăpt să-l ducă.

Despre lucru-acesta-află un sfetnic dintre cei apropiați de șah și-i aduse-așa la cunoștință:

— „O, măria-ta, cutare ins, ce l-ați pus în lanțuri, la răcoare, scrie și primește răvășele de la șahii noștri-nvecinați“.

Crunt se-aprinse șahul de mînie, strînse căpetenii, dînd poruncă firul încîlcit să i-l dezlege. Solul fugărit din urmă-i prins, iar scrisoarea smulsă și citită. Iată dregătorul ce-a răspuns:

„Bunăvoința curții voastre întrece meritele noastre, și mie, rob, nu-mi stă-n putință să vă-mplinesc nici o dorință, de care prin răvaș luai știință, căci copleșit de milostenii, crescutu-m-au aici curtenii, în casa șahului meu mare. Pentru-o schimbare trecătoare ce-a survenit cu totu-ntîmplător, nu-mi voi trăda pe binefăcător!“

Pe acela ce de bine te vorbește iar și iar,
iartă-l dacă într-o viață te-a jignit o dată doar.

Şahului plăcutu-i-a nobleţea din răspunsul dat către vrăjmaş, iute-l răsplăti pe dregător, dîndu-i un caftan de mare sfetnic, bunuri multe, şi-i ceru iertare :

— „Şahul s-a-nşelat şi te-a jignit, fără să ai nici un pic de vină !"

Celălalt răspunse :

— „O, stăpîne ! Robul tău, în cele întîmplate, nu-ţi găseşte umbră de greşeală. Toate cîte-au fost sînt de la Domnul care-a vrut ca robul tău să-ndure. Dacă scris a fost aşa să fie, las' atunci că-i fapta mîinii tale, şi-apoi mîna ta făcu şi bine ăstui rob de care tu adesea te-ai milostivit. Mintoşii spun :

«Dacă ţi se-ntîmplă soarta să te bată,
n-arunca pe oameni vina niciodată.
Linişte şi zbucium nu vin de la semeni :
Domnu-ţi dă prieteni şi duşmani de-asemeni.
Domnul este soare, oamenii sînt raze —
inimile noastre-n mîna lui pulsează.
Dintr-un arc săgeata zboară dar vrăjmaşul
nu-i săgeata, arcul, ci — pricepi — arcaşul.»"

25

SIMBRIA DUBLĂ

Sfetnicilor din divanul său, le dădu porunci un rege-arab :

— „Daţi cutărui om simbrie dublă, fiindcă-l văd mereu venind la curte, gata cu osîrdie-a-mplini orişice poruncă-i dau, pe cînd mulţi dintre curteni s-au dedulcit numai la petreceri şi ospăţuri, dînd uitării-ndatorirea lor".

Auzindu-l un cucernic zise :

— „Însuşi Domnul de pe tron ceresc nalţă robii să-i în cin asemeni !"

Două dimineţi de-a rîndul cine-n slujba curţii vine,
sigur că a treia oară şahu-l ia în ochi de bine.
Drepţii credincioşi în inimi pururi o nădejde trag :
n-or să plece cu mîini goale de pe pragul lui Allah.

*

Cinstea celor mari o capeţi de-mplineşti orice poruncă,
iar de nu, în grea obidă nesupunerea te-aruncă.
Cine este aidoma celui fără de prihană,
lîngă tron îşi pleacă fruntea : tronu-i dă cin şi hrană.

26

„FUMUL INIMII"

Spune-se că un neguţător silnic cumpăra de la săraci lemne, să le vîndă la bogaţi, preţuri mari storcînd pe cît putea. Dar un înţelept, trecînd, îi zise :

— „Oare şarpe eşti că tot ce vezi
inte tu cu limba-nveninezi —
bufniţă ce nu-şi găseşte loc,
scotocind cu ochii mari de foc?"

*

Dacă silnicind ne minţi, prăduind poporul,
n-o să-l poţi minţi nicicînd pe-Atotştiitorul.
Oamenii de pe pămînt nu-i mai suiù, stingher,
să n-ajungă vrun blestem — nor de fum — pînă la cer!"

Încruntînd sprîncenele-nciudat, negustorul spatele-i întoarse. Într-o noapte au zburat scîntei de pe horn, de la bucătărie, drept pe lemnele din magazie. Un pîrjol, îi mistui avutul, prăbuşindu-mi-l din patu-i moale în cenuşa caldă, fumegîndă.

Înţeleptul, ca din întîmplare, iar trecu şi-l auzi bocind :

— „Vai, de unde oare-n magazie, focul nimeri în casa mea?“

Zisu-i-a cel înţelept aşa:

— „Focu-i de la fumul inimii[1] bieţilor sărmani ce i-ai prădat!

Fum în inimi, omule, tu cată-mi
să nu faci, căci inimile vatămi!
Rănile din inimi de se coc,
lumea-neacă în potop de foc!
Inimi să nu tulburi, fii blajin,
căci o lume sfarămi c-un suspin!

Scris e pe coroana lui Khosru[2]:

„Mii de ani şi veacuri, în puzderii,
oamenii, imperii de imperii,
vor păşi deasupra, pe pământ,
peste capul nostru din mormînt.
Astfel cum din neguri, în convoi,
şahi de şahi veniră pîn' la noi,
tot aşa coroana-ne din mîni
va s-o dăm la alţi şi alţi stăpîni...“

[1] Metaforă pentru „suspine“.

[2] *Khosru* (în persană), *Kisra* (în arabă) — titlul pe care-l purtau şahii din dinastia Sasanizilor. În cazul de faţă e vorba de Nuşiravan.

27

CHICHIŢA LUPTĂTORULUI

Fost-a fost un luptător cîndva, care-n arta luptei
se-ntrecuse. Trei sute şaizeci figuri ştiind, zilnic felul
luptei şi-l schimba. Dar un colţ din inimă-i se-aprinse
pentr-un ucenic, cel mai chipos. Îi dezvălui din taine
numai trei sute cincizeci şi nouă, una şi-o păstră şi
nu vru să-l înveţe. Tînărul atinse,-ndemînatic, cul-
mile ştiinţei de-a lupta. Nimeni nu putea să-i
stea-mpotrivă, şi-ntr-o bună zi la şahul vremii se
înfăţişă, şi-acestea-i spuse :

— „Maistrul meu în trîntă de mă-ntrece, este că-l
cinstesc la bătrîneţe, şi doar că mi-a fost învăţător,
dar şi la putere şi zvelteţe pot cu el oricînd să mă
măsor !"

Lauda-i fudulă şi-ngîmfarea-i l-au scîrbit pe şah,
şi-a dat poruncă luptătorii să se ia la trîntă.

Curtea, dregătorii, şi, din ţară, luptătorii sînt cu
toţi de faţă. Tînărul intră-n arenă falnic cum îi ele-
fantul cel turbat, că putea să smulgă munţi de fier !
Maistrul lui, ştiindu-l mai puternic şi-ntru arta lupte-
lor egal, mi-l cuprinse pe învăţăcel cu chichiţa-i
nemaipomenită, neştiută decît doar de el, mi-l săltă
în braţe pînă-n creştet, şi, zvîrlugă,-l zdupăi-n ţărînă !

Cei de față huiduiră-nvinsul.

Șahu-i dărui caftan și pungi maistrului dibaci, iar pe cel tînăr îl mustrului cu o dojană :

— „Maistru-ai spus că ți-l întreci la trîntă : spusa ta prin faptă e înfrîntă".

— „O, stăpîne, zise ucenicul, meșterul m-a-nvins nu prin tărie : din a luptei sale măiestrie doar o fărîmiță mi-a ascuns ; asta-i fuse maistrului de-ajuns !"

— „O păstram, zîmbi învingătorul, pentru-această zi, căci s-a mai spus : «În prieten nu te-ncrede-atîta, încît, de se schimbă în dușman, să-ți înmoaie mijlocul cu bîta !»

Știi doar ce-a zis dascălul acela, pe care-l jignise învățăcelu-i :

«L-am deprins cu arcul, zi de zi,
pînă brațul i se-nvîrtoși.
Ori recunoștință-n lume nu-i,
ori să recunoască nimeni nu-i ;
pe cei ce-i învăț să țină arcul,
pînă la sfîrșit o să-i vedeți
cu.n încoardă arcul, cum descarcu-l
drept în pieptu-mi, țintă de săgeți !»

28

ŞAHUL ŞI DERVIŞUL

Singur, într-o margine-a pustiei, un derviş sta pe nisip. Un şah cu alaiul lui trecu pe-acolo. Mulţumit de viaţa lui de pustnic, cel derviş, cu ochii în pămînt, nu privi la şah nici o clipită. Mîndru de-a lui măreţie, şahul tare s-a mîhnit şi-a murmurat :

— „Tagma-aceasta-n haină de dervişi pildă bună dă doar pentru fiare : nu mai au un pic de omenie".

Un vizir dă goana la derviş :

— „Şahul lumii-ntregi e-n faţa ta : scoală-te, nainte-i să te-nchini !"

— „Spune-i şahului, a zis dervişul, să adaste mii de temenele de la cei ce-adastă de la el slujbe nalte, cinste şi-avuţie. Şi mai spune-i că toţi şahii sînt paznici de noroade pe pămînt, nu doar ca norodul să-şi aplece frunţile, măria-sa cînd trece. De-astea înţelepţii au mai spus :

«Chiar măreţ, puternic şi avut,
şahul e-al mulţimilor lui scut.
Turma n-are grijă de păstor ;
el, de turmă, cată iubitor.»

Dacă vezi un om prea fericit,
pe-altu-adînc în inimă mîhnit,
mai aşteapt-o vreme, cît ţărîna
le-o goli de creieri căpăţîna,
şi ursita şterge-va în prav
treptele dintre stăpîn şi sclav.
Dacă s-ar deschide larg morminte
cu grămezi de albe oseminte,
n-ai deosebi, după-atîţi ani,
hîrcile de robi sau de sultani."

Şahului părîndu-i că dervişul spune adevărul agrăi :

— „Roagă-te, să-ţi împlinesc ceva !"

— „Rogu-te, dervişul i-a răspuns, să nu mă mai tulburi şi-altădată !"

— „Dă-mi măcar un sfat !" îl rugă şahul.

Pustnicul îi spuse încruntat :

— „*Cată să-nţelegi că numai* astăzi
binele în mîini ţi-i, la-ndemînă ;
mîine, *şi norocul şi puterea*
curge-vor mereu, din mînă-n mînă !"

29

TEMEREA VIZIRULUI

Un vizir s-a dus la Zu-n-nun Misri[1], binecuvîntarea să i-o ceară :

— „Zi şi noapte,-n slujbă la sultan, sper în binefacerile sale însă tremur şi mă-nfricoşez de mînia lui fulgerătoare !“

Zise Zu-n-nun, izbucnind în plîns :

— „Dacă de Allah, slăvit, măreţ, teme-m-aş ca tine de sultan, azi aş fi în rîndul celor sfinţi“.

Dacă tihnă n-ar visa dervişul
şi de lipsuri n-ar fi temător,
tălpile-i de mult călcau pietrişul
stelelor şi-al cerului covor.
Dacă un vizir de-Allah s-ar teme,
cum de şahul său se teme,-atunci,
el, viziru,-n rai de multă vreme
îngerilor le-ar dădea porunci...

---

[1] Pustnic egiptean. *Zu-n-nun* — „Stăpînul peştelui“ (în arabă). Zice-se că, pe o corabie, dispărînd o perlă, pustnicul a fost bănuit de furt ; atunci din mare a ieşit un peşte uriaş care i-a adus în gură perla. *Misr* — vechea denumire a Egiptului.

30

PADIŞAHUL IERTĂTOR

Cică-un padişah a poruncit gîdelui să-i taie căpăţîna unui rob nevinovat ce-a zis :

— „O, mărite padişah, din ura ce-o nutreşti acum faţă de mine, vezi asupra creştetului tău să n-abaţi urgia lui Allah : capu-mi va să cadă într-o clipă, dar păcatul tău dura-va-n veci !

Viaţa-aleargă-n veşnicie, ca-n deşert uscatul vînt.
Bine, rău şi bucurie şi mîhnire — trec pe rînd...
Cred tiranii că ne-apasă cu oprelişti, fărdelegi :
pentru noi sînt trecătoare, dar pe ei i-apasă-n veci !"

Bun i se păru şi de folos sfatu-acesta, şi-atunci, padişahul îl iertă pe rob de-orice pedeapsă.

31

„PĂREREA" LUI BUZURDJMIHR

Sfetnicii lui Nuşirvan o dată dezbăteau un greu problem de stat, fiecare dîndu-şi cu părerea. Şahul însuşi cugetă-ndelung şi apoi îşi spuse hotărîrea. Buzurdjmihr se-alătură părerii şahului. Ceilalţi dintre viziri pusu-i-au în taină întrebarea :

— „Prin ce fapt a şahului părere, către care cugetul ţi-ndrepţi, pune-n umbră-atîţia înţelepţi ?"

Dînsul le răspunse :

— „Chiar prin faptul că şaradei nu-i ştim dezlegarea ; bună de va fi sau rea părerea celorlalţi — cum va vroi Allah ! Deci mai bine-mi însuşesc părerea şahului, că de va fi greşită, dat fiind c-am fost de-acord cu dînsul, teafăr voi scăpa, nedojenit.

Cînd părerea ta părerea şahului o-nfrînge,
spală-ţi mîinile şi faţa chiar în propriu-ţi sînge !
Dacă şahu-n miez de zină zice : «Noaptea cade !»
trebuie să-i spui : «Da ! Iată Lună şi Pleiade !»"

32

PEZEVENGHIUL ŞI ŞAHUL

Cozile-mpletind un pezevenghi zise :

— „Sînt urmaşul lui Ali !“ [1]

Pe-o cămilă,-n fruntea caravanei, care se-ntorcea de prin Hegiaz, el mai zise :

— „Vin din hagialîc !“

Şahului îi înmînă kasîda [2] :

— „Eu am scris-o azi, în cinstea ta !“

Şahul îl şi copleşi cu daruri, oaspele cinstindu-şi cît mai bine şi cu o nespusă gingăşie. Unul dintre sfetnici s-a întors în răstimpul anului acela dintr-o drumeţie peste mări.

— „La Bassora [3], zise, l-am văzut, chiar de sărbătoarea jertfelor [4] ! Cum să fie ăsta un hagiu ?“

Altu-adaose :

---

[1] Urmaşii califului uzurpator Ali purtau plete lungi, împletite. Ali era vărul şi ginerele lui Mahomed, unul dintre primii adepţi ai profetului, după moartea căruia a devenit al patrulea calif. A fost ucis în anul 661, la Kufa. (Vezi şi p. 15, n. 4.)

[2] *Kasîdă* — odă.

[3] *Bassora (Basrah)* — oraş în Iran. Potrivit legendei a fost întemeiat de primul calif, Abubekr (632—634). În vremea lui Saadi era unul dintre cele mai mari oraşe ale Asiei Mijlocii.

[4] În zilele acestei sărbători hagiul trebuie să se afle la Mecca, să dea ocol sanctuarului Kaâba şi să sărute „piatra neagră“.

— „Păi taică-su era bun creştin din Malateea[1]. Cum a devenit el „sfînt urmaş“ ? Oda lui este-n *Divanu*-Anvari[2].“

Şahul porunci bătut să fie şi-alungat, strigîndu-i :

— „De ce-ai spus droaia-ţi de minciuni ?“

Răspunse omul :

— „O, mărite padişah al lumii ! doar o vorbă-ţi spun, de n-o fi dreaptă, dă-mi atunci osînda cea mai grea !“

Şahul întrebă :

— „Ce vrei să spui ?“

Zise pezevenghiul surîzînd :

— „Lapte acru de-ţi aduce veneticul, ia-l de scurt :
două căni ţi-a pus de apă şi o ceaşcă de iaurt.
De-am minţit, grozav pe mine, rogu-te, să nu căşuni :
cel ce vînturat-a lumea, spune-o lume de minciuni...“

Rîse şahul şi acestea-i zise :

— „De cînd faci tu umbră pe pămînt, n-ai grăit un mai direpţ cuvînt !“

Şi a poruncit să i se dea cîte-n gîndul lui nădăjduise, mulţumit să plece de la curte.

---

[1] Oraş în Asia Mică, unde, pe vremea lui Saadi, trăiau greci.
[2] Auhad ad-Din Ali-ibn-Ishak Anvari Alivandi (mort 1189) — poet persan.

33

BUNĂTATEA SALVATOARE

Spune-se că un vizir era foarte bun cu toți supușii săi, blînd i-ajutora și-ntotdeauna îi proteguia cu-aripa lui. Printr-o-mprejurare neferice, la porunca șahului, fu-nchis.

Toți s-au străduit atunci să-l scape, cei slujbași căutau să-i îndulcească viața grea de după mazilire, iar cei dregători, care de care, se-ntreceau virtuțile-i s-arate, astfel că, la urma urmii, șahul l-a iertat de orișice greșeală.

Un bărbat cu „inima curată“ [1] despre lucru-acesta-aflînd, a zis :

„Dacă inimi de prieteni vrei să te iubească,
vinde — bine faci! — livada, casa părintească!
Vrei să clocote ceaunul celor ce-ți vor bine?
Zvîrle-n foc calabalicul, haina de pe tine!
Bine fă și celui care-i rău, căci unui cîine
gura de-i astupi — e bine! — c-un coltuc de pîine!“

[1] Vezi p. 21. n. 1.

34

MĂRINIMIA LUI HARUN AR-RAŞID[1]

Dintre fiii lui Harun ar-Raşid, unu-n faţa tatălui veni, vînăt de mînie şuierînd :

— „Tată, fiul unei căpetenii zisu-mi-a ceva de maică-mea !"

Harun i-a-ntrebat pe stîlpii curţii[2] :

— „Cum să-l pedepsim pe-acest mişel ?"

Unul l-a-ndemnat să-i taie capul, altul — numai limba să i-o smulgă, iar un altu-a zis să-i ia averea şi să-l şi alunge în surghiun.

Harun spuse,-oftînd :

— „O, fiul meu ! Fii mărinimos şi dă-i iertare ; ori dacă nu poţi să-l ierţi, atunci zi-i şi tu ceva de mumă-sa, dar ai grijă : vestea răzbunării să nu treacă marginile-i, fiindcă va să-ntorci asupra-ţi împilarea, şi vrăjmaşu-ţi va să facă jalbă."

Un bărbat adevărat ce-ascultă
pe-nţelepţi cu minţi de diamant,
niciodată nu dă piept, nu luptă
cu dezlănţuitul elefant !

---

[1] *Harun cel Drept* (792—809) — al cincilea calif din dinastia Abbassizilor.

[2] Adică pe curteni, pe sfetnici.

Un bărbat adevărat e-anume
cel ce la minie spune glume.

*

Unul rău îl suduia cu foc
pe un altul, care-aşa i-a spus :
— „Frate, la mulţi ani şi bun noroc!
Sînt mai rău decît ai presupus :
tu nu poţi să mă cunoşti mai bine
decît însumi mă cunosc pe mine!“

35

ROADELE FAPTELOR

Pe-o corabie pluteam o dată, laolaltă cu-oameni însemnaţi, cînd, o luntre răsturnînd sub noi, în vîrtejuri au căzut doi fraţi. Unul dintre oamenii de seamă la corăbier strigă :

— „O, scapă-i, şi-ţi voi da de fiecare om cîte-o pungă de cincizeci dinari !"

Şi corăbierul sări-n apă, pescuind pe unul, dar celalt duhul lui Allah îşi dărui.

Spusu-i-am năierului :

— „Desigur, celalt frate l-ai văzut pe ducă şi nu te-ai grăbit să-l pescuieşti !"

Surîzînd, corăbieru-a zis :

— „Ce-ai grăit e drept, dar mai întîi l-am scăpat pe-acesta de la-nec, fiindcă-odinioară în deşert am căzut pe drum de oboseală, şi-omul care-l vezi m-a ridicat şi m-a dus călare pe cămilă, pe cînd de la celălalt mîncai multe bice în copilărie..."

Suspinat-am :

— „Drept grăi Allah : *«Omul care face-n lume bine, binele şi-l face pentru sine ; omul care face rău în lume, rău îşi face însuşi lui anume»* [1]

[1] Citat din *Coran.*

Pe cît poţi, tu inima cuiva
n-o mîhni şi n-o întărîta,
căci pe oameni dacă-i învenini,
vei culege-n viaţă numai spini.
Să-i ajuţuri pe săraci degrab',
căci şi tu poţi fi sărman şi slab!"

36

VAR NESTINS ÎN MÎINI

Fost-au fost doi fraţi, din care unul la sultan în slujbă ostenea, şi-altul cu a braţelor lui muncă asuda din greu pentru o pîine. Cel bogat grăi către sărac:

— „Pentru ce tu nu-l slujeşti pe şah, să te scapi de-a trudei năduşeală?“

— „Tu, răspunse fratele sărman, pentru ce nu te trudeşti ca mine, să te scapi de-această umilinţă, slugă să-i fii şahului, la curte? Ştii că înţelepţii noştri-au spus: «Pîini de orz e mai la îndemînă să mănînci pe jos, lîngă ţărînă, decît, cu-aurită cingătoare, şahului să-i stai tot în picioare».“

E mai bine var nestins în mîini
să-l frămînţi în clocot, ca pe pîini,
decît mîinile pe piept să-ţi pui,
şahului, smerit, să te supui.

*

Scumpa noastră viaţă, vai! ne-o irosim
cu-ntrebări de-acestea, pînă cînd murim:
„Ce-oi mînca la vară? Oh! ce-o să mă fac?
Dar la iarnă, oare, cum o să mă-mbrac?“

O, flămîndă burtă, veşnic gol cimpoi,
ţine-ţi saţ c-o pîine, şi nu cere, ah!
slujbă-mpărătească, să nu-ţi încovoi
spatele sub talpa vreunui padişah!

37

„VESTEA BUNĂ"

Cineva aduse-o veste bună şahului Nuşiravan cel Drept, care veste răsuna cam àstfel :

— „O, măria-ta, azi am aflat, că vrăjmaşului tău i-a luat duhul de pe lumea-aceasta-Allah, fie pe de-a pururi lăudat !"

— „Dar, răspunse şahul, n-ai aflat dacă-Allah de mine-o fi uitat şi pe veci în tron m-o fi lăsat... ?"

Dacă duhu-şi dă vrăjmaşul, nu juca de bucurie,
că nici duhul vieţii tale nu durează o vecie...

38

TĂCEREA LUI BUZURDJMIHR

Zice-se că-n faţa lui Khosru, înţelepţii curţii, vreo cîţiva, chibzuiau o treabă foarte grea. Buzurdjmihr, cel mai de seamă sfetnic, mut privea. Ceilalţi l-au întrebat :

— „Pentru ce tu limba nu-ţi dezlegi, şi cu noi, aici, să chibzuieşti ?“

— „Cei mintoşi ca noi, răspunse dînsul, sînt asemeni doctorilor : tac, şi dau numai la bolnav un leac. Dacă văd cu mintea mea-nţeleaptă hotărîrea voastră că e dreaptă, limba-n gură ce s-o pun să bată, cînd de-acum e hotărîrea dată ?“

Dacă o problemă-i rezolvată,
fără să-mi mai dau şi eu părerea,
bunăcuviinţa mea se-arată
numai cînd păstrez adînc tăcerea.
Dar de văd un orb cum se abate
drept spre-o groapă (ah, mă ia cu frig!)
braţele pe piept încrucişate
nu le ţin şi nu pot să nu strig!

39

HUSAIB CEL PROST ŞI NOROCOS

Cînd Egiptul a căzut sub sceptrul lui Harun ar-Raşid, zise-acesta :

— „În potida-acelui faraon [1] ce fălos se-nfumura pe tron cu egipţiana-mpărăţie, şi-l hulea pe-Allah (slăvit să fie !), însuşi el spunînd că-i Dumnezeu, dau Egiptul unui rob de-al meu, care-o fi mai prost, de cap mai greu !"

Şahu-avea un rob, harap, pe nume Husaib, şi lui i-a dăruit marea-mpărăţie egipteană. Cică robu-acela dregător tare mai era „prevăzător" şi „deştept", era „isteţ", „mintos", că venind la dînsul trei felahi [2] cu o jalbă-n care se plîngeau : „Noi am semănat bumbac la Nil, însă ploi căzînd pretimpuriu, tot bumbacul s-a făcut ţărînă !" el le-a zis felahilor atunci :

— „Trebuia să semănaţi doar lînă !"

Auzind un înţelept a spus :

— „Dacă pîine, zilnic, ni s-ar da
după merit doar, după ştiinţi,
cel sărac cu duhul n-ar avea
nici cît muşcă-o dată între dinţi.

---

[1] Aluzie la unul dintre faraoni, care s-a răzvrătit împotriva lui Allah *(Coran).*

[2] *Felah* — ţăran egiptean.

Dar Allah şi celor fără duh,
zilnic, le tot dă belşug de pîine,
că-nţeleptul cată spre văzduh,
stă năuc şi năucit rămîne.“

*

N-ai noroc şi viaţa nu ţi-i fericită
după-năvăţătură, ci după ursită.
Deseori vezi proştii ridicaţi în cinuri,
iar deşteptul cade, umilit de chinuri.
Vezi cum alchimistul va-n ruini să moară,
iar cel prost dezgroapă din ruini — comoară.

40

HARAPUL ŞI CHINEZOAICA

Unui şah i se aduse-o roabă din Chitai [1], cu pielea aurie. Într-o clipă de beţie dulce vru cu chinezoaica să se culce, dar fecioara i se-mpotrivi. Şahul mînios o dă pe mîna unui negru, rob din Zanghebar [2], slut, c-o buză-ntoarsă peste nări şi c-o buză-ntoarsă pe bărbie.

Hîd era că însuşi Sakhra-djenni [3] de-l zărea s-ar fi înfricoşat! De la subţioară năduşeala-i te trăsnea — duhoare de pucioasă!

Pot să spun că pînă la sfîrşitul lumii
nu se va mai naşte altul mai hidos,
cum aici pe globul însorit al humii
pisc al frumuseţi-i Iùsuf cel Frumos [4]!

---

[1] Vechea denumire a Chinei.

[2] Zanzibar (în persană).

[3] Scaraoţchi al musulmanilor, cel care a furat din degetul unei favorite a lui Suleiman (Solomon) vestitul inel fermecat, cu ajutorul căruia acesta „citea în viitor", deoarece în lăcaşul pentru piatră al inelului „se întreţeseau fapte din trecut şi din viitor".

[4] *Iusuf* (în *Biblie: Iosif cel Frumos*) — simbolul frumuseţii bărbăteşti la musulmani. După *Coran*, era fiul cel mai mic al lui Iakub. Tatăl său îl iubea mai mult decît pe ceilalţi fraţi, care, pizmuindu-l, l-au aruncat într-o fîntînă din pustiu. Nişte caravanieri l-au salvat şi l-au dus în Egipt, „vînzîndu-l pe

*

Slut era şi chiar de l-ai văzut
nu poţi spune cît era de slut!
Subţioara-i — apere-te-Allah! —
stîrv în luna lui Murdad[1] — puah!

Zice-se că negrul într-o clipă, cum văzu fecioara cea de aur, dornic se aprinse de-o văpaie care-l mistuia pînă în ochi. Focul cărnii — ce mai! — îl învinse. Ea, de-asemeni dornică,-l dori, şi-a căzut pecetea-i de fecioară.

Şahu-n zori de zi îşi căută roaba ce intrase ca-n pămînt. I s-a povestit ce s-a-ntîmplat. Şahul, spumegînd, dădu poruncă :

— „Pe harap, de mîini şi de picioare, să-l legaţi de chinezoaică-n lanţuri, şi de pe palat să-i azvîrliţi colo-n apele adînci din şanţuri!"

Unul din viziri, milos din fire, fruntea la pămînt plecîndu-şi, spuse :

— „Bietul negru n-are nici o vină! Robii mi te ştiu de bun şi darnic şi, privindu-te, nădăjduiesc."

Şahul îi răspunse :

---

nimica toată". Această expresie a devenit proverbială în lumea islamică şi are înţelesul de „a schimba ceva nepreţuit pe un lucru care nu face doi bani". Sau, în sensul imaginii lui Saadi : „Ce pot, oare, cumpăra mai bun acei care îl vînd pe Iosif cel Frumos?" În Egipt, Iosif a fost cumpărat de un dregător, Kitifir (Putifar). Zuleika, nevasta dregătorului, s-a îndrăgostir de Iosif, dar acesta a rămas nepăsător la suspinele ei. Auzind că femeile din oraş bîrfesc, Zuleika se hotărî să le dea o lecţie. Poftindu-le la o serbare, le-a oferit cîte un cuţit şi o chitră, apoi l-a chemat pe Iosif cel Frumos. Cînd cele şase sute de femei l-au văzut, au rămas atît de uluite de frumuseţea lui, încît toate şi-au retezat degetele, în neştire exclamînd : „Allah să ne păzească, dar Iusuf nu e om, ci un înger minunat!" *(Coran,* XII.)

[1] Potrivit calendarului solar iranian, luna Murdad ţine de la 23 iulie la 23 august.

— „Ce-ar fi fost, dacă pofta-şi înfrîna o noapte? L-aş fi răsplătit cu pungi de aur, mult mai mult decît am dat pe roabă!"

Dă răspuns, la rîndul lui, vizirul:

— „O, tu care eşti stăpînul lumii! Au n-ai auzit că s-a mai spus:

«Cînd un om e chinuit de sete
şi găseşte-un limpede izvor,
bea, chiar dacă-ar fi să se-ncumète
şi cu elefantu-ngrozitor!»

*

Dacă un păgîn[1] e hămesit
şi-ntr-o casă goală a găsit
masa cu merindele morman —
crezi că-i pasă lui de Ramazan[2]?»

Şahului plăcîndu-i gluma zise:

— „Pe harap ţi-l dau, ce fac cu fata?"

Cel vizir pe dată îi răspunse:

— „Dă-i-o lui: ciosvîrta începută doar acelui ce-a zvîrlit-o-i place".

Nu lega prieteşug cu cei
care merg la spărcate femei:
celor însetaţi nu le e dor
de-apă limpezită din izvor,
ci de ce-a rămas într-un pahar
supt de gura unui om murdar.

*

Cînd o portocală cade în catran,
oare-o mai ridică mîna de sultan...?

---

[1] Adică un idolatru, un adorator al focului, nu un „drept-credincios mahomedan".

[2] Lună de primăvară din calendarul mahomedan, în timpul căreia credincioşii mănîncă numai după apusul soarelui.

41

RĂSPUNSUL LUI ISKANDAR RUMI[1]

Fost-a Iskandar Rumi-ntrebat :

— „Cum de-ai cucerit şi Răsăritul şi Apusul ? Că doar împăraţii ce-au domnit naintea ta avură mult mai multe bogăţii şi oşti, şi-au avut şi multe ierni în plete, dar nici unul nu şi-a pus pe tîmple mîndri lauri verzi, asemeni ţie."

El răspunse :

— „Doar cu ajutorul Domnului măreţ şi preaslăvit ! Pe supuşi nu i-am obijduit, iar pe şahi din ţări ce-am cucerit — doar de bine-n lume i-am vorbit !"

Oamenii cu-nţelepciune nu-i pot spune că-i măreţ
celui ce măreţii lumii îi înfruntă cu dispreţ.

*

Tot ce-i trecător ca fumul ce-l vedeţi şi nu-l vedeţi —
tron, tezaur, sceptru — toate pulbere sînt şi scaieţi.
Nu jigni un bun renume-al celor de sub lespezi reci,
propriu-ţi nume doar de bine pomenit să fie-n veci !

---

[1] Alexandru Macedon. Prin „Rum", orientalii înţeleg Apusul, Europa.

Capitolul II

DESPRE-ALE DERVIŞILOR PURTĂRI

1

VEŞMÎNT ŞI SUFLET

Oarecare sfetnic l-a-ntrebat pe-un parsà, om fără de prihană :

— „Ce-ai de zis despre cutare schimnic, despre care-aud că lumea spune numai vorbe grele de dojană ?"

El răspunse :

— „După-nfăţişarea dinafară, nu-i găsesc vreo lipsă, dar pe dinăuntru nu-l cunosc".

Dacă vezi un om ce-mbracă a smerenici sutană,
tu socoate-l om cucernic, cu virtuţi fără prihană,
chiar de n-ai să ştii că-n suflet e-nnorat sau e senin,
ce îi pasă unui agă ce se-ascunde-ntr-un cămin [1]... ?

[1] Probabil că atribuţiile unui agă se limitau numai la ceea ce se petrecea în afara caselor, pe uliţe şi în localuri.

2

RUGA DERVIŞULUI, LA KAÀBA

Un derviş văzut-am la Kaàba, fruntea cum şi-a pus pe pragu-i de-aur, şi-n genunchi căzînd a murmurat :

„Oh, Allah prea bun şi milostiv ! Ştii doar tu la ce poţi să te-aştepţi de la un neştiutor ca mine — minte ce orbecăie prin bezne.

Doamne, cer iertare de la tine,
pentru toată nepăsarea mea :
Nu mi te-am slujit atît de bine,
ca să merit marea milă-a ta !
Cei ce-s păcătoşi, prin posturi vor
să se spele de păcatul lor,
iar acei cucernici, cînd fac rugi,
cer iertare, că-s nedemne slugi.

Cer răsplată cei evlavioşi pentru îndelungul lor canon, cum neguţătorii îşi cer preţul pentru marfa-ntinsă pe tarabă. Eu, smeritul rob, nu ţi-am adus, drept prinos, decît speranţa mea, şi-am venit pomană să-ţi cerşesc, nu să mă negustoresc cu tine ! Fă cu mine ce e demn de tine !...

Fie că-mi vei da pedeapsă, fie că mă vei ierta —
fața mi-o aștern în fața pragului, la casa ta!
N-are propria-i voință robul și, atunci, supus,
rob voi fi voinții tale — orișice-mi trimiți de sus!"

*

Am văzut un om în zdrențe, care-n poartă la Kaàba,
pururi repeta în hohot, lacrimi mari vărsînd cît boaba:
— „Doamne, eu nu-ți zic: «Primește-a rugii mele nepribană!»
ci îți cer: «Păcatu-mi negru șterge-l cu-a iertării pană!»"

3

RUGA LUI ABD-AL-KADIR GHILANI[1]

Cică Abd-al-Kadir Ghilani (fie ca Allah să-l miluiască !) fu văzut la Kaàba,-n genunchi, şi, cu fruntea în pietriş[2], zicînd :

„O, Stăpîne, iartă-mă ! Şi dacă mi-e ursită vreo osîndă grea, fă atunci ca-n ziua de apoi orb să înviez, să nu roşesc de ruşine-n faţa celor drepţi !"

Zi de zi, cînd boarea-n zori, lin adie, îmi adun
trup şi frunte la pămînt, astfel ruga să mi-o spun :
„O, tu, cel pe care eu pururi mi te port în gînd,
oare tu, de robul tău, ţi-aminteşti din cînd în cînd ?"

---

[1] Şeic (şef de trib sau de comunitate religioasă) sufist (mort în anul 1166), întemeietorul ordinului *Kadariia*, la ai cărui discipoli a învăţat Saadi. *Sufismul* este o teorie mistico-panteistă, care a apărut în veacul al IX-lea, ca un protest împotriva mahomedanismului şi a feudalismului. Sufiştii zeificau natura şi manifestările ei, căutau să înţeleagă esenţa divină şi să se contopească cu Dumnezeu prin purificare lăuntrică şi autoperfecţionare. Tăgăduiau bogăţia şi puterea şi cereau egalitate între oameni, susţinînd că „fiecare om este purtătorul unei scîntei din substanţa divină". Sub lozinca teoriilor sufiste, s-au desfăşurat numeroase mişcări antifeudale. Ulterior, sufismul s-a destrămat în cîteva curente. O parte dintre acestea au devenit, cu timpul, un mijloc pentru propovăduirea ideilor favorabile claselor dominante.

[2] Intrarea în templul Kaàba se face pe o scară ; probabil că lui Ghilani, întemeietorul sufismului, nu i s-a admis pătrunderea — destul de rară — în „sanctuar" ; de aici „pietrişul", care trebuie să fie în exteriorul Kaàbei.

4

PUSTNICUL MILOS

Un tîlhar se furişă în casa unui blînd parsà şi, scotocind-o, necăjit s-a-ntors cu mîna goală.

Pustnicul, ghicindu-i tot amarul, smulse de sub sine-o veche cergă şi-o zvîrli în drum, s-o ia tîlharul, să nu plece deznădăjduit.

Cei ce merg pe calea lui Allah,
rău nici la duşmanii lor nu fac.
Cum să te prenumeri tu cu sfinţii,
cînd din fraţii tăi tu rupi cu dinţii?

Inima curată-n prietenie şi de faţă şi în spate fie, nu în spate să-mi găseşti cusururi, iar cînd stai sub ochii mei să minţi: „Viaţa mea ţi-o dăruiesc de-a pururi".

Nu pe faţă blîndul mieluşel,
iar în spate lupul cel mişel.

*

Cine îţi înşiră în murmùruri
despre alţii sute de cusururi,
sigur fii că lipsurile-ţi toate
inte-n faţa altora le-o scoate.

5

CÎINELE ŞI APA DE TRANDAFIRI

Nişte pelerini se învoiră ca să drumeţească împreună şi să-mpărtăşească între dînşii orice bucurii şi-orice necazuri. Vrut-am să m-alătur lor, tovarăş, dar nu m-au primit. Atunci le-am spus:

— „Cei ce-s nobili şi mărinimoşi, nu-şi întorc privirea de la obştea celor ce-s săraci, ci-i folosesc. Simt că am destulă vlagă-n mine şi mă ştiu dibaci şi pot orice: sar şi-n foc, pe oameni să-i ajut, şi povară-n suflet nu le-atîrn.

Ştiu că n-am să fiu purtat sus pe şea, călare,
voi purta, pe jos mergînd, pături de-a spinare[1]."

Unul dintre dînşii îmi răspunse:

— „Nu mi te mîhni că te-au respins, dar un hoţ, mai zilele trecute, chipurile-n zdrenţe de derviş, a pătruns în sînul obştei noastre...

Cum să ştii după o haină ce-are-n cuget insul?
Numai cel ce-a scris răvaşul, ştie-i şi cuprinsul.

[1] Oamenii înstăriţi din Persia medievală aveau cîte un rob care mergea pe jos, alături de cal, purtînd în spate o cergă sau o pătură pe care o punea pe cal, atunci cînd stăpînul descăleca.

Cum dervişii-avem pe dinăuntru propria-ne lume de lumină, nu l-am bănuit pe nepoftit şi-am primit să ne-ntovărăşească.

Dinafară, cei fără prihană
poartă zdrenţuita lor sutană,
iar pe dinăuntru, ochii lor
cată spre Allah şi spre popor.
Pururi să faci numai fapte bune,
iar pe tine pune orice-oi pune.
Poţi să porţi coroană-n cap, pe umeri
semn[1] *că printre nobili te prenumeri.*
Crezi că-n zdrenţe ai un alt obraz?
Fii pios şi-mbracă-te-n atlaz.
Doar frînîndu-ţi poftele trupeşti,
poţi cucernic să mi te numeşti.
Platoşa o poartă bravu-ostaş —
ce folos de-armură, cînd eşti laş?

Aşadar, am mers o dată pînă-n faptul serii. Noaptea ne-am culcat, lîngă zidul unui vechi castel. Hoţul, fără umbră de ruşine, de la un hagiu luă ulciorul.

— „Merg să-mi fac spălarea rituală!"

Însă el pornea la tîlhărit.

Iată-l deci pe-acest „cucernic" ce, sub zdrenţe,-i un tîlhar!
El făcu din vălul Kaâbei[2] *groasă cergă de măgar.*

---

[1] Regii şi curtenii persani purtau, ca semn de distincţie, o eşarfă de stofă scumpă azvîrlită peste umărul stîng, obicei introdus, zice-se, de şahul *Djamşid* — unul dintre primii regi mitici ai Iranului. Viaţa, luptele şi detronarea lui de către prinţul arab Zahhak sînt descrise de Firdousi în *Şahnameh*. Djamşid ar fi domnit vreme de şapte sute de ani şi avea o cupă fermecată în care se oglindeau toate întîmplările din lume.

[2] Bucată imensă de mătase neagră, brodată cu fire de aur, perle şi nestemate, trimisă anual de sultanii turci, cu mare ceremonie, la Mecca, pentru a tapisa cel de al doilea acoperiş al Kaâbei; vechiul „văl" era rupt şi împărţit, în mici fîşii de „relicve sacre", între dreptcredincioşi.

Cum pieri din ochii noştri furul, se sui pe-un turn şi, din castel, puse mîna pe-o casetă mică. Pînă să mijească-n zori lumina, negrul suflet de răufăcător, lîngă zid lăsîndu-i pe tovarăşi, să adoarmă — prunci nevinovaţi — el se-ndepărtă o bună cale. Chiar din zori am fost sculaţi şi duşi şi-azvîrliţi în temniţa cetăţii. Noi, de-atunci, din dimineaţa-aceea, ne-am ferit de-orice tovărăşie cu necunoscuţi şi am purces, singuri doar, pe calea-nsingurării. S-a mai spus că „liniştea ţi-o afli numai căutînd singurătatea".

Dacă-n sînul unui trib un ins
face-o mîrşăvie dinadins,
toţi din trib — şi mici, şi mari — cu toţi
sînt luaţi drept mîrşavi şi netoţi.
N-auzişi că vita cea neroadă,
cu năravul ei, iavaş-iavaş,
duce la trifoiuri o cireadă
ce păştea doar ierburi pe imaş...?

I-am răspuns hagiului astfel :

— „Slavă, mulţumire lui Allah ! Văd că-s părtinit de voi, dervişi, deşi după chipu-mi dinafară par mai depărtat de tagma voastră. Dintru-această povestire-am tras bun folos, şi cît am să trăiesc, va să-mi prindă bine sfatul vostru, mie şi acelor mie-asemeni !"

Doar un singur om netrebnic obştea de-alăptă la sîn,
vătăma-va înţelepţii drept în inimă — hapsîn.
Cu-apă de trandafiri dacă umpli iazul şi în ea
cade-un cîine [1], se şi spurcă, orişicît ar mirosma.

[1] Cîinele, porcul şi elefantul sînt socotite de către musulmani drept animale spurcate (conform prescripţiilor *Coranului*).

6

OSPĂȚUL ZAHEDULUI [1]

Spune-se că un zahed, cîndva, fu poftit la șah în ospeție. Cînd la masă ospătară toți, omul sfînt mîncă mult mai puțin decît ar fi vrut să se înfrupte. Dar cînd se sculară la namaz, se rugă, bătînd mătănii multe, mult mai multe ca de obicei, să-și sporească-n văzul celor mari faima și virtutea de zahed.

Oh, mă tem că n-ai s-ajungi la Mecca,
fiindcă bați către Turkan [2] poteca.

Cuviosu-ntors acasă porunci să i se aștearnă jos soffrehul [3], pentru ca din plin să se-ospăteze. E! un fiu avea și orice taină ți-o citea cu ochiul minții sale :

— „Tată, zise,-ai fost la padișah și flămînd te-ntorci de la ospăț ?“

[1] *Zahed* — călugăr mahomedan care trăiește după aceleași reguli rigide ca un parsă.

[2] Turkanul (Turkestanul de astăzi) era socotit pe vremea lui Saadi „ținutul necredincioșilor“.

[3] *Soffreh* — bucată de piele sau de pînză în care orientalii își păstrează mîncarea ; servește și ca față de masă. (În românește a dat : *sufragerie.)*

Omul lui Allah răspunse:

— „Fiule, dinaintea marelui stăpîn masa am luat-o pe «gustate»!"

Zise fiul:

— „Fă-ţi din nou namazul, fiindcă l-ai făcut tot pe «gustate»!"

O, tu, care-n palme, la mezat,
scosu-ţi-ai virtuţile-n afară,
iară viciul bine ţi-l ascunzi
în întunecata-ţi subsnoară!
Cînd sosi-va ziua de apoi,
omule, tu, searbădul meu frate,
ce-ai să vrei să-ţi cumperi mai de soi —
pe arginţii tăi fără carate...?

7

PERDEAUA ÎNFUMURĂRII

Mi-amintesc că-n anii mei de aur eram un copil evlavios. Noapte după noapte,-n toiul nopţii, mă sculam, cucernic, să mă rog ; zi de zi posteam, ţinînd post negru, şi-nfrîngîndu-mi poftele trupeşti. Într-o noapte mă rugam cu tata (milă ai, Allah, şi-l miluieşte !) ; noaptea-ntreagă n-am dat geană-n geană, strîns pe inimă ţineam *Coranul,* iar în jurul nostru o mulţime, jalnice făpturi dormeau adînc. Zisu-i-am părintelui atunci :

— „Uite-i, tată, dorm şi n-au habar să-şi ridice fruntea pentru rugă şi s-o spună-n gînd de două ori ! Toţi s-au cufundat ca-ntr-o mocirlă, zac adînc în somn şi-n nepăsare, sforăie şi totuşi parcă-s morţi !"

Îmi răspunse tata :

— „Dragul meu, dormi mai bine ca şi ei, decît, rîie, să te vîri în pielea lor".

Omu-nfumurat se vede-n ochi numai pe sine,
pentru că pe ochi perdeaua-nfumurării-o ţine.
De-ai sădi-n orbită-i ochiul ce-n Allah pătrunde,
biet nevolnic, el, de lume, ochii şi-ar ascunde.

8

PĂUNUL POSOMORÎT

Pe un dregător în adunare lăudatu-l-au zeloşii pentru strălucitele lui mari virtuţi. După un răstimp, cel lăudat, fruntea ridicîndu-şi-o, a zis:

— „Domnul să te apere de rele,
tu ce-nşirui meritele mele!
Faţa mea-i aceasta, dar ce-ascunde
cugetul meu, n-ai să poţi pătrunde.

*

Par la oameni un mărgăritar,
dar în inimă-s pătat, murdar,
că-mi plec capu-n piept şi, ruşinos,
ochii nu mi-i mai ridic de jos.
Lumea de păun mi se minună
pentru zgrăveli ce-l încunună,
ci el cu priviri posomorîte,
îşi ascunde ghearele urîte!"

9

„DOAR CLIPE"

Un parsà de prin Liban, din munte, proslăvit de ţările arabe pentru harul vieţii lui de sfînt şi pentru minuni de el făcute, coborî-n moscheea cea de vineri din cetatea falnică, Damasc. El în scăldătoarea Kalaseh, mîinile-şi spălă, dar lunecînd de o dată se-afundă în apă ! Cu-anevoie, greu scăpă de-nec ; chiar după namaz un ucenic zisu-i-a :

— „Nu mai pricep nimic !"

Pustnicu-ntrebă :

— „Şi ce anume ?"

— „Mi-amintesc, răspunse-nvăţăcelul, cum pe Marea de la Soare-Apune [1], într-o zi, pe-oglinzile-i albastre, ai umblat nici tălpile udînd, iar acum, în apa pîn'la brîu, cît pe-aci era să mi te-neci ! Care-i tîlcul tainei ce se-ascunde ?"

Pustnicul se cufundă în gînduri, şi după o vreme de gîndire, ridicîndu-şi ochii cuvîntă :

— „Oare nu ştii că stăpînul lumii, Mohamed (o, binecuvîntează-l, fericeşte-l, Doamne !)-aşa ne-a spus : *«Între-Allah şi mine sînt doar clipe cînd*

[1] Textual : „Marea din Magreb", prin Magreb înţelegîndu-se partea de apus a ţărilor arabe, Mauritania. Aici : Marea Mediterană.

nici îngeru-i apropiat şi nici alt proroc n-ajung la noi» [1]. Vezi, «doar clipe»-a spus, nu — totdeauna. Uneori profetul n-asculta nici de Mihail, nici de Gavril, mai presus fiind el de arhangheli, şi-alteori o vreme-şi petrecea cu Hefsa şi Zeinab [2], pentru că: *«Limpedea vedere-a celor drepţi este-ntre văzut şi nevăzut: cînd se-arată el, şi cînd dispare»* [3].

Tu te-arăţi şi pieri deodată, fulger, în răstimp de-o clipă,
tu încingi la roşu fieru-ţi, suflu-ţi focul ne-nfiripă.

*

Ba mi-i dat să-l văd pe Domnul fără de mijlocitor,
ba se-ntîmplă să-mi pierd drumul de lumină orbitor.
El mi-aţîţă-n suflet jarul, el mi-l stinge-apoi c-un strop:
ard în dragostea-i ca-n flăcări, pier într-însul ca-n potop!"

---

1 Citat din *Coran.*

2 Numele a două dintre nevestele lui Mohamed. După legile prescrise de el în *Coran,* profetul n-a acordat credincioşilor săi decît patru soţii; lui şi-a acordat douăzeci şi una.

3 Citat din *Coran.*

10

„FULGER E EXTAZUL"

Cineva l-a întrebat pe-acela ce-şi pierduse fiul[1]*:*
— „O, bătrîne, ce cu-nţelepciunea luminezi pustiul!
Cum i-ai mirosit cămaşa-floare tocmai din Egipet,
şi din Canaan, din cea fîntînă[2]*, n-ai prins lungu-i ţipăt?*
Zis-au Iacob: —„Fulger e extazul: vezi cum se-nfiripă,
ochii-ţi umple de lumini şi piere în aceeaşi clipă!
Ba mă văd pe-a cerului cupolă cum ajung întîiul,
ba se-ntîmplă, uneori, cînd şchioapăt, să nu-mi văd călcîiul.
Din aceste două stări dervişul de-are numai una —
lasă lumile-amîndouă[3]*, zboară-n cer pe totdeauna*[4]*...*"

---

[1] Proorocul Iacob, tatăl lui Iosif cel Frumos.
[2] E vorba de fîntîna unde, după *Biblie* şi *Coran*, a fost aruncat Iosif cel Frumos de către fraţii săi.
[3] Adică lumea prezentului şi lumea viitorului.
[4] În sens mistic se contopeşte cu Allah.

11

OGLINZI ÎN FAŢA ORBILOR

În moscheea mare din Baalbek [1] predicam în cîteva cuvinte unui pîlc de oameni mohorîţi şi cu inimile-n piepturi moarte; nu ştiau că lumea dinafară duce către lumea dinlăuntru. Vorbele-mi vedeam că n-au răsunet şi că focul predicii n-aprinde lemnul ud din inimile lor. Rău părutu-mi-a că dau poveţe la catîri ca ăştia şi că ţin ăstor orbi oglinzile în faţă, dar spre adevăr deschis-am poarta, vorbele se-nlănţuiau uşor, lămurind versetul următor:

„Mai aproape-s de Allah decît este vîna gîtului de gît! [2]"

Mai aproape-i el de-a' noastre inemi,
decît însumi eu aş fi de sine-mi.
Şi, cu toate-acestea, sînt mirat —
ce departe-i cel apropiat!
Cui pot spune că-i în sînul meu,
dar de el sînt despărţit mereu?

Beat eram de vinul din cuvinte, şi în cupă vin încă aveam, cînd pe lîngă noi trecu-un pribeag. Ul-

[1] Oraş în Siria, care aparţinea Persiei medievale.
[2] Citat din *Coran*.

timile-mi vorbe — cercuri de-aer[1] — le sorbi adînc cutremurat. Scoase-un țipăt, c-adunarea-ntreagă izbucni în strigăte și-atunci chiar și cei necopți dădură-n pîrg!

— „Slavă, zis-am, slavă lui Allah! Cei din depărtări, dar înțelepți, lîngă inimă îi simt lipiți, iară cei din jur, cu minți deșarte, sînt ca-ntr-o pustie de departe!

Cei ce-ascultă, dacă n-au habar,
nu găsesc în prooroc vreun har.
Fă-ți meidan[2] urechea tuturor,
și te joci cu vorba — minge-n zbor!“

[1] Cele din urmă vibrații de aer puse în mișcare de rostirea cuvintelor, ca undele concentrice pe un lac.

[2] Teren viran pe care se desfășurau jocurile sportive.

12

SPRE MECCA

Într-o noapte, în deşert, spre Mecca, de nesomn se-opri, sleit, picioru-mi. Tîmpla aşternîndu-mi-o-n nisip, cămilarului i-am spus :

— „Mă lasă ! Du-te !“

Cum să mergi, picior fără puteri,
cînd cămila cade sub poveri ?
Pînă să slăbească unul gras,
ştabul moare-n drum, de cîte-a tras.

Cămilarul mi-a răspuns :

— „O, frate ! Locul sfînt este nainte,-n zare, iar tîlharii sînt în urma noastră. Dacă mergi, tu sufletul ţi-l mîntui, iar de-adormi, nicicînd nu te mai scoli !“

Dulce-i noaptea în pustiu să-ţi laşi
capul pe-o movilă, să te culci,
şi s-auzi ai caravanei paşi
cum se sting uşori, ca nişte fulgi...
Dar cu fruntea pe nisip de-ai mas,
spune-i vieţii tale : „Bun rămas !“

13

SINGURA AMĂRĂCIUNE

Am văzut cîndva pe ţărmul mării un dreptcredincios rănit de-un tigru. Nici un leac nu-i alina durerea.

Bolnav a zăcut el multă vreme de pe urma-acestor răni adînci, dar, gemînd, o clipă n-a-ncetat Domnului din cer să-i mulţumească: „Slavă lui Allah că mă răpune gheara unui tigru, nu păcatul!"

Dacă bunul meu prieten mă trimite-n locul morţii,
fără lacrimi îndura-voi, rece, lovitura sorţii.
Dar l-oi întreba: —„Ce vină port pe suflet, vai, mi-o spune?"
Doar de l-am jignit, aceasta-i singura-mi amărăciune.

14

DERVIŞUL HOŢ

La ananghe,-un derviş, cîndva, şterpeli o rogojină ruptă din odaia unui bun prieten. Marele cadiu dădu poruncă :

— „Hoţului să i se taie mîna !"

Cel cu rogojina îi ia partea :

— „Rogojina-i dăruiesc şi-l iert !"

Judele rosti :

— „Chiar părtinindu-l, eu nu ies din slova legiuirii !"

Cel pîrît grăi :

— „Zici adevărul, dar un om, din vakf [1] de ia ceva, nu-i nevoie să-i reteze mîna, întrucît : «Săracul n-are-un lucru, dar nici lucrul pe sărac nu-l are». Daniile sînt la îndemîna tagmei noastre pentru trebuinţi !"

Ascultînd cadiu-aceste vorbe, mîna de pe el şi-o ridică [2], şi purcese-apoi să-l dojenească :

— „Fostu-ţi-a prea strîmtă lumea largă, de-ţi prădaşi o casă de prieten ?"

Cel iertat răspunse :

---

[1] Avutul obştesc al dervişilor, adunat din danii.

[2] Adică, îl iertă.

— „O, stăpîne, n-auzit-ai, oare că s-a spus : «Curăţă[1]-a prietenului casă, dar nu bate-n uşă la duşmani» ?

Cînd eşti la strîmtoare nu-ţi lăsa
pradă slăbiciunii inima :
prietenul despoaie-l de suman,
iar de piele vie, pe duşman !"

[1] Textual : „mătură", cu înţelesul de a goli, a prăda casa prietenului.

15

RĂSPUNSUL DIBACI

Şahul l-a-ntrebat pe un parsà :

— „Omule, în ruga ta fierbinte, spune-mi, îţi aduci de mine-aminte ?“

— „Da, răspunse schimnicul, mi-aduc... doar cînd dau uitării pe Allah, dar pe-Allah, iubitul meu părinte, nici o clipă nu mi-l scot din minte !“

Cel pe care-Allah din poartă
îl alungă-n drum şi-l ceartă,
tot din porţi în porţi mi-l poartă.
Dar Allah pe cine-l iartă,
nu mai bate-n nici o poartă.

16

DERVIŞUL DIN IAD

Un parsà, dormind, văzu în vis pe un padişah rîzînd în rai, iar în iad, pe un derviş plîngînd.

Pustnicul se întrebă în somn :

— „Cum urcat-a, oare, padişahul, şi dervişul cum s-a prăbuşit ? Noi ne-nchipuiam să fie-altminteri..."

Dar un glas din alte lumi răspunse :

— „Şahu-acesta a-ndrăgit dervişii, şi de-aceea s-a nălţat în rai, iar dervişu-a stat cu padişahii, de aceea-a pogorît în iad !"

Înţelepţii vremilor au spus :

„Ce turban, mătănii şi sutană ?
Să trăieşti mai bine-n neprihană.
Ce folos işlic şi scump caftan ?
Fii derviş cu tătărăsc turban !"

17

HAGIUL ŞUGUBĂŢ

Un hagiu desculţ, cu capul gol, lăsînd Kufa [1]-n urmă ne-nsoţi caravana ce mergea-n Hegiaz ; n-avea păs de nimeni şi cînta :

„Nici călare pe cămilă nu-s,
nici, cămilă, oameni n-am de dus.
Nu-s stăpînul sclavilor şi, ah !
nu-s nici robul vreunui padişah.
N-am nici grija unui bogătaş,
nici netihna unui nevoiaş.
Trag în pieptu-mi aer din belşug,
liber, astfel, zilele îmi duc...“

Un bogat de pe-o cămilă-i zise :

— „O, dervişule,-ncotro ? Te-ntoarce ! Altfel înghiţi-te-va pustia !“

Dar drumeţul n-ascultă şi talpa-i se-aşternu să calce-n lung deşertul. Cînd în preajma Meccăi po-

[1] Oraş în Iran (Mesopotamia), întemeiat în secolul al VII-lea. Pînă în secolul al X-lea a fost unul dintre cele mai înfloritoare centre culturale ale Orientului musulman ; astăzi nu este decît un sat.

posirăm la oaza Nahle-Bani-Mahmud [1], ceasul morţii-ajunse pe-ăl bogat, care drumeţise pe cămilă.

Lîngă mort dervişul agrăi :

— „N-am murit de lipsuri şi-oboseală, tu pierişi călare pe cămilă.

Cineva-l boci pe-un muribund
pîn-a dat de-al lacrimilor fund,
şi, după o noapte,-n zori de zi,
cel bolnav scăpă, iar el muri!

*

Cîţi trăpaşi, ca fulgerul de iuţi,
n-au rămas în pulberi aşternuţi,
iar asinul şchiop, mergînd la pas,
s-a întors cu viaţa lui acas'!
Zdraveni sub nisip căzură mii,
iară cei cu răni scăpară vii!"

[1] În traducere : „Palmierii copiilor lui Mahmud".

18

PUSTNICUL IPOCRIT

Auzit-am că un padişah l-a poftit la dînsul pe un pustnic. Pustnicul se chibzui în sine-i şi după o vreme hotărî: „Ce-ar fi dacă mai întîi aş bea vreo licoare, slab s-arăt şi palid... Poate că-n ăst chip îmi voi spori faima-n ochii padişahului!" Zice-se că bînd un leac otrăvitor, schivnicul muri fulgerător.

Mintea celui care-i gata să priceapă,
îmi părea rotundă ca în miez aluna,
dar îmi dă dovadă că-i un bulb de ceapă:
foi pe foi şi-nfoaie miezul şi minciuna...

*

Dacă-un rob se roagă celui nevăzut,
roagă-se doar lui — nu şahului de lut.

19

CARAVANA JEFUITĂ

Hoţii jefuiră-o caravană, prin meleagul grecilor, luînd bogăţii de neînchipuit. Lacrime vărsat-au negustorii, vaiete din inimă au scos, şi pe-Allah şi Mohamed rugat-au ca, mijlocitori, să-i într-ajute ! Dar se zbuciumară în zadar.

Cînd tîlharu-şi sună-n pungă banii,
n-are păs de plînsul caravanii...

Înţeleptul Loghman pe-o cămilă drumeţea cu-această caravană. Zisu-i-a un caravanier :

— „Strigă-le tîlharilor zicale, dojeneşte-i aspru — cine ştie ? — poate dau napoi ce ne-au prădat. Vai, ce de comori se prăpădiră !"

Loghman zise :

— „Omule, e de prisos a spune hoţilor cuvînt de-nţelepciune !

Fierul ce furnicile l-au ros,
din rugină nu-l mai scoţi lucios.
Milă, negrei inimi — ce să-i cer ?
Nu pătrunde-n piatră cui de fier.

*

Sănătos cu viața cînd te-mpaci,
dă-le un obol la cei săraci!
Inima sărmană de-o ajuți,
de mîhnirea zilelor te cruți.
Cînd un cerșetor în plîns amar
îți cerșește, miluie-l c-un dar,
altcum, silnic, vine un hapsîn
punga să ți-o smulgă de la sin!"

20

CÎNTĂREŢUL PROST

Oricît datu-mi-a porunci şeicul Abu-l-Faradj-Samseddin-Djouzi [1] (fie-n paza lui Allah de-a pururi !) muzici să n-ascult printre dervişi, poruncindu-mi aspră sihăstrie, tinereţea mea a fost mai tare : sîngele învăpăiat m-a-nvins. Peste-ale şeicului poveţe am trecut, şi paşii mă-ndrumară cu cîntări şi-o ceată de prieteni, inima şi-auzul să-mi desfăt. Aducîndu-mi, cînd şi cînd, aminte de ale şeicului cuvinte, cugetam în sine-mi mulţumit :

„De-ar fi fost cu noi cadiu-n rînd,
dănţuia din mînă fluturînd.
Dacă bea şi muhtasibul vin,
pe cheflii îi iartă din senin !“

Noaptea, la un trib făcînd popas, întîlnii acol-un cîntăreţ.

---

1 *Abu-l-Faradj-Samseddin-Djouzi al II-lea* (1186—1257) — dascălul lui Saadi la şcoala „Nizamia“ din Bagdad ; nepotul filologului şi istoricului arab Abu-l Faradj Abd-ar-Rahman-ben-al Djouzi I (1116—1201).

Cîntecu-i — arcuş pe strune
rupte, discordate — parcă
vîna inimii-ţi răpune,-n
mii de ţăndări să ţi-o spargă!

Glasul lui mai groaznic este
decît vocea cobitoare,
ce-ţi aduce sumbra veste
că părintele îţi moare!

Unii cîntăreţi din jur vîrau degetele bine în urechi, alţii-un deget peste buze: „Taci!"

Ah! ce dulce sună melodia
altor cîntăreţi! Ne place!
Dar mai mare-i parcă bucuria,
glasul tău dogit cînd tace...

*

Nimeni nu-ţi găseşte-aleasă
muzica pe care-o faci;
doar în clipa cînd spre casă
te ridici să pleci, sau taci.

*

Cîntăreţul ăl cu scripcă veche
cînd a prins să-şi deie drumul, ah!
şefule de trib, strigai, pe-Allah,
toarnă-mi cît mai repede-n ureche
viu-argint şi vîră-mi cîlţi buluc,
ori deschide-mi uşa, să mă duc!

Totuşi, preacinstindu-i pe dervişi, cu luare-aminte m-am căznit să fiu ochi şi-urechi pînă la ziuă, cînd am cutezat să cuvîntez :

— „Muezinul[1] cheamă la namaz
prea tîrziu sau prea devreme treaz ;
el nu ştie din al nopţii curs
cîte ceasuri otova s-au scurs...
De lungimea nopţii-ntreabă doar
genele-mi ce priveghind tresar,
căci în ochii mei n-a clipocit
apa somnului nici un clipit !"

Către zori, aşa cum se cuvine cînd o binecuvîntare ceri, şalul[2] de pe cap desfăşurîndu-l, scot dinarii de la brîu şi-i pun dinaintea celui cîntăreţ, mi-l cuprind în braţe,-i mulţumesc, şi-i mai fac şi multe plecăciuni. Prietenii, cum nu mi-i obiceiul, se mirară de bunăvoinţa-mi şi, crezînd că-s uşurel la minte, rîseră cu chipurile-n palme.

Unul dintre ei, lungindu-şi limba, se împotrivi şi mă mustră :

— „Nu-i ispravă demnă de-nţelepţi că i-ai dat sutană de şeic ăstui muzicant ce-n viaţa lui n-a văzut nici un dirhem[3] în palmă, sau vreun gălbior pe daireà[4].

---

[1] *Muezin* — slujitor al bisericii mahomedane care, din foişorul minaretului, vesteşte credincioşilor, de cinci ori pe zi, ora rugăciunii (namaz), cînd mahomedanii se spală pe mîini şi bat mătănii cu faţa spre Mecca, spre sanctuarul Kaàba.

[2] Este vorba de un „şal de frizură". Turbanul îl poartă arabii din Persia ; persanii poartă căciuli lungi de miel, uneori înfăşurate cu şaluri de caşmir.

[3] *Dirhem (drahmă)* — a 30-a parte dintr-un dinar de argint.

[4] Un fel de tamburină folosită la dansurile rituale ale dervişilor.

Ducă-se-n pustie cîntăreţu,-afară
din această casă preacinstită, iasă!
Nimenea cîntarea-i pentru-a doua oară,
n-auzi vreodată în aceeaşi casă!
Cum porni din gură ghiersul lui dogit,
perii de pe trupuri ni s-au şi zburlit!
Pasărea sculptată, sus, s-a-nfricoşat,
şi de pe porticu-i, biata, a zburat!
Creierii din ţeastă, tulburi, ne mai ard —
dar gîtleju-i, gata,-n ţăndări i s-a spart!"

Spusu-i-am prietenului :

— „Limba bine-ar fi de ţi-ai scurta-o-n gură căci cu ochii mei văzui virtutea în acest prea falnic cîntăreţ!"

— „Spune-mi-o şi mie, zise-acesta, şi-am să caut să-i cîştig hatîrul, şi-i voi cere omului iertare, pentru cele spuse adineauri."

I-am răspuns :

— „Şeicul meu, Djouzi, pusu-mi-a de-atîtea ori oprelişti cîntece s-ascult ; zadarnic sfaturi peste sfaturi mi-a tot dat maestrul. Nu le-am priceput decît azi-noapte, cînd norocu-mi, zodia-mi ferice, paşii mi-i aduse-n ăst lăcaş, să mă căinez, cu pumnii-n piept, ascultînd pe cîntăreţul ăsta ; altă dată viaţa de mi-aş pierde, nu mai dau tîrcoale muzicii, şi nici buzna-n adunări de oameni!"

Ghiersul cald ce, de sub cerul gurii,
de pe buze fremătînd se smulge,
ţină sau nu legile măsurii[1],

[1] Textual : „Fie că vor cînta una din melodiile sistemului clasic al celor douăsprezece tonalităţi *(makame)*, fie că nu vor cînta, ţinînd seama de vreun canon ştiinţific" etc.

Inima tot ți-o vrăjește dulce...
Proștii de-or cînta și-n trei macame —
„Hüsșak", „Horasan" ori „Hegiàz" [1] —
din gîtlejuri sparte, grosolane,
cîntecele n-or să aibă haz...

[1] Trei tonalități din sistemul clasic arabo-persan al celor douăsprezece tonalități de bază în care erau compuse piesele vocale executate de cîntăreții profesioniști.

21

BUNACUVIINŢĂ

Loghman fu-ntrebat odinioară :

— „De la cine, Loghman, ai deprins regulile buneicuviinţe ?“

Dînsul a răspuns :

— „De la cei lipsiţi de bună creştere : le-am văzut purtările lor josnice, şi-am căutat cu ei să nu mă-asemăn !“

De la orice cuvîntel mintos
spus ades de dragul unei glume,
omul înţelept trage-un folos.
Dar din cartea-nţelepciunii-anume
de-i citeşti şi-o sută foi — un prost
crede că o glumă doar a fost...

22

ZAHEDUL MÎNCĂCIOS

Spune-se că un zahed, cîndva, înghiţea în fiecare seară zeci de blidiuri pline cu bucate, şi pînă în zori citea *Coranul* tot, din scoarţă-n scoarţă, cu glas tare.

Auzind, un înţelept i-a spus:

— „De mîncai doar o juma'de pîine şi dormeai, ţi-era mai cu priinţă.

Trupul ţi-l goleşte de merinde,
şi pe-Allah în inimă-l cuprinde[1].
Col de-nţelepciune ai rămas,
căci ţi-i plină burta pîn'la nas!"

[1] Textual: „Pînă la cunoaşterea intimă, contopirea cu Allah" — după concepţiile mistice ale sufiştilor.

23

DERVIŞUL HULIT ŞI STAREŢUL

Mila lui Allah şi-a pogorît harul său asupra unui om ce se rătăcise-n labirintul de păcate şi de fărdelegi; astfel că, pios, pătrunse-n cercul celor care cată adevărul. Sub înrîurirea fericită a dervişilor cu fapte bune şi cu sufletească neprihană — viciile firii sale slabe se spălară-n focul pocăinţei şi se preschimbară în virtuţi. Omul lepădase de pe cuget şi porniri şi patime trupeşti, dar clevetitorii şuierau: „Sfînt acesta? «Sfînt» ca mai nainte! Cumpătarea şi canonul lui vrednice de-ncredere nu sînt!"

Poţi de-a cerului osîndă să te scapi prin rugi,
dar nu scapi de gura lumii chiar şi-n rai de fugi!

N-a avut putere să îndure clevetirea limbilor de fiere, şi-a purces cu jalbă să se plîngă la sfinţia-sa, părinte-stareţ. Zisu-i-a bătrînul înţelept:

— „Cum vei mulţămi tu lui Allah pentru marea milă ce-ţi arată că el te-a făcut cu mult mai bun, decît rău, cum mi te crede-o lume?

Pînă cînd vei plînge: «O, preasfinte stareț,
răii rîd de mine, rîd și, pizmătăreți,
ba, să-mi verse sînge, sar din loc de pîndă,
ba, șezînd, în taină-mi țes o grea osîndă...»?
Frate, fii cucernic! Lasă-i să-nvenine!
N-ai nimic pe cuget și-asta este bine.
Rău ar fi altminteri: cînd avînd păcate,
lumea mi te-ar crede drept cucernic frate.

Uită-te la mine bunăoară, s-ar cădea să mă mîhnesc în sine-mi doar gîndind la următorul fapt: oamenii au o părere bună și mă cred o culme-a împlinirii, cînd sînt însăși nedesăvîrșirea.

Oh, dacă-aș putea să-nfăptuiesc ce spun,
da, aș deveni cucernic, drept și bun!"

*

De vecinii cu priviri piezișe
poți să te ascunzi cînd vrei, oriunde;
ochiul lui Allah însă pătrunde
orice fapte-ascunse sau fățișe.

*

Oamenilor ușa le-o trîntim în față,
să dosim năravul ce ne roade-n viață.
Ce folos să-nchidem ușa cu zăvorul
dinaintea celui ce-i zămislitorul?...

24

URECHIUŞA HARPEI

Plînsu-m-am şeicului astfèl :
— „Oarecine-adus-a mărturie că-s înveninat de răutate !"
Şeicul îmi grăi :
— „Fă numai bine, pe pîrîşul dîndu-l de ruşine.

Fii în fapte bun, mai înainte
de-a sticli al răutăţii dinte.

*

Coarda harpei de vibrează-ntreagă,
cine urechiuşa o să-i tragă ?"

25

ADEVĂRUL VIEȚII DE SUFIST

Un șeic din Șam[1] fu întrebat:
— „Care-i adevărul vieții de sufist?"
— „Înainte, dă răspunsul șeicul, cei sufiști păreau pe dinafară răvășiți, în schimb, pe dinăuntru, reculeși, iar astăzi acești oameni reculeși îți par la-nfățișare, dar în suflet toți sînt răvășiți."

Dacă inima din cracă-n cracă
zboară ca o pasăre zglobie,
n-ai să te neprihănești chiar dacă
pleci din lume-n neagră schimnicie.
Dar avînd și cin înalt și-avere,
pungi de galbeni și, făcînd negoț,
de-l auzi pe-Allah în piept și-n sfere,
poți un schimnic să mi te socoți.

[1] Numele persan al Siriei.

26

TRILU-LILU !

Mi-amintesc o dată cum am mers cu o caravană noaptea-ntreagă, şi cînd noaptea se-ngîna cu ziua, am făcut popas pentru odihnă, sub copaci, în marginea pădurii. Un extatic [1] ce se-alăturase nouă în această drumeţie — „Iuhuhu !“ a slobozit un chiot, buzna dînd prin bezna din deşert, veşnic zbuciumat şi fără-astîmpăr. Cînd mijiră zorii-l întrebai :

— „Ce te-a apucat azi dimineaţă ?“

Ci-mi răspunse dînsul zîmbitor :

— „O, am auzit azi dimineaţă «trilu-lilu !» cum biul-bulii-şi plîng [2] rozele sălbatice din crîng... «ped-pe-dec !» de pitpalac ce-şi cheamă prepeliţa-n văi, sub munţi de-aramă... şi «oac-oac !» de brotăcei pe lac... Triluri, freamăt, foşnet şi murmure de jivini prin iarba din pădure... toate-acestea-n zori — şi m-am gîndit că-i nedemn să sforăi adormit, pe cînd păsări, flori, brotaci, jivini — imnuri nalţă celui din lumini !“

---

[1] Un sufi-derviş care se roagă cu patimă, cuprins de frenezia stării de extaz.

[2] Privighetoarea la persani este de gen masculin *(biul-bul)* şi simbolizează pe îndrăgostitul care se tînguie de chinurile dragostei pentru roză, simbolul iubitei.

Ieri, în zori de zi, biul-bulu-n tristă tînguire
m-a făcut cu trilu-lilu lui să-mi ies din fire,
mințile să-mi pierd, răbdare, vrere și putere!
Strigătu-mi din întîmplare, dus de-o adiere,
a ajuns pînă-n urechea unui prieten: — „Oare,
rîse el, te-a scos din minte o privighetoare?“
— „Da! i-am spus, o păsărică-l laudă pe-Allah,
iar eu, om cu viers pe limbă, cum puteam să tac...?“

27

CĂMILA DĂNȚUITOARE

Spre Hegiaz călătoream o dată dimpreună cu mai mulți din tagma tinerilor musulmani pioși, care îmi erau cu toți prieteni.

Vreme-ndelungată murmurară stihuri sfinte și nemuritoare. Printre noi era și un zahed, care de-a dervișilor purtare își rîdea, și chinurile lor nici că le băga măcar în seamă. Cînd la Nahle-Bani-Halal[1] ajuns-am, oacheș, un copil ne iese-n-cale și porni să cînte-atît de dulce, că picau din ceruri păsărele. Chiar cămila cu zahedu-n spate începu să joace pe copite, și, descălecînd pe loc piosul, buzna dete spre pustiu — cămila[2]!

— „O, șeicule, un cîntec dulce și-o cămilă a făcut să joace, iar pe tine nici că te-a mișcat!

Știi tu, oare, ce mi-a spus în zori
trilul unei mici privighetori?
«Omule, au care-ți este firea,
de nu simți pentru Allah iubirea?»

[1] În traducere: oaza „Palmierii copiilor lui Halal".

[2] Cămilarii arabi obișnuiesc să cînte cămilelor pentru a le îndemna la mers; cîntecul le ațîță atît de mult, încît uneori își pierd capul și, luînd-o la goană, fug pînă cad și mor.

După viersu-arab și-un dobitoc
dănțui... dar tu stătuși pe loc.
De se-ncinge-n cîntec și-o cămilă,
iar tu nu, catîr ești și mi-e silă!

*

Cînd răsuflă vîntu-n porumbei,
clatină penetul de pe ei,
clatină crenguțe-n tamarini[1],
dar nu mișcă bolovani și spini.

*

Tot — pămînt, și apă, și văzduh —
laude lui Dumnezeu i-aduc.
Inima ce știe să asculte,
deslușește-n asta tîlcuri multe.
O, privighetoare,-n trandafiri,
laude nu numai tu respiri,
ci, pe lujeri, roșietici ghimpi
laude-i rostesc cu mii de limbi!"

[1] *Tamarin* — arbore exotic cu flori galbene, din ale cărui fructe se prepară o băutură răcoritoare.

28

CERŞETORUL-ŞAH

Şahul cel bătrîn pe patul morţii sta şi nu avea urmaş la tron. Scrisu-şi-a diata cam astfel :

„După ce voi răposa-ntru Domnul, cel dintîi ce va intra cu zorii sub arcada porţilor cetăţii — şah să-l ridicaţi pe tronul meu şi să-i aşezaţi pe cap coroana".

Chiar în zorii zilei,-ntîmplător, primul om care-a intrat pe poartă fu un oarecare cerşetor, ce trăia cerşindu-şi zilnic pîinea, şi cîrpindu-şi zdreanţă peste zdreanţă.

Stîlpii-mpărăţiei, căpetenii, şahului i-au împlinit dorinţa, dîndu-i cerşetorului ferice la cetăţi şi visterie chei.

Bietul şah domni el ce domni, pînă cînd mai mulţi emiri ai ţării n-au mai vrut să-i deie ascultare ; tot atunci şi şahii megieşi au căutat pricină ţării sale, şi cu oaste multă îl siliră să se dea bătut în faţa lor. Mai pe scurt, o parte din oştire cît şi din supuşi se răsculară, şi o bună parte din ţinuturi le scăpă din mîna lui de şah.

Cerşetorul-şah plîngea amarnic, cînd deodată un străvechi prieten, bun tovarăş din cerşetorie, toc-

mai se-ntorcea, pribeag pe drumuri, şi văzîndu-l şah înscăunat, lîngă tron se-apropie şi-i spuse :

— „Slavă lui Allah cel milostiv ! Soarta bună paşii ţi-a-ndrumat, soţi ţi-au fost Norocul, Fericirea ! Iată cum din spini îmbobocesc pentru tine roşii trandafiri — spinii ţi-au ieşit din tălpi şi astăzi urci pe-această treaptă-mpărătească ! Scrie la *Coran : «Într-adevăr, după-o noapte de nenorocire, vine şi o zi de fericire !»*

Florile ba înfloresc pe ramuri,
ba se veştejesc şi cad în taină.
Ba copacu-arată goale ramuri,
ba din foi îşi ţese verde haină."

Ci-i răspunse şahul mohorît :

— „O, tu dragul meu prieten, frate, plînge-mă, că vrednic sînt de milă ; nu-i prilejul să mă preamăreşti ! Hei, pe-acele vremi ce le cunoşti, grijă-aveam doar de-un coltuc de pîine, şi-azi port grija lumii-ntregi în cap !"

Bunurile lumii cînd nu le avem,
smulgem din adîncul inimii blestem.
Cînd le-avem, de ele, patima de-a-avea
sufletul ni-l leagă-n lanţuri cu ghiulea.

*

Zbucium nu-i mai mare pe întinsul lumii,
cum ni-l dă în viaţă bunurile lumii :
ori le ducem lipsa, ori belşug e-n casă —
oricum grea mîhnire-n inimă ne-apasă.

*

De rîvneşti la bunuri şi averi lumeşti,
cată cu fărîme să te mulţumeşti.

Cu-aur dacă-ți umple poala, un bogat,
rece să te lase darul ce ți-a dat,
fiindcă spun adesea cei mintoși din veac
cum că modestia omului sărac
mai de preț atîrnă decît orice dar,
ce ți-l dă bogatu,-n cer să-l aibe iar.

*

Dacă Bahram-Gur[1] *va frige un onagru-n întregime,*
dîndu-l să se ospăteze cea flămîndă sărăcime —
daru-acesta nu-i totuna cu pulpșoara de lăcustă
ce-o dădu, zicînd, furnica[2]*: — „Suleimane, ia de gustă!"*

[1] Șah persan (421—440) din dinastia Sasanizilor. Pasiunea lui pentru vînătoarea de coluni *(gur* înseamnă *onagru, colun, măgar sălbatic)* i-a atras această poreclă.

[2] Ideea darului după posibilități („obolul văduvei") e întruchipată în legenda despre darul furnicii — o pulpiță de lăcustă — oferită lui Suleiman (Solomon).

29

RĂBDURIUL

Cineva avu un bun prieten, care, ajungînd diregător, multă vreme nu l-a mai văzut.

Careva i-a spus :

— „E-amar de vreme de cînd ochii n-ai mai dat cu el".

— „Nu mai vreau să-l văd acuma", zise.

Dar, întîmplător, fiind de faţă,-o rudă-a marelui slujbaş i-a spus :

— „Au cu ce-a greşit de te mîhneşti şi nu vrei prietenul să-ţi vezi ?"

— „Cu nimic, răspunse, n-a greşit, însă pe prietenu-mi, curînd, vreme o să am să-l văd mereu, după ce l-o mazili sultanul, chiar de n-am eu nici o bucurie să-i privesc pe alţii-nlăcrimaţi.

Cîtă vreme-s mari în slujba lor,
n-au habar, de prieteni nu li-i dor.
Dar, săraci, cînd vin, după mazil,
toţi, plîngînd, la pieptu-mi se tupil."

30

PISĂLOGUL

Zilnic Abu-Horairàrh [1] (să fie vecinic bucuros Allah de el !) se înfăţişa lui Mohamed (fie-i calea spre Allah deschisă !).

Zisu-i-a profetul :

— „Horairàrh, vino doar la două zile-o dată, c-astfel dragostea sporeşte,-adică, nu-mi veni în fiecare zi, pîn' prietenia-mi nu-i mai mare".

*

Spusu-i-s-a unui înţelept :

— „Chiar de-i soarele la chip frumos, nimenea nu şi-l făcu prieten".

Înţeleptul i-a răspuns zîmbind :

— „Fiindcă vara, zilnic, ni-i în ochi ; iarna,-n nori cînd e învăluit, tare e de toţi dorit, iubit".

---

[1] *Abu-Horairàrh* (pe numele adevărat *Abd-ar-Rahman*) (607—677) — tovarăş de luptă al lui Mahomed, renumit pentru mai mult de cinci mii de tradiţii povestite de el şi atribuite profetului, precum şi pentru porecla dată de Mahomed (*Abu-Horairàrh* înseamnă „*Tatăl pisicuţei*"), de la obiceiul său de a purta mereu în braţe o frumoasă pisică.

Prietenii să-ţi vezi nu-i rău, mă rog,
dar nici des, să-ţi spună : „Pisălog !"
Singur de-ţi aduci mustrări ades,
altul să te mustre nu da ghes...

31

LANŢURI DE FIER, LANŢURI DE AUR

M-am certat cîndva-ntr-o adunare cu amicii mei de la Damasc. Fruntea înturnat-am spre deşert şi-am purces către Ierusalim, fiarele-mblînzind, pînă căzui rob în fiare la ostaşi faranghi [1]. Pusu-m-au de-a sila la Trables [2], laolaltă cu ebrei, în şanţul care înconjoară cetăţuia, din noroi să facem grei chirpici. Unul din mai-marii din Halab [3], veche cunoştinţă, mă văzu, mă recunoscu şi mă-ntrebă :

— „Ce-i cu tine, omule,-n ăst hal şi cum, oare, ai ajuns aici ?"

I-am răspuns atunci îndurerat :

— „În pustie am fugit de semeni,
şi-am fugit de ei în munţi de cremeni,
pentru c-ajutor în nimeni eu
n-am găsit, decît în Dumnezeu.
Cînd cu dobitoace stau în grajd,
îţi închipui cîte chinuri rabd.

[1] Denumirea persană a europenilor şi a Europei creştine. Saadi a fost luat ostatic de către ostaşii francezi ai celei de a cincea cruciade.

[2] Oraşul Tripoli din Liba.

[3] Oraşul Alep din Siria.

*

Pus în lanţ cu prieteni să te vezi,
decît cu străinul prin livezi...“

Celuia, făcîndu-i-se milă, zece galbeni numără pe mine, şi faranghi din lanţuri cînd m-au scos, el m-a dus de-ndată la Halab. Cum mai-marele o fată-avea, mă sili şi mi-o dădu nevastă pentru un cabin [1] de-o sută galbeni.

După-o vreme, fata mînioasă se obrăznici şi, nesupusă, viaţa începu să-mi otrăvească.

Rea, muierea într-o casă
cu bărbatul blînd —
este iadul de pucioasă
pe acest pămînt...
Fugi şi fugi de ochii săi,
care scapără de răi :
două iaduri de scîntei !
Scapă-mă, Allah, de ei !

Ea, lungindu-şi limba, mă mustra :

— „Nu eşti robul pentru care tata zece galbeni numără peşin, pielea zălogită la faranghi să ţi-o scoată din brăţări de lanţuri ?“

— „Da, i-am dat răspuns, m-a dezrobit numărînd pe mine zece galbeni, dar mă dete rob în mîna ta pe-un cabin de una sută galbeni !“

Auzii cîndva că un mai-mare
smulse-o oaie de la lup, din gheare ;

[1] Un fel de zestre sau pensie alimentară în Orient, plătită global şi anticipat de soţ, pe care, în caz de despărţire, o lăsa soţiei.

noaptea, sub jungherul ascuțit,
duhul oii-n sînge-a horcăit :
„M-ai scăpat din gura unui lup,
dar, ca lupul, colții tăi mă rup!“

32

LANȚUL GRIJILOR FAMILIARE

Cică-un padișah l-a întrebat pe-un preacuvios :
— „Cum îți petreci timpul tău atît de prețios ?"
— „Noaptea, cu Allah, răspunse dînsul, mă cufund în tainice dispute, dimineața-l rog să mă ajute, iar în restul zilei, pe-ntrecute, tîrgui de-ale gurii — vino-du-te !"

Iute padișahu-a priceput unde bate cuviosul nostru, și la vistiernic poruncì să îi dea merinde și veșminte lui, precum și-ntregii lui familii, inima de griji despovărîndu-i.

O, tu care ești robit în lanțul grijilor familiare,
geaba mai visezi la libertate cu ghiulele de picioare !
Grijile pentru copii și pîine, hrană și veșminte —
nu-ți dau àripi să mi te înalțe-n cerurile sfinte !

*

Ziua-ntreagă n-am odihnă, nu știu ce e somnul,
dornic mă gătesc ca noaptea să mă pierd în Domnul.
Ruga-abia mi-am început-o că din noaptea-adîncă
vine gîndul : „Dimineața, pruncii ce-mi mănîncă ?"

33

SIHASTRUL VICIOS

Unul dintre pustnicii din Şam, sihăstrind în codru ani de zile, se hrănea cu frunze din copaci.

Şahu-acestei ţări venind să-l vadă, spusu-i-a zahedului aşa :

— „De gîndiţi că-i bine, în cetate să poftiţi şi-un loc vom pregăti mai prielnic pentru adorare, unde şi ceilalţi din duhul vostru s-or împărtăşi cu-nţelepciune şi cu pilda faptelor pioase".

Pustnicul întoarse capu-n laturi, neplăcîndu-i vorbele aceste. Dar dintre viziri grăit-a unul :

— „Se cuvine şahului dorinţa să i-o ascultaţi şi în cetate doar cîteva zile s-arătaţi harul şi virtutea de zahed. Dacă pîn'la urmă-n neprihană veţi simţi că sînteţi tulburat, slobod sînteţi calea să v-alegeţi."

Zice-se că s-a-nvoit sihastrul şi-n grădina şahului primi un locşor ce inima-ţi desfată, sufletul umplînd de bucurii.

Proaspeţi, trandafirii ca de pară,
semănau c-obraji de fecioară,
iar zambile-albastre-violete
semănau cu ale dragii plete.
Şi era grădina ca o mladă,
ce bobocii-şi crapă sub zăpadă,

mai neprihănită şi mai castă
decît prunc ul ce n-a supt colastră.
Şi prin foi, pe ramuri, rodii pline
aprindeau lămpaşe de rubine.

Şi de-ndată şahul îi trimise o fecioară-sclavă, cea mai mîndră,

ca din luna plină o mlădiţă,
chip de înger, nuri de păuniţă,
şi sub gene nişte ochi albaştri,
de-i scoteau din minţi şi pe sihaştri!

După fată, i-a trimes şi-un tînăr minunat la chip, cu trupul sprinten, încît pumnul frumuseţii sale rupse braţul aprigei evlavii şi legă la spate a răbdării mînă strălucind de-nţelepciune.

Oamenii mureau de sete
strînşi în jurul lui.
El, paharnic, din urciorul-i
nu da nimănui.
Ochii toţi îl sorb cu sete,
cum un dropicos
bea din albii Eufratul —
şi-ncă e setos!...

Şi zahedul s-a pornit să-mbuce dulci bucate şi să se-nveşmînte în mătăsuri scumpe, s-amiroasă roade miresmate şi să guste frumuseţea roabei. Spus-au înţelepţii din vechime: „Cozile frumoasei lanţuri sînt pentru ale minţii picioruşe, laţuri pentru pasărea isteaţă [1]!"

---

[1] Probabil o alegorie pentru inimă; în alt loc, Saadi spune direct: „pasărea inimii".

Dragostei i-am închinat: credință,
inimă și-a duhului știință.
Astăzi sînt ca pasărea isteață,
iară tu ești lațul ce-o înhață!

Și-astrel norocoasa stea s-a stins, tulburînd a pustnicului tihnă. Vorba celora mintoși din veac:

„Toți, bătrîni faghihi[1], legiuitori
și-atru spirit pur predicatori —
cînd pogoară-n mlaștina plăcerii,
muște, se cufundă-n dulciul mierii...“

Șahul într-o zi dori să-l vadă. Preschimbat îi apăru sihastrul — rumăn-alb și gras și-nmătăsat — tolănit în perini de mătase fin brodate-n fir lucios de aur. Robul cel cu trupul îngeresc clătina la creștetu-i alene evantaiul — coadă de păun. Sănătos găsindu-l padișahul, bucuros și vesel se-așeză. Lung tăifăsuiră pe-ndelete despre cîte-n lună și în soare, pînă șahul a-ncheiat:

— „În lume două feluri de-oameni îndrăgii: oamenii-nvățați și voi zahezii“.

Dar fiind de față și-un vizir, filozof umblat prin lume, zis-a:

— „O, stăpîne,-ntîia datorie, ca prieten, este să ajuți oamenii din cele două tagme: dă-le pungi de aur la-nvățați, ca mai abitir din cărți să-nvețe, și nu da la pustnici nici un ban, căci altminteri spulberi pioșia“.

Spune-i fetei ce obrajii-i ard
și-are-un suflet de curată nea:
„N-ai nevoie de henè[2], de fard,

[1] *Faghih* — teolog musulman.
[2] Vopsea roșie, extrasă din frunzele plantei *unabi* cu care femeile din Orient își colorau unghiile și părul.

nici de inelus cu peruzea!“
Spune-i tu dervişului blajin
şi de mierea-nţelepciunii plin:
„N-ai nevoie pîine să cerşeşti
prin bazaruri şi ogrăzi obşteşti!“

*

Cită vreme-n bogăţii mă-ncred,
şi-altele mă strădui să adun,
de nu-mi spune nimenea zahed,
mîndru sînt, fudul ca un păun...

34

SFINŢII ŞI ARGINŢII

Potrivit cu ce-am rostit mai sus [1], şahul unei ţări, punînd la cale o-nsemnată treabă, ar fi zis :

— „Dacă treaba-aceasta-mi reuşeşte după cum din inimă-mi doresc, dăru-i-voi sfinţilor călugări pungi cu-atîţi şi-atîţi dirhemi de-argint !"

Cînd i s-a-mplinit dorinţa-ntocmai, şi-a oftat de păsuri uşurat, vrînd-nevrînd ţinu făgăduiala. Şahul, dintre robii-apropiaţi, şi-a chemat un rob şi-un sac i-a dat plin pînă la gură cu arginţi.

— „Mergi, i-a zis, şi-mparte-i la călugări !"

După cum se spune, robu-acela ager şi isteţ era la minte. Ziua-ntreagă-a hoinărit pe uliţi, şi-apoi seara s-a întors la şah, banii de argint i-a sărutat, şi punînd în faţă-i sacul, zise :

— „Ah, măria-ta, cătai, zahezi, dar zahezi nici unul n-ai să vezi !"

Şahul se răsti :

— „Ce-mi tot îndrugi ? Chiar aicea în cetate sînt patru sute de monahi preasfinţi !"

[1] Povestirea precedentă (33), ambele fiind dedicate aceleiaşi teme.

— „O, stăpîn al lumii! zise robul, cela ce-i monah întru Allah n-o să-mi ia din sac nicicînd arginţii, iar acel ce-i ia,-i certat cu sfinţii!"

Rîse şahul auzind acestea şi-ntorcîndu-se spre sfetnici spuse :

— „Oricît mi-s de dragi şi-i preacinstesc pe acei ce-l caută pe-Allah, şi-oricît i-ar urî şi defăima robu-acest cutezător şi-obraznic, totuşi e de partea lui dreptatea!"

De-ţi pretinde vreun călugăr galbeni şi arginţi,
caută-ţi un alt duhovnic dintre cei mai sfinţi.
Doar acel evlavios din fire, care-n taină stă cu-Allah,
fără blid întins şi pîinea vakfei — este-ntr-adevăr monah!

*

Degetele celei mai frumoase din femei,
sfîrcul urechiuşelor ce te-nrobesc pe loc —
oh! ce minunate sînt chiar dacă n-au cercei,
şi chiar dacă n-au inel cu peruzea-n mijloc.

35

PÎINEA DIN VAKF

Fu-ntrebat un înţelept pios :

— „Ce părere-aveţi sfinţia-voastră despre pîinea ce se dă din vakf ?“

— „Dacă, zise dînsul, pîinea-i hrană pentru-un spirit adîncit în rugă, pîinea vakfei este-ngăduită : dacă însă este folosită doar din dorul de-a o rumega, pîinea vakfei este-atunci oprită.“

Cei curaţi la suflet, pîinea şi-o mănîncă,
singuri, în chilie, să se roage încă —
nu se-nsingurează-n ruga lor adîncă,
doar de dragul pîinii pe care-o mănîncă.

36

DISTIHUL DERVIŞULUI FLAMÎND

Un derviş ajunse într-o casă. Gazda era om mărinimos. Oaspeţii cu-nvăţătură multă şi-nzestraţi cu darul de-a vorbi — roată i s-au strîns în jur, şi toţi, după felul celor ce-s mintoşi, spusu-i-au şi glume şi-anecdote.

Or dervişul, care străbătuse cale îndelungă prin deşert, era rupt de foame şi-oboseală. Unul dintre oaspeţi zise-n glumă :

— „Trebuie să spui şi tu ceva !"

Dă răspuns dervişul hămesit :

— „Nu-s nici învăţat şi nici nu am darul agrăirii, precum alţii ; ochii nu mi i-am tocit de cărţi, şi din parte-mi să vă mulţumiţi doar c-un singur beit[1] ce-am să vi-l spun".

Toţi strigară într-un singur glas :

— „Spune-l !"

Şi dervişul a rostit :

— *„Stau flămînd şi ca cu ochiu-mi face : pîinea de pe masă, biet holtei pîndind la uşa băii, goală, o frumoasă..."*

[1] Distih.

Rîseră cu toţi gustîndu-i gluma, şi, trăgînd mai lîngă el soffrehul, unde „aburea frumoasa“ pîine :

— „O, prietene, grăi stăpînul, doar o clipă şi ospăţu-i gata ! Slugile-mi o kufta [1] pregătesc.“

Fruntea înălţînd dervişul spuse :

— *„Kufta pe soffreh, stăpîne, să nu-mi fie dată : pentru cel flămînd e kufta — pîinea cea uscată“.*

[1] Frigărui.

37

NOVICELE ŞI DASCĂLUL

Un novice l-a-ntrebat pe dascăl :

— „Ce să fac ? N-am linişte o clipă din pricina semenilor mulţi, care vin într-una să mă vadă, iar venirea şi plecarea lor, tulbură pioasa-mi adîncire !"

Dascălu-i răspunse-aşa :

— „Acelor ce-s săraci, să le-mprumuţi ceva, iar la cei avuţi să ceri un dar — àstfel ca nici unul dintre oaspeţi să nu se-mbulzească-n preajma ta !"

Dacă-n fruntea oştilor islamul doar un cerşetor ar fi avut,
spre Chitai fugeau toţi idolatrii de cuvîntul „tevekku" [1] *temut.*

[1] „Nădejde" — cuvîntul cu care îşi încep milogii cerşetoria : „Nădejde am că îmi vei da pomană"... În Orient toate plîngerile şi jalbele încep cu „tevekku".

38

ORBUL ŞI FELINARUL

Un faghih spunea tatălui său :

— „Nici unul din cei predicatori mintea nu-mi răpesc cu vorba lor — peană colorată de păun — pentru că nu-i văd să pună-n faptă ceea ce în predici trâncănesc.

Mulţi faghihi dau tuturor învăţ
poftele lumeşti să ţină-n hăţ,
dar ei înşişi aur strîng în pungi,
şi grăunţe în hambare lungi.
De-nţeleptul Vorbe-goale-n-vînt
nimenea n-ascultă un cuvînt.
«Înţelept e-acela ce-i blajin,
şi cu fapte vorbele-i se-mbin'» [1].

*

Un faghih ce-noată în plăceri
şi' se-mbuibă, trîndav, din averi,
însuşi orb, orbecăind prin lume,
cum vrei pe cei orbi, să-i mai îndrume?"

[1] Citat din *Coran.*

Taică-său răspunse :

— „Fiul meu, din pricîna ăstor gînduri strîmbe nu te-ntoarce din cărarea dreaptă, drumul prin prăpastii să-l apuci. Pe-nţelepţii toţi dacă-i huleşti, rămîi fără roadele ştiinţei, căutînd un om fără cusur.

Eşti ca orbul cela ce-ntr-o noapte se-afunda-ntr-o mlaştină, urlînd :

«Ajutor, muslimi[1] ! C-un felinar luminaţi-mă să ies din smîrc !»

Dintr-o ferestruică-i strigă-o tîrfă :

«Orbule ce nu vezi felinarul, ce-ai să vezi tu cu lumina lui ? »

Pentru că al predicii lăcaş este ca un chioşc de marchitani[2] ; ici nu capeţi fără-arginţi vreo marfă, colo fără-a ta bună-credinţă, n-ai să capeţi fericire-n suflet."

Cu urechea spiritului drept
soarbe-nvăţături de la-nţelept,
chiar dacă-i un om învetemt,
să-i asculţi cuvîntul luminat.
Geaba spune un înfumurat :
„Cine doarme-n somnu-i adîncit,
cum să-l scoale pe-altul adormit... ?"
Omule, adună-ţi în urechi,
sfaturi chiar şi de pe ziduri vechi.

*

Un evlavios veni la şcoală,
părăsind chilia-i de monah
şi rupînd a tagmei învoială
cu toţi cei din drumul lui Allah[3].

[1] *Muslim (moslim)* — musulman.
[2] *Marchitan* — negustor de mărunţişuri.
[3] Adică oamenii credincioşi lui Allah.

Întrebai: — „Au care-i osebirea
între un monah și-un înțelept,
de-ai lăsat în urmă monastirea,
și la-nvățătură vii de-a drept?“
Spuse: — „Cela pentru sine scapă
numai rogojina lui din apă,
iar acesta, zic de învățat,
smulge din vîrtej pe înecat!“

39

BEŢIVUL ŞI CUCERNICUL

Beat, un om în margine de drum sta şi moţăia în colb.

Beţia îi smulsese frîiele din mîini. Chiar pe lîngă dînsul, un cucernic paşii-n treacăt şi-i mînă şi ochii doar o clipă şi-i zvîrli, scîrbit, crunt mustrîndu-i halul de beţie. Greu săltîndu-şi capul, beţivanul, greu, printre sughiţuri, mormăi:

— *„«Cei ce trec pe lîngă păcătoşi, paşii şi-i opresc, mărinimoşi!»* [1]

Cînd dai ochii cu vreun păcătos,
trece-i cu vederea, blînd, năravul,
fii blajin cu dînsul, fii milos!
Om cucernic, ce-o faci pe grozavul,
şi-mi supui mustrărilor — beţia?
Treci pe lîngă mine,-un păcătos,
şi-àstfel îţi arăţi mărinimia...?

*

Nu-ţi întoarce-a scîrbă şi a silă
ochii, ci priveşte-mă cu milă!
Chiar dacă purtarea mea-i năroadă,
dă tu prin purtarea ta dovadă!«

[1] Citat din *Coran*.

40

DERVIŞUL BĂTUT

Cică-o ceată de-oameni desfrînaţi, toţi se lepădară de dervişi, şi, hulindu-i, l-au bătut pe unul. Slab, zdrobit, veni dervişu-a plînge la bătrînul căii spre Allah [1]:

— „Iată-mă-n ce stare am ajuns!"

Starostele tagmei i-a grăit:

— „Fiule, dervişa haină este haina lepădărilor de sine. Cine-o-mbracă,-ndură hula lumii, cine n-o îndură,-i mofturos şi-i oprit veşmîntul să-l mai poarte."

Marea fără margini, dintr-o piatră,
nu se tulbură-n albastra-i vatră.
Pe-un sufi mînia de-l frămîntă,
e ca apa tulbure şi strîmtă...

*

De te-ajung necazuri, tu le-ndură!
Doar iertînd, te vei spăla de zgură.
Frate, fiindcă-n pulbere sfîrşim,
fii umil ca pulberea, pămîntul,
mai nainte ca-ntr-un ţintirim
să te-nghită pulberea, mormîntul...

[1] Şeicul, starostele dervişilor.

41

FLAMURA ŞI DRAPERIA

Ascultă-această povestire :
O ceartă-avu loc în Bagdad
între o flamură subţire
şi-o draperie de brocard.
Întîia, după drumuri lungi,
cu pulberi strînse printre dungi,
trudită-n scara de la şa,
grăi spre draperie-aşa :
— „Noi sîntem amîndouă sclave
în sala tronului, la şah ;
mereu prin bătălii, zurbâve,
n-am tihnă nici o clipă, ah,
mereu pe şleah,
mereu în scară,
din zori de zi şi pînă-n seară.
Tu, care-mi stai aici în sală,
habar nu ai de oboseală,
de-mpresurări, de bătălii,
de drumeţia prin pustii,
de-nvîrtejite vijelii...
Prin trudă eu dacă mi-am pus
piciorul lăncii mele sus,
atunci de ce în faţa ta

se-nclină toți cu-o, temenea?
Alături ai întotdeauna
tot robi frumoși la chip, ca luna,
și roabe zvelte, mîndre fete,
cu dulce iasomie-n plete.
Ostatică eu am căzut
în mîini de călăreț temut,
stegarul cel cu braț de-oțel
ce-mi vîră glezna în inel,
și fruntea-mi saltă hop! și hop!
de ametesc de-atît galop!"
Răspunse draperia: — „Eu
cu fruntea-n prag mă plec mereu
pe cînd tu capu-ți nătărău
îl nalți pînă-n albastrul hău.
Orice trufaș cu nasu-n nori
își frînge gîtu-adeseori..."

42

VOINICUL MÎNIOS

Unul dintre înţelepţi văzînd pe-un voinic cu fruntea încruntată şi, la gură, spume de mînie, zise:
— „Oare ce l-a-ntărîtat?"
Cineva-i răspunse:
— „Oarecine pe-acest luptător l-a înjurat".
Spuse înţeleptul:
— „Ăst bicisnic cară-n spate piatra de la moară, dar nu rabdă-n faţă o ocară!"

Ce te lauzi că-n sarpangeghi[1]
tare-n braţe şi în gheare-ăi fi,
cînd, oricine de ţi-o da un ghiont,
cazi răpus de firea ta de tont?
Să-ndulceşti o gură de neghiob,
nu să-i faci, cu pumnul, gura zob.

*

Cine sparge dintr-un pumn gigant
osul frunţii unui elefant,
creierii să-i sară, ce folos? —
nu e om de nu-i şi omenos!...

[1] Întrecere între doi bărbaţi care, ţinîndu-şi coatele pe masă, caută să-şi aplece unul altuia braţele.

Fiii lui Adam purced din pulberi;
toți, în pulberi spulbera-ne-vom;
de nu ești ca pulberea ce-o spulberi[1],
n-ai în pieptu-ți inimă de om!

[1] Adică: dacă nu ești smerit ca pulberea de sub picioare.

43

LANŢUL SÎNGELUI

Un mai-mare fu-ntrebat anume :

— „Oare «Fraţii întru neprihană» [1] ce precepte au de-ndeplinit ?"

Dă răspuns mai-marele astfèl :

— „Dintre toate, mai întîi şi-ntîi să-mplinească-a fraţilor dorinţă, mai presus de propriul lor folos. Înţelepţii-au spus :

«Nu-ţi este frate, şi nici rudă fratele de sînge, rob în lanţul dragostei de sine».

Nu-i tovarăş pentru drumeţie
cin'te lasă-n urmă, prin pustie.
Nu-ţi deschide inima în treacăt
celor ce pe-a lor şi-o ţin sub lacăt.

*

Dacă rudele sau chiar părinţii
şi-au pierdut luminile credinţii,
rupe lanţul sîngelui fierbinte,
nu-i mai îndrăgi ca mai nainte !

[1] Un fel de confrerie a înţelepţilor, înfiinţată la Bassora spre sfîrşitul secolului al IV-lea după Hegiră (anul 1060).

Mi-amintesc că-odată cineva, ascultînd distihurile-acestea, grabnic mi se-mpotrivi, rostind :

«Ba, înaltul, marele Allah, în *Coran*, în cartea-i glorioasă, ne-a oprit să rupem lanț de sînge și ne-a poruncit : — *Iubiți părinții !* Tu ce-ai zis e tocmai dimpotrivă !»

I-am răspuns :

«Te-nșeli ! Scrie-n *Coran ;* cel slăvit și preamărit a zis : — *Dacă te-or sili părinții tăi să ne-asemuiești c-o zeitate, căreia să i te-nchini, smerit, și pe care tu nu o cunoști, nu le mai da nici o ascultare !*»

De Allah, o mie de-nrudiți
de-s înstrăinați și rătăciți,
piară pentru-un singur ins străin,
ce-l cunoaște pe Allah deplin !"

44

NĂRAVUL CÎRPACIULUI

La Bagdad, un bătrînel, odată,
după un cîrpaci îşi dete-o fată.
Potlogaru,-n braţe de-o strîngea,
buzele-i la sînge le muşca.
Taică-su-ntr-o zi văzînd-o,-n grabă,
ginerele astfel îşi întreabă :
— „Măi cîrpaciule, ai dinţi de-oţele ?
Buzele-i nu sînt burduf de piele !
Lasă gluma naibii şi te-nvaţă
sobru şi-aşezat să fii în viaţă !“
Un năravîn sînge dacă-ţi arde,
nu mai scapi de el pînă la moarte.

45

NEVASTA URÎTĂ

Un faghih o fată-avînd, urîtă, nu putea cu nimeni s-o mărite. Geaba zestre-i da şi bogăţie, nimeni n-o cerea, n-o vrea soţie.

Nu stau bine lămîiţă, voal,
pe mireasa cu un nas de cal.

Pîn' la urmă tatăl, de nevoie, iscăli cabinul cu un orb.

Zice-se că-n vremurile-acele poposi, din Sarandib [1], un doftor, care da lumină orbilor.

Fu-ntrebat faghihul :

— „Ce, nu vrei ginerele să-ţi tămăduieşti ?"

Socrul zise-atuncea :

— „Oh, mi-i teamă că vederea de şi-o căpăta, văduvă rămîne fata mea".

Soţul unei slute e mai bine
orb să fie, fără de lumine.

[1] Numele persan al insulei Ceylon.

46

JOS PERDEAUA

Cică-odat-un şah căta cu scîrbă la dervişii veşnic cerşetori.

Un derviş, citindu-i asta-n suflet, şahului îi spuse :

— „O, stăpîne, decît tine-avem griji mai puţine, şi mai multe bucurii ca tine. Deopotrivă-n faţa morţii sîntem şi la ziua de apoi vom fi mai presus de şahi şi padişahi !“

Fie că-i vreun şah cuceritor,
sau derviş de pîine răbdător,
sufletele-n moarte, ca doi fulgi,
iau de pe pămînt doar cîte-un giulgi.
Dacă haina-aceasta de pămînt
se închide-n scrinul de mormînt,
decît şah cu-o mie de comori,
e mai bine cerşetor să mori !

*

Semnu-nfăţişării la dervişi este peticitul lor veşmînt şi pe frunte părul încîlcit, dar adevărata-le fiinţă-i sufletul lor viu în trupul mort [1].

[1] Adică : trupul în care sînt înnăbuşite, moarte dorinţele trupeşti, pentru a da viaţă celor sufleteşti — după concepţia mistică a dervişilor musulmani.

Nu-i derviş acela care
fuge de-omenire,
dar pretinde să-i aducă
oamenii cinstire,
iar un ins dacă-l înfruntă,
sare la bătaie cruntă...
Piatra morii de pe vîrf de munte
cînd, din stînci în stînci, mi se prăvale,
merit n-are vreun sufi în cale-i,
crăcănat, cu pieptul s-o înfrunte.

Datoria unui bun derviş e să-l laude, cîntînd, pe Allah, pe-oameni să-i slujească, mulţămindu-i ; darnic, cumpătat şi răbdător, reazim căutînd, mereu supus, doar într-unul, singurul, de sus.

Cine-i hărăzit cu-aceste haruri este un derviş desăvîrşit, chiar de se-nveşmîntă-n moale kàba.

Dar clevetitorii nărăviţi, care nu-şi fac zilnicul namaz, pătimaşii, care, zi şi noapte, robi în lanţul patimii petrec, dorm în somnul goliciunii lor, orişice înfulecă, din gură vrute şi nevrute trăncănind, păcătoşi sînt chiar de se-nveşmîntă în a sihăstriei aspră àba [1].

Tu, a cărui inimă-i pustie
de vreo umbră de cucernicie,
dar îţi înveşmînţi pe dinafară
mantia făţărniciei rară —
jos perdeaua ta de curcubeie,
tu ce-n casă ai doar trei curmeie [2] *!*

[1] Mantie scurtă, desfăcută la piept, fără mîneci, purtată de beduinii săraci.

[2] Textual : „Tu ce-n casă ai doar rogojini".

47

TRANDAFIR ŞI IARBĂ

Văd în vază, strînse-ntr-un buchet,
ierburi verzi şi roze! Zic încet:
— „Ce-i cu iarba de sub mărăcin
de-a suit cu roza într-un cin?“
Plînse-nrourată iarba: — „Taci!
Cei blajini nu-i uită pe săraci:
n-am culori, parfum, dar, nu uita,
cresc tot în grădina lui Hodà[1]!“

. . . . . .

Eu, copil al marelui stăpîn[2],
binefaceri sorb din vechiu-i sîn.
Dacă-s trandafir sau iarbă, eu
am nădejde-n bunul Dumnezeu.
Chiar dacă în merite-s sărac
şi pe Domnul n-am cum să-l împac,
totuşi, el, atoateştiutor,
robului îi vine-ntr-ajutor.
De-obicei orice milos stăpîn
slobozeşte sclavul lui bătrîn.

[1] Dumnezeu (în persană).
[2] Versurile care urmează sînt ca din partea lui Saadi.

O, Hodà, stăpînitor de glob,
iartă-l pe Saadi, bătrînu-ţi rob!
Mergi, Saadi, spre Mecca!... Oameni, voi,
bateţi drum spre-Allah, în lung convoi!
Cel ce-ntoarnă-n urmă ochii săi,
neferice-i: nu sînt alte căi...

48

VITEJIA SAU DĂRNICIA?

L-a-ntrebat pe-un înţelept un om :
— „Ce-i mai bun din două de pe lume : vitejia ? dărnicia ? spune !"
El răspunse :
— „Cine-n lume-i darnic, să nu-i pese că nu-i şi viteaz ! Scrisu-şi-a pe criptă Bahram-Gur :

«Mult mai bun e pumnul plin de dar,
decît braţul mînuind hangear».

*

Mort este Hatem-Tai[1]*, însă pe vecie*
numele-i se nemuri doar prin dărnicie.
Dă-ţi zekatul[2] *din avut, fiindcă pe butaşi*
coardele cînd tai, la loc ies iar struguri graşi."

[1] Legendar emir arab, vestit prin dărnicia lui.
[2] *Zekat* — bir pe avere (a patrusprezecea parte) ce se încasa, conform prescripţiilor *Coranului*, în folosul săracilor din obştea musulmană.

Capitolul III

DESPRE MERITELE CUMPĂTĂRII

1

CONŞTIINŢA ŞI CUMPĂTAREA

Un derviş din Africa, odată, se plimba-n bazarul din Halab, printre şirurile de tarabe ale negustorilor, zicînd :

— „O, stăpîni ai bunurilor lumii ! De-aţi avea un pic de conştiinţă, iar noi cumpătare de-am avea, ar pieri din lume milogeala !“

O, bogată cumpătare, fă-mă să ajung avut,
fiindcă fără tine-n lume şi bogatul e pierdut.
Loghman şi-a ales în viaţă al răbdării colţ tăcut.
Cine răbduriu nu este, minte n-are-n cap, ci lut.

2

FRAȚII

Fost-au fost doi principi în Egipet : unul a-nvățat știință multă, altul pungi de galbeni a tot strîns.

Cela-ajunse mare învățat, cestălaltul mare vistiernic. Cel bogat, cu ochi plini de dispreț, àstfel îi zicea-nvățatului :

— „Eu urcat-am pîn' la visterie, tu te-ai cufundat în sărăcie !"

Învățatul i-a răspuns :

— „O, frate, rugi înalț mai mult către Allah (fie-i pururi numele slăvit !) fiindcă-mi dăruì, ca moștenire, ale proorocilor științi, iară ție-ți dărui Hamanul [1] și-ale faraonului comori !

Sînt furnică mică la trupșor,
care-o calcă omul sub picior,
dar nu-s viespea care-nțeapă rău,
să se plîngă toți de acul său.
Domnului, o, cum să-i mulțumesc
că, din milă, nu mi-a dat puteri
semenii din jur să-i asupresc,
să-i supun la chinuri și dureri ?..."

[1] *Haman* — numele persan al Egiptului.

3

PETIC PESTE PETIC

Am văzut „arzînd" pe un derviş în pîrjolul negrei sărăcii ; petic peste petic peticea şi cu vorba-i alina durerea bieţilor sărmani năpăstuiţi :

— „Coji de pîine dacă am şi-o sutană peticită,
inima îmi este-atunci veselă şi mulţumită,
fiindcă mai uşor înduri propria-ţi nenorocire,
decît, singur, să le-aduci oamenilor mulţumire".

Cineva i-a spus :

— „Cum de rabzi aicea, cînd, în tîrg, un cutare om e-atît de darnic ? Gata e s-ajute pe-orişicine şi-i milos cu inima oricui. De-o să afle suferinţa ta, fără nici o umbră de dojană îţi va-ndeplini orice dorinţă !"

— „Taci ! i-a zis dervişul mîniat. Mori mai bine-n chinurile foamei, cuibărit prin dosnice ogrăzi, decît mîna la stăpîni s-o-ntinzi !"

Petic cîrpăceşte-ţi peste petic,
singur, în ungherele răbdării,

decît jalbe să tot scrii, bezmetic,
pentru-o haină, la divanul ţării!
Oh! într-adevăr, ce iad, ce chin,
să te urci în rai printr-un vecin... [1]

[1] Adică să ajungi la fericire numai prin ajutorul cuiva.

4

TEMELIA SĂNĂTĂŢII

Unul dintre şahii din Iran a trimis un doftor priceput să-l slujească el pe Mahomed (fruntea dinaintea-i ne-o plecăm !).

Ani de zile-n ţările arabe merse doftorul, dar nici un om, nimeni nu-i ceru să-l lecuiască.

Doftorul, mîhnit, la prooroc (pace lui !) veni să i se plîngă :

— „Fui mînat prieteni să-ţi tămădui, şi-n răstimpu-acesta nimenea nu-mi bătu la uşă niciodată. Cum să-mi împlinesc aici menirea pentru care şahul m-a trimis ?“

Mahomed (plecaţi-vă în faţă-i !) i-a grăit, se spune, cam aşa :

— „Doftore, toţi musulmanii mei au al cumpătării obicei : pînă omul nu-i de foame-nvins, de merinde nici că s-a atins, şi-ncă poftă cînd îi e la masă, bucătura lui din mînă-o lasă“.

Doftorul răspunse luminat :

— „Asta-i temelia sănătăţii !“

Şi, în semn de-adîncă închinare, sărutînd ţărîna-i de la tălpi, el la şah purcese îndărăt.

Doar atunci un înțelept cuvîntă,
sau lungește-și mîna la bucate,
cînd, de tace,-l paște grea osîndă,
sau de foame, din picioare cade..
Sigur, va vorbi cu-nțelepciune,
iar cea hrană pe picioare-l pune.

5

COLŢII LĂCOMIEI

Cică-un om făcea de multe ori juruinţi pentru canoane, dar, le călca, şi-un înţelept i-a spus :

— „Ştiu că ai năravul să te-mbuibi şi că-nlănţuirea potfei tale — lanţul juruitului canon — mai subţire-i ca un fir de păr, şi că, îndopîndu-ţi tu stomacul, rupe-vei canoanelor cătuşa ; dar curînd veni-va ziua-n care rupe-vei şi propria-ţi fiinţă".

Lăcomia-i ca un pui de lup
care-l creşti, dar colţii lui te rup.

6

HAMALUL HRANEI

Şahul zis Ardàşir Babekan [1], potrivit năravurilor sale, l-a-ntrebat pe-un învăţat arab :

— „Cîtă hrană zilnic să mănînci ?"

Învăţatul îi dădu răspuns :

— „Una sută derami [2] e de-ajuns".

Zise Babekan atunci mirat :

— „Ce puteri îţi dă cîtimea-aceasta ?"

— „Ce puteri ? răspunse învăţatul. Mi te ţine zdravăn pe picioare, şi-orice trece de cîtimea-aceasta te preschimbă în hamalul hranei.

Trebui să mănînci ca să trăieşti,
şi să ai puteri spre-a te ruga.
Tu, ştiu eu, altminteri chibzuieşti :
că trăieşti doar pentru a mînca."

[1] Întemeietorul dinastiei Sasanizilor (226—241).

[2] *Deram* — măsură de greutate variind între 3 şi 12 grâme.

7

ÎNTEMNIȚAȚII

Doi derviși din Horasan, cîndva, se-ntovărășiră-n drumeție. Unul slab era, fiindcă-ajuna, și la două nopți prînzea o dată. Celălalt era voinic și gras, zilnic de trei ori se ospăta.

Dar la poarta unei mari cetăți fură-nvinuiți c-ar fi iscoade și-amîndoi întemnițați, pe loc, ușa cu chirpici le-o ziduiră. La sfîrșitu-a două săptămîni s-a recunoscut că nu au vină, și surpară zidul de la ușă. L-au găsit pe-acela slab în viață, iar pe celălalt, grăsanul, mort. Mult de-aceasta mi se minunară, dar un doftor zis-a :

— „De mirare ar fi fost altminteri de era : ăsta, mîncăcios fiind din fire, n-a putut să rabde și, în chinuri, s-a zbătut pe jos pîn-a murit : cestălaltul, slab și răbduriu, și-a-ndurat mai lesne chinul foamei, și-àstfel e nevătămat și viu.

Cel ce are-n obiceiul său
să prînzească numai cu măsură,
la aman, cînd vine ceasul rău,
ramazanul lesne îl îndură.
De se-mbuibă la belșug, nătîng,
lipsurile de moarte îl înfrîng!“

8

CUMPĂTAREA

Unul dintre marii înţelepţi îşi opri feciorul, la ospăţ, să se lăcomească la bucate:

— „Ghiftuiala vatămă pe om".

Fiul îi răspunse:

— „Dragă tată, foamea ar ucide omenirea! N-auzişi ce-au spus cei şugubeţi: *«Mult mai bine e să mori sătul, decît mort de foame, ia-l şi du-l»* [1] ?"

Taică-său de-ndată-i dă răspuns:

— „Cumpăt pune-i gurii! — Allah a zis: *«Ospătaţi şi beţi, dar nu vă ghiftuiţi!»* [2]

Nu mînca nici mult, să dai pe nas,
nici puţin, ca sufletul să-ţi ias'!

*

Dulce-i al mîncării dulce must,
dar de-i multă, fiere e la gust!
Trestie de zahăr, lăcomos,
de-ai mîncat, te zvîrcoleşti pe jos.
Coji, uscată pîine, cît mai rar,
par în gură trestii de zahăr!"

[1] Proverb oriental.
[2] Citat din *Coran*.

9

„DORUL DE-A NU MAI DORI NIMIC"

Spusu-i-s-a unui om bolnav :
— „Ce-ţi doreşte inima ?"
Răspunse :
— „Inima, un dor mai are, mic : dorul de-a nu mai dori nimic !"

Cînd eşti plin în pîntec
şi dureri te spintecă,
leacuri nu te vindecă,
şi nici vreun descîntec.

10

DATORNICII MĂCELARULUI

La Vasit [1] nişte sufi, odată, au rămas datori cîţiva dirhemi unui măcelar ce şi-i cerea zilnic, aducîndu-le jigniri. Fraţii se simţeau adînc mîhniţi de-ale parlagiului măscări, dar, afară de răbdarea lor, n-aveau la-ndemînă nici un mijloc. Unul mai mintos din ei a zis :

— „Mult mai lesne-i să-ţi îndupleci burta, hrană promiţîndu-i din belşug, decît să-i tot dai făgăduieli unui măcelar c-o să-i plăteşti datoria pînă într-un danghi [2]".

Rabdă, de la cei bogaţi milă să nu ceri,
altfel brînci ţi-or da pe scări cruzii uşieri.
Rabdă, mori de-al cărnii jind, decît să înduri
ifose de măcelari, crunte-njurături !...

[1] Oraş în Persia, între Kufa şi Bassora.
[2] A douăsprezecea parte dintr-un dirhem (drahmă).

11

MÎNDRIA RĂZBOINICULUI

În măcelul cu tătarii [1],-odată, un războinic căpătă o rană.

Cineva-i dă sfat :

— „Neguţătorul cela are tiriac [2] : de-i ceri, poate c-o să-ţi dea şi-ai să te vindeci".

(Or, ăst negustor vestit era-n zgîrcenie, ca Hatem-Taî în milostenie :

Dacă-n loc de pîine în soffreh
soarele-nnoda la păstru-ntreg,
pînă-n zi de-apoi şi neam de neam
soarele la chip nu-l mai vedeam !)

Cel viteaz rosti la cel cu sfatul :

— „Dacă-i cer oleacă tiriac, ori mi-o face el, ori nu, pe plac, şi de-mi dă, mi-o fi, sau nu de leac, dar să-i tîngui, milogind la porţi, mi-i otravă pentru mii de morţi !

De la cei mîrşavi de-oi cere azi,
burta-ţi împli, sufletul ţi-l scazi.

[1] În vremea lui Saadi, „tătari" erau numiţi mongolii lui Gingis-Han.

[2] O alifie cu opiu, antidotul veninului de şarpe în care se înmuiau vîrfurile săgeţilor.

Spus-au înțelepții de prin vremi :

«Apă vie,-adusă cu-o sacà, pe virtute dacă s-ar schimba, nici un înțelept n-ar cumpăra, fiindcă virtuos să mori mai bine-i, decît să-ți duci traiul în rușine !»

De-i mînca și colocvint[1] amar
dintr-o mînă dulce-n mîngîiere,
e mai bun ca mierea din pahar,
ce ți-ar da-o omul plin de fiere!"

[1] Plantă cu fructe amare, care crește în deșert. Semințele ei, spălate, sînt bune de mîncat.

12

GREAŢA DE BUCATELE CERŞITE

Un ulema[1]-avea o casă grea, multe guri şi prea puţină-avere. Despre-aceste anevoi se plînse unui dregător ce-l admira. Drept răspuns la plîngerile sale, fruntea-şi încruntă diregătorul, fiindcă milogeala unui cleric, inima-i scîrbise-ntotdeauna.

Cînd în uşă-i baţi unui prieten, chipul nu ţi-l mohorî,
ros de griji, că-i tulburi veselia — iată-l se posomorî!
Dacă mergi împins de vreo nevoie, zîmbet fie faţa ta,
vesel fii, şi binefăcătorul — fruntea nu-şi va încrunta.

Zice-se că dregătoru-acela cu puţin îi mai spori simbria, dar cu mult scăzu prietenia faţă de-nvăţatul nevoiaş. Cînd văzu că, după scurtă vreme, dregătorul s-a răcit de el, zise clericul sărman astfel:

— „Greaţă mi-i de-asemenea bucate,
puah! cu umilinţă cîştigate!
Oala plină-ţi fierbe în picioare,
dar vărsată-i spuma-ţi de onoare[2]!

---

[1] Cleric, ecleziast la mahomedani.

[2] Saadi accentuează contrastul dintre „oala plină de bucate cerşite" punînd-o „în picioare", faţă de „spuma onoarei" vărsată „pe jos".

*

Piinea mi-a crescut dar ce folos —
cinstea terfelită mi-i pe jos!
Zaci în sărăcie-ți, hămesit,
decît să-ntinzi mîna la cerșit!"...

13

BOGĂTAŞUL CU MUTRĂ ACRĂ

Un derviş era la mare-anaghe. Trist văzîndu-l, cineva i-a zis :

— „Vezi, cutare om e bogătan, şi, de-ţi află păsul, năpristan o să-ţi dea o mînă de-ajutor !“

— „Nu-l cunosc !“ dervişul i-a răspuns.

Celălalt :

— „Ţi-arăt eu unde stă !“

Şi, luîndu-i mîna,-l îndrumă pînă-n casa celui bogătaş. Cînd văzu dervişul pe bogat stînd c-o mutră acră,-o buză-n jos, şi sprîncenele-ncruntate-n sus, nu-i rosti nimic, îl măsură şi făcu de-ndată calea-ntoarsă. Celălalt :

— „Ei, spune cum a mers ?“

— „Cum să meargă ? Bine,-a zis dervişul ; darul ce urma să mi-l înmîne i l-am dăruit cu dărnicie feţei sale sumbre, bosumflate !“

Chiar cînd, strîmtorat, nevoi te-apasă,
omului posac nu-i cere,
căci cu mutra-i acră te mîhneşte
şi mai rău simţi gust de fiere.
Dacă vrei necazul să-ţi destăinui,
spune-i doar acelui om senin
ce-are-n ochi priviri liniştitoare,
şi-ajutor din pungă-ţi dă, peşin.

14

FOAMETE-N EGIPET

Într-un an se abătu-n Egipet o cumplită secetă, încît oamenii din calea lui Allah frîiele răbdării lor scăpară, şi-ale cerurilor nalte porţi se pecetluiră spre pămînt ; strigătele celor însetaţi pînă în văzduh se înălţară.

Fiare, dobitoace, mari şi mici,
păsări, peşti şi roiuri de furnici,
toate — răget, ţipăt — urcă-n aer,
şi de lipsa apei dulci se vaier'.
M-am mirat că din pustietăţi
fumu-atîtor mii de vietăţi,
fumul gros din inimile lor,
nu se-adună într-un singur nor,
ca potop de lacrimi în şiroi
să pogoare preschimbate-n ploi.

Şi era-n Alexandria,-atunci, un hapsîn de om, un fătălău (ducă-se-n pustii dintre prieteni !). Scîrnav şi pocit, să-i zugrăveşti hoitul şi năravul, bunul simţ te opreşte gura să-ţi deschizi, mai cu seamă-n faţa celor mari. Însă nici nu vroi, din nepăsare, să-l

acopăr cu tăcerea mea, oamenii să nu-mi aducă vină că-s nevolnic precuvîntător.

Deci m-am mărginit la şapte stihuri, pentru că puţinu-arată multul, şi un pumn de boabe,-ntreg hambarul :

„De-un tătar ăst famen de-i ucis,
nu-l omori, ci mulţumire-n scris,
dai la toţi tătarii, pe zapis.
Pînă cînd (muiere şi bărbat)
sta-va, precum podul din Bagdad :
cînd sub burtă-i apele curgînd,
cînd pe spate-i oamenii trecînd ?"

Fătălăul ăsta, despre care auzişi o parte din năravu-i, în cel an de secetă avea pungi de galbeni, şi,-n hambare, pîine. Aur şi argint da la săraci şi-aşternea drumeţilor soffrehul.

Şi-n estimp o ceată de dervişi se sfîrşea de foame pe picioare. Monstrul îi poftise la ospăţ. Ei veniră sfatul să mi-l ceară. Capul întorcîndu-mi-l de scîrbă, învoire nu le-am dat, şi-am zis :

— „Nu mănînca leul cel flămînd
din ciosvîrta cînelui nicicînd,
chiar şi dacă-n peşteră, întins,
chinurile morţii l-au cuprins.
Mori de foame la răscruci de căi,
mîna n-o întinde la cei răi.

*

Chiar de-ar fi bogat ca Fereidun,
pe-un mîrşav să nu-l socoţi om bun.
Haină de mătase zugrăvită,

greu brocart, uşoarele muslinuri[1] —
pe bicisnici stau ca lazulită[2]
şi-aur vechi împodobind ruinuri!"

[1] *Moslin (muselin)* — mătase fină, ţesută în oraşul Mosul.
[2] *Lapislazuli* — mineral rar, de culoare albastră, întrebuinţat la confecţionarea unor obiecte de artă.

15

CULEGĂTORUL DE MĂRĂCINI

Spusu-i-s-a lui Hatem-Taì :

— „O, stăpîne,-ai auzit în lume de vreun om mai virtuos, mai darnic, care să te-ntreacă şi pe tine ?“

— „Da, răspunse-acesta, într-o zi, am jertfit cămile patruzeci, la ospăţ chemînd pe toţi emirii. Pentru-o treabă-anume-am mers atunci undeva pe-aproape, în deşert. L-am văzut, cu-o sarcină în cîrcă, pe-un culegător de mărăcini. Spusu-i-am :

«De ce nu mergi şi tu la ospăţul ce l-a dat Hatem ? Un norod se-nfruptă din soffrehu-i !»

El, culegătorul, mi-a răspuns :

«Piine cît mănînc din truda mea,
la cei mari nu m-oi îndatora !»

L-am văzut pe omu-acesta harnic mai fălos ca mine şi mai darnic !“

16

DERVIŞUL ÎMBOGĂŢIT

Moise [1] (pace fie-asupra lui !) pe-un derviş văzu cum în nisip se-ngropase, neavînd veşminte.

— „O, tu Moise, se ruga dervişul, rugi înalţă Domnului din cer, mijloace să-mi deie pentru trai, pentru că mai mult nu pot să-ndur, sînt aproape gata să-mi dau duhul !"

Moise (fie pururi lăudat !) Domnului din ceruri îi ceru să-l ajutoreze pe derviş.

După vreo trei zile cînd se-ntoarse dintru-ntrevederea-i cu Allah [2], Moise îl văzu pe cel derviş dus în lanţuri de-o mulţime mare. Moise întrebă :

— „Dar ce-a făcut ?"

Mînios i se dădu răspuns :

— „Beat, la harţă a ucis un om ! Îl tîrîm acum la talion !"

Mîţei de i-ar creşte aripioare,
neamul rîndunicii, ar dispare.
Slabii,-ajunşi la cîrmă, pîrcălabi,
braţele sucesc la toţi cei slabi.

---

[1] Biblicul Moise, preluat de *Coran*.

[2] Potrivit credinţelor vremii, Saadi sugerează că „timpul din cer" al „întrevederii" lui Moise cu Dumnezeu a durat „cîteva zile" ; pentru om, în „timpul de pe pămînt", aceasta înseamnă „cîţiva ani".

Moise (pace fie-asupra lui !) a mărturisit înțelepciunea celuia atoateștiutor și-a cerut iertare de-ndrăzneală și a recitat acest verset : *„Pentru robii săi Allah de-ntinde nelipsita gurii lor merinde, ei nedrept se poartă pretutindeni !“*

Omule,-amăgit mereu ! De ce
mi te zvîrcoli spre primejdie
pînă mori ? Aripi dacă aveau,
pînă și furnicile zburau !

*

Josnicul, de urcă vre o treaptă,
pungi de aur strînge și arginți,
și-apoi, musai, el în cap așteaptă
palma ce-l doboară-n suferinți.
N-auzit-ai, oare, o zicală
zisă de un înțelept cu fală[1] *:*
„E mai bine că furnica mică
pe aripi trupșorul nu-și ridică“ ?

*

Tata are miere din belșug,
fi-su-al fierbințelii beteșug.[2]

*

Cel din cer cînd nu-ți dă avuție,
firea și folosul tău ți-l știe...

---

[1] E vorba de Felathun, numele persan al lui Platon.

[2] O glosă arabă limpezește acest distih : *„Fiul lui, cu sîngele focos, / miere de mînca, n-avea folos ; / de-aia taică-său nu-i da nici pic, / nu zgîrcit că ar fi fost, calic“.*

17

PUNGUȚA CU MĂRGĂRITARE

La Basrah, cîndva-ntr-o adunare de giuvaiergii l-am auzit pe un beduin cum povestea :

— „Mai demult, odată, în deșert, rătăcitu-m-am, și cum la mine n-aveam fărmitură de merinde, inima mi-o pregăteam de moarte. Dar deodată pe nisip găsii o punguță cu mărgăritare.

N-am s-o dau uitării niciodată marea mea, voioasa bucurie, căci crezui că-n pungă-i grîu prăjit. Și, la fel, nu voi uita nicicînd deznădejdea și amărăciunea-mi cînd văzui că-n săculeț sînt perle !"

Prin deșertul ars de uscăciune,
val de val, mînînd nisip în dune,
cel setos, o perlă de-are-n gură,
sau doar scoica ei, tot sete-ndură.
Cînd flămîndul cade în delir,
totuna-i de-ascunde în chimir :
pungi de galbeni lucii, sunători,
ori mărgele, sticlă în culori...

18

DORINȚA ARABULUI ÎNSETAT

Ars de setea cea ucigătoare, un arab într-un deșert gemea :

— „Oh ! în viață am un singur dor :
mai nainte de o fi să mor,
ape reci să-mi curgă la picior —
pînă la genunchi în valuri, uf !
burta să-mi tot umplu și burduf !“

19

AURUL ŞI APA

Tot astfel un călător, cîndva, în deşertu-ntins s-a rătăcit, fără vlagă-n trup şi nici merinde, şi-n chimiru-i doar cîţiva dirhemi. Multă vreme-a străbătut pustiul, dar nemaigăsind el drumul drept, lipsa hranei, apei — l-a răpus. Pelerini trecînd prin locuacela, l-au găsit : cîţiva dirhemi nainte-i, şi-o inscripţie-n nisip fierbinte :

„Aurul curat din lume, viaţa nu ţi-o scapă,
cînd cu tine n-ai merinde şi nici pic de apă
Pentru cel ce-i ars de sete, singur în deşert,
decît crud *argint mai bine napul copt sau fiert.“*

20

PADIŞAHUL ŞI ŢĂRANUL

Iarna,-un padişah la vînătoare cu cîţiva dintre viziri şi sfetnici tot gonind vînatul se treziră într-un loc departe de palat. Seara se lăsase, cînd văzură pe aproape-o casă ţărănească. Padişahul zise :

— „Hai să mergem colo să-nnoptăm în casa-aceea, să nu degerăm la noapte-n frig".

Dar dintre viziri îi spuse unul :

— „Nu e demn de-un padişah măreţ şi de-un rang atît de nalt să ceară adăpost cocioabei ţărăneşti. Cortul ni-l nălţăm mai bine-aici şi din vreascuri ne-aţîţăm un foc !"

Cel ţăran cum auzi acestea, pregăti ce-avu mai la-ndemînă şi, prinos, bucatele întinse dinaintea oaspelui înalt, sărutînd ţărîna şi zicînd :

— „O luminăţia-ta, sultane ! Măreţia ta nu va scădea din pricina bietului meu dar, însă ei, vizirii, nu voiră să-l înalţe-n cinste pe-un ţăran !"

Vorbele plăcîndu-i, padişahul cu alaiu-i se mută în casă, noaptea s-o petreacă la ţăran. Dimineaţa, iată, padişahul gazdei-i dă o şubă şi arginţi. Şi ţăranul, petrecînd pe oaspeţi, şi ţinîndu-se de scara şeii, padişahului aşa-i grăi :

— „O, măria-ta, nu-ți scade măreția de sultan,
de-ai adus cinstire naltă casei mele de țăran!
Vîrful țărănesc al cușmei pînă-n soare mi-a ajuns,
doar căzînd pe dînsul umbra unui șah ca tine, unsl"

21

ÎNCĂLŢĂRILE ŞI OLOGUL

Nu m-am plîns niciodată de-ale ursitei crude lovituri şi niciodată spre rotirea cerului cu stele chipul nu mi-l încruntai de ciudă — numai cînd picioarelor desculţe n-avui să le tîrgui încălţări. Am ajuns la Kufa şi, mîhnit, în moscheea mare cînd să intru, văd pe lespezi un sărman olog. Lăudîndu-l pe Allah, răbdai lipsa încălţărilor zicînd :

„Curca friptă-n ochii cei sătui
n-are gust ca frunza prazului.
Pentru cel de hrana lui lipsit,
napul copt, curcan îi pare, fript.“

22

CERŞETORUL BOGAT

Despre-un cerşetor se povesteşte că, mîrşav, se-mbogăţise foarte. Şahul îl chemă-ntr-o zi şi-i spuse:

— „Vestea ţi s-a dus că eşti bogat, putred de bogat, iar noi avem trebi împărăteşti de-ndeplinit. Dacă ne ajuţi cu-atîtea pungi, cum vom strînge de pe cîmp recolta, nici c-un ban n-om rămînea datori."

Cerşetorul i-a şi dat răspuns:

— „O, stăpîn al feţei pămînteşti! Vrednic e de-a şahilor mărire ca măreaţa mînă dreaptă-a lor să şi-o murdărească în haznaua unui scîrnav cerşetor ca mine, care-averea-şi strînse bob cu bob?"

Şahul îi răspunse:

— „Nu-i nimica! Banii bir îi dăm tătarilor: *«Spurcat ce-i, vom da spurcaţilor»* [1]!"

Dacă o fîntînă creştinească spurcată-i, să n-ai vreun bai:
toţi prea bine-n apa creştinească, mort, pe un iudeu să-l lai!"

*

Zic ei: „Spurcat este varul, cînd în apă nu s-a stins!"
Noi răspundem: „Bun s-astupe găuri la privăţi, nestins".

[1] Proverb arab.

După cîte-am auzit din lume, cerşetorul nostru cu pricina, n-ascultă de-a şahului poruncă, ba cu dînsul s-a luat în coarne şi-a rostit şi vorbe de ocară.

Şahu-a poruncit, atunci, cu sila şi cu-ameninţări să i se ia, ceea ce cu binele-i ceruse.

Dacă şahul nu-mplineşte trebi cu vorba blîndă,
pune-atunci călăi cu biciul să îţi dea osîndă.
Cine de nevoia-altòra seamă nici că ţine —
nici el nu-i luat în seamă, rîndul cînd îi vine.

23

NEGUȚĂTORUL DESCREIERAT

L-am văzut pe un neguțător care-avea o sută și cincizeci de cămile greu împovărate, robi și cămilari vreo patruzeci. Într-o seară, în ostrovul Kiș [1], mă pofti în chioșc la el și-apoi, noaptea-ntreagă vorbe într-aiurea, talmeș-balmeș, îmi pălăvrăgi :

— „Hei, am un hambar în Turkestan și cutare marfă-n Hindustan ; vezi acest hrisov, e un ținut ; pentru marfa din cutare loc mi-i chezaș cutare bogătan !"

Cînd striga : „Spre portu-Alexandria voi porni, acolo-i aer bun", cînd se răzgîndea : „Nu, nu mai plec. Marea din Magreb e mînioasă ! O, Saadi, mi-e-n gînd o drumeție, încă una ; pe-asta de-o mai fac, mă-aciuiez pe viață într-un colț și mă las de neguțătorie."

— „Ce călătorie ?"-l întrebai.

El, nestăvilit :

— „Păi vreau să duc, de la Fars, pucioasă în Chitai, c-auzii c-atîrnă greu la preț ; vînd pucioasă, și de-acolo-aduc porcelanuri de Chitai la Roma ;

[1] Insulă în Golful Persic, bogată în semănături, palmieri și perle.

duc mătasea Romii-n Hindustan ; iau oţel hindus pentru Halab ; sticlării [1] de-aici pentru Yemèn [2] ; stofele-nvîrstate de Yemèn le aduc pe caravane-n Fars. Şi-apoi mă lipsesc de-orice negoţ şi m-aşed pe scaun într-un chioşc."

Astfel băsmuì năzdrăvănii pînă limba-i obosi în gură. Dar adăugă :

— „O, Saadi, zi de-asemenea şi tu ceva din cîte-ai văzut şi auzit !"

I-am răspuns :

— „N-auzişi ce-a spus acel nabab [3]
ce-n deşert căzu sub calu-arab ?
«Ochii-nguşti şi lacomi de averi,
care-n lume dornici se înholb,
umple-i-vor sau scîrba de plăceri,
sau al criptei sale nor de colb...»"

[1] Sticlăriile şi vestitele „oglinzi de Halab" veneau, în tot Orientul, din Veneţia.

[2] În vechime Yemenul era cunoscut pentru ţesăturile fine şi saftianurile sale.

[3] Prinţ musulman din Orient (Iran, Pakistan, India).

24

PEŞTELE NOROCOS

Un puternic peşte a căzut drept în mreaja unui slab mrejer, carele n-avu puteri să-l ţină. Peştele l-a biruit pe el, plasa o a smuls din mîini şi-afund dusu-s-a cu mrejele înot!

Robu-a mers să care rîu-n ciob,
rîul mare-l „cară"-acuşi pe rob!
Mreaja zilnic peşte mrejuia,
azi un peşte-o „mrejui" pe ea!

Ceilalţi vechi mrejeri oftau cu toţi şi-l muştruluiau pe soţul lor:

— „Ditai peşte-ţi pică-n plasă, ptiu! Şi tu n-ai ştiut să-l prinzi de viu?"

Zis-a el:

— „O, fraţilor mrejeri, ce să fac că zilnicul noroc nu-l avui ca ieri, alaltăieri? Poate că şi-al apei dobitoc zile norocoase-avu încai, şi de-aceea astăzi mi-l scăpai!"

Numai cel cu norocoase zile
pescuieşte peştii din Degile[1]*;*
peştii hăraţiţi să mai trăiască
n-or să moară pe-a ţărînii iască.

[1] Numele persan al fluviului Tigru.

25

AVARUL ŞI MOŞTENITORII

Auzit-am despre un bogat, care-atîta de zgîrcit era, pe cît fu Hatem-Taî de darnic. Viaţa lui privită dinafară plină de podoabe-ţi apărea : bunuri şi belşuguri pămînteşti. Dar pe dinăuntrul său zgîrcenia se-ncuibase-n inimă adînc. Viaţa mai degrabă şi-ar fi dat, decît dintr-o pîine-un dumicat. N-ar fi amăgit c-o bucăţică nici a lui Abu-Horairarh pisică, şi n-ar fi azvîrlit un os măcar cîinelui „prietenilor peşterii". Mare-avar ! Nimeni nu-i deschise uşa-n casă, nimeni nu-i văzu vreun blid pe masă.

Nu, din mînă-i cerşetorii n-au primit ceva —
doar mirosul de bucate : singur îşi gătea.
După ce mînca din pîine, păsări din păduri
nu găseau să ciugulească fir de firmituri.

Mi s-a spus despre acest avar că pe Marea din Magreb plutind pe-o corabie către Egipet, mai trufaş decît un faraon, capu-i vîjîia de parcă : *„Însuşi s-a ales Allah cu dinadins, dar înecu-n mare l-a cuprins !* [1]" Chiar aşa, pe ne-aşteptate vîntul se stîrni, corăbiei potrivnic !

[1] Citat din *Coran.*

Inima ce-ar mai putea să facă,
dacă ea cu firea ta posacă,
biata, niciodată nu se-mpacă?
Vînt prielnic să-i încoarde struna
n-are o corabie într-una —
vine cîteodată şi furtuna!

Îşi nălţă el braţele spre cer şi-ncepu să-ngaime rugi fierbinţi, urlete scoţînd din piept, zadarnic: *„Cînd plutesc cu ale lor corăbii, de adevăratul crez pătrunşi, pururi îl invocă pe Allah şi făgăduiesc că-l vor sluji c-o sinceritate mai adîncă“* [1].

Robul cînd ajunge la strîmtoare,
mîinile-mpreună şi, pe fugă,
Domnului îi cere îndurare.
Ce folos că nalţă braţe-a rugă,
dacă-n vremea facerii de bine
mîinile la subţiori îşi ţine?

*

Tu cu-arginţii şi cu galbenii ce-i ai —
cată să-ndulceşti al lumii şi-al tău trai.
Şi-atunci casa binelui ce l-ai făcut
va părea, cînd tu vei fi plecat în lut,
casă pe de-a-ntregul strălucind —
din chirpici de aur şi de-argint!

Zice-se că dînsu-avea-n Egipet nişte rubedenii sărăntoace. După moartea lui se-mbogăţiră, moştenind atîta bogăţie, pe care-o lăsase răposatul. Chiar la moartea sa moştenitorii rupseră veşmintele lor vechi şi-altele-şi croiră din mătăsuri şi din stofe de la

[1] Citat din *Coran*.

Damietta, căptușite doar cu blănuri scumpe. După-o săptămînă mă-ntîlnii c-unul dintr-ai săi moștenitori, care, voinicește, călărea pe un armăsar arab, pursînge, iar din urmă-i tropăia un rob. Zisu-mi-am atunci în sinea mea :

„Ah, avarul dacă-ar da de-o parte huma,
și la viață iarăși s-ar întoarce-acuma
printre neamuri, rude — proastă i-ar fi gluma!
Greu, moștenitorii, greu să se despartă
de cea moștenire! Mult mai greu, mă iartă,
decît moartea rudei... Bine că e moartă!"

În virtutea vechii cunoștințe care dăinuia-ntre noi de mult, mîneca i-am tras-o celei rude, care călărea, și i-am strigat :

— „Bucură-te de-avuție, nobile și demn bărbat,
căci nenorocitu-a strîns-o, însă nu s-a bucurat!"

26

LA MASA CUI TE-AȘEZI

Mi s-a spus că un șeic trăgînd ușa sihăstriei după sine, traiul într-o peșteră-și ducea, depărtat de lumea pămîntească, și că-n ochii spiritului său — în care citeai alese gînduri — șahi, și dregători, și bogătași îi vedea lipsiți de prețuirea și de măreția-obișnuită.

Cine își deschide sieși ușa pentru-a cere,
traiul din cerșetorie-și duce pînă piere.
Om să fii, de lăcomie, liber, te dezbară,
capu-n colb să nu-ți aplece-a lăcomiei gheară.

Șahul din meleagurile-acelea pustnicului spusu-i-a mieros :

— „Trag nădejde că sfinția-sa, bunul și cucernicul părinte, se va îndura pînă la urmă și la masă,-alături cu noi, va să guste pîine și cu sare".

Șeicul-pustnic i-a răspuns :

— „Primesc, pentru că-a răspunde la chemare e o-ndatorire ce-i prescrisă chiar de proorocul Mahomed".

Ziua următoare, iarăși, șahul vine la cucernicul părinte :

— „Rogu-vă, smerit, să-mi daţi iertare, pentru faptul că v-am tulburat ieri, nu m-am purtat cum se cuvine!“

Pustnicu-n picioare s-a sculat şi pe şah în braţe l-a cuprins, alintări şi laude-aducîndu-i. Şahul cînd s-a-ndepărtat pe cale, alt derviş îşi întrebă şeicul:

— „O, şeic au cum se face oare, că, aşa cum nu ţi-i obiceiul, l-ai primit pe şah cu mîngîieri şi cu proslăviri, ca niciodată...?“

Pustnicu-i răspunse:

— „Oare, frate, n-auzişi zicala din bătrîni: *«La masa cui te-aşezi ca oaspe, te scoli, dator să-l preamăreşti»* [1]“.

Poate spune o ureche: „Viaţa-ntreagă n-am să caut
sunete de daierele, sau de harpă, ori de flaut!“
Ochii pot trăi şi fără curcubeiele grădinii;
nasul — fără de parfumul ce-l dau rozele şi crinii.
Dacă n-ai sub cap o pernă — numai puf şi numai fulgi —
poţi la căpătîi aşterne şi o piatră, să te culci.
Dacă-n braţe vreo iubită n-ai s-o mîngîi cu dulceaţă,
poţi să-mbrăţişezi la sînu-ţi propriile tale braţă.
Numai burta-ntortocheată, moară trîndavă şi seacă,
numai ea, cînd n-are boabe — cu nimica nu se-mpacă.

[1] Proverb arab.

27

SCOLOPENDRA

Un olog (cu cioate de picioare) şi ciolac de braţe (de la coate) a ucis, scîrbit, un cîrcăiac [1] cu vreo una mie de picioare, tocmai cînd pe lîngă el trecea unul dintre înţelepţi, ce-a zis :

— „Slavă lui Allah ! O scolopendră, care-avu o mie de picioare, moartea ajungînd-o, n-a putut nici de-acest olog şi ciung să fugă !"

Dacă-n urma ta vrăjmaşul vine
şi-i e hărăzit să te omoare —
moartea-i pune piedici la picioare
calului ce tropotă sub tine.

*

Cînd din urmă ca furtuna
urlă crîncenul duşman,
nu mai poţi întinde struna
arcului kaianian [2] !

[1] Scolopendră, miriapod care trăieşte în locuri umede şi întunecoase.

[2] Nume dat uriaşelor arcuri introduse de şahul Kaikobad, primul din dinastia Kaianienilor.

28

VACA DE AUR

L-am văzut pe-un prostănac grăsan în veşminte scumpe de mătase şi în cap turban eghipţian, dosădind un bidiviu arab.

Cineva-mi şopti :

— „O, Saadi, cum vezi preţioasele mătăsuri scînteind pe fruntea-i de neghiob ?"

I-am răspuns :

— „Par strîmbe ieroglife mîzgălite cu cerneală de-aur !"

Ăst măgar ce rage printre oameni,
poţi cu vaca de-aur[1] să-l asameni.

*

Om că este bou-aceasta n-ai putea să juri,
doar după turban şi haine, stat şi trăsături.
Dacă-i scormoni acareturi, bunuri şi avere

[1] După legendă, idolatrul Sameri a făurit o vacă de aur care a căpătat viaţă şi putere de-a mugi, dar n-avea nici un pic de inteligenţă. În beitul respectiv Saadi face aluzie la această vacă de aur, asemuind-o cu bogătaşul luxos şi neghiob.

n-ai găsi-n ascunsa-i viață mîrșavă, de fiere,
decît doar să-i verși cu fierul sîngele din vine.

*

Scăpătînd, cinstitul dregător
e lipsit de slujbă, nu de-onor.
Cămătaru,-n pragu-i de argint,
cui de aur dacă și-o bătea,
să nu crezi că, astfel locuind,
nobil e — tot cămătar sadea.

29

HOŢUL ŞI CERŞETORUL

Spus-a hoţul către-un cerşetor :
— „Pentru-un pic de-argint nu ţi-i ruşine mîna să-ţi întinzi la cîrpănoşi ?“
El răspunse hoţului aşa :

— „E mai bine pentr-un pic de-argint
mîna să-ţi lungeşti, cerşetorind,
decît braţ să-ntinzi, de pezevenghi,
barda să ţi-l taie [1] pentr-un denghi [2] !“

[1] Pedeapsă la care erau supuşi hoţii în Orientul medieval.
[2] Textual : „danghi“, a douăsprezecea parte dintr-un dirhem (drahmă).

30

PAȚANIILE TÎNĂRULUI LUPTĂTOR

Cică,-odată,-un luptător cu pumnii, stea lipsită de noroc avînd, se plîngea de neagra-i sărăcie, gata să-şi dea sufletul din piept. Lacrimi şiroind din ochi, a mers la bătrînu-i tată să se plîngă :

— „Rogu-te, dă-mi voie-n lumea largă ! Vreau acum să plec în pribegie, poate prin puterea braţelor vreo dorinţă mi-oi îndeplini !

Merit şi vîrtute prin cetăţi
năruie-se, dacă nu le-arăţi :
ard pe jar aloe, sfarăm mosc[1]
şi mireasma-atuncea le-o cunosc.“

— „O, feciorul meu ! răspunse tatăl. De sub frunte-alungă-aceste gînduri, şi piciorul sfiiciunii trage-l sub mantia mîntuirii tale. Ştii că înţelepţii au mai spus : «Nu aduni în jurul tău averi doar prin ale braţelor puteri ; cată vieţii mai puţin să-i ceri».

Poala-mpurpuratei bogăţii
geaba cu de-a sila vrei s-o ţii.

[1] Substanţă neagră cu miros pătrunzător, secretată de un mamifer rumegător din munţii Asiei.

Truda ţi-i zadarnică! De ce
dai la orbi pe gene cu henè?

*

Două sute haruri de-ai avea,
fir de fir, de fiecare păr,
nu-ţi sînt de folos cînd ai o stea
care-ţi ia norocul în răspăr.

*

Ce-o să facă un atlet vînos,
cînd norocu-i iese tot pe dos?
Braţele Noroacelor din cer
sînt mai tari ca braţele de fier!"

Fiu-adaose :

— „O, tată drag! Drumeţia-ţi dă foloase multe, vezi şi-auzi minuni nenchipuite ; noi meleaguri se perindă-n ochi, legi prietenii, devii mai vrednic şi deprinzi frumoasele purtări ; drumeţind, agoniseşti averi, şi prieteni, şi cunoaşteri — lumea! De pe drumul lui spre adevăr, astfel un sufi ne sfătuieşte :

«Cît vei sta în cuşti şi-n colivii,
crudule, tu om n-ai să devii!
Pleacă-n lume, vîntur-o ferice,
mai nainte de-a pleca de-aice[1]!»"

Taică-su-i răspunse :

— „O, copile, tragi, cum spui şi tu, foloase multe drumeţind, dar ele-s priitoare numai oamenilor din cinci tagme :

[1] Adică, din lumea aceasta, în cealaltă lume.

Din *întîia* sînt neguţătorii, care au putere şi avere, sclavi şi sclave cu zîmbiri de miere, comişi cu arîpă la picior. Ziua-ntr-o cetate, seara-ntr-alta, şi mereu în locuri de petreceri bucurîndu-se de orice vor.

Cel bogat în cîmp sau munţi de-a mas,
nu-i străin, se simte ca acas'.
Cum ajunge, cort ridică-ntîi,
şi sub cort şi-aşterne căpătîi.
Cel sărac, ce multe vede-n lume,
dar cu mîna nu le-atinge-anume,
chiar în satul unde s-a născut
e străin, pribeag necunoscut...

Dintr-*a doua* înţelepţii sînt ; ei — cu fagurii de-nţelepciune, dulcea sare din cuvinte-alese, harul de-a grăi cu elocvenţă — orişiunde merg sau fac popas, sînt slujiţi, primiţi cu mare cinste.

Cinul celor învăţaţi e-asemeni
aurului roşu şi curat,
pentru că oriunde printre semeni
are preţ cu fiece carat...
Seamănă cu banul de aramă
fiul prost al unui bogătan :
prin străine ţări nu bagă-n seamă
nimenea coclitul, prostul ban.

Cea de-*a treia* e-a frumoaselor ; dinaintea unei frumuseţi toţi iubiţii îşi ascund dorinţa după vorbe dulci, curtenitoare. Tuturor le place să-i grăiască şi-n genunchi rugînd-o, robi îi sînt. Oamenii cu-nţelepciune-au spus : «Decît aur mult, mai bine fie un picuţ de frumuseţe vie. Pentru răni, în inimă deschise, chipul cel frumos e alifie, cheie pentru uşile închise.»

O întruchipare-a frumuseții,
chiar părinții de-ar zvîrli-o-n drum,
dragoste, cinstire-n calea vieții —
pretutindeni va găsi, duium.
Văd o mîndră peană de păun
între file de Coran, *și-i spun :*
«Preacinstirea-n care mi te-au pus
este decît cinul tău mai sus !»
«Taci ! îmi zice ea mîngîietor :
frumusețea pune-al ei picior
pe-orice prag. Privind-o cu nesaț,
nu-i aține calea nici un braț.»

*

Fată cu a frumuseții vrajă,
ce cuprinde inima-ntr-o mreajă,
grijă n-ai, găsi-vei casă, pat,
chiar părinții de te-au alungat.
Ești ca perla proaspătă și zic
scoicii tale : «Lasă, nu-i nimic !
Mușterii cît lumea or să fie
pentru-orfana perlă sidefie !»

Dintr-*a patra* cîntăreții sînt, și anume cei cu dulce glas, care pot asemenea lui Daud cu-al lor cîntec rîul să-l oprească, păsările să pogoare-n stol, inimile să le facă roabe, și-oamenii cu suflete alese să petreacă-n jur, răpiți de viers...

Inima de cîntec mi-i umplută.
cine-atinge strune pe-alăută ?

*

Cît de mult le place glasul dulce
și tînguitor lîngă ureche —

celor ce nainte să se culce
beau în zori de zi licoarea veche.
Mai frumos e-al cîntului răsuflet,
decît orişice frumoasă faţă;
hrană este-acela pentru suflet,
simţurile,-aceasta le răsfaţă...

Dintr-*a cincea* tagmă sînt breslaşii, care, cu a braţelor lor trudă, orişiunde traiul şi-l cîştigă, astfel că a frunţii năduşeală roură pentru-o cinstită pîine. Vorbele-nţelepţilor ce-au spus:

«Ciubotarul prin străini nicicînd
n-o să-ndure greutăţi, flămînd.
Şahul din Nimruz[1] dacă-i zvîrlit
de pe tron într-un deşert cumplit
va dormi de foame hămesit...»

Meritele ce ţi le-nşirai linişte aduc în drumeţie şi plăceri de-o gingaşă simţire. Cine n-are-aceste însuşiri merge-n lume cu deşarte gînduri, şi-oamenii-ntîlniţi nu-l cheamă-n casă şi de numele lui n-au habar.

Celor ce-a pămîntului rotire
le ridică-oprelişti peste fire,
soarta rea sub stelele de foc
îi îndrumă doar spre nenoroc.
Porumbelului hoinar prin hău,
care n-o să-şi vadă cuibul său,
ghes îi dă al morţii sale braţ,
la grăunţe, să se prindă-n laţ!"

Dă răspuns fecioru-i:

— „Dragă tată, cum să fiu potrivnic ăstor vorbe, care le-au grăit cei înţelepţi: *«Chiar din cer de-i*

[1] Stat în Asia Mică din evul mediu.

dată hrana, zilnic, trebuie mijloace ca s-o capeți. Răul chiar de-ți este hărăzit, nu-i dai buzna singur pe la uși.»

Pîinea, zi de zi, chiar dacă tuturor ni-i dată,
rațiunea noastră-n poartă trebuie să-i bată.
Și chiar dacă îți dai duhul cînd ți-o bate ceasul,
tu, spre gura de balaur nu-ți deschide pasul.

Din aceste prìcini pomenite, piept voi da cu elefantul groaznic și cu leul mînios lupta-voi, ghearele-ntre gheare înfigînd ! Deci dirept e să mă drumețesc ; lipsa hranei cît s-o mai îndur ?

Omule, din cin de-ai scăpăta,
ce te vaiți. E lumea doar a ta !
De-nserează, cel bogat un rost
își orînduie-ntr-un adăpost.
Dar sărmanul, unde a-nnoptat,
tot în locu-acela-și face pat.“

Astea spus-a fiul și, apòi, bun rămas luînd de la părinte și, cerîndu-i binecuvîntarea, a purces la drum. Pe cînd pleca, lumea-l auzi șoptind așa :

„Nenorocul pe-un viteaz de-l paște,
pleacă unde nimeni nu-l cunoaște“.

Merse și tot merse, pînă-ajunse lîngă malul unei ape mari, ce rostogolea, în largi puhoaie, pietre peste pietre și pietroaie ! Huietu-i din zări mi te-asurzea !

Plină-i de primejdii astă apă,
că nici gîsca de la-nec nu scapă.
O bulboană-n malul ei, ușoară,
cară scocul, pietrele de moară !

Tînărul văzu o barcă, oameni, fiecare cu-o para în palmă. El ținea doar golu-nchis în pumni.

Limba-i lăudă pe toţi luntraşii, lacrimi mari rostogoli-n zadar, nimeni nu-i dădu vreun ajutor.

Aur dacă n-ai în mîna ta,
nu poţi să-l sileşti pe careva.
Aur dacă ai în pungă, aur,
n-ai nevoie de puteri de taur.

Neînduplecat cîrmaciu-ntoarse peste umăr capul lui, rîzînd :

— „Fără aur, doar cu pumnul tău,
nu vei trece peste-al apei hău.
Forţa-a zece oameni ce-i? Un fleac!
Adu-mi auru-unui mort şi... tac!“

Cînd batjocura-n auz i-ajunse, tînărul se mohorî în sine-i. Crîncen vru să se răzbune. Luntrea cînd porni, el la cîrmaci strigă :

— „De eşti mulţămit, dau, de pe mine, singurul veşmînt pe care-l am!“

Barcagiul, lacom de veşminte, barca spre uscat îşi cîrmui :

Lăcomia cu pripitu-i braţ
ochii celor înţelepţi le coase,
duce păsărelele în laţ,
peştii în capcanele de plase.

Cum ajunse barca lîngă mal, braţul celui tînăr pe cîrmaci îl şi ia de barbă şi gîtlej, fără teamă-l zdupăie-n pămînt. Soţii sar din luntre să-l ajute ; dar, pe rînd, simţiră pumnii zdraveni. Bir dădură-ndată cu fugiţii. Vrînd, nevrînd, luntraşii cad la pace, vor să-l treacă apa, fără bani.

Răbdător fii dacă vezi o ceartă ;
blînzii-nchid a răzbunării poartă.
Îmblînzeşte orişiunde vezi

pricină de harţă şi de sfezi.
Sabia cea tare nu retează
firul alb şi moale de mătasă.
Cu blîndeţe, vorbe dulci şi milă
după tine poţi, într-adevăr,
să tîrăşti cogeamitea movilă —
elefantul — doar c-un fir de păr.

Dezvinovăţindu-se luntraşii, la picioare, în genunchi îi cad, şi pe cel voinic îl strîng la piept şi, cu prefăcută prietenie, îi sărută creştetul şi ochii,-l suie-n barcă şi vîslesc spre larg.

După-o vreme-ajung lîngă-o columnă, templu grec acoperit de apă. Cel cîrmaci răcni :

— „Vai, luntrea-i spartă ! Cine-i mai puternic dintre noi trebui' să se urce pe columnă, la edec, să tragă trompa luntrii, pînă-om trece-a' capiştei ruinuri".

Tînărul fălos, nechizbuit, şi-arătă curajul, dar uită de mîhnirea dùşmanilor cruzi şi de-ale-nţelepţilor cuvinte : „De-i pricinuieşti cuiva un rău, poţi să-i faci şi-o sută de plăceri, de-acel singur rău s-o răzbuna. Căci săgeata chiar de-o smulgi din rană, mai rămîne-n inimă durerea."

Ce frumos grăi cel Echitaş
către maistrul luptător Heiltaş[1] *:*
— „Pe vrăjmaş de mi-l întărîtaşi,
să n-ai tihnă nici măcar doi paşi !"

*

De nenvins să nu te crezi că eşti,
inima-ntr-un om dacă-o răneşti.
Dacă-azvîrli o piatră-n cetăţuie,
de pe zidu-i pietre-ţi fac cucuie.

[1] Luptători necunoscuţi.

Tînărul de-ndată ce otgonul bărcii şi-l înfăşură pe braţ, şi urcă pe creştetul columnei, cel cîrmaci smucit-a de parîmă, luntrea cîrmuindu-şi-o spre larg. Uluit rămase luptătorul, părăsit pe lespedea columnei. Două zile a răbdat de foame ; somnu,-a treia zi,-l zvîrli în apă. După-o zi şi-o noapte-atinse ţărmul. Viaţa-i pîlpîia, mai să se stingă. Frunze-amare din copaci mîncă, rădăcini de ierburi, pînă cînd prinse-n trupul lui puţină vlagă. Capu-ntoarse spre deşert şi merse pînă ce, de sete doborît, se tîrî la ghizdu-unei fîntîni, unde oameni, roată împrejur, beau din puţ cîte-o ulcea de apă, fiecare dînd cîte-o para. Tînărul n-avea nici o leţcaie. Geaba s-a rugat de-un pic de apă, nimenea de setea-i n-avu milă. Mîna asupririi alungîndu-şi, doborî cîţiva, dar ce folos ? Ceilalţi oameni sar şi, biruindu-l, fără teamă trupul i-l zdrobesc.

Într-un roi ţînţarii de se-adună.
pot şi elefantul să-l răpună,
iar furnici, unite-n furnicare,
rup şi pielea leului cel tare.

De nevoie, după-o caravană, plin de răni, pornit-a luptătorul. Peste noapte-ajung într-un coclaur bîntuit de cete de tîlhari. Clănţăneau din dinţi toţi cămilarii, inima gătindu-şi-o de moarte.

Zis-a luptătorul :

— „Nu vă temeţi ! Singur eu ţin piept la vreo cincizeci, iar ceilalţi flăcăi m-or ajuta !"

Caravanierii, ascultîndu-i laudele, prinseră curaj ; veseli hrană îi dădură, apă tînărului lor, pe săturate. Focul foamei burta mistuindu-i, şi-al voinţei frîu scăpînd din mîini, lăcomos el hăpăi mai mult, şi-apă gîlgîi făr' să răsufle, pîn'ce potoli din vintre-i dra-

cul, şi, sătul, căzu în dulce somn. Fost-a-n caravană un bătrîn, copt la minte şi hîrşit de viaţă.

— „O, prieteni, zise, mi-i mai teamă de-astă călăuză, care doarme, decît de tîlhari, precum se spune : «Un arab agonisit-a galbeni. Din pricina hoţilor, în casă, noaptea, n-avea tihnă să mai doarmă. Spaima să-şi alunge şi urîtul, în odaie-aduse un prieten. Două nopţi sau trei dormiră-olaltă. Prietenu-i, cum găbuit-a banii, i-a-nhăţat, luîndu-şi tălpăşiţa. Gol şi hohotind în plîns arabul a ieşit în drum cu noaptea-n cap. — Ce-i cu tine ? fu-ntrebat de-un om. Hoţii, poate, banii ţi-au prădat ? — Nu, răspunse-arabul, pe Allah, paznicul, chiar el mi i-a furat !»

Totdeauna m-am temut grozav
de al şarpelui ştiut nărav.
Muşcătura dușmană-i mai rea,
cu venin în rana ei adîncă,
dacă-n ochii lumii-or arăta
dușmanii, «prieteni» că-ţi sînt încă.

Hei, de unde-mi ştiţi, grăi bătrînul, că ăst june nu-i vicleană-iscoadă din tîlhara haită, printre noi, şi la ceas prielnic dă de veste celorlalţi tîlhari să ne înşface ? Eu chitii în capu-mi că-i mai bine să-l lăsăm aicea adormit, iară noi la drum să şi pornim !“

Caravanierilor ăst sfat bun li s-a părut, şi-n inimi toţi se-nfricară de-acest luptător. Oameni şi cămile se porniră, pe „tîlhar“ lăsîndu-l adormit. Soarele cînd îl bătu pe umăr, capul şi-l săltă, privi în jur : caravana nu-i ! Se dumiri că-n pustie fost-a părăsit ! Multă vreme rătăci sărmanul, fără să găsească vreo scăpare sau vreun drum să-l scoată undeva.

Ars de sete, hămesit şi slab, ochii în nisip îşi îngropă, gata să-şi dea sufletul, oftînd :

„Oj ! au cine-mi spuse, spre învăţ :
«Ţine-ţi strîns cămila ta de hăţ» ?
Ca străin, prieten te-ai arnme
doar pe tine prin străina lume.

*

Doar acela cu străini se ceartă,
ce de mult nu le-a bătut în poartă.“

Bietul, nu sfîrşi aceste vorbe, cînd un fiu de şah, gonind vînatul, de-oastea lui s-a depărtat, şi-acuma, aplecat la capu-i, l-asculta. După chip, şi trup, şi mădulare, după starea-i vrednică de plîns, chibzuind că nu se prefăcea, principele l-a-ntrebat :

— „Răspunde-mi ! Cum căzuşi aici ? De unde vii ?“

Tînărul îi depănă o parte din cîte păţanii îndurase. Prinţului, făcîndu-i-se milă de întunecatu-i nenoroc, un caftan îi dărui şi galbeni şi mînă un sfetnic soţ să-i fie, pînă în cetatea-i băştinaşă.

Tatăl lui s-a bucurat văzîndu-l, lui Allah îi mulţumi că fiul teafăr i se întorsese-acasă. El o noapte-i povesti prin lume cîte pătimise de la oameni : despre barca şi cîrmaciul crud, despre beduinii întîlniţi lîngă buza rece de fîntînă, despre caravanieri vicleni, care-l părăsiseră-n deşert...

Taică-său oftă :

— „O, fiul meu ! Oare nu ţi-am spus eu la plecare : oamenii sărmani, cu mîna goală, au legate braţele în luptă ; luptători cu gheare ca de leu, ghearele adesea şi le rup.

Ce frumos grăi cel luptător
care n-avea-n mîini un bănişor :
«Decît vlagă şi grumaz de taur,
e mai tare-un grăuncior de aur!»

Fiul îi răspunse :

— „Dragă tată, orişicum, dureri pînă nu-nduri, nu agonisești nici o comoară ; pînă nu-ţi pui viaţa în primejdii, nu poţi pe vrăjmaş să-l biruieşti ; pînă grîu nu semeni pe ogor, nici nu seceri spice aurii. Vezi, puţin a trebuit să sufăr, dar o pungă de-aur cîştigai ; pentru-o-nţepătură de albină, un burduf de miere-am căpătat.

Cerul chiar de-ţi dă tainul
pîinii tale, zilnic,
trebuie să-ţi cauţi pîinea,
leneş nu fi, silnic!

*

Dacă un pescar de mărgărinturi
teme-se de crocodili, rechini,
niciodată nu va scoate-n grinduri
perlele cu sidefii lumini...

Piatra cea de pe pămînt a morii nu se mişcă şi de-aceea-ndură grea povară-n trudnică rîşnire.

Ce-o să-nghită leul cel flămînd
în străfundul peşterii lui stînd?
Şoimul ager, oare ce mănîncă,
trîndav de-o zăcea pe-un vîrf de stîncă?
De vînezi doar după uşă,-n casă,
muştele ce nasul ţi-l ating,
mîini, picioare ţi se subţiază —
mîini, picioare lungi ca de paing!»

— „O, feciorul meu, răspunse tatăl, de-astă dată cerul te-ajută şi norocul te-ndrumă prielnic, preschimbîndu-ţi ghimpii-n trandafiri, ghimpele smulgîndu-ţi din picior. Zici că-un fiu de şah la vînătoare dete peste tine în deşert, şi, bogat fiind şi milostiv, dăruitu-ţi-a belşug de daruri, îndulcind amarnicele lipsuri. Dar acest noroc e-ntîmplător, şi pe ce e rar să nu te bizui. Te fereşte să mai dai tîrcoale, lacom, altădată, ăstui laţ, pradă să nu cazi dezamăgirii.

Vînătorul cel mai iscusit
nu aduce zilnic cîte-o pradă;
vine-o zi cînd tigrului cumplit
între fălci şi gheare o să-i cadă.

Astfel cum un şah de prin Persida [1] un inel avea, de aur vechi, cu-o frumoasă piatră preţioasă. Într-o zi cu dragii săi prieteni a ieşit afară să petreacă-n mosallaua [2] verde din Şiraz. Şahul porunci să i se-atîrne, de cupola lui Azod, inelul: «Cine-o trece prin inel săgeata, ca răsplată va primi inelul». Cum, întîmplător, erau de faţă patru sute de arcaşi dibaci, rînd pe rînd săgeţile-şi ţintiră, dar nici una n-a intrat prin ţintă, numai un copil, pe-acoperişul unui caravanserai, în joacă, săgetînd aiurea, prin văzduh, vîntu-i duse o săgeată, lin, drept prin al inelului rotund. I s-au dăruit caftan şi cinste, şi inel şi pungi de galbeni mulţi. După-această faptă, cel copil azvîrli în foc săgeţi şi arc.

«Pentru ce le-ai ars?» l-au întrebat.

A răspuns copilul:

---

[1] Denumirea antică a Farsului.

[2] Un fel de grădină, în afara Şirazului, împrejmuită cu ziduri, unde se făceau rugăciuni la sărbătoarea Bairamului.

«Pentru ca slava mea dintîi şi a săgeţii să rămînă-n amintiri pe veci !»

Cînd din fruntea unui înţelept
nu scînteie nici un sfat dirept,
se întîmplă ca un copilaş,
din greşeală,-a fi dibaci ţintaş !"

Capitolul IV

DESPRE FOLOASELE TĂCERII

1

MI-AM ALES TĂCEREA

Spusu-i-am unui prieten bun :

— „Mi-am ales, o, frate drag, tăcerea, pentru că întotdeauna-n predici sînt cuvinte bune, sînt şi rele, dar privirea ochilor vrăjmaşi vede numai pe acèle rele".

El răspunse :

— „Frate, e mai bine dùşmanul că binele nu-l vede".

Meritu-i cusurul cel mai mare
în al vrăjmăşiei ochi hain.
Saadi e-asemeni cu o floare,
dar în ochi duşmani e ca un spin.
Omul rău de omul bun nicicînd
nu se-apropie spre vreun folos,
ci ocări să-i strige, spumegînd,
şi să-l facă „rău" şi „mincinos".

*

Razele din soare izvorîte
care scaldă lumea dintre poli,
orbitoare par şi mohorîte,
pentru ochii orbilor soboli.

2

TAINA NEGUȚĂTORULUI

Un neguțător o mie galbeni păgubind, a spus fiului său :

— „Nimănui să nu-i destăinui asta".

Fiul l-a-ntrebat :

— „O, dragă tată, peste-a ta poruncă n-am să calc ; nimănui de pagubă n-oi spune ; dar mă lămurește, ce folos tragi din tăinuirea-acestei pierderi ?"

Taică-su-i dădu răspuns așa :

— „Dauna-mi nu vreau s-o îndoiesc : una, că mai goală-mi este punga doi, nu vreau vecinul să mi-l bucur !"

Nu-ți dezvălui al tău necaz
dușmanilor, să nu facă haz :
„Nu-i putere, nu e nici putință
fără de a cerului voință !"

3

TĂCEREA TÎNĂRULUI ÎNȚELEPT

Cică-a fost un tînăr înțelept, și de multe taine știutor, cu purtări ce fermecau și care, cît era de față cu-nțelepții, limba-și zăvora în cerul gurii. Taică-său o dată-l întrebă :

— „Dragul meu, de ce tu nu grăiești despre cîte din științe știi ?"

— „Teamă-mi este, tată, că mă-ntreabă despre ceea ce încă nu știu, și-aș roși atuncea de rușine !

Despre-acel monah ai auzit
ce-a pățit cînd s-a pornit să spuie :
«Știu la-nvățăminte să-mi bat cuie !»
Iute-un cap de oaste l-a zorit :
«Potcovește-mi calul ! Sînt grăbit !»

*

Cîtă vreme nu vorbești de-o treabă,
nimenea de tine nu întreabă ;
dar cuvîntul dacă-l lași să cadă,
gata, de ce-ai zis, tu dă dovadă !"

4

CEARTA CU ERETICUL

Cică-un înţelept, odinioară, s-a luat la ceartă c-un eretic (fulgerele lui Allah să-l ardă şi pe el şi semnţia lui !) şi nemaiputînd să-i ţină piept cu ale credinţei sale suliţi, scutul şi-l zvîrli şi-ntoarse dosul. Cineva i-a zis :

— „Au cum se face, tu, un om cu-atîta-nţelepciune, merite şi-nvăţătură multă — n-ai putut unui păgîn netrebnic gura să-i închizi pe totdeauna... ?"

Àstfel înţeleptul i-a răspuns :

— „Temelia-nvăţăturii mele e *Coranul,* sfintele hadise şi ale şcicilor poveţe. Cel nelegiuit în toate-acestea nu credea şi nici nu vrea s-audă, deci ce rost avea să-i mai ascult vorbele murdare şi păgîne ?"

Pentru-acela ce nu-l poţi combate
nici cu-ale Coranului *citate,*
nici cu-ale profetului hadise —
drept răspuns tu ţine gura-nchisă.

5

NĂRODUL ŞI ÎNŢELEPTUL

Zis-a înţeleptul Gialinus [1], cînd văzu pe un năred, de gît zgîlţîindu-l pe un înţelept şi-mproşcîndu-i în obraz batjocuri :

— „De-ar fi fost la minte înţelept, n-ajungea c-un nătărău de piept, căci despre acestea s-a mai spus :

«Doi din cei cu minte luminată
n-ajung să se bată niciodată.
Cel mintos n-o să se ia zănatic
de gîtlej cu unul fluşturatic.
Dacă cel întunecat la minte
îl batjocoreşte pe-nţelept,
înţeleptul, calm, cu dulci cuvinte,
îi împacă inima din piept.
Doi mintoşi, trăgînd de adevăr,
nu vor rupe firul unui păr ;
dar din zale sare grosul lanţ,
dacă trag de el doi ignoranţi.»"

---

[1] *Gialinus (Galien)* (130—220) — medic şi naturalist roman a cărui operă a înrîurit dezvoltarea medicinei medievale ; s-a bucurat de o mare popularitate în Orient.

*

Unul mînios, cu ochi de foc,
suduind pe-un om, acesta-a spus :
— „Frate, la mulți ani și bun noroc !
Sînt mai rău decît ai presupus,
tu nu mă cunoști atît de bine,
pre cît însumi mă cunosc pe mine !“

6

ORATORUL SAHBANI-VAÎL [1]

Sahbani-Vaîl era maestru nentrecut în arta de-a grăi, pentru că-n răstimpul unui an, predici cît ţinu în adunări, n-a spus un cuvînt de două ori. De-a fost nevoit să mai cuvînte despre-acelaşi lucru-a doua oară — el i-a dat veşmînt de noi cuvinte [2]. Iată una dintre însuşiri prin care la curte-ar trebui sfetnicii oricînd să strălucească.

Dulce,-o cuvîntare inimi de supune,
merit are numai adevăr cînd spune.
Dar ce-ai spus o dată, să nu se repete :
de-ai mîncat dulceaţă, nu mai vrei, ţi-e sete.

[1] Predicator şi orator contemporan cu Saadi.

[2] Limba persană este tot atît de bogată ca şi latina, datorită cuvintelor împrumutate din arabă ; numai pentru cuvîntul *cămilă* există zeci de sinonime.

7

DOVADĂ DE PROSTIE ŞI NECUVIINŢĂ

Auzii pe-un înţelept spunînd :

— „Niciodată-un om nu dă dovadă de prostie şi necuviinţă, cît acel ce vorba ia din gura celui ce grăieşte şi el încă n-a ajuns la capătul vorbirii !"

O, tu om cu-nţelepciune, orice cuvîntare
are-n ea şi începutul şi sfîrşitu-şi are.
Nu intra de-a surda-n vorbă, tu, cu mintea tîntă,
cîtă vreme celălaltul încă mai cuvîntă.
Cine-i înţelept şi are bunul simţ — pricepe
că pînă celalt nu tace, vorba nu-şi începe.

8

TAINA FAVORITULUI

Cei curteni ai lui sultan Mahmud zis-au lui Hasan din Maimandi [1] :

— „Azi ai stat de vorbă cu sultanul ; ce ţi-a spus despre cutare treburi ?“

El răspunse :

— „Taina-acestor treburi veţi afla-o în curînd şi voi !“

Dar curtenii încă stăruiră :

— „Tainele ce ţi le spune ţie n-o să ni le-mpărtăşească nouă“.

Zisu-le-a Hasan :

— „Sultanul ştie că o taină n-o distain oricui ; pentru ce atunci mă iscodiţi ?“

Înţeleptu-ntotdeauna tace,
închizînd în sineşi orice taină,
fiindcă nu vrea capul să şi-l joace,
taina unui şah dac-o distainã.

[1] Vizirul sultanului Mahmud Saboctakin, din regatul Gazna.

9

PREŢUL CASEI ŞI VECINUL

Vream să-mi cumpăr o căsuţă-o dată, şi-ncă şovăiam nehotărît. Zisu-mi-a atuncea un ebreu :

— „Sînt cel mai bătrîn proprietar din această mahala. Pot spune cînd s-a ridicat această casă, cum a fost clădită şi-astăzi cum e. Cumpăr-o şi nu vei regreta : n-are casa nici un neajuns !“

— „Doar că-mi eşti vecin ! i-am fost răspuns.
Casa ce-are drept vecin pe un om ca tine,
costă zece bani de-argint vătămat[1]. Mai bine
mai aştept şi-o cumpăr eu, casa mea să fie,
după ce mori tu c-atunci va făcea şi-o mie !“

[1] Textual : „10 dirhemi de argint vătămat“, adică prost marcat, o monedă depreciată, emisă de cîrmuitorii unor regiuni, şi care avea o circulaţie forţată.

10

POETUL LA „ŞAHUL" HOŢILOR

Un poet purces-a să găsească pe un cap de ceată de tîlhari, dinaintea lui să se închine. Căpetenia a dat poruncă să-l despoaie-ndată de veşminte şi din satul „şahului" de hoţi, să-l alunge. Cîinii mi-l lătrară şi mi-l hăituiră. El o piatră vru să ia din drumul de alături, dar pămîntul îngheţase bocnă, şi, poetul, gol, cu mîna goală :

— „Cine-s ăşti feciori fătaţi de tîrfe, care slobozirăcîinii-n şanţuri şi legară pietrele în lanţuri ?"

„Şahul" hoţilor de la fereastră auzindu-l hohoti în rîs :

— „Omule-nţelept, cere-mi un dar, şi dorinţa ţi-o-mplinesc pe loc !"

— „Dacă vrei să-mi faci un dar, răspunse, dă-mi îmbrăcămintea îndărăt !

Omul să nădăjduiască daruri
doar de la acei cu-alese haruri.
Bine nu aştept de la călău ;
darul său e că nu-mi face rău.
Mi-e de-ajuns bogata-i dărnicie,
slobod că mă lasă-n drumeţie..."

Căpeteniei tîlharilor milă de poet i se făcu hainele-i dădu, ba şi-un cojoc, ba şi-o pungă plină cu arginţi.

11

ASTROLOGUL ÎNCORNORAT

Cînd să intre-n casă,-un astrolog l-a văzut pe un străin bărbat chiar lîngă nevastă-sa, în pat. Ocărîndu-şi, înjurîndu-şi soaţa, ceartă s-a iscat şi tulburare. Unul dintre înţelepţi, aflînd despre-această întîmplare,-a spus celui astrolog încornorat :

— *„Cum să ştii tu ce-i prin nebuloasă,*
cînd nu ştii ce e la tine-n casă?...“

12

PREDICATORUL „TATĂL-CAILOR"

Un hatib [1] cu voce măgărească se credea-nzestrat
c-un dulce glas, cum e trilul de privighetoare, şi
mereu şi-l înălţa spre cer: „I-ha! i-ha!" răguşind
zadarnic. Ai fi zis că prin dogitul ghiers al isonu-
rilor sale-auzi croncănit de corb care cobeşte des-
părţiri de cei care ţi-s dragi, ori că, din *Coran*,
aceste stihuri scrise-au fost anume pentru dînsul:
*„Ghiersul cel mai rău ce-auzu-ţi sparge, este al mă-
garului cînd rage"*.

Cînd predicatorul Abu-l-Favaris [2]
se pornea să urle-o rugă, ai fi zis
că din toţi bojocii lui, această larmă
ce-o stîrnea — Istahrul [3] *de granit îl darmă!*

Drepţii credincioşi din satul său chinu-acesta-l
îndurau cu toţi, dar gîndind la cinu-i de hatib,
nu-ndrăzneau nici unul să-l jignească. Pîn' la urmă,
din ţinutu-acela alt predicator care-i nutrea veche

[1] Predicator mahomedan.
[2] „Părintele-cailor" — porecla măgarului.
[3] Numele arab al Persopolisului, vechea capitală a Farsului, renumită pentru construcţiile sale din granit încrustat cu aur şi pentru sala Ţschel-Minar („Patruzeci de coloane").

şi ascunsă duşmănie, iată-l vine-n sat cu gînd să-l vadă. Într-o zi hatibului îi zise :

— „O, colega,-un vis avui cu tine — fie-ţi visul vestitor de bine !"

— „Ce-ai visat ?" îl întrebă hatibul.

— „Se făcea, i-a spus predicatorul, că aveai un dulce glas de-argint şi-oamenii din jurul tău — o lume — cîntecele ţi-ascultau vrăjiţi !..."

Chibzuind un pic, hatibul zise :

— „Visul tău blagoslovit să fie, fiindcă propriul meu cusur mi-arată : am o voce, vai, dezgustătoare, rîcîie auzul ! Bieţii oameni cît or suferi, cînd mă aud, şi cînd zbier o hutba [1]-n gura mare ! Jur că de-azi nainte nu mai cînt ruga-n gura mare ; poate, totuşi, de-o mai cînt, o zic cu glas scăzut."

De mulţimea prietenilor mei
sînt jignit pîn' la mîhnire,
căci în orişice cusur de-al meu,
văd o bună însuşire.
Chiar şi viciul meu ei îl socot
merit şi virtute vie ;
spinii mei li se năzar în ochi —
roze, flori de iasomie.
Unde-i cruntul, rece ochi vrăjmaş,
aprig lumii să-i arate
tot ce-n mine-i rău, cusur, năravş,
şi-n adînc le-ascund pe toate...?

[1] Rugă mahomedană psalmodiată.

13

MUEZINUL CU GLAS URÎT

Cineva-n moscheea din Sangiar[1] a strigat muslimii la namaz cu un glas urît şi plicticos, care-i zgîndărea pe-ascultători. Şi era stăpîn peste geamie un emir drept şi bun la suflet, carele, spre-a nu-l jigni, i-a zis :

— „Omule cutezător, moscheea are muezinii ei mai vechi ; fiecare ia, lunar, cinci galbeni. Iată,-ţi dau deodată zece galbeni, caută-ţi în altă parte loc !"

Omul s-a-nvoit şi a plecat. După-o vreme la emir se-ntoarse.

— „O, stăpîne, zise muezinul, mare nedreptate mi-ai făcut, zece galbeni dîndu-mi, să m-alungi din geamie în geamie ! Vai, cei de-acolo unde sînt acuma douăzeci de galbeni numărară numai să mă duc în altă parte, însă eu nu vreau nici să aud."

Hohotind în rîs, emiru-i spuse :

— „Omule, de-acolo să nu pleci galbeni pînă nu ţi-or da cincizeci !

Astfel cum ai răzui de zor
lespedea, de mîl, c-un răzător,
strigătu-ascuţit nu-ţi rabdă nimeni,
fiindcă rîcîie-n auz şi-n inemi..."

---

[1] *Sangiar (Sandjar)* — oraş întemeiat în secolul al XII-lea de şahul Sandjar din Selgiuk.

14

NĂTÎNGA CITANIE

Careva citea cu glas dogit, cît putea de tare, din *Coran*. Unul dintre înţelepţi l-aude :

— „Au ce leafă ai ?“ îl întrebă.

— „Nici un ban !“ răspunde cititorul.

— „Pentru ce atuncea mi te chinui ?“

— „Pentru-Allah citesc !“ răspunse omul.

— „Pentru-Allah, rostit-a înţeleptul, rogu-te, nu mai citi *Coranul !*

De-l stîlceşti, silabă cu silabă,
strici a islamismului podoabă !“...

Capitolul V

DESPRE DRAGOSTE ŞI TINEREŢE

1

OCHII ÎNDRĂGOSTITULUI

Fu-ntrebat Hasan din Maimandi :

— „Marele sultan Mahmud la curte are-atîtea sclave care-n nuri una lîngă alta strălucesc — dulci minuni în veac şi-n univers ! Cum se face, oare, că nici una nu-l vrăjeşte-atît cu nurii ei, şi nici n-o iubeşte cu-atît foc, ca pe-Aiaza, care-n frumuseţe, nu, pe celelalte nu le-ntrece... ?"

— „Dragul meu, răspunsu-i-a Hasan, ceea ce în inimă-ţi pătrunde, pare minunat şi pentru ochi !"

Despre-aceea care va supune
inima sultanului focos,
chiar urît de s-o purta, el spune :
„Tot ce face dînsa e frumos !"
Dar pe-aceea care padişahul
o respinge, vai, dintre femei,
nu-şi mai află ea alean cît veacul,
nici la rude, nici la casa ei !... [1]

[1] Saadi compătimeşte aici viaţa de surghiun care o aştepta pe o femeie căzută în dizgraţie şi izgonită din harem — „iadul rece şi parfumat" al orientalelor din evul mediu.

*

Dacă cineva priveşte după văluri de tăgadă,
chiar şi-al lui Iusuf-frumosul chip, el tot slut o să-l vadă.
Dar pe-un diavol de-şi deschide ochii-nflăcăraţi de dor —
înger i-o părea cu ochii plini cu îmbieri de-amor.

2

SCLAVA FRUMOASĂ

Cică un stăpîn avea o sclavă tînără, de-o rară frumuseţe, ce-o privea cu ochi prieteneşti, plini de o duioasă-ndatorire. Într-o zi stăpînul s-a fost plîns unui bun prieten :

— „Bine-ar fi dacă roaba mea cu-atîţia nuri şi cu-atîtea însuşiri n-ar fi tot pe-atît de slobodă la limbă şi atît de necuviincioasă !"

— „O, tu, frate, prietenu-i răspunse, roabei tale cînd i-ai arătat dragostea ce-n inimă i-o porţi, cum mai vrei supunere să-ţi dea ? Unde-apare «dragul» şi cu «draga», piere-atunci «stăpînul» şi cu «sclava»!"

De-i îndrăgostit stăpînul şi începe să glumească,
să se joace cu o sclavă ce-are faţa îngerească,
ce te miră dacă roaba se preschimbă în stăpînă,
iar stăpînu-ndură,-aleargă, rob, unde stăpîna-l mînă ?

*

Sclava trebuie să care apă,
şi chirpici să facă din argilă,
dar cînd cu săruturi se adapă,
poate să te bată fără milă...

3

SULTANUL DRAGOSTEI

Am văzut un preacucernic om prins în mrejele unei femei. Nu putea nici patima s-o-ndure, nu putea nici s-o mărturisească. În pofida multelor reproşuri care în auz îl biciuiau, chinuri îndurînd de dragul ei, se topea în flăcări pătimaşe şi cucernicul, umil, gemea :

— „N-am să las din mîini să-mi scape ale feregelei[1] poale,
mîinile de-or fi să-mi cadă sub tăişul spadei tale!
Nu-mi găsesc afar' de tine alt liman să mă aline ;
fug, oriunde fug prin lume — tot în braţe vin la tine!"

Într-o zi l-am dojenit, spunîndu-i :

— „Unde-ţi este nalta chibzuinţă ? Cum de-a pus pe tine stăpînire hulpava plăcere-a cărnii ?"

Dînsul, cufundîndu-se o clipă-n gînduri :

— „El, Sultanul Dragostei, oriunde răsare,
braţele smerenici n-au nici o vigoare.
N-are cin şi cinste, nu, cel ce-i neferice :
cînd la gît e-n mlaştină, cum să se ridice... ?"

---

[1] *Fereegea* — mantilă de mătase scumpă.

4

DERVIŞUL ŞI PRINŢESA

Inima pierzîndu-şi un derviş, îşi luă rămas bun de la viaţă. Ţinta visurilor sale, vai, un tărîm al disperării-era, groaznică prăpastie a morţii ! Draga, mură-n gură nu-i pica, şi nici, păsăruică, drept în laţ.

Cînd iubitei tale sub priviri
aurul zadarnic îl resfiri,
pentru tine tot nimica sînt :
bulgări de-aur, bulgări de pămînt.

Prietenii-ncercară să-l înduplece :

— „Lasă-te de-un vis nesăbuit ! Mulţi ca tine zac de-acelaşi dor, robi cu lanţuri grele de picior !"

El, plîngînd în hohote, le-a spus :

— „O, prieteni, sfaturi nu-mi mai daţi :
ochii mei de-ai ei sînt luminaţi !
Cei războinici — braţ şi pumn de-oţel —
duşmanii-şi doboară în măcel.
Fetele cu chipul lor candid —
prietenii, c-un zîmbet şi-i ucid !

Dragostea nu-ngăduie, de dragul vieţii tale, inima şi ochii să-ţi fereşti de-aceea ce ţi-i dragă, şi mereu mai mult o îndrăgeşti !

De gîndeşti la tine, cînd iubeşti —
Sals îndrăgostit, făţarnic eşti!
Chiar de nu găseşti al dragei drum,
cată-l pînă vei muri pe drum...

*

Braţele-mi înalţ spre ea — vedeţi? —
chiar căzînd sub săbii şi săgeţi!
De-aş putea de-o mînecă s-o trag,
iar de nu — s-alerg să-i mor pe prag..."

Cei apropiaţi de-ndrăgostit, care se-ngrijeau de soarta lui şi-i compătimeau nefericirea, l-au povăţuit, l-au pus şi-n lanţuri — toate nu i-au fost de vreun folos.

De-are mii foloase o povaţă,
dragostea n-ascultă şi nu-nvaţă.
Vai ce chin! Un vraci îmi dă poruncă
suc de-aloe să tot beau, amar,
gura mea cînd lacomă s-aruncă
după trestii dulci, după zahăr!

*

Ştii ce-a spus o dragă-n şoapte line
dragului cu inima-n văpăi?
— „Cît te preţuieşti mereu pe tine,
eu ce preţ mai am în ochii tăi...?"

Spusu-i-s-a fetei şahului despre-acest derviş îndrăgostit :

— „E un tînăr blînd cu dulce grai, care, zilnic, ariei iubirii, chipurile, îi tot dă ocol. Gura-i turuie cuvinte rare, pline de o gingaşă simţire. După cum

arată ne dăm seama : are-al nebuniei fum în cap, şi pîrjolul dragostei în piept..."

Tînăra prinţesă pricepu că băiatu-n inimă-avea focul dragostei nimicitoare, pe care-l stîrnise numai ea. Fata pinteni dă la bidiviu, dragul să şi-l afle încă viu. Tînărul îndrăgostit văzînd fata cea de şah spre el cum vine, lacrimi revărsă şi spuse-acestea :

— „Fata care m-a ucis, iat-o-n cale-mi vine,
poate că-n inima ei milă-i e de mine."

Fata-l dezmierdă şi-l alintă, şi cu toate că l-a întrebat de mai multe ori : — „De unde eşti ? Cum te cheamă ? Şi ce artă ştii ?" n-a primit o şoaptă de răspuns ; tînărul necunoscut tăcea, fiindcă-atît de cufundat era în adînca mare-a dragostei, încît nu-şi putea veni în fire. Cei glumeţi au spus odinioară :

„Şapte părţi, pe dinafară, din Coran *de-oi recita,*
inima cînd tulburată-i, nu spui nici alef, ba, ta [1]".

Principesa iar l-a întrebat :

— „De ce taci ? Vorbeşte ! Sînt şi eu din dervişa tagmă şi, la fel, port în sfîrcu-urechii ăst inel."

Tînărul, încurajat atunci de compătimirea dragei lui, din vîrtej de valuri pătimaşe fruntea înălţîndu-şi, îi răspunse :

— „Oh, mă mir, cu tine-alăturea,
că-mi mai bate încă inima,
şi că pot rosti cuvinte, vai,
cînd îmi glăsuieşti cu dulce grai!"

[1] *Alef, ba, ta* — sînt primele litere ale alfabetului persan.

Astea mai şopti şi scoase-un ţipăt, sufletu năl̂ţîndu-şi spre Allah.

Nu e de mirare că iubitul
la iubită-şi dă sfîrşitu-n prag.
De mirare-i cum, el, chinuitul,
viaţa şi-a mai dus-o pîn' la prag.

5

DASCĂLUL ÎNDRĂGOSTIT

Un învățător se-ndrăgosti de-o elevă dulce și nurlie, cu un glas plăcut, mîngîietor și, ca toți îndrăgostiții lumii, se simțea vrăjit de mîndru-i chip. O scutea de-asprimea și bătaia care o-ndurau ceilalți copii, și cînd se-ntîmpla să fie singuri, el mereu îi murmura acestea :

— *„Tu, cu chipul îngeresc, erai*
vrednică să locuiești în rai!
Ești atît de vie-n gîndul meu,
că de mine însumi uit mereu...
Ochii-mi dornici cată doar spre tine
larg deschiși, cu neclintite pleoape,
chiar de văd cum o săgeată vine
în lumina lor să se îngroape!“

Fata însă-i spuse într-o zi :

— „Cum atîta grijă pui și zel să-mi predai învățături înalte, rogu-te, învață-mă, la fel, sufletul frumos să-mi fie-ncalte ; dacă vezi la mine vreun cusur, care mie-mi pare-o însușire, spune-mi, să-l îndrept fără murmùr !“

— „O, copilă, spuse-nvăţătorul, pe-altul să-l întrebi despre cusururi, căci cu ochiul meu, mistuitorul, văd în tine însuşiri de-a pururi!“

Ochiul celui mîrşav
trebuieşte scos,
fiindcă doar urîtul
vede-n ce-i frumos.
Şaptezeci de vicii
de-ai, şi o virtute,
pururea amicii
văd-acea virtute...

6

LAMPA „UCISĂ"

Mi-amintesc de-o noapte cînd iubita buzna dînd pe uşă, de pe locu-mi am sărit drept în picioare,-ncît lampa mea cu mîneca-am ucis-o !

Chipul celei care, cînd se-nclină,
bezna nopţii-o schimbă în lumină,
mi s-a arătat, nălucă-n vis...
„Oh ! De unde-acest noroc ?" mi-am zis.

Draga mea se aşeză şi prinse, mînioasă àstfel să mă mustre :

— „Pentru ce, pe geam, cum mă văzuşi, lampa ai ucis-o într-o clipă ?"

I-am răspuns :

— „Din două prìcini, dragă : mi-am închipuit că-n miez de noapte, soarele mi-a răsărit în geam ; mi-au trecut prin minte-aceste stihuri :

«Dacă-ţi vine-o buhăită babă
să se-aşeze-n zarea lumînării,
să-i ucizi sluţenia degrabă,
chiar acolo,-n mijlocu-adunării.

Dar de-ți vine-o fată cum e floarea,
trup de zahăr, zîmbete de miere,
mînecile ține-i cu putere
și ucide *numai lumînarea !»*[α]

7

GELOZIA

O iubită-aveam pe care-n ochi vreme-ndelungată
n-am privit-o. Într-o zi mi-a răsărit în față.
— „Draga mea, o-ntreb, dar unde-ai fost? Dor
mi-a fost de tine, tare dor!"
Ea-mi răspunse:
— „Dorul, dragul meu, e mai bun în inimă ca
scîrba!"

Prea tîrziu văd ochii să ți-i sorb,
poala fustei ți-o cuprind ca orb.

*

Draga rar de-o vezi, îți pare stea,
decît pîn' la saţiu tot cu ea.

*

Draga ta de-ți vine, braț la braț,
însoțită de mai mulți bărbați,
inima vrea, crudă, să-ți sfîșie
vrajbă-nsămînțînd și gelozie.

*

Dacă vii la mine să mă vezi,
cot la cot cu zece amorezi,
chiar de vii cu gîndul să te-mpaci,
rău, iubito,-n inimă îmi faci.

*

Intr-o clipă, cînd pe draga mea
cu-alţii o văzui zîmbind suavă,
gelozia-mi frînse inima —
parcă mi-ar fi dat să beau otravă!
Ea, rîzînd, mi-a zis: — „O, Saadi,
sînt ca o făclie! Ce-am eu vină,
fluturii din beznă de-or veni
àripa să-şi ardă în lumină...?“

8

GELOS PE OCHII TRIMISULUI

Mi-amintesc că-n vremi de-odinioară vieţuiam cu draga mea-mpreună, ca doi mieji ce stau nedezlipiţi într-un singur sîmbur de migdală. Dar pe ne-aşteptate, într-o zi, soarta vitregă ne-a despărţit, eu plecînd în lungă drumeţie. După-o vreme, la înapoiere, draga mă mustră :

— „De ce, iubite, cît de lîngă mine ai lipsit, veste nu mi-ai dat printr-un trimis ?"

— „Draga mea, la rîndu-mi i-am răspuns, veste de-ţi dădeam printr-un trimis, pizma sigur că m-ar fi ucis : ochii lui de sol s-ar fi deschis luminaţi de ochii tăi frumoşi, cînd eu mă topeam de dorul lor..."

Prin cuvinte aspre, draga mea,
nu-mi da remuşcarea, să mă roadă,
fiindcă remuşcare n-aş avea
chiar de-aş sta cu creştetul sub spadă !
Sînt gelos cînd ochii altcuiva
cată cu nesaţ în ochi să-ţi cadă,
ci iar vin şi zic : cine-ar putea
pîn' la saţiu ochii să ţi-i vadă... ?

9

TEOLOGUL ŞI DRAGOSTEA

Mi-a fost dat să-l văd pe un faghih tare-ndrăgostit de-o fetişcană ; taina-i cum ieşi-n lumina zilei de sub coperişul casei sale, multe-ocări avu de îndurat, dar răbdarea-i era fără margini.

Spusu-i-am o dată prieteneşte :

— „Ştiu că-n dorul după fata-aceea, nu rîvneşti să-i faci vreun rău trupesc şi că templul dragostei ce-i porţi n-are temelie pofta cărnii. Totuşi, în pofida-acestor lucruri, nu e demn de-un rang atît de nalt şi de-obrazul unui teolog bănuit să fie de prostime şi să-ndure în fel şi chip jigniri !"

— „O, prietene, răspunse dînsul, rogu-te ia-ţi mîinile dojanei de pe poala soartei mele triste. Însumi chibzuii adesеori la poveţele ce mi le dai, dar să-ndur ocări din partea ei mult mai lesne mi-i decît să-ndur ceasul cel cumplit al despărţirii ! Chiar şi înţelepţii noştri spun : «Inima ţi-o amorţeşti [1] uşor, dar ce greu e de pe chipul *ei* — ochii să ţi-i smulgi, cînd o priveşti !»"

[1] Adică ţi-o „ucizi repede", prin posturi şi pustnicie, cum făceau misticii musulmani.

Orișicine-și dăruiește dragei sale inima,
barba-și dăruie pe mîna-i, să-l tîrască unde-o vrea.
Cine fără de iubită nu mai simte dor de trai,
trebuie atunci să-ndure fără să se vaite : vai !
Cînd gazela poartă hamul care i-a venit de hac,
nu mai zburdă pentru sine, după cum îi e pe plac.
Spusu-i-am unei iubite : — „Teme-te de-al tău iubit !"
Și de-atunci mereu iertare i-am cerut și m-am căit.
Niciodată-ndrăgostiții nu se tem ei înde ei.
Inimii i-am pus căpăstru cu zăbale de cercei,
și-azi iubita ori mă-mbie, gingașă făcîndu-mi semn,
ori m-alungă, mînioasă : totu-i după-al ei îndemn.

10

PRIMĂVARA VEŞTEJITĂ

Cînd eram în floarea tinereţii, àstfel cum se-ntîmplă şi tu ştii, tainic mă-ntîlneam cu o iubită ; dulce glas avea şi-o-nfăţişare cum e luna nouă cînd răsare !

Puful pe obrajii de mătase
parcă apa vie îl udase.
Cin' la zahăr-candel se dedulce,
poate să-i mănînce gura dulce.

Dar, întîmplător, văzui la ea doar un gest potrivnic firii sale, care-mi displăcu şi mă răci. Mantia mi-am smuls de lîngă dînsa [1], bob cu bob mătăniile-iubirii mi le-am strîns şi-acestea i-am grăit :

— *„Du-te, fată, und' te-o duce secu-ţi cap,*
dacă-n inimă şi-n minte nu-ţi încap !"

La plecare-o auzii rostind :

— *„Dacă liliacul care-n beznă zboară*
după ochiul zilei nu se mai omoară,
asta nu înseamnă că din strălucire
soarele-o să scadă cu vreo licărire..."

[1] Adică : „Am plecat de lîngă ea".

Astea-mi zise şi, văzînd cum pleacă, inima-n adînc mi se mîhni.

Dusă mi-i de-acuma fericirea !
Omul e în veci neştiutor :
pînă ce nu gustă despărţirea,
nu-şi cunoaşte-al inimii lui dor.
O, iubito,-ntoarce-te-ndărăpt
şi-mi înfige un cuţit în piept,
căci mai bine mor sub ochii tăi,
decît să mă mistui în văpăi !...

Mila şi-ndurarea lui Allah : după-o vreme draga-mi s-a întors ! Însă glasu-i dulce, minunat, cum a fost doar al lui Daud glas, se schimbase mult, iar frumuseţea-i — Iosif cel Frumos — i se-ofilise, şi-al bărbiei măr de-odinioară cu tuleie-i plin, ca o gurtuie, şi-au pierit culori şi-nsufleţire din bazarul frumuseţii sale !... Ea nădăjduia s-o strîng în braţe, dar m-am tras de-o parte şi i-am spus :

— „Cînd aveai obrajii numai puf şi maci,
ţi-alungai iubitul, şi-azi vii să te-mpaci ;
azi cînd ai pe faţa fragedă de ieri
negre hieroglife[1] scrise : negrii peri...

*

O, tu primăvară-a dalbei tinereţi,
veştedă ţi-i iarba moale din pomeţi !
Ce-ţi aşezi ceaunul sus pe pirostrii ?
Stins e focul nostru, focul dragostii !

[1] Textual : „fatha" şi „zamma" — două din punctele care indică vocalele în scrierea persană şi arabă. (Saadi face aluzie la firele negre de păr care înlocuiseră puful fraged al tinereţii.)

Ce te umfli-n pene ca păunul prost?
Dusă-i fericirea de-a mai fi ce-ai fost!
Caută-ți pe-un altul dornic, grijuliu —
dulce fă-i cu ochiul, prinde-l mușteriu.

*

Spune-se, și cine-a spus aceasta știe:
«Numai firul ierbii fraged te îmbie».
Altfel zis: tulciul tînăr de pe față,
puful verde-l cată inima iubeață...

*

Azi grădina feții tale-i strat de praz:
smulge-l cît l-oi smulge, mai des e-n obraz!

*

Ai plecat asemeni tinerei gazele,
vii ca o panteră — numai colți și raget.
Saadi iubește puful gingaș, fraged,
și nu alfabetul perilor-andrele.

*

Puful bătrîneții poți sau nu să-l smulgi:
dusă-i fericirea nurilor tăi dulci...

*

De-aș putea cu mîna, duhul, să mi-l țin, cum ții bărbia,
pînă-n ziua învierii, piept aș da cu veșnicia!..."

*

I-am mai pus o întrebare numai :

— „Ce-i cu fața ta frumoasă — o minune a minunii —
că furnicile pe margini îi mîncară albul lunii ?“
Ea, zîmbind, răspunse : — „Nu știu ce-i cu fața : poate poartă
văluri-văluri, negru doliu după frumusețea-i moartă...“

11

BEDUINUL[1] ŞI FECIOARELE

Fost-a întrebat un beduin :
— „Ce părere ai despre fecioare ?“
Beduinul a răspuns astfèl :
— „De la ele n-ai nici un folos : cît au chipul gingaş, luminos, unghii au şi-s rele, Doamne sfinte ! iar cînd sînt trecute şi mai slute — prind cu viclenie să se-alinte. Adică : frumoase şi cu graţii, crîncene se poartă cu bărbaţii, dar de-ndată ce-s îmbătrînite — vor alinturi, vor să se mărite !“

Fata cît e drăgălaşă şi-ochii ţi-i răsfaţă,
vorbele îi sînt amare, aprigă-i, semeaţă,
dar cînd semnele-şi arată dusa tinereţe —
ea, vorbăreţă,-n iubire vrea să se răsfeţe.

[1] *Beduin* — nomad din Arabia şi nordul Africii.

12

GURA LUMII

Întrebat-am pe un înţelept :

— „Cineva se-ascunse c-o fecioară, chipul ei ca luna strălucea, uşilor pe rînd le-a pus zăvor, dorm vecinii, sufletu-i e dornic, patima dorinţii îl învinge, àstfel cum grăit-a un arab :

«Copt este curmalul, grădinarul nu te-mpiedică de roade să-l culegi !» Dacă de fecioară nu se-atinge şi-o înfruntă cu-al virtuţii braţ, el rămîne plin de neprihană ?"

Înţeleptul îmi dădu răspunsul :

— „De-o scăpa cumva neprihănit de-al fecioarei chip lucios ca luna, n-o scăpa de guri clevetitoare !"

Omul de-o scăpa de ce e rău
în adîncul sufletului său,
n-o să scape însă prea uşor
de limbutul veşnic cîrtitor.

*

Poţi să-ţi vezi de treburi cum socoţi,
gura lumii s-o opreşti nu poţi...

13

PAPAGALUL ŞI CORBUL

Pus-au papagalul şi cu corbul laolaltă într-o colivie. Papagalul se mîhni de moarte cînd văzu urîtul corb şi-i spuse :

— „Vai, ce clonţ prelung, posomorît ! Şi ce trup întunecat şi slut ! Hîdă şi drăcească-mpeliţare ! Corbule, tu, semn al despărţirii, bine-ar fi-ntre noi dac-am fi pus hăul dintre răsărit şi-apus !

Cin' se scoală, zori cînd se-nfirip',
şi îţi vede urîciosul chip,
peste-a dimineţii tihnă pune
noapte cu-ntuneric de cărbune.
Cel cu-o stea precum a ta de rea
bine-ar sta cu tine-alăturea.
Dar cum tu eşti rău şi-ntr-o ureche,
unde-n lume ţi-aş găsi pereche ?"

Corbului, şi asta-i uimitor, îi era lehamite de viaţă şi amarnic se mai chinuia cu acest vecin bălţat la pene.

— „Ah, ofta, Allah e-atotputernic !"

Bietul corb se tot plîngea într-una de rotirea cerului cu zodii, ghearele frecîndu-şi una de-alta :

— „Ce-i cu această soartă neferice, şi cu-acest noroc întors pe dos, şi cu-aceste zile schimbătoare, precum pielea pe cameleon? Bine m-aş simţi să fiu iar slobod, să mă plimb alături de alt corb, sus pe creasta zidului grădinii!

Pentr-un pustnic este mult mai bine
să stea-nchis în temniţă cu sine,
decît cu-alţii soarta de-l aruncă
printre desfrînaţii din speluncă.

Oh, cu ce-am păcătuit anume să-mi atrag pe-deapsa-aceasta crudă, de-a cădea în lanţuri c-un peltic plin de sine, tont, cicălitor?

Chipul tău de-i zugrăvit pe zid,
nimeni la privit nu s-a-mbulzit.
Dacă raiul ţi-l alegi, atunci
eu mi-aleg gheenicele munci...“

Am adus această pildă-aice, să se ştie că un om isteţ se dezgustă de un nătăfleţ, iar acesta-i cată rîcă, price; teamă-i de-a grăi c-un învăţat, scîrbă-i de-a-mpărţi acelaşi pat.

Printre desfrînaţii de la masă
sta şi un zahed din drumul sacru.
Zisu-i-a din Balk[1] *o preafrumoasă:*
— „Dacă-ţi vine cu plictis şi acru,
nu te tot chiorî la noi atît,
că-ntre noi amar eşti şi urît!
Sîntem strînşi, mănunchi de trandafiri
şi lalele cu-aurite limbi;

[1] Unul dintre cele mai mari oraşe din Horasanul medieval, distrus în secolul al XIII-lea de Gingis-Han. Astăzi este un orăşel în nordul Afganistanului.

printre noi ciuline te răşchiri,
şi cu ţepii tăi uscaţi ne-nghimpi.
Crivăţ eşti, ce suflă în răspăr,
ger, nămeţi şi chiciură prin păr l[ex]

14

PRIETENIE

Am avut odată un prieten şi-ani de zile-am drumeţit la braţ, pîine şi cu sare am mîncat, şi-amîndoi păstram prietenia ca lumina ochilor din cap. Dar voind un mic folos să tragă, foarte m-a mîhnit, şi de atunci s-a răcit prietenia noastră. Totuşi, mai ţineam unul la altul, pentru că-ntr-o zi am auzit, că din cartea mea,-ntr-o adunare, recitase-aceste trei distihuri :

„Dragul meu cu zîmbete de sare[1],
sare-n rana inimii-mi presare.
Ce-ar fi dacă păru-i în inele
ar pica în podul palmei mele,
mătăsoasă mînecă de darnic
într-o palmă de derviş uşarnic?"

Mulţi dintre prieteni, ascultîndu-l, nu de dragul gîngaşelor stihuri, ci pentru că buni erau din fire, laude mi-aduseră-mpreună. El, prietenu-mi din adunare, şi mai abitir mă măguli, şi amar se căina la toţi de răcirea vechii prietenii, aducîndu-şi de

[1] Joc de cuvinte între „zîmbetul de sare" (expresie persană, cum e la noi : „zîmbetul de miere") şi „sarea presărată pe inimă".

greşeală-aminte. Mi se-aduse vestea că şi el dornic este, gata să se-mpace. Stihurile-acestea i-am trimis, şi de-ndată ne şi împăcarăm :

„N-am jurat că ne-om păstra credinţă?
Rău, nedrept ai fost, cu prisosinţă.
Inima, din cîte sînt pe lume,
doar de tine mi-am legat-o-anume.
Nu ştiam că-ţi vei călca cuvîntul,
iute schimbător, precum e vîntul.
Vino, dacă inima ta simte,
şi-mi vei fi mai drag decît nainte!"

15

GHIMPELE OTRĂVIT

Cineva avu o mîndră soaţă : ea a răposat, şi maica-soacră i-a rămas bărbatului în casă, àstfel cum miresei lui, la nuntă, îi făgăduise în zapis. Văduvul, silit să stea cu soacra, se scîrbise foarte de-aşa trai şi de gura ei cicălitoare, dar n-avea vrun mijloc de-a scăpa. Într-o zi cîţiva dintre prieteni vin să-l vadă. Unu-l întrebă :

— „Cum te simţi acuma despărţit de frumoasa, draga ta nevastă ?"

Văduvu-a răspuns c-o gură acră :

— „Răposata, că n-o văd, nu sufăr, pe cît sufăr cînd o văd pe soacră !"

Trandafirul mi s-a veştejit,
şi-am rămas c-un ghimpe otrăvit.
Mi s-a smuls comoara şi rămîn
doar cu şarpele[1] *ei lîngă sîn.*
Vîrf de lance în priviri să vezi,
decît ochii dùşmanului, trezi.
De-o mie prieteni te desparţi,
decît casa c-un vrăjmaş s-o-mparţi.

[1] În legendele orientale, fiecare comoară este păzită de un şarpe.

16

FRUMOASA PAHARNICĂ

Mi-amintesc că,-n vremea tinereţii, paşii într-o mahala-i tîram, cînd văzui o minunată fată ; cam prin luna lui Murdad era, cînd arşiţa-ţi arde limba-n gură şi îţi fierbe măduva în oase. Din pricina slăbiciunii mele (meritul fiinţei omeneşti) soarele de fulgere-al amiezii neputînd în ochi să-l mai îndur, mă grăbii la umbră, sub perete. Adăstam că poate cineva focul setei mele mi-l va stinge cu un strop de apă cu zăpadă. Cînd, deodată, chiar în tinda casei, din adîncul umbrei răsări o lumină,-adică-o mîndră fată, despre care limba n-ar putea frumuseţea să i-o zugrăvească. Parcă-n miez de noapte-ntunecată răsăriră zori trandafirii, parcă din tărîmul de-ntuneric izvorî izvor de apă vie ! Ea ţinea în mîini o cupă plină cu-apă de zăpadă,-amestecînd zahăr şi golab [1], dar nu mai ştiu dacă stropi de apă miresmată, sau din chipul ei de dulce floare picături de rouă picurau. În sfîrşit, din mîinile-i frumoase am luat şerbetul ce-l sorbii şi, la viaţă revenind, i-am spus :

— *„Focul setei mele ce, cumplit,*
inima-n văpăi mi-a mistuit —

[1] Apă de flori.

nu-l pot stinge, nu-l pot potopi,
mări de apă dulce de-aș sorbi.
O, ferice om, ce-n dimineață
mi te-o strînge-n brațe cu dulceață!
Omul beat și-n noapte ulițarnic
se trezește, bezna cînd e-n toi.
Beat de chipu-acesta de paharnic
m-oi trezi în zorii de apoi..."

17

TÎNĂRA GRĂMĂTICĂ

Anu-acela, şahul din Kharazm[1], Mohamed, (să-l miluiască-Allah !) s-a-mpăcat cu şahul din Chitai, spre folosul amîndorura. Într-o bună zi, pe-atunci, intrai în moscheea mare din Kaşgar[2], unde am zărit o copilandră chipeşă, de-o rară strălucire. Despre frumuseţea ei s-a spus :

— „Dascălul te-nvaţă, lecţii îţi dă, oare,
cum să farmeci inimi, sclave la picioare —
el mi te deprinde : crudă, drăgălaşă,
rea, înrobitoare, dulce şi trufaşă ?
N-am văzut asemeni chip şi trup şi fire,
zveltă, numai graţii, zîmbet şi iubire !
Dascălul te-nvaţă toate-acestea, fată,
sau vreo zînă Peri[3]-n ochi strălucitoare ?"

Ea ţinea în mîini *Sintaxa-arabaă* a lui Zamahşari[4] şi citea : „Zaîd lovi pe Amr[5], deci Amr e complementul".

---

[1] *Kharazm (Horezm)* — ţinut în Asia Mijlocie.
[2] Oraş în Turkestanul răsăritean.
[3] Zînă din mitologia musulmană.
[4] Filolog din oraşul Zamahşar (1075—1144), autor, a numeroase lucrări despre limba arabă.
[5] Nume arabe masculine, dintre cele mai răspîndite, folosite ca exemple în gramatică.

— „Vai! strigai, copila mea, ce faci? Şahii din Kharazm şi din Chitai, paşnici, anu-acesta se-mpăcară, iar Zaìd şi Amr se mai bat?"

Grămătica s-a pornit să rîdă şi m-a întrebat:

— „De unde eşti?"

— „Din meleagul preacurat, Şiraz."

Ea mă întrebă iar, zîmbitoare:

— „Versuri poţi să-mi spui din Saadi?"

Stihuii acestea-n limba-arabă:

— „Ce m-ataci, măi grămătic cu praxă,
ca Zaìd pe Amr — din sintaxă?
Eu îmi tîrîi poalele pe trepte,
capul să-şi ridice ea, sfios...
Cine poate capul să-şi îndrepte,
poala cînd şi-o tîrîie pe jos?[1]"

Dup-o clipă de gîndire-mi zise:

— „Stihurile lui Saadi, mai toate, sînt ştiute în acest ţinut doar în versiunea lor persană: rogu-te-n persană le recită, şi-astfel le-oi pricepe şi mai bine. Ştii zicala: «Omului să-i spui potrivit priceperilor lui»."

Stihuii răspunsul următor:

— „Eu răbdarea-mi pierd, şi tu, pe scrieri,
codrul grămăticii ţi-l cutrieri...
O, tu care cu-a privirii vrajă
inimile ni le prinzi ca-n mreajă!
Eu spre tine inima-mi deschid,
iară tu — spre Amr şi Zaìd!..."

---

[1] În ultimele două versuri poezia este dublată de un joc de cuvinte intraductibil, cu sensuri proprii şi figurative (ca termeni gramaticali: nominativul şi genetivul substantivelor „cap" şi „poală").

Dimineaţa cînd ne-am hotărît să pornim la drum, întîmplător, spusu-i-a un caravanier :

— „Ieri ai stat de vorbă cu Saadi".

Tînăra, aflînd, veni-ntr-o fugă, se opri sfioasă lîngă mine, şi-apoi plină de drăgălăşenii, dar şi cu păreri de rău, îmi spuse :

— „Vreme lungă-aicea cît şezurăţi, pentru ce n-aţi spus : «Sînt Saadi !» Pregăteam din vreme o primire demnă de-a lui Saadi cinstire !"

I-am făcut îndată-acest distih :

„Tu trăind aici, pe-acest pămînt,
gura-mi n-a putut rosti : eu sînt !"

— „Oh ! răspunse fata, ce-o să fie, dacă mai rămîneţi în ţinut, să vă odihniţi, să-mi daţi prilej, slugă să fiu paşilor măreţi ! ?"

— „Nu pot, i-am răspuns, cînd ştiu povestea, unde poţi şi tu s-asculţi acestea :

«Am văzut pe-un înţelept de frunte,
care, din tot ce-i mai bun pe lume,
şi-a ales o peşteră sub munte.
Zis-am : — Ce nu vrei să te îndrume
paşii spre cetăţi, printre ceilanţi,
inimii să-i rupi ăst schivnic lanţ ?
Mi-a zîmbit : — Acolo sînt femei,
chip de înger, ochi ca diamantul,
şi-unde cresc prea multe flori, ehei !
lunecă pe-o rază — elefantul !»..."

Astea-am spus şi-o sărutai pe frunte şi pe-obraji, strigîndu-i :

— „Bun rămas !"

Draga ce folos că pe obraji
o săruţi şi-adio spui şi-o laşi ?

Ori vei zice : două inimi ard
ca un singur măr, cînd se despart —
rumen cum e focu-i un obraz,
ceară e celaltul, galben-tras...

*

De nu mor, mîhnit, la despărțire,
Nu mă crede vrednic de iubire...

18

INIMA NU TREBUIE SĂ-ŢI LEGI

Un călugăr în sutană-albastră drumeţea cu noi în caravană spre Hegiaz, în hagialîc la Mecca.

Un emir arab îi dăruise una sută de dinari, ca el să-i aducă jertfă la hagii. Dar nişte tîlhari pe ne-aşteptate (beduini din tribul Khafadja [1]) tăbărîră-asupra caravanei şi pe toţi de pungi ne jefuiră. Lefteri, negustorii începură-n hohote să plîngă, şi să geamă, şi să urle fără nici un rost.

Varsă lacrimi şi mugeşte tare ca un taur,
nu-ţi mai dă napoi tîlharul pungile de aur.

Numai cu dervişul cel cucernic nu se petrecu nici o schimbare — sta ca mai nainte liniştit. Calm văzîndu-l, l-am şi întrebat :

— „Oare şi pe tine cei tîlhari nu te uşurară de dinari ?"

— „Ba, mă uşurară, îmi răspunse, însă eu de banii căpătaţi inima nu mi-am legat, încît pieptu-mi să se rupă de mîhnire-n clipa cînd m-am despărţit de ei.

[1] Trib beduin care se îndeletnicea cu jefuirea pelerinilor.

Inima nu trebuie să-ți legi
nici de-un lucru, nici de vreo ființă,
fiindcă după-aceea, s-o dezlegi,
inima s-o smulgi — cu neputință...“

Zisu-i-am dervișului atunci :

— „Tot ce-ai spus, mi s-a-ntîmplat și mie. Mai demult, în primăvara vieții, inima de-o fată mi-am legat. Tare mi-era dragă și-o iubeam mult și cu atîta-nflăcărare, încît frumusețea ei divină pentru ochi era o vie Mecca [1], și «pelerinajul» meu la ea — ținta și izvorul vieții mele !

Numai îngerii din cer àstfel mi-i închipui
căci, frumos, pe-acest pămînt n-are nimeni chipu-i.
Jur pe dragostea mea, jur : fug de-atunci de semeni,
fiindcă alta-ntre femei nu-i pe lume-asemeni !...

Dar piciorul vieții sale iute lunecă-n argila morții, vai ! iar, din inimi, fumul despărțirii se nălță din bieții săi părinți. Zile-n șir i-mbrățișai mormîntul, despre despărțire murmurînd :

«O, dacă în clipa cînd s-a-nfipt în piciorù-ți spinul sorții,
drept în creștet de m-ar fi izbit sabia din mîna morții —
astăzi ochii mei n-ar cuteza ochii lumii să-i înfrunte !
Fruntea în țărîna ta mi-aștern : țărna ta mi-o vreau pe frunte !

*

Celei care n-avea pace, și nici somn pe ochi deschiși,
pîn' nu presăra în patu-i roze roșii, albi narcișì —
roata sorții-i rupse roza fetei sale de lumini,
iar din pulberea ei astăzi cresc doar roșietici spini...»

[1] Textual : „era o kibla“.

După ce-am rămas singur în lume, hotărîi ca-n drumul vieţii mele să-mi adun soffrehul inimii şi de nimeni să nu mai m-apropii, sufletul să-mi leg de-altcineva..."

Bune-ar fi din mare multele-i comori,
de n-ar fi de valuri mari să te-nfiori.
Dulce e o roză de miresme grea,
dacă-n ghimpii rozei, vai, n-ai sîngera!
Ieri, într-o grădină, stam ca un păun,
draga aşteptîndu-mi dornic şi nebun,
şi-azi, cînd despărţirea noastră ne-a ucis —
şarpe mă tot zvîrcol treaz şi noaptea-n vis.

19

LEILI ŞI MADJNUN[1]

Spusu-i-s-a unui şah arab despre-a Leili şi Madjnun poveste, despre-ntunecarea lui Madjnun, care, deşi luminat la minte şi cu darul de-a grăi frumos, frîu-nţelepciunii l-a scăpat, şi-aţintindu-şi ochii spre deşert, s-a sălbăticit cu fiarele.

Şahul porunci să i-l aducă şi-àstfel îl mustră :

— „Au ce meteahnă ai aflat în suflete la oameni de i-ai părăsit şi printre fiare ai uitat plăcerea-acestei vieţi ?"

Lacrime-a vărsat Madjnun şi-a zis :

— „Mulţi prieteni vrură cu de-a sila
inima de Lila să-mi dezbăr ;
dar au ochi s-o vadă ei pe Lila,
şi să-mi dea dreptate,-ntr-adevăr ?
Oh, ce bine-ar fi, fermecătoare,
cei ce-n asta îmi găsesc cusur,
să te vadă «liliac în floare»
şi, vrăjiţi de ochii tăi de-azur,

[1] *Leili* — „Floare de liliac", *Madjnun (Medjnun)* — „Nebun din dragoste" : Julieta şi Romeo ai Orientului. În lumea islamică se crede că sub numele de Madjnun se ascundea poetul beduin Kais-al-Amiri (secolul I, după *Hegiră*), a cărui dragoste tragică a inspirat mulţi poeţi orientali.

chitra, curăţind-o, cu nepreget
să-şi reteze deget după deget[1] *!*
Lila,-atunci făptura ta nurlie
dragostei mi-ar sta ca mărturie.

Pentru-a pune-n cumpănă-adevărul cu acele spuse : *«Iată-l ! Iată-l ! El e ! Pentru el m-aţi dojenit !»*[2]" Şahul vru să vadă chipul Lilei, şi-n făptura ei să desluşească prîcina adîncii tulburări. Porunci la triburile-arabe „floarea cea de liliac" s-o afle. Şi-au adus-o-n faţa şahului.

Lung privindu-i şahu-nfăţişarea a văzut o fată cu chip oacheş şi cu trup subţire şi prea slab[3]. Şahului nevrednică-i păru : cea din urmă sclavă din harem o-ntrecea pe Lila-n frumuseţe.

Cu înţelepciunea sa, Madjnun pricepu şi şahului îi spuse :

— „O, stăpîne, frumuseţea Lilei prin fereastra ochilor mei doar trebuie s-o vezi, şi vălul tainei s-o dezvăluì atunci, şi-n tine s-o răsfrînge minunatu-i farmec !

Tu, cu recea-nchipuire-a minţii,
milă n-ai pentru durerea mea.
Numai cel în chinul suferinţii
m-o-nţelege şi s-o-nduioşa ;
lui i-oi povesti, zi, noapte,-n şir,
despre lungul dragostei martir :
două vreascuri puse la un loc
ard mai bine în acelaşi foc...

---

[1] Aluzie la legenda lui Iosif cel Frumos şi Zuleika.

[2] Citat din *Coran*. Sînt cuvintele rostite de Zuleika în faţa celor şase sute de femei uimite de frumuseţea lui Iosif.

[3] La autorii arabi şi persani din evul mediu, femeile oacheşe şi slabe nu erau incluse în noţiunea de frumuseţe feminină.

*

Focul rănilor nu-l simte-oricine-i
teafăr şi cu trupul sănătos.
Numai celui ce-a-ndurat ca mine
m-oi jeli, durerea cît m-a ros.
Geaba spui de-al viespiei venin
celui nenţepat de acu-i fin...
Cît pe pielea-ţi n-ai simţit aceste,
tot ce-ndrug îţi va părea poveste.
Să nu crezi c-a inimii arsură
seamănă cu-a altcuiva leit:
el, pe-o mînă, sarea-abia îndură,
eu, pe rană, sarea am simţit!"

20

JUDECĂTORUL ŞI FIICA FAURULUI

Despre un cadiu din Hamadan spune-se că straşnic s-a aprins după fiica unui potcovar, şi că inima-i — potcoavă-ncinsă — îl ardea-n dogoarea patimii. După ce s-a chinuit o vreme, fata căutînd-o, a-nceput pas cu pas să-i urmărească paşii, s-o pîndească, după ea s-alerge, şi să-i spună-acestea, suspinînd :

— „Cipreşul[1] acesta drept, înalt şi verde,
ochii mi-i încîntă, numai spre-a mă pierde ;
inima mi-o smulse chiar de-aici, din mînă,
şi sub tălpi îmi calcă inima-n ţărînă.
Ochii-aceşti obraznici cu clipiri alene —
inima mi-au strîns-o-n laţul lor de gene.
De nu vrei să-ţi fure inima oricine,
peste ochi tu, strînse, pleoapele le ţine."

Auzii că tînăra-ntr-o zi îi ieşi cadiului în faţă ; ea ştia de-al judelui pîrjol care-i ajunsese la ureche şi jignită se simţea nespus ; fără de ruşine-l ocărî şi-i zvîrli-n obraz cuvinte grele, ba luă şi-o piatră să-l lovească — mai pe scurt nu i-a rămas ocară sau blestem să nu le-mproaşte-n el. Şi cadiu-a spus un oarecărui prieten înţelept ce-l însoţea :

[1] *Cipreş* — chiparos.

— „Uite-o ce frumoasă-i, uite-o cum își suie
nodul de sprîncene — dulce-amăruie[1] *!*

Spun arabii : «Palmele primite de la draga ta sînt dulci stafide».

Pumnul tău, iubito, pînă mîine
să-l primesc în gură, e mai bine
decît eu bucata mea de pîine
s-o mănînc din mînă, de la mine.

Sigur, simt în propria-i mînie blîndele alinturi ce mă-mbie. Şahii-n lume fulgeră şi tună, dar în taină, paşnici, se îmbună.

Cît e acră agurida,-ți lasă dinții strepezi,
dar de-aştepți cîteva zile, boaba nu-i mai lepezi."

După ce grăi acestea toate, judele se-ntoarse la covoru-i de pe care împărţea dreptatea. Vreo cîţiva din oamenii de vază, din aceeaşi tagmă, ajutoare, ce, supuşi, îi ascultau porunca, plecăciuni făcîndu-i la picioare şi pămîntul sărutînd, i-au spus :

— „Cu îngăduinţa dumneavoastră, vrem şi noi cuvîntul să ni-l spunem, deşi asta poate-ar însemna încălcarea bunăcuviinţei, şi poate c-ar fi şi în pofida vorbelor acelor înţelepţi, vorbe care sună cam astfel :

«Despre orice lucru nu se cade
să-ți rostești cuvintele neroade,
iar greşeala celor mari, cu fală
de le-o judeci, însuți faci greşeală».

Dar ştiind ce multe binefaceri aţi adus întotdeauna-n viaţa robilor supuşi măriei-tale, socotirăm că de n-om grăi despre ce-am crezut noi că e bine, am

[1] Adică : „frumoasă şi mînioasă" cu sprîncenele încruntate.

fi cei mai mari nelegiuiţi. Aşadară, preasupuşii-ţi sclavi cred că buna cale de urmat pentru paşii dumneavoastră-ar fi să nu vă lăsaţi răpit de patimi, s-o uitaţi pe fierăriţa-aceea, şi să strîngeţi grabnic covoraşul preamistuitoarelor dorinţi, fiindcă slujba de cadiu — se ştie — e un cin înalt, şi nu se cade cinul să-l mînjiţi, jos, în păcate ! Prin urmare prietenii vă sînt cei pe care-n faţă îi priviţi, iar povaţa cuvîntării lor este cea pe care-aţi auzit-o.

Omul care se afundă-n dezonoare pînă-n gît,
de-altul cînd onoarea-şi pierde, lui nu-i pasă nici atît.
Cîte nume nepătate de-ani cincizeci la noi n-au fost
terfelite în picioare doar de-un om cu nume prost !"

Sincer bucuratu-s-a cadiul de povaţa lor prietenească, laude le-aduse la confraţi pentru judecata lor aleasă :

— „Dragii mei prieteni, le-a fost zis, bunele-ndrumări ce mi le-aţi dat spre a-ncununa cu ele viaţa-mi, sînt într-adevăr adevărate, sînt de netăgăduit şi... totuşi,

dragostea cînd fără vrere-ţi este «cenzurată»,
sigur că-l asculţi pe «cenzor» tot ce-ţi minte-ndată.
Mustră-mă cît vrei dar află,-n ape, de negreală,
pielea etiopiană — nici că se mai spală !

*

Nimeni nu mi-ar pune fieru-n coastă
la iubita mea să nu gîndesc :
şarpe sînt cu sfărîmată ţeastă —
trupu-n chinuri lungi mi-l zvîrcolesc !"

Astea-a spus cadiul şi-a mînat nişte robi s-o caute pe fată, galbeni dăruindu-i, căci s-a spus : „Cine

pune aur în balanţă, pune şi putere-n braţul său, iar acel ce n-are-n braţ putere, nu i se supune nici un om".

Orice om cînd vede-n faţă-i aur,
chiar de-ar fi cu fruntea lîngă cer,
chiar balanţa — umeri tari de fier —
pleacă-şi frunte, umeri, sub tezaur.

În sfîrşit, cadiul şi cu fata se-ntîlniră-n taină într-o noapte, dar de veste-a prins atunci şi aga cum că judele o noapte-ntreagă, beat de vin, cu fierăriţa-n braţe, de plăcere n-a dat geană-n geană, şi în noaptea albă-a tot cîntat :

„Poate că în noaptea asta-adîncă,
n-or cînta cocoşii la soroc :
strînşi în braţe,-ndrăgostiţii încă
au să-şi dea săruturi lungi de foc.
Sînu-i alb în păru-i cum catranul
prins e-n cîrlionţu-ntunecos :
minge de ivoriu în găvanul
lungului ciongan[1] *de abanos.*
Prietene, cînd numai pentr-o clipă
soarta rea o pleoapă şi-a închis —
treaz, pe-a fericirii tale-aripă
bucură-te : viaţa trece — vis !
Cînd n-auzi chemarea din moschee
pentru rugă, zorii cînd scînteie,
ori de la palat din porţi, nebună,
toba deşteptării cum răsună —
prost ăi fi cît n-au cîntat cocoşii,
buzele să-ţi smulgi din buze roşii,
roşii cum au ochii doar cocoşii !..."

[1] Crosă pentru un joc asemănător cu cel de polo ; partea curbată a crosei e folosită ca imagine alegorică pentru cîrlionţ.

Judele se-afla în starea-aceasta, cînd, pe uşa dată de perete — buzna, un prieten îi strigă :

— „Ce stai tolănit ? Ridică-te, fugi cît te mai ţin picioarele ! Oamenii pizmaşi au mers cu pîră, poate că-adevărul l-au grăit. Cîtă vreme al urgiei foc încă-i mic, noi poate că-l vom stinge cu ai prevederii stropi de apă, fiindcă focul de va izbucni (apără-ne Doamne, de aceasta !) vîlvătaia-i mistuie o lume !"

Judele zîmbi către prieten şi, privindu-l, àstfel i-a răspuns :

— „Leul cînd şi-a-nfipt gheara-n căprioară,
de-un lătrat de cîine oare se-nfioară... ?
Ochii-n ochii dragei pururi să-ţi rămînă,
iar duşmanul muşte-şi dosul de la mînă !"

Chiar în toiul nopţii-aceleia vestea-ajunse pînă la sultan :

— „Astfel de desfrîu oprit de lege, o, măriă-ta, s-a-nfăptuit chiar în sînu-mpărăţiei tale ! Ce porunci ne dai să-ndeplinim ?"

Iar sultanul le dădu răspunsul :

— „Pe cadiu-acesta îl cunosc ca pe un bărbat prea înţelept printre înţelepţii-acestui veac, ca pe-o nestemată-a vremii noastre ! Toate-acestea ce-n urechi mi-ajung, poate-s clevetiri de la vrăjmaşi. Nu mă-ncred în josnice bîrfeli, pînă cînd cu ochii mei nu văd, pentru că-nţelepţii-au spus acestea :

«Dacă-apuci în mînă spada, cînd prea lesne mi te mînii,
după-aceea rău îţi pare, singur îţi muşti dosul mîinii !"

Auzit-am că sultanu-n zori a purces c-un sfetnic prin cetate, pîn' la căpătîiul judelui. Le-a fost dat să vadă-o lumînare încă pîlpîind lumina-n sus, iar pe jos iubita adormită, lac de vin, alături cupa

spartă, iar cadiu-n somnu-i de beţiv, dus dormea, plecat din lumea-aceasta. Blînd, sultanul îl trezi, spunînd :

— „Scoală, soarele acum e sus !"

Judele, trezindu-se,-a-nţeles, şi, dezmeticit, l-a întrebat :

— „Din ce parte soarele e sus ?"

— „Dinspre răsărit !" sultanu-a spus.

— „Slavă lui Allah ! rosti cadiul. Uşa pocăinţei e deschisă, după cum ne spune şi hadisul : *«Uşa pocăinţei stă deschisă pentru robii bunului Allah, cîtă vreme soare nu răsare dinspre partea soarelui-apune»*. Şi cadiu-adaose : Iertare lui Allah îi cer şi către el faţa cu smerenie mi-ntorn !

Două lucruri spre păcat mă-ndreaptă :
soarta rea şi mintea mea necoaptă.
Merit o pedeapsă, dar iertarea
e mai bună decît răzbunarea..."

— „N-are rost, sultanul i-a strigat, pocăinţa ta, cînd ai aflat paşii că ţi-i paşte ceasul morţii : *«Ci întîrziata lor credinţă nu le-aduce nici o folosinţă, cînd acum asupră-le pogoară fulgerul mîniei mele pară !»* [1]

Spre căinţă ce-ar mai tinde braţul
hoţul prins de paznici la prădat,
cînd nu poate să-şi mai zvîrle laţul
după zidul nalt şi crenelat[2]*... ?*
Spune-i omului înalt : «Lungane,
mai scurtează-ţi mîna de sub măr,
căci, flămînd, piticul la crăcane
n-o s-ajungă să mai ia un măr !»

---

[1] Citat din *Coran*.

[2] Ca să escaladeze zidul unei cetăţi sau al unui castel, hoţii îşi aruncau laţul frînghiei pe după creneluri.

După ce-ai făcut nelegiuirea, care stă sub ochii noştri-acum, gata, n-ai vreo poartă de scăpare!"

După ce sultanul spuse-acestea, cei călăi s-au năpustit spre jude, care scoase-atunci din piept un răcnet:

— „Vreau doar un cuvînt să mai îngîn, multpreamilostivului stăpîn!"

— „Ce anume?" întrebă sultanul.

Iar cadiul i-a răspuns aşa:

— „Deşi peste mine-ţi fluturi mîneca a lepădare,
eu cu mîinile de poală, mantia-ţi n-oi lepăda!
Deşi săvîrşii păcatul, deşi n-am nici-o scăpare,
totuşi mi-i speranţa mare în mărinimia ta!"

Zise-atunci sultanul încruntat:

— „Tu cuvinte rare ne-ai rostit, care-auzul dulce ni-l desfată, dar ar fi potrivnic legiurii şi-mpotriva minţii înţelepte, dacă darul de-a grăi frumos şi-ascuţimea spiritului tău, de care din plin ne dai dovadă, te-ar scăpa din gheara osîndirii! Deci socot că-i bine să te-arunc de pe creasta turnului, în şanţuri, celorlalţi ce-or mai păcătui pildă să le fii, să ţină minte!"

— „O, stăpîn al lumii,-oftă cadiul, sînt născut aici la curtea ta, şi-am simţit a' tale binefaceri, iar păcatul nu numai eu singur, cel dintîi din toţi, l-am săvîrşit: deci aruncă-ntîi din turn pe-un altul, însumi să iau pildă şi să-nvăţ!"

Rîsetul pufnindu-l pe sultan, se milostivi şi, de pe capul judelui, a spulberat pedeapsa, iar acelor ce-i doreau pieirea, sîngele rîvnindu-i să i-l verse, àstfel le grăi dojenitor:

— „Toţi sînteţi hamalii propriilor vicii,
sub care grumajii vi-i încovoiaţi.
Pentru ce confraţii voştri şi amicii —
iute cu dojana voastră-i înfieraţi...?"

21

CRONICA ÎNDRĂGOSTIȚILOR

A fost odat' un tînăr care iubea o fată,
el : inimă curată, ea : inimă curată...
Citii că de pe punte, în Marea-Mării-Mare[1]
căzură laolaltă-n vîltorile-i amare!
Atunci, pe cînd năierul o mînă-a-ntins să-l scape
întîi pe tînăr, care se scufunda aproape —
acesta dus de valuri pe marea nemiloasă,
strigă : — „Salvează-mi draga întîi, pe min' mă lasă!
Şi-apòi, în ochiu-i lumea se-nvîrteji-ntr-un haos,
şi-n timp ce-şi da suflarea atît a mai adaos :
Nu-l crede pe flecarul ce basm de-amor ţi-ndrugă,
şi draga-n ceasul morţii văzînd, o ia la fugă!"
Astfèl îndrăgostiţii cu suflete curate —
iubirea lor şi-n viaţă şi-n moarte ştiu s-arate.
Ca să-nţelegi acestea, pe Saadi l-ascultă,
căci el bătu cărarea iubirii vreme multă.
De legile iubirii pe mine mă întreabă :
le ştiu aşa cum ştie Bagdadul[2] *limba-arabă.*

[1] Oceanul.

[2] Sub domnia Abbassizilor Bagdadul a devenit reşedinţa unui şir de 37 de califi şi centrul tuturor ştiinţelor şi artelor, unde limba arabă a culminat în perfecţiune, ca limba elină, la Atena, în veacul lui Pericle.

De draga ta de-a pururi tu inima ți-o leagă,
și-nchide-ți ochii față de-această lume-ntreagă!
Chiar ei, Madjnun și Leili de-ar învia din moarte,
ar învăța iubirea după această carte...[1]

[1] Textual: „Ei ar copia din cartea mea o cronică a iubirii", pentru a le servi de pildă.

Capitolul VI

DESPRE NEPUTINŢĂ ŞI BĂTRÎNEŢE

1

SPUSELE BĂTRÎNULUI MURIBUND

Stam de vorbă-odată în moscheea mare, cea de vineri, din Damasc, într-o adunare de-nvăţaţi, cînd pe uşi dădu năvală-un tînăr, şi rotindu-şi ochii ne-ntrebă :

— „E vreun om în adunarea voastră bine să cunoască limba persă ?"

Cei din jur m-au arătat pe mine.

— „Tinere, l-am întrebat atunci, ce vînt bun te-aduce ?"

Mi-a răspuns :

— „Un bătrîn de-o sută cincizeci-ani duhul şi-l dă morţii, şi-n persană nu-nţelegem ce vrea să ne spună. Dacă aţi avea bunăvoinţă să vă osteniţi a mă-nsoţi, sigur veţi primi răsplată bună : poate că ăst «veac şi jumătate» vrea să-şi lase scrisă vreo diată !"

Cînd la căpătîiu-i am ajuns, muribundul încă era-n viaţă, şi acestea-mi murmură-n auz :

— „Zisu-mi-am : doar cîteva clipite
tare-aş vrea în piept să mai răsuflu,
însă căile oricărui suflu,
vai, îmi sînt pe veci zăgăzuite !

Ce păcat! Pe masa ei, bogata,
viața-ți dă belșuguri, mură-n gură,
dar abia gustai o firmitură
că deodată viața-mi zise: «Gata!»"

Spus-am celor din Damasc acestea, tălmăcindu-le în limba-arabă. Mult se minunară învățații că după o viață-atît de lungă, rău îi pare moșului că moare și cu dor în suflet se desparte de lumina de pe-acest tărîm !...

Grabnic pe moșneag îl întrebai :

— „Spune, cum te simți în starea-aceasta ?"

El oftă :

— „Of ! Ce să mai vorbim ?

Parcă nu știi ce durere-ți taie și răsufletul,
cînd doar o măsea din gură felcerul îți scoate ?
Ia închipuie-ți durerea care-o simt, nepoate,
cînd din scumpa mea viață smulge-mi-se sufletul !"

Zisu-i-am atunci :

— „O, tu, străbune, gîndul morții-alungă-ți-l din minte, nu-ți lăsa ființa pradă spaimei, că-nțelepții greci au spus : «Oricît dorul vieții-ar fi de viață dornic, nu spera că ești nemuritor, iar zăcînd de vreo cumplită boală, nu credea că ești în pragul morții !» Dacă-mi dai porunci, stăpîne,-ndată chem un vraci să te-ngrijească bine și să-ți dea să bei și niscai leacuri !"

El, zîmbind, deschise ochii și îmi zise :

— „Gazda-și zugrăvește în culori ceardacul,
iar din temelie casa lui se prăbușă.
Vraciul bate-n palme, crede că-i bun leacul,
cînd bolnavu-i cade și-n delir se-nnăbușă.

Geme bătrînelul rece,-n agonic,
din santal[1] bătrîna-i face-o alifie.
Cumpăna vieţii dacă ţi se năruie,
leacuri şi-amulete — viaţă nu-ţi mai dăruie..."

[1] În Persia este obiceiul să se amestece pulbere din lemn de santal cu apă de trandafiri şi să se pună prişniţe la cap, pentru ameţeli, iar la mîini şi la picioare — pentru febră. De asemenea, din pulberea roşie de santal se prepară o alifie pentru frecţii.

2

BĂTRÎNUL ŞI TÎNĂRA-I NEVASTĂ

Spune-se că un bătrîn, o dată, se-nsură c-o tînără frumoasă, că-i împodobi cu flori odaia, că doar singuri locuiau în casă — inima şi ochii şi-i legase strîns de inima şi ochii ei.

Moşul, geană n-a mai dat prin geană, nopţi şi nopţi îi povesti în şir glume şi-ntîmplări hazlii, ca doară fata s-o obişnui cu dînsul şi, scîrbită, nu-l va ocoli.

Într-o noapte, dintre-atîtea,-i zise :

— „Soarta bună prietenă îţi este, şi-ochii fericirii te veghează fără să se-nchidă nici o clipă, fiindcă te-nsoţişi c-un om bătrîn, copt la minte şi hîrşit de multe, care-a văzut lumea şi-o cunoaşte, e modest din fire şi-a-ndurat ârşiţa precum şi frigul vieţii, i-a simţit şi binele şi răul, ştie preţui prietenia, şi-n dragoste ştie cum să fie, care-i bun, duios, curtenitor, şi la vorbă-i fagure de miere.

Pînă n-oi simţi al vîrstei frig,
inima mă strădui să-ţi cîştig.
Chiar dacă mă vei jigni cumva,
cu nimica nu te-oi supăra.

De ți-o trebui numai zahăr,
ca un papagal să ciugulești —
viața-mi dulce ți-o aduc în dar,
ca să-ți fac pe plac, să te hrănești.

Bine că n-ai încăput pe mîna unui tînăr care-i plin de sine, cap de-ncurcă-lume, uşuratic, şi picior ce calcă tot prin gropi ; care-n orice clipă are-un dor, şi se răzgîndeşte-n orice clipă, care, nopți de nopți, îşi schimbă patul şi ibovnicele — zi de zi.

Deşi tinerii-s voioşi şi au chip ca luna,
sînt ca luna schimbători, nu pot iubi una.
Nu-s biul-bulii credincioşi dragei lor o clipă,
ci, din roză-n roză, noi triluri înfiripă,

pre deosebire de bătrîni, care-ascultă de al minții glas, sînt prevăzători şi grijulivi, pe cînd tinereţea-i zăbăucă.

Drept tovarăş cată-ți om mai bun ca tine ;
fugi de omul care e la fel cu tine!"

Şi bătrînu-adaose acestea :

— „Astfel i-am grăit atîtea,-n pilde, de-am crezut că inima-i plăpîndă pradă mi-a căzut în laţ, dar, vai, din adîncul inimii ea scoase un suspin amar, sfîşietor : «Droaia de cuvinte ce le-ai spus, în balanţa minții mele, toate, nu atîrnă cît un cuvinţel, ce mi-l spuse buna mea dădacă : — Pentru-o tînără femeie e mai bine să-i scînteie o săgeată-nfiptă-n coastă, decît la bătrîn nevastă !»"

Soaţa cînd îi vede soţului în faţă
buze cum i-atîrnă, bărbăţia moartă,
zice-şi : — „Amuleta cei ce dorm o poartă.
Nu poţi prin descîntec s-o mai chemi la viaţă."

*

De-i nemulțumită de bărbat — femeia,
deseori se iscă ceartă-n casa-ceea.
Cel bătrîn se scoală apucînd toiagul —
fără de toiagu-i cum să treacă pragul?

Pîn'la urmă nu s-au înțeles și-au ajuns curînd la despărțire. Și-apoi după postul văduviei[1], ea legă al căsniciei nod c-un flăcău țîfnos, dulce-acrișor. De la nou-i soț ea îndura chinuri și jigniri, bătăi și lipsuri, totuși ea îi mulțumea acelui care s-a milostivit cu dînsa:

— „Slavă lui Allah cel milostiv, că m-a izbăvit de suferință și mi-a dat temeiul fericirii!"

De mătăsuri, rumeneli, aloe,
patimă și fraged chip ca fragii —
de-astea au femeile nevoie...
Tu, bărbat: toiagul și dăsagii.

*

Pot să rabd gîlceavă și bătăi,
pentru că frumoși sînt ochii tăi.

*

Dulce mi-i cu tine-n iad să ard,
decît raiul cu-altul să-l împart!

*

Duhnetul de ceapă dintr-o gură
de bărbat, ca soarele frumos,
mai ușor femeia îl îndură,
decît flori din mîini de urîcios!

[1] După divorț sau deces, persanii păstrau un „post al văduviei" de o sută de zile.

3

COPACUL FĂCĂTOR DE MINUNI

Găzduit fui în cetatea Beckr de-un bătrîn bogat ce-avea un fiu. Într-o noapte-mi depănă povestea-i :

— „Singur un copil pe lume am ! În deşert, departe,-i un copac despre care zice-se că-i sfînt şi-unde oameni vin să nalţe rugi, şi li se-mplineşte-orice dorinţă. Nopţi întregi sub trunchiul lui am plîns, şi-ăst copil mi-a dăruit Allah."

L-auzii pe singuru-i fecior printre dinţi şoptind unui amic :

— „Ce n-aş da să ştiu copacu-acesta, pe Allah să-l rog să moară tata !"

Bucuros era tătîne-său :

— „Fiul meu cuminte-i şi mintos !"

Iar fecioru-i dondănea pe-ascuns :

— „Tata e bătrîn şi bate cîmpii !"

Ani de zile-or trece ca o apă,
şi-ai să uiţi de taică-tău din groapă.
Lui, ce bine, oare, i-ai făcut... ?
Ce-aştepţi de la-ntîiul tău născut... ?

4

CALUL ŞI CĂMILA

Mîndru,-n tinereţea mea, bătut-am drum de-o zi ; şi noaptea, sub un deal, frînt m-am prăbuşit de oboseală. M-a ajuns din urma caravanei un bătrîn slăbuţ, care mi-a zis :

— „De ce dormi aici ? Ridică-te ! Nu e drumul loc pentru dormit !"

— „Cum să mă ridic, cînd pe picioare nu mai am putere să mă ţin ?"

— „Nu ştii, zise el, că înţelepţii, cititori în inimă, au spus :

«Decît să alergi un ceas
şi, trudit, să faci popas,
potriveşte-ţi pasul lin —
cînd şi cînd mai stai puţin !»

*

Tu, ce dornic drumeţeşti spre casă,
mergi mai cătinel, şi fuga lasă !
Sfatul să-mi asculţi : fii răbdurie :
calu-arab aleargă prin pustiu,
în galopul lui, doar două mile,
iar cămila merge nopţi şi zile..."

5

BĂTRÎNEȚE

Printre noi, în ceata de prieteni, un băiat vioi,
plăcut era, zîmbitor, cu limba ca de miere, nici o
umbră de mîhnire-n suflet, buzele-i nu se-nchideau
de rîs!

Ani s-au scurs, și nu-l mai întîlnii. După-o vreme-l
văd om însurat, cu nevastă și cu mulți copii : rupt era
copacul voioșiei, florile juniei, veștejite.

Globul de argilă în rotiri
smulse-ai feței mîndri trandafiri.
Fruntea lui nevolnică s-a frînt
spre genunchii săi, către pămînt.

— „Ce-i cu tine, îl mustrai, ce faci?"
Mi-a răspuns prietenul străvechi :
— „De cînd mă-nsurai și am copii, nu-mi mai
arde de copilării!

Dusă mi-i a tinereții floare
și-am rămas cu-ai bătrîneții ghimpi.
Bătrînețea de ajuns mă doare —
c-o dojană ce mă mai înghimpi?

*

Nu mai zburzi cînd te albeşte bruma:
laşi la tineri cîntul, jocul, gluma!

*

Dusă-i tinereasca voioşie
dintr-o inimă de bătrîior;
apa care unduie, zglobie,
nu se mai întoarce la izvor.
Grîul, cînd cu secera-l dezmierzi,
nu mai unduie în valuri verzi.
Vremea tinereţii mi-a zburat,
rău îmi pare de-acest nestemat!
Ghearele de leu mi s-au tocit,
şi-astăzi, mulţumit şi fericit,
mîrîi ca îmbătrînitul linx,
porţia de brînză cînd şi-a lins..."

*

Părul o bătrînă şi-a cănit.
— „O, măicuţă din vechimi, o-ntreb,
căruntseţea văd că ţi-ai negrit,
ce te faci cu al spinării gheb?"

6

MAMA

În prostia tinereții mele, într-o zi țipai la maică-mea. S-a mîhnit amarnic și, plîngînd, ghemuită-ntr-un ungher, mi-a spus:

— „Vai, uitat-ai, mamă, de pruncie, de te porți acum neobrăzat?“

Bine-a spus măicuța cea bătrînă
fiului cu pumnii grei și nant,
ce și-un tigru dobora-n țărînă,
vlagă-avînd în trup, de elefenat:
— „Dacă ani din frageda pruncie
ți-ar veni în minte cu dulceață,
cînd, micuț, plăpînd, cu gingășie,
lîngă sîn te legănam în brață —
tu, jigniri nu mi-ai aduce-acuma,
leu de om, bătrînă cînd ți-i muma!“

7

DINARII DIN INIMĂ

Bòlnav îi căzu la pat feciorul unui om bogat însă zgîrcit. Oamenii de bine-l sfătuiră:

— „Trebuie *Coranul* să-l citeşti, sau jertfeşte vreo cîţiva berbeci şi Allah ţi-l va tămădui!"

Chibzuind o clipă,-avaru-a spus:

— „Slovenirea marelui *Coran* mi-i mai lesne şi mai la-ndemînă, dar berbecii-s hăt, tocmai la stînă!"

Auzind, un înţelept a spus:

— „Şi-a ales *Coranul* pentru că slovele-s pe vîrful limbii sale, iar dinarii-n miezul inimii".

O, cu cîtă jale,-amărăciune,
omu-acesta ruga şi-ar nălţa,
dacă-ar trebui să-şi împreune
ruga cu-n dinar din punga sa!
Pentr-un galben, stană stă avarul,
stă-n nămol la burtă, ca măgarul;
dar de-i ceri un „illahi" [1]*, pe fugă,*
din nămol, şi-o sută îţi îndrugă!

[1] „Illahi, illa Allah", înseamnă „laudă lui Allah", cuvinte cu care începe *Fatiha* — primul capitol din *Coran*.

8

VLAGĂ, NU AUR!

Spusu-i-s-a unui bătrînel:
— „Pentru ce nu vrei să te însori?"
— „Babele,-a răspuns, nu-mi plac de fel!"
Zis-au bunii lui sfătuitori:
— „Ia-ţi atunci o tînără soţie, că doar ai belşug de avuţie!"
— „O, prieteni, zise cel moşneag, eu, că-s moş, şi babele nu-mi plac, cum o să mă strîngă ea la sîn, tînără, pe mine, moş bătrîn?"

Un bătrîn de şaptezeci de ani, piept a dat cu tinereţea,
dar cînd fu să fie ce n-a fost, l-a ucis pe loc tristeţea.[1]

*

Vlagă trebuie să ai, nu aur,
căci muieri-i place s-o răstoarne
braţe de voinic cu piept de taur —
praz îi place, nu morman de carne.

[1] Acest distih, scris în dialectul şirazian de acum 700 de ani, greu de înţeles, cu sensul voalat, face ca traducerea să fie aproximativă.

9

MĂRGĂRINTA [1]

Auzii că ieri-alaltăieri
un moşneag încărunţit la peri,
hotărî în iarna bătrîneţii
să mai guste primăvara vieţii.
Dragă-i fu o fată — ea e ţinta
inimii încinse : Mărgărinta !
De-ochii lumii, dornic de alinturi,
o ascunse — scrin cu mărgărinturi.
Nuntă, flori, lumini, şi-n ceasul dulce,
mirele — mireasa vru să-şi culce.
Dar la-ntîiu-asalt căzu în somn
schiptrul cărunţelului meu domn.
Trase arcu-n alba-i Mărgărintă,
dar săgeata n-a ajuns la ţintă.
Doar c-un ac de-oţel se poate coase
ţesătura scumpă de mătase...
Şi-a purces la prieteni să se plîngă :
— „Mărgărinta asta-i o nătîngă,
o neruşinată,-ntreaga-mi vază
şi renume — mi le ruinează !"
Şi perechea în ocări se spurcă,

[1] Textual : „gowhar — nume cu sensul larg de giuvaericale, coliere de perle.

creşte cearta pînă capu-şi urcă
peste agă şi cadiu, mai sus...
Şeicul Saadi aşa a spus :
— „Că-ai ajuns de rîs şi de ocară,
cu ce-i vinovată o fecioară?
Dragostea-i o giuvaiergerie :
cum să găureşti cînd n-ai habar —
şi cînd mîna-ţi tremură, piftie —
un neprihănit mărgăritar...?“

Capitolul VII

DESPRE-NRÎURIREA EDUCAŢIEI

1

FECIORUL TONT AL VIZIRULUI

Spune-se că un vizir avea un fecior cam tont şi greu de cap. L-a trimis el unui învăţat :

— „Caută, i-a spus, să mi-l educi, minţile să i le vîri în cap !"

Multă vreme se căzni-nvăţatul zi de zi să-i dea învăţătură şi o bună-creştere, aleasă, dar strădaniile-i n-au dat roade. Pîn'la urmă a trimis un om la vizir să-i spună :

— „Minte-n cap nu-i vîrîi şi nici măcar ştiinţi, însă el, în schimb, m-a scos din minţi !"

Dacă firea omenească n-are-un pic de har în sine,
şcoala, dascălii de-a surda caută s-o mai lumine.
Gresia tocilei aspre jerbe de scîntei îţi scoate,
însă n-o să-ţi lustruiască fier de proastă calitate.
Scalzi de şapte ori un cîine, dar şi din a şaptea mare[1]
cîinele rămîne cîine : tot spurcat şi tot murdar e.
Chiar de-i dus la sfînta Mecca, chiar de-i călărit de Isa[2]
un asin se va întoarce tot asin, cum dusu-mi-s-a...

---

[1] Cele şapte mări din geografia medievală a persanilor sînt : a Chinei, a Indiei, a Persiei, Marea Roşie, Mediterana, Caspica şi Pontul Euxin. Popoarele orientale au o predilecţie superstiţioasă pentru cifra şapte : „şapte mări", „şapte ceruri", „un ou cu şapte coji" etc.

[2] *Isa* — Isus. Distihul se referă la asinul pe care, după legendă, Isus a intrat în Ierusalim.

2

MOŞTENIREA

Pe feciorii lui un înţelept îi povăţuia :
— „O, dragii mei, strîngeţi o comoară de virtuţi, pentru că-n noroc şi-n avuţie nu poţi niciodată să te-ncrezi. De-aur şi argint, cînd drumeţeşti, pot tîlharii să te jefuiască sau, stăpîn pe pungă, zi de zi, singur galbenii ţi-i iroseşti. Dar virtutea-i nesecat izvor de belşug ce-n veci nu dă de fund.

Virtuosul, chiar de-o scăpătă, n-are păs, virtutea-i o avere : orişiunde merge,-i preţuit, şi-i la loc de cinste-n adunări. Omul fără cinste, pretutindeni, va rîvni după-o îmbucătură şi, lihnit de foame, va să rabde.

Greu e, după ce noroc avuşi,
să slujeşti pe la străine uşi.
Greu e după traiul bun, să-nduri,
de pe la străini, înjurături.

*

Răzmeriţa cînd zbucni în Şam
băjenitu-s-au toţi cei de neam,
şi-au venit de pe la sat feciori
de ţărani, la carte silitori,

şahul ca viziri să-i căftănească ;
fiii de viziri, delăsători,
pe la sate-ajuns-au cerşetori !“

*

Vrei să-l moşteneşti pe-al tău părinte ?
Ia atunci la mintea lui aminte,
fiindcă-averea lui tu poţi, copile,
să i-o prăpădeşti şi-n zece zile...

3

PUIUL DE ŞAH

Unul dintre înţelepţi, cîndva, învăţa pe fiul unui şah. Fără teamă-l pedepsea mereu, pînă ce, răzbindu-l cu bătaia, plînsu-s-a feciorul către tată, şi, săltînd veştmîntul, şi-arătă trupul sîngerînd de vînătăi.

Strînsu-i-s-a inima de şah. L-a chemat pe dascăl şi i-a zis :

— „Pe copilul meu îl baţi mai tare decît pe ceilalţi copii de rînd. Prìcina au care poate fi ?"

— „Prìcina, răspunse învăţatul, e că a grăi cu chibzuinţă şi în lume-a te purta frumos oamenii-ndeobşte sînt datori, şahii însă şi mai abitir ! Şahul tot ce-o-nfăptui şi-o spune, limba gloatei simple şi repetă, pe cînd vorba, faptele mulţimii n-au nici ascultare, nici crezare.

De-o greşi de-o sută ori sărmanul,
prietenii-o greşeală nu-i vor şti.
Dar o dată de-o glumi sultanul,
află-mpărăţii de-mpărăţii !

De aceea cred că-i nimerit dascălul ce-nvaţă-un şahzadè [1], (aibă-l bunu-Allah mereu în pază !) mai

[1] Fiul şahului, prinţul.

zelos decît cu fiii gloatei să se străduiască-a curăți ghimpii puișorului de șah :

Bună creștere-n copilărie,
de nu-i dai odorului tău drag,
cînd va crește-n lume o să fie
nătărău și bun doar de harțag.
Frageda nuia o-ndoi cum vrai ;
lemnu-uscat se-ndreaptă-n jărăgai.
Ramuri verzi îndrepți atunci cînd vrai ;
ce folos să-ndrepți un putregai ?..."

Tare-i plăcu șahului răspunsul plin de cugetări ce dau lumină. Dascălului grabnic îi dădu nou caftan și galbeni și-l urcă mult mai sus în cinste și în cin.

4

DOI DASCĂLI

Într-o şcoală din Magreb văzui pe un dascăl cu o mutră acră, limbă cu venin, sta să te-nghimpe, cu năravuri şi cuget de neghiob, că fugeau din cale-i toţi muslimii. Cînd citea versete din *Coran*, inima din om se-nnegura !

Droaie de copii neprihăniţi, fete şi băieţi, ţinea sub gheara-i ; nimeni nu mai cuteza să rîdă, sau să scoată şoaptă de cuvînt, că şi pălmuia chipu-argintiu sau lovea c-o verde nuieluşă fragezii genunchi ca de cleştar. Auzii de el că pîn'la urmă s-a adeverit nesăbuinţa-i, lumea-l ciomăgi şi-l alungă. Şcoala-i o dădu unui parsă răbduriu, blajin, cu vorbă dulce. Nu grăia decît să dea poveţe. Niciodată limba lui de miere nu pricinuia vre un necaz. Toţi şcolarii au uitat de spaima celui dintîi dascăl, iar acesta înger le părea, nu-nvăţător ! Se-ncrezură-n blînda lui răbdare şi se preschimbară toţi în draci, şi de carte nici că le păsa. Şi-àstfel, toată vremea strînşi la joc, unu-n capul altuia-şi spărgeau ştersele tăbliţe şi condeie.

Dascălul de este prea blajin,
joacă țîncii-n piață „moș Martin“ [1].

După două săptămîni, trecînd chiar pe lîngă ușa-acestei școli, l-am văzut pe-ntîiu-nvățător! Oamenii din tîrg l-au îmbunat și, pe sus, l-aduseră-ndărăt. Mă mîhnii de-această nedreptate.

— „Numai unu-Allah e-atotputernic! Pentru ce, mi-am zis, a doua oară «dracu»-i pus să dăscălească «îngeri» ?“

Un bătrîn isteț, hîrșit de viață, m-auzi, și-apoi, rîzînd, îmi spuse:

— „Nu cunoști povestea, Saadi ?

Șahul cînd la școală și-a mînat
fiul, de grumaz i-a atîrnat
o tăbliță de argint; pe ea
slove de-aur glăsuiau așa:
«E mai bun al dascălului băț,
decît al părintelui răsfăț!»“

[1] Textual: „Ursulețul“ — joc de copii care se juca astfel: unul dintre copii se așeza în patru labe și căuta să-i lovească cu piciorul pe ceilalți; cel lovit îi lua locul.

5

MOȘTENITORUL RISIPITOR

Fiul unui om cinstit și drept moșteni o bogăție mare de la unchii săi și se porni pe risipă,-n dreapta și în stînga, și pe-o viață de destrăbălare. Ce mai, n-a rămas păcat mai negru pe care să nu-l fi săvîrșit, n-a rămas vreo băutură tare, pe care să n-o fi dat de dușcă! Vrîndu-i numai binele,-ntr-o zi, îi vorbii așa, să-i dau povețe:

— „O, tu, fiule, averea ta este ca o apă curgătoare, iar plăcerea-i moară ce se-nvîrte cu această apă,-adică: mult cheltuiască numai cine are bogății ca apa din izvoare.

Cînd nu ai avere, n-avea pumnul spart!
I-auzi cum năierii cîntă sub catart:
«Dacă-n munți nu plouă vreme de un an,
fluviul Tigru seacă: drum cu bolovani!»

Lasă-te de jocuri și petreceri și adună-ți mințile în cap! Vezi, avutul tău cînd va seca, multe lipsuri ai să-nduri și-atunci mult și-amarnic te vei căina!"

Ci flăcău,-n mrejele plăcerii, muzicii și deselor chiolhanuri, surd rămase la aceste sfaturi, ba porni să mi se-mpotrivească:

— „Cum să-mi stric eu cheful zilei de-azi, teamă-avînd de-ntunecatul mîine, cînd aceasta nu s-ar potrivi cu a înţelepţilor părere :

«Cei ce sînt stăpînii fericirii, lipsuri cum să-ndure, oare,
temere avînd că peste-o vreme, lipsuri mari o să-i doboare?
Vino, drag prieten, să petrecem, lasă grija ta de-o pîine!
Ce să te-amărăşti de astăzi pentru ziua cea de mîine?»

Eu, îndeosebi, de ce m-aş teme, cînd domnesc pe tronul dărniciei, cînd am încheiat o alianţă cu măria-sa Mărinimia — faima binefacerilor mele fluturã pe buzele mulţimii ? !

Vestea cui s-a dus că este darnic
şi mărinimos de-a lungul vremii —
nu se cade, şi ar fi zadarnic,
strînşi în lăzi, să-şi ferece dirhemii.
Dacă bunul tău renume-l sameni
pretutindeni, şi pe străzi, şi-n piaţă,
uşa dărnicici tu, la oameni,
n-o mai poţi trînti nicicînd în faţă...“

L-am văzut că nu-mi pricepe sfatul şi că răsuflarea mea fierbinte nu-ncălzeşte-a fierului răceală. Deci am încetat să-i dau poveţe, şi cu dînsu-am rupt prietenia, şi-aşezat în colţul resemnării, mă-ncrezui în vorbele acelor care-s înţelepţi şi-au spus de mult : „Dăruie-adevăru-ţi orişicărui, dar, de-i surd — ce-ţi pasă ? — nu mai stărui !“

După-o vreme, l-am văzut pe uliţi. Ce-i prooroci-sem se-mplinise : petec peste petec îşi cîrpea şi cerşea cu mîna-ntinsă pîine. Inima mi-a plîns în piept de milă, cînd în zdrenţe l-am văzut cerşind, dar cu fierul roşu al dojanei nu-i mai zgîndării pojarul rănii,

şi nici sare nu-i mai presărai. Zisu-mi-am acestea-n sinea mea :

„Cel chefliu şi petrecăreţ nici nu vrea să ştie
că-l ajung din urmă anii crunţi de sărăcie.
Arborele-n primăvară zvîrle flori şi roade,
însă iarna, la strîmtoare, fără frunze şade.“

6

FELURITUL CUPRINS AL MINŢII

Cică-un padişah îşi dete fiu-n mîna unui înţelept spunînd :

— „De-azi nainte fi-va fiul tău ! Instruieşte-l, dă-i învăţătură ca şi propriilor tăi feciori !"

Înţeleptul se-nclină supus. Ani de-a rîndul se ţinu de capu-i, dar cu toată-osîrdia lui mare — din învăţăcel n-a scos nimic. Fiii săi în arta agrăirii şi-n ştiinţe piscuri au atins !

Iute la mînie, padişahul vină-aduse celui înţelept, aprig dojenindu-l :

— „M-ai trădat ! Învoiala noastră ai călcat-o, n-ai îndeplinit ce mi-ai promis !"

Bietul înţelept dădu răspunsul :

— „O, stăpîn al feţei pămînteşti, pentru ochii mari ai minţii voastre, nu vreau taină să rămînă faptul că pe toţi feciorii, laolaltă, deopotrivă-i dăscălii pe rînd : **felurit** este cuprinsul minţii !"

Deşi aurul şi-argintul scoase sînt din piatră,
aur şi argint n-ascunde-n sînu-i orice piatră.
Peste-o lume străluceşte Suhail[1]*, dar scoate*
colo iuft, ici săftianuri moi, înmiresmate.

[1] *Kanopus (Canope)* — cea mai strălucitoare stea, după Sirius, de pe bolta emisferei sudice. Arabii au observat-o ceva mai la nord de Yemen, unde, din vremurile străvechi, se fabricau din piele de capră cele mai fine sorturi de marochin ; de aici superstiţia despre influenţa binefăcătoare a acestei stele asupra tăbăcirii pieilor.

7.

DACĂ DUHUL FIILOR ŢĂRÎNII...

Auzii odinioară-un schimnic cum discipolului său spunea :

— „Dacă duhul fiilor ţărînii-ar fi legat de cel ce ne dă pîinea, cît de însăşi zilnica lor pîine, ei ar fi mult mai presus de îngeri !"

Nu te-a dat uitării nici o clipă Domnul
nici cînd erai mîzgă-nchisă : embrionul.
Duh ţi-a dat şi minte, firea-ţi de fiinţă,
grai şi frumuseţe, gînd şi conştiinţă.
Braţele-amîndouă ţi le-a-nfipt în umeri,
degete, la palme, zece, să le numeri...
Iar acum, băşică vană, cap de cîine,
crezi că uită Domnul să-ţi azvîrle-o pîine...?

8

ÎNTREBĂRILE DIN ZIUA DE APOI

Am văzut un beduin nomad, care cu feciorul său vorbea :

— „Fiule, în ziua de apoi fi-vei întrebat : «Ce ai făcut ?» şi nu : «Care-i seminţia ta ?» Întrebarea-adică sună-astfèl : «Care îţi sînt faptele de bine ?» şi nu : «Cine sînt părinţii tăi ?»“

Vălul Kaâbei ce-l sărută lumea musulmană-ntreagă,
dintr-un vierme de mătase slava nu putea să-şi tragă :
vălu-a stat cîteva zile-alături de-o fiinţă dragă [1],
şi de-atunci, ca şi fiinţa, scumpă ni-i mătasea neagră !

[1] Vălul de mătase neagră din Kaâba a aparţinut, potrivit legendei, profetului Mahomed.

9

SCORPIONII

Înţelepţii-n operele lor spun că naşterea la scorpioni nu-i precum la alte lighioane : puiul scorpionului mănîncă ale mumei sale măruntaie şi, rupîndu-i pîntecul, porneşte spre deşert ; în cuib de scorpioni, pieliţe şi zgîrciuri ce se văd, rămăşiţe sînt din trupul scorpiei.

Spusu-i-am unui mai-mare,-o dată, despre ciudăţeniile-acestea. Îşi dădu părerea glăsuind :

— „Cugetul mi-adevereşte spusa-ţi. Altfel nici nu văd cum poate fi : încă din pruncie scorpionii rău se poartă şi cu muma lor şi de-aceea sînt atît de «dragi» la toţi !“

Un bătrîn da fiului povaţă :
— „Inimosul meu fecior, învaţă :
Cel care de tată şi de mamă
lepădatu-s-a, nu-i om de seamă !“

*

Spusu-i-s-a unui scorpion :

— „Pentru ce nu ieşi din găuri, iarna ?“

El răspunse, înţepat, aşa :

— „Nu-s atîta de dorit în vară, încît să mă mai arăt şi iarna !“

10

RUGĂ NENOROCOASĂ

Un derviş avea nevasta grea într-a noua lună.

Cînd să nască, pentru că dervişul, cît trăise, n-avusese încă un copil, se legă prin jurămînt, zicînd:

— „Marele Allah de-mi dă un fiu, doar sutana de pe mine-o ţiu, restu-averii — dărui la dervişi!"

Şi nevastă-sa, întîmplător, dădu viaţă unui băieţaş. Şi dervişul mult s-a bucurat, şi-a întins soffrehul la prieteni, astfel cum de-asemeni se jurase.

După ani de lungă drumeţie m-am întors din Şam. În mahala, întrebai dervişul ce mai face.

— „Este, mi s-a spus, întemniţat!"

— „Cum? Întemniţat? Din ce pricină?"

Cineva-mi răspunse:

— „Ia, băiatu-i s-a-mbătat şi-ntr-o bătaie mare sîngele-a vărsat unui muslim. Urma şi-a pierdut, iar muhtasibul l-a luat pe taică-său ostatic."

Am oftat şi-am zis în sinea mea:

— „Singur s-a rugat din dragoste să-i dea ceru-această pacoste!

Omule, aminte ia la mine:
O femeie-ar naşte şerpi mai bine,
decît prunci cu inime haine!"

11

DESPRE PUBERTATE

Cînd eram copil, l-am întrebat pe un vîrstnic despre pubertate. Dînsu-mi dete lămuriri astfèl :

— „După cum descrisă-i şi în cărţi, pubertatea semne are trei : cel dintîi — cei cincisprezece ani ; doi — venerianul simţ trezit ; trei — la-ncheieturi tuleie-apar. Dar adevărata pubertate poartă doar un singur semn al ei : să-i slujeşti şi cu mai multă-ardoare bunului, slăvitului Allah, iar dorinţa cărnii s-o-nfrînezi. Numai tînărul ce-şi dobîndeşte meritele-acestea, socotit e de către-nţelepţi că-ar fi puber."

Dintr-un bob de rouă vie prinde fătul să-ncolţească,
şi în patruzeci de zile-i o făptură omenească.
Dar cînd patruzeci i-s anii, fătului tu om nu-i spune
dacă n-are-n el vreun merit sau un pic de raţiune.
Om e numai omul darnic şi mărinimos din fire.
Chiar cu mutră omenească, om nu-i orice nălucire.
Trebuie virtuţi să aibă, că icoana i-o poţi face-n
roş cinabru[1] *şi cocleală, zugrăvind-o prin ceardace*

[1] *Roşu de cinabru* — sulfură naturală de mercur, de culoare roşie, folosită ca vopsea în pictură. Persanii medievali aveau obiceiul să-şi zugrăvească portretele pe pereţii de lemn ai ceardacelor.

Dacă n-are-n el noblețe și nici minte instruită —
cum deosebi-vei „omul“ de „icoană“-i zugrăvită...?
Merit nu-i s-aduni la bunuri și să cucerești o lume.
Inima tu cucerește-i unui singur om din lume!...

12

HARŢA HAGIILOR

Într-un an o ceartă s-a încins chiar în sînul gloatei de hagii. Eu, ca ucenic pe drumul Meccăi, drumeţeam cu ceilalţi pelerini, cînd, neobrăzat şi cîrcotaş, păruii şi burduşii cîţiva.

După harţa noastră auzii, dintr-un palanchin de pe cămilă, pe un om rostind către adil [1]:

— „De mirare-i că pioni de fildeş, pe pătrate de echer [2] cînd merg, pîn'la urmă-ajung ditai viziri [3]. Deci se-ntrec pe sine, se-mplinesc, nu precum aceşti drumeţi spre Mecca: ei bătură aria pustiei, şi-au ajuns mai proşti, mai nătărăi!"

Spune-i tu hagiului ce-i place
să dezghioace lumea de cojoace:
— „Tu, hagiule, nu eşti hagiu!
Mai hagiu ca tine, prin pustiu,
e cămila ce, păscînd scaieţi,
cară şi povară şi drumeţi!..."

[1] Tovarăşul de drum al celui care călătoreşte într-unul din cele două coşuri-leagăn ale „kadjavehului" (palanchinului).

[2] Jocul de şah.

[3] La orientali, piesele de şah „regele" şi „regina" se numesc „şahul" şi respectiv, „vizirul"

13

ARUNCĂTORUL DE „FOC GRECESC"

Un hindus s-a fost deprins s-arunce dintr-o ţeavă flăcări lungi de naft [1]. Dar un înţelept l-a sfătuit :
— „Cîtă vreme casa ta-i de stuf, jocul ăsta nu-i de nasul tău !"

Cîtă vreme nu ştii dacă
vei rosti un adevăr,
gura ta mai bine tacă —
alte guri te-or lua-n răspăr.
Nici nu da răspuns la cele
care-atrag răspunsuri grele.

[1] Bitum lichid, inflamabil, ulei mineral care servea la iluminat în Persia medievală ; era întrebuinţat şi la „focul grecesc" : naft pus într-o ţeavă, aprins şi azvîrlit asupra cetăţii asediate.

14

VETERINARUL NEVINOVAT

Unu,-mbolnăvindu-se de ochi, merse-n grabă la veterinar şi-l rugă :

— „Mă vindecă de ochi !"

Ceea ce făcea la dobitoc îi făcu şi lui. Orbi pe loc. Dînd veterinaru-n judecată, judele a dat acest verdict :

— „Tu, veterinare, nu ai vină, deci nu-l vei despăgubi pe orb. Dacă-acesta nu era măgar, nu se căuta la un beitar [1] !"

Tîlcul vorbelor ar fi acesta : Cine cere-o-nfăptuire mare, celui care nici habar nu are, se căieşte-amarnic mai apoi, şi-nţelepţii rîd pe-ascuns de el : „Tare e la minte uşurel".

Cel mintos, cu-adîncă-nţelepciune,
pe-un cîrpaci la fapte mari nu-l pune.
Bine chiar de-o şti rogojinarul
să urzească papură, să ţească,
nu înlocuieşte mătăsarul,
la războiul de ţesut mătasă.

[1] În persană : veterinar.

15

EPITAFUL

Unui mare, luminat imam[1] i s-a stins din viaţă un fecior. Pusu-i-au prietenii-ntrebarea :

— „Ce cuvinte să-i săpăm pe criptă ?"

Dus pe gînduri le-a răspuns imamul :

— „O, prieteni, cinstea, strălucirea sfintelor versete din *Coran* sînt prea mari, pe lespezi, a le scrie. După ani inscripţiile-s pulberi, pasul lumii va călca pe ele, şi vreun cîine, ridicînd piciorul, slovele de aur le-o-ntina.

Dacă vreţi un epitaf să-i scrieţi, stihurile-acestea sînt de-ajuns :

«Ah, de cîte ori pe-afară
înverzeau livezi,
pieptu-mi tăvăleam prin ierburi
lungi, şi moi, şi verzi...»"
Prietene, în primăvară,
treci din nou să vezi
cum din pieptul meu cresc ierburi
lungi, şi moi, şi verzi...»"

[1] Predicator, apostol musulman.

16

SCLAVUL BICIUIT

Un parsà văzu pe un stăpîn biciuindu-şi sclavul ce purta lanţuri la picioare şi la mîini.

El strigă :

— „O, omule bogat, marele Allah a zămislit şi pe omu-acesta-asemeni ţie, rob, să se supună la porunci. Şi ţi-a dat asupră-i stăpînire. Mulţumeşte-i marelui Allah pentru binefacerile-acestea, şi nu-ţi chinui atîta sclavul. Poate că, în ziua de apoi, robul va avea întîietate, iar tu de ruşine vei roşi !"

Sclavul tău prea mult nu-l împila
nu-i cerni, cu bătul, inima !
Tu pe zece galbeni dintr-o piaţă
l-ai luat, dar nu-i poţi da viaţă.
Pînă cînd în spatele-i s-arunci
snopi de vergi şi droaie de porunci ?
Este, decît tine,-Allah mai mare,
şi puteri mai mari în braţu-i are.
Tu, stăpîn de Arsalani şi-Aguşi[1]
nu-l uita pe cel din cer acuşi !

Însuşi proorocul Mohamed (fruntea dinainte-i ne-o plecăm !) spus-au ce stă scris în cartea de-aur :

[1] *Arsalan, Aguş* — nume tipice turceşti.

„*Cele mai amare remuşcări, în lumina zilei învierii, fi-vor: bunul rob zburînd în rai, iar stăpînu-i rău căzînd în iad*".

Sclavului supus ce te ascultă
nu-i da bice şi nici trudă multă:
Robu-n ziua de apoi în danţ
slobod fi-va, iar stăpînu-n lanţ!

17

CĂLĂUZUL FRICOS

Într-un an, din Balk călătoream şi cu alţi drumeţi spre Bamian [1]. Plină era calea de primejdii şi de multe cete de tîlhari. Ni se-alătură, drept călăuz, un flăcău ce arcul mînuia şi săgeţi ştia s-arunce bine. Şi era atîta de puternic, zece oameni dintre cei vînjoşi nu puteau să-ncoarde cît de cît struna uriaşului său arc! Luptători vestiţi, din lumea-ntreagă, n-au putut la trîntă să-i aştearnă dosul şi spinarea pe pămînt! Dar era bogat, crescut la umbră; nu umblase, lumea n-o văzuse; tunete de tobe-n bătălie n-ajunseseră-n urechea lui, nu văzuse săbii scăpărînd.

La duşmani, ostatic n-a picat;
ploaie de săgeţi n-a-ntîmpinat.

Amîndoi, întîmplător, mergeam, unu-n pasul altui alergînd. Vechi ruini, în cale întîlnite, le urnea cu umerii din loc. Orişice copac zărea nainte-i, îl smulgea din rădăcini afunde. Mîndru de puterea lui striga:

[1] Oraş în India. Unele copii ale *Golestan*-ului în loc de Bamian au trecut cuvintele «ba Şamian», care înseamnă «cu locuitori din Şam», adică sirieni. Deci călătoria lui Saadi în India e îndoielnică.

— *„Unde-i elefantul cel nemernic,*
piept să dea cu pieptul meu puternic?
Unde-i leul, fioroasa fiară,
palmele să batem, gheară-n gheară?"

Astfel se fălea, cînd doi hinduşi îşi săltară capul dup-o stîncă, hotărîţi să ne ucidă-ndată. Unu-avea în mînă o măciucă, iar celalt o praştie sub braţ. Călăuzei îi şoptii :

— „Ce-aştepţi ?

Haide,-arată-ţi tînărul curaj,
şi arată-a pumnilor tăi vlagă!
Singuri au venit aceşti vrăjmaşi,
singuri în mormîntul lor se bagă!"

Dar văzui pe călăuz cum scapă arcul şi săgeţile din mîini, tremurînd din trupu-i uriaş.

Nu orice arcaş ce-ţi ia-n răspăr
platoşa cu vîrful de săgeată,
şi-ţi despică-n două-un fir de păr —
poate cu războinici să se bată.

N-am găsit alt chip decît să dăm arme, şi boccele, şi veşminte, şi scăparăm teferi, sănătoşi.

Cată la primejdii să trimiţi
oameni în primejdie căliţi,
şi ţi-or prinde leul cel turbat
de grumaz, cu arcu-ncovoiat.
Tinerii de-or fi vlăgoşi şi nanţi
şi cu trupuri ca de elefanţi,
la măcel, cu dùşmanii-n prăpăd,
albi de spaimă, fug încòtro văd!
Limpede-i războiul pentru cel
ce-i deprins să lupte în măcel,
àstfel cum faghibul nu se teme
de ale Coranului *probleme...*

18

COPILUL BOGATULUI ŞI COPILUL SĂRACULUI

Am văzut un fiu de bogătaş stînd lîngă-al lui taică-su mormînt şi vorbind c-un fiu de om sărac :

— „Monumentul de pe cripta tatii e de piatră scrisă în culori ; lespedea-i de marmură-ncrustată cu mici cărămizi de peruzea. Taică-tu ce are pe mormînt ? Două-trei zvîrlite cărămizi şi, deasupra, doi pumni de ţărînă."

După ce copilul cel sărman l-ascultă, cuvîntul i-l întoarse :

— „Taci ! că la-nvierea de apoi, pînă ce tătîne-tu s-o-ntoarce, împingînd pietroi după pietroi, care greu l-apasă-n groapă, vai, taica sus va fi ajuns, în rai !..."

După datini, pentru cei săraci moartea e odihnă, pat de veci ; cum nimic nu lasă-n urma lor, ei de viaţă se despart uşor.

Măgăruşul cu poveri uşoare
parcă are aripi la picioare.

*

Cel sărman ce-avu să-ndure
lipsuri, suferinţă,

sigur că spre nefiinţă
va păşi uşure.
Dar acel ce bunăoară
bine-a dus-o foarte,
greu de viaţă se desparte,
greu îi e să moară.
Cînd din lanţuri un ostatic
fuge peste şanţuri —
nu-i totuna cu emirul
cînd e pus în lanţuri...

19

PATIMA — VRĂJMAŞ NEÎMPĂCAT

Întrebat-am pe un înţelept despre înţelesul care-l are spusa din hadisul următor : „Cel mai crunt şi-nverşunat vrăjmaş este însăşi patima ce-ţi zace cuibărită înăuntrul tău".

Dînsul îmi răspunse :

— „Ce e drept, un vrăjmaş prieten îţi devine, dacă-i faci la timp un mare bine, pe cînd patimei nu-i vii de hac : cu atît mai mult se-nverşunează, cu cît vrei mai mult să-i faci pe plac !"

20

DISPUTA LUI SAADI CU PRESUPUSUL DERVIŞ DESPRE BOGĂŢIE ŞI SĂRĂCIE

L-am văzut cîndva-ntr-o adunare pe un om ce, după chip, veşminte, parcă un derviş părea să fie. El deschise cartea jăluirii, şi porni-n răspăr să ia bogaţii, şi-i huli,-mproşcîndu-i cu noroi. Pînă-acolo-i ponegri pe toţi, de-a ajuns să spună că săracii au legate braţele puterii, iar bogaţii au picioare rupte, cînd e vorba, Doamne, să purceadă la înfăptuiri de fapte bune!

Nu-s dirhemii-n mîinile acelor ce-s mărinimia întrupată,
iar acei ce au dirhemii lumii, nu-s mărinimoşi, nu, niciodată!

Vorbele acestea m-au jignit, de-oarece am fost crescut la curtea celor dregători şi am simţit binefacerile lor din plin. De aceste lucruri ţinînd seama, i-am răspuns dervişului:

— „O, frate, cei bogaţi sînt un izvor al vieţii pentru cei săraci, sînt un tezaur pentru pustnici, un liman ei sînt bieţilor hagii şi adăpostul celor care merg pe drum pribegi. Umerii lor duc povara grijii, şi-asta pentru tihna celorlalţi. Mîna lor spre hrană nu şi-o-ntind, pînă cînd nu şi-au văzut sătule slugile

şi cei din urmă robi. Iar prisosul dărniciei lor dus e la vădane şi bătrîni, la cei oropsiţi şi la vecini.

Danii fac, pomeni, ospăţuri, jertfe [1], şi din roade dau zekatul, şi fitratul [2], şi pe robi sloboade.

Cum le-ajungi atotputinţa cînd în ruga-ţi mută
faci şi tu vreo trei mătănii şi greşeli — o sută?...

Dacă dărnicia-ţi dă puteri, ruga dacă-ţi dă încredere, amîndouă sînt la îndemîna celor ce-s bogaţi şi au averi care-s consfinţite prin zekat, poartă doar veşmînt neprihănit, au renume nepătat de-o umbră, inimi liberate de-orice griji. Forţa celor ce-s cucernici creşte din bucate-alese şi plăcute, iar armura celor credincioşi este-mbrăcămintea lor frumoasă. Limpede-i ce forţă poate naşte dintr-un burdihan înfometat, ce virtute face-o mînă goală, ce călătorii picioru-n lanţ, şi ce bine — braţele flămînde.

Noaptea-adoarme-n zbucium şi visează pîine
cel ce-abia îşi duce traiul de-azi pe mîine.
Grîu furnica-adună vara,-ncolo,-ncoace,
iarna s-aibă boabe, să trăiască-n pace.

Liniştea din piept şi sărăcia niciodată nu fac casă bună.

Nu poţi, recules, să-ţi vezi de suflet, cît, sărac, nevoile te-nghimpă. Unu nalţă ruga lui de seară, altul stă pe gînduri şi se-ntreabă ce-o să aibă oare

[1] Jertfele impuse bogătaşului musulman erau: să meargă cel puţin o dată în viaţă în hagialîc la Mecca, să sărute piatra neagră de la Kaàba, să jertfească un berbec pe muntele Menah, să bea apă din fîntîna Zemzem din interiorul moscheei Kaàba etc.

[2] *Fitrat* — pomană ce se împărţea săracilor în zilele sărbătorilor de după încheierea Ramazanului.

pentru cină: cum să fie-acesta ce-i flămînd — deopotrivă cu acel sătul...?

Pîinea zilnic cine-o are, Domnului i se consacră,
omul ruinat de lipsuri, inima şi-o simte acră...

Rugile bogaţilor de-aceea sînt mai mult pe placul lui Allah, fiindcă sînt rostite cu ardoare, din străfund de inimi reculese, nu din inimi — cuget zbuciumat. Cei ce duc un trai îmbelşugat au răgaz să nalţe rugi spre Domnul. Au arabii-o vorbă înţeleaptă: «Domnul să mă apere de două: mai întîi de jugul sărăciei, şi-apoi de-un vecin nesuferit!» Iar într-o legendă-aşa se spune: «Sărăcia-ţi neguroază faţa şi-n lumea-aceasta şi-n cealaltă».“

— „Fără doar şi poate-ai auzit, exclamă derviş-u-ntărîtat, că profetul (slavă lui!) a spus: «Sărăcia, ea îmi e mîndria!»“

— „Taci! i-am dat răspuns eu, că stăpînul lumii (slavă lui!) rosti acestea despre-ostaşii sfinţi care-n arena vieţii lor neprihănite-şi pun pieptul în săgeţile ursitei — nu e vorba-aici de-acei ce-şi pun zdrenţele cucerniciei lor şi-apoi fac negoţ cu-mbucătura ce-o primesc din daniile obştei.

Tu ce semeni cu o tobă goală şi, pe dinăuntru,-asurzitoare,
fără de merinde cum vei pune mîna ta pe arme-ucigătoare?
Tu din faţa lumii îţi ascunde chipul hulpav, dacă ai ruşine:
ce-ţi deşiri mătăniile,-o mie, lumea adăstînd să ţi se-nchine?

Cel sărac ce nu-l ştie pe Domnul, n-are-astîmpăr pînă sărăcia-i nu sfîrşeşte-n bezna necredinţei. Ştii proverbul: «De la sărăcie doar un pas e pîn' la necredinţă». Fără pungi de-arginţi şi fără bunuri nu-i chip să-l îmbraci pe unul gol, sau să te gîndeşti cum să-l răscumperi pe-altul ce-i ostatic la duşmani. Poate, oare, acest frate-al nostru să se

nalţe-n cinul bogăţiei, poate, oare, fi asemeni mîna cea „de sus" cu mîna cea „de jos" [1] ? Au nu vezi tu oare cum Allah (numele să-i fie lăudat !) în strălimpezi stihuri din *Coran* ne grăieşte despre bogăţia celor ce sălăşluiesc în rai : *«Ei drept hrană zilnică au fructe, şi vor fi slăviţi în verzi grădini de plăceri şi bucurii cereşti»* [2].

Aşadar, să ştii că omul care se munceşte-n gînduri pentru-o pîine n-are fericirea neprihanei, căci împărăţia tihnei sale geme sub pecetea cruntei griji, zilnic, pentru-agonisirea hranei.

Celor însetaţi li se năzare
că în vis văd chiar sub ochii lor :
lumea-n cele patru zări — o mare
de-apă dulce, limpede izvor !

Pretutindeni unde vei vedea oameni care-ndură lipsuri multe şi din cupa-amărăciunii sorb, află că-i va-mpinge lăcomia în afaceri pline de primejdii, fiindcă de urmări nici că le pasă, temeri n-au de-osînda de apoi, şi nu pot nicicînd să osebească ce-i îngăduit de ce-i oprit.

Cînd un bulgăr nimereşte-n capul unui cîine,
gudură-se şi tresaltă,-l crede os sau pîine ;
cînd doi inşi pe umeri cară greul stîrv pe-o leasă
lacomului a friptură parcă-i amiroasă...

Domnul pe bogaţi i-nvăluieşte în privirea lui ocrotitoare şi cu scutu-a ce-i îngăduit, el îi apără de ce-i oprit. Dar să presupunem amîndoi că în sprijinul acestor spuse n-am adus dovezi convingătoare ; rogu-te-adevărul să-mi rosteşti : ai văzut vreodată, frăţioare, braţele acelui ce se roagă puse peste umeri, în cruciş,

[1] „Mîna cea de sus" — mîna care dă ; „mîna cea de jos" — mîna care ia.
[2] Citat din *Coran*.

şi apoi legate strîns la spate, ori vreun fur cum zace la-nchisoare, vălul fecioriei sfîşiat, ori vreun om cu mîna retezată — fără doar o singură pricînă : sărăcia, numai sărăcia... ?

Deseori, răpuşi de anevoie, oameni-lei în vizuini sînt prinşi şi călcîiele li se străpung [1]. Sigur, se-nţelege de la sine : cel sărac cum n-are vlagă-n el de porniri fireşti să se-nfrîneze, va recurge la nelegiuire, fiindcă-ntotdeauna burdihanul şi cu pofta cărnii sînt fraţi gemeni, sînt născuţi dintr-un acelaşi pîntec : unu,-adică burta, cît viază, ceealaltă,-adică pofta,-i trează.

Auzit-am că un cerşetor fu surprins cum necinstea o fată. În afară de ruşinea mare, îl pîndea uciderea cu pietre. Zise el : «Oh, musulmani, n-am aur, n-am să pot să-mi cumpăr o femeie şi n-am nici puterea să mă-nfrîn ! Ce să fac ? În islamismul nostru nu poţi duce-o viaţă de călugăr ! [2]»

Dintre toate prìcinile care linişte deplină-ţi dau în suflet şi putere de-a te reculege, stări ce-s la-ndemînaavuţilor, una-i cea mai bună dintre toate : faptul că în fiecare noapte, dînşii strîng în braţe o iubită, şi-alta-n fiecare zi, frumoasă, încît zorile pun mîini pe piept [3], iar piciorul zvelt de chiparos, se scufundă-n tină, de ruşine [4].

Unghiile lungi îşi cufundară-n sîngele iubiţilor focoşi,
pînă degetele le boiră vîrfurile albe-n stropii roşi [5].

---

[1] Adică sînt ologiţi pe viaţă, pedeapsă obişnuită în Orientul evului mediu.

[2] Un foarte cunoscut hadis recunoaşte că islamismul nu prevede viaţa monahală a creştinismului, dervişii mahomedani fiind mai mult călători.

[3] Alegorie care aminteşte semnul de respect al orientalilor care îşi duc mîinile la piept, bătînd temenele.

[4] Adică însuşi chiparosul zvelt „intră în pămînt de ruşine" în faţa picioarelor preafrumoasei despre care e vorba aici.

[5] Femeile îşi vopseau unghiile cu un suc de culoare roşie-închisă, extras din planta *unabi*.

Cînd bogaţii strîng în braţe îngeri, cum să mai alunece-n păcat, cum să săvîrşească-o mîrşăvie ?

Inima care din rai a răpit o zînă[1],
ce-i mai pasă de Ieghma[2] *şi de-orice cadînă ?*
Omul care-n faţa lui dulci curmale are,
pietre nu mai dă-n curmal, fructe să doboare.

De-obicei săracii îşi întină poalele virtuţii în păcate ; ca dulăii leşinaţi de foame fură bucăţica lor de pîine.

Cîinele cînd dă peste-o ciosvîrtă,
lacom, nu se va-ntreba în silă :
«Oare-i din a lui Salih[3] *cămilă,*
ori a lui Dadjjal[4] *asin-catîrtă...?»*

Cîţi oameni cinstiţi, curaţi la cuget, nu cad în vîltoarea desfrînării, şi nu-şi risipesc în vîntul hulii bunul lor renume, şi aceasta numai din pricina sărăciei !

Nu poţi fi, lihnit de foame, tare, cumpătat, puternic,
iar mizeria va smulge braţul celui ce-i cucernic."

Cum rostii cuvintele acestea, mîinile dervişului scăpară frîiele răbdării şi deodată-şi trase spada limbii ascuţite, calul elocinţii-l slobozi pe cîmpia cutezanţei şi, drept asupra-mi, dîndu-i pinteni, zise :

— „Ho ! le-ai proslăvit atît virtutea şi-ai plăvrăgit atîtea vorbe, că-n închipuire bogătanii ar pă-

[1] Textual : „Hurie" — zînă oacheşă din paradisul musulman.
[2] Oraş în Turkestan, de unde se aduceau fete frumoase pentru haremurile Persiei şi ale Turciei.
[3] Unul dintre profeţii de dinaintea lui Mohamed ; cămila lui era socotită sfîntă.
[4] Fals prooroc, despre care se spune că în ziua judecăţii de apoi va apărea călare pe o măgăreaţă.

rea să fie tiriacul tămăduitor de sărăcie, sau vreo cheie ce-ar deschide uşa la comoara pîinii zilnice! Nu-s decît un pumn mîrşav de oameni plini de sine, îngîmfaţi, haini, ahtiaţi după averi, plăceri, însetaţi de cinuri şi belşuguri, care-n orice vorbă ce-o rostesc spun cîte-o gugumănie mare, şi-i dispreţuiesc pe «sărăcani». Spun despre-nvăţaţi că-s cerşetori, vină-aduc săracilor că n-au capete pe umeri, nici picioare. Mîndri de avere şi orbiţi de un cin, de care se cred vrednici, sus se caţără deasupra lumii, şi se cred, din lume, cei mai buni! Nu le dă prin cap un gînd să-şi plece capul lor în faţa altcuiva. N-au habar de vorbele-nţelepte: «Omul care-i întrecut de alţii prin smerenie şi fapte bune, dar prin bogăţie îi întrece — e un om bogat pe dinafară, dar pe dinăuntru-i nevoiaş».

Dacă-un om fără virtute, însă putred de bogat,
mîndru-şi laudă averea-n faţa unui învăţat,
poţi să-l socoteşti că este-o spînă coadă de măgar,
chiar de-ar fi asemeni unui bou marin de chihlimbar[1]*!"*

Spusu-i-am acelui calp derviş:

— „Nu-ţi îngădui să-i mai ponegreşti, pentru că sînt oameni generoşi!"

— „Ba, te-nşeli, răspunse el, greşeşti! Robii-arginţilor sînt bogătanii! Ce folos că-s norii din Âzar[2] şi nu plouă nici un strop pe nimeni? Şi că sînt izvorul soarelui, şi lumină nu dau nimănui? Stau în şa pe calu-atotputinţei, dar, spre-a face-un bine, nu-i dau pinteni. Nu fac nici un pas către Allah, şi nu-ţi împrumută un dirhem, fără să nu-ţi dibuie vreo vină, sau de la obraz să nu ţi-o zică. Strîng averi cu mare chin şi caznă, galbenii-şi pîndesc cu ochi avari

[1] Aşa numesc orientalii caşaloţii care produc în intestinele lor „chihlimbarul cenuşiu", parfumat ca moscul.

[2] În vechiul calendar persan: luna aprilie.

şi oftează după ei, cînd mor! Drept grăit-au înţelepţii noştri:

«Unu-asudă-n chin şi trudă
şi adună-argint şi aur —
iar un altu-n chin *şi* trudă
zvîrle-argint şi zvîrle aur!...»"

La acestea grabnic i-am răspuns:

— „Spui că sînt zgîrciţi toţi bogătaşii numai datorită ăstui fapt: sigur, le-ai cerşit, milog, arginţii! De n-ar fi aceasta la mijlòc, pentru cel ce lacom nu-i de-arginţi — deopotrivă sînt în ochii lui şi mărinimosul şi zgîrcitul. Da, numai c-o piatră de-ncercare poţi cunoaşte-adevăratul aur, cum un cerşetor cunoaşte-avarul!"

— „Zis-am astea, izbucni dervişul, pentru faptul că toţi bogătanii paznici îşi năimesc să şadă-n porţi — nişte ţoape, ditamai vlăjgani — să nu-i lase pe-oamenii cinstiţi să pătrundă-n casă pîn'la dînşii, ci să-i dea în brînci pe scări afară, să-i izbească-n piept cu pumni vîrtoşi pe-oameni înţelepţi şi pe cucernici, ba să le mai strige şi-n auz: «Nimenea nu locuieşte-aici!» Da, spun adevăru-adevărat!

Despre cei lipsiţi de-nţelepciune şi bun simţ, şi gînd înaripat, bine zice paznicul perdelei[1]*: «Nu stă nimeni în acest palat!»*"

— „Toate-acestea, i-am răspuns ritos, sînt siliţi bogaţii să le facă, fiindcă sînt aduşi la disperare, scoşi sînt din ţîţînile răbdării de atîţi jălbaşi şi cerşetori! Ochii de milog sînt nesătui şi îţi pare de nenchipuit că pe cei sărmani nu poţi să-i saturi nici atunci cînd, fir cu fir, nisipul din pustiu în perle s-ar schimba!

[1] Persanii au perdele colorate în faţa uşilor.

Ochii oamenilor lacomi oricît ar avea, arzînd
după bunurile lumii, nu se satură nicicînd,
cum fîntîna însetată nu se umple nici pe sfert
cu puzderia de rouă care picură-n deşert...

Ştii doar că Hatem-Taì-n pustiu pribegì, dar dacă-ntr-o cetate ar fi stat desigur cerşetorii l-ar fi sîcîit cu milogeala şi veşmîntul ce-l purta pe dînsul i l-ar fi făcut fîşii-fîşii !"

— „Ah ! strigă dervişul presupus, tare sînt mîhnit de soarta *lor* [1] !"

— „Ba mi te mîhneşte, i-am răspuns, aurul şi bogăţia *lor* [2] !"

Şi-àstfel ne-am purtat disputa noi, unul pe-altul încontrîndu-ne. Fiece „pion" pe care dînsu-n faţă, bătăios, mi-l împingea, eu i-l respingeam ; pornea cu „şahul", cu „vizirul", drumul i-aţineam, pînă ce-şi pierdu arginţii toţi din punguţa spiritului său, risipind din tolba de riposte toate-nveninatele-i săgeţi.

Fii cu mintea trează, pavăza-ţi păstrează
cît flecara limbă încă te-asaltează,
pentru că stăpînu-i îţi ţinteşte scutul
cu săgeţi şi suliţi luate cu-mprumutul.
Vezi-ţi de-a credinţei cale, suie trepte
pînă la minunea minţii înţelepte.
Lasă-l pe limbutul ce-ţi vorbeşte-n rime :
armele-i în poartă-s, şi-n cetate — nime...

Pîn'la urmă i-a secat izvorul de riposte slab argumentate şi-l făcui de rîsul adunării. El, atunci, asupra mea întinse braţul urii, limba clevetirii ; ăsta-i obiceiul la becisnici : cînd sînt biruiţi prin argumente, ei tabără-atunci pe cel potrivnic, zăngănindu-şi lan-

[1] Adică de soarta săracilor
[2] Adică de avutul celor bogaţi.

ţul de injurii. Cînd Azar [1], cel cioplitor de idoli, nu putu să-şi biruie feciorul prin cuvinte,-atunci săltă ciocanul : — *„De nu taci, cu ăsta te ucid !“* [2] Aşadar, dervişul începu să mă ocărască-n fel şi chip, eu îl împroşcai cu vorbe grele, el, de guler mă-nhăţă şi-l rupse, eu atunci de barbă-l înşfăcai.

Ne-ncleştarăm unul de-altul strînşi în gheare,
lumea, droaie-n urmă,-a rîs în hohot mare !
Gloata la-ncontrarea noastră fără preget
sta şi, uluită, îşi muşca din deget...

Mai pe scurt, să-i punem harţei capăt, ambii ne tîrîrăm la cadiu, doar în el ne bizuiam, doar el, jude-al musulmanilor, ne-o da dreaptă hotărîre, să ne spună care-s drepţi : bogaţii sau săracii ? De disputa noastră-aflînd cadiul, grav, lăsîndu-şi barba-n piept, pe gînduri, fruntea-şi înălţă şi zise-acestea :

— „O, tu cel ce-i lauzi pe bogaţi, şi-ţi îngădui să bîrfeşti săracii, află că acolo unde-s roze, după foi sînt şi-ascuţiţii ghimpi, unde-i vin, acolo-i şi beţia ; unde-i o comoară din vechime, şarpele-i acolo-ncolăcit ; unde-s perle-mpărăteşti, acolo-s şi rechinii mîncători de oameni. După fericitul văl al vieţii stă şi acul veninos al morţii, iar spre desfătările din rai, stă peretele cunoaşterii [3] !

---

[1] Profetul idolatrilor şi al adoratorilor focului.

[2] Citat din *Coran*.

[3] În *Coran* (VII, 47) se poate citi : *„...şi între cei fericiţi şi cei nefericiţi va fi peretele cunoaşterii“*, pentru că sufletele celor din purgatoriu, care se află deasupra acestui „perete“, pot „cunoaşte“ şi sufletele celor din rai, cu „faţa albă“, şi sufletele celor din iad, cu „faţa neagră“. Mahomedanii pretind că raiul ar fi în al şaptelea cer, iadul în centrul pămîntului, iar deasupra acestui perete despărţitor al cunoaşterii, care se-ntinde pe Aaraaf, ar fi purgatoriul, unde se confundă binele şi răul, neprihana şi păcatul.

Ce-i rămîne oare de făcut anume
celui ce prieten caută în lume,
decît de la dușman, fără de murmure,
ură și jignire, toate, să le-ndure... ?
Galbenii comorii cu văpăi de aur
peste care doarme șarpele-balaur,
roșu, trandafirul, ghimpele dintr-însul —
toate-s laolaltă : zîmbetul și plînsul !

Au nu vezi tu oare că-n grădină lîngă sălcii cu-amiros de mosc sînt și arbori cu uscate trunchiuri ? Tot astfèl și-n lumea de bogați afli și cucernici și păgîni, iar în lumea de săraci găsi-vei și neprihăniți și dezmățați.

Dacă bob cu bob de rouă care arde-n soare
s-ar schimba în mii de boabe de mărgăritare,
piața-atunci ar geme plină de grămezi de perle,
ce s-ar vinde pe nimica : boabe de mărgele.

Cei ce se apropie de Domnul cel măreț, slăvit, sînt bogătașii care duc o viață de dervișІ ; și mai sînt de-asemeni și săracii ce-s bogați în zel și-n gînduri nalte. Cel mai mare dintre cei bogați este-acel ce-ajută pe săraci ; cel mai mare dintre cei săraci este-acel ce, fără-a ține seama de păcatele celor bogați, inima-și încrede-n bunu-Allah, în Allah găsindu-și alinare !"

După-aceea judele-și întoarse fața-i mustrătoare de la mine și grăi către derviș :

— „O, tu, care-ai spus : «Bogați-s cufundați pîn'la gît în mlaștini de păcate, și sînt îmbătați de pofta cărnii» ! Da, sînt printre dînșii-asemeni inși, chiar precum ai spus : sînt slabi de înger și sînt surzi la orice binefaceri ; prăduie și-adună bogățіі, nu se bucură nici ei de ele, dar nici altora n-ar da nimic !

Dacă, de o pildă, pe pămînt, n-ar mai cade nici un strop de ploaie, sau potopu-ar prăpădi o lume — ei, şezînd pe sacii lor de aur, nu s-ar îngriji de sărăcimea doborîtă de nenorociri! Fără să se teamă de Allah, ei şi-ar zice-atunci în sinea lor:

«Ce să mă mîhnesc în sine-mi, cînd în juru-mi văd
cum, de lipsuri, încă unul piere în prăpăd?»

*

Pe cămilă,-n palanchine, mîndre,-nvălurate chipuri
nu văd caravanierul cum înoată prin nisipuri...

*

Mîrşavii cînd covoraşul din potop de spume
scosu-şi-l-au zic: «Ce-mi pasă? Piară-ntreaga lume!»

Sînt în lume-asemeni oameni josnici despre care am vorbit acum, dar mai sînt şi-altfèl de oameni buni, care-aştern pe faţa lor de masă toate binefacerile lor, braţele-şi desfac a dărnicie, fruntea-n colb şi-o pleacă-a umilinţă, năzuiesc spre bunul lor renume, izbăvire cer pentru păcate şi-s stăpînii bunurilor lumii de aici şi din cealaltă viaţă, cum sînt robii cei smeriţi, supuşi padişahului cel drept al lumii, *cel oblăduit de bunu-Allah, cel viteaz biruitor de dùşmani, cel ce ţine-n mîini frînele lumii, cel ce apără cetatea Islamismului, cel ce e urmaşul tronului lui Suleiman, cel mai drept din şahii vremii noastre: Muzaffar ad-Din va-d Dun, Abu-Bakr-ibn-Saad-ibn-Zanghi (Domnul prelungească-i crugul vieţii şi păzească-i flamurile sale!).*

N-a făcut nici un părinte pentr-un fiu atîta bine[1]
cît mărinimoasa-ţi dreaptă pentru fiii lui Adam.
Domnu-n faţa omenirii mila şi-arătă prin tine,
şi din mila lui purces-ai şahul lumii, persian?"

Cînd cadiu-aduse cuvîntarea pînă la cuvintele acestea, calul elocinţii galopîndu-l dincolo de-nchipuirea noastră, eu şi cu dervişul ne-mpăcarăm în virtutea naltei lui sentinţe ; dînd uitării cîte ne-am fost spus, după îndîrjita-ne gîlceavă, am pornit pe calea împăcării : rînd pe rînd ne aplecarăm fruntea unul dinaintea celuilalt şi, frăţeşte, ne-am cuprins în braţe, frunte şi obraji ne sărutarăm, încheind disputa noastră lungă prin aceste patru stihuri scurte :

— „*O, săracule, nu-ţi plînge nenorocu-n faţa sorţii,*
căci, murind mîhnit, de milă-ţi plînge-vor, mîhniţi, şi morţii !..."
— „*O, bogatule, ferice — cît ai inimă şi braţă,*
bea, mănîncă şi împarte, bine să-ai şi-n altă viaţă !..."

[1] Părăsind avalanşa orientală a elogiilor, cadiul se adresează acum direct padişahului multlăudat.

Capitolul VIII

DESPRE BUNUL-SIMŢ ÎN ADUNĂRI

1

Bună-i bogăţia pentru-a duce viaţă liniştită, dar aceasta nu înseamnă viaţa că ni-i dată numai pentru-a strînge bogăţii. Fost-a întrebat un înţelept :

— „Cine e ferice, cine-i neferice ?"

Şi-nţeleptul àstfel a răspuns :

— „E ferice cine s-a hrănit şi sămînţă-n lume a zvîrlit, iar acela este neferice care bine-n viaţă n-a făcut şi-a lăsat averea, răposînd !"

Rugi să nu-i înalţi unui netrebnic
ce nimic n-a-nfăptuit sub stele,
fiindcă-n viaţă-a strîns la bogăţii
fără să se bucure de ele...

2

Moise (dinaintea-i ne plecăm !) pe avarul Gharun sfătui :

— „Daruri fă, precum pe tine-Allah dăruitu-te-a cu bogăţii !"

Gharun n-ascultă şi-ai auzit care-a fost sfîrşitul vieţii sale şi prăpădul care l-a văzut.

Neputînd comori de fapte bune
pe-aurul şi-argintul lui s-adune,
ăst avar şi-n viitoarea-i viaţă
aur şi argint va strînge-n braţă.
Dacă vrei să guşti al lumii bine
darnic fii, cum e Allah cu tine.

Spun arabii :

„Darnic fii şi-o lacrimă nu stoarce : tot ce-ai dat, la tine se întoarce !"

Altfel spus :

„Dăruieşte şi să nu te plîngi, că foloasele la loc le strîngi !"

Pomul dărniciei orişiunde
rădăcinile şi-a-nfipt afunde
al coroanei sale giuvaier
a trecut şi dincolo de cer !
Dacă speri să guşti din rodul său,
nu-i pune pe trunchi un fierăstrău.
De-ai belşug şi naltă strălucire,
lui Allah adu-i, tu, mulţumire.
El ţi-a fost pe drum luminător,
şi pe viaţă i-ai rămas dator.
N-aştepta mulţam de la sultan ;
zi „mulţam" că datu-ţi-a caftan.

3

Doi sînt oamenii ce-au suferit şi în darn o viaţă s-au trudit : unul ce-a strîns aur zi şi noapte, şi de viaţă nu s-a bucurat, altul ce ştiinţi a învăţat, dar ştiinţa-i nu a pus-o-n fapte.

Poți știință să citești de zor,
de n-o-nfapți, ești tot neștiutor;
nici mintos nu ești, nici cărturar,
ci bucoavne duci ca un măgar,
cap lipsit de creier, ce nu știe
dacă lemne cară, sau hîrtie...

4

Date ni-s luminile științei numai pentru creșterea credinței, nu prin ele,-aici, să dobîndim bunurile lumii pămînteşti.

Cine pentru bunuri trecătoare
pierde bunul vieții viitoare —
snopii seceraţi i-a pus grămadă
dîndu-i apoi flăcărilor pradă.

5

Înțeleptul fără de virtuți e ca orbu-n mînă c-o făclie: dă lumină bîjbîind prin beznă.

Cine viața și-a jucat-o
fără vreun folos al minții,
n-a agonisit nimica —
și-a zvîrlit în vînt arginții.

6

Țara-și datorează măreția frunților de oameni luminați, iar credința creşte în văpaia oamenilor ca-

re-s cumpătaţi. Şahii au mai multă trebuinţă de lumina celor înţelepţi, decît ei de-al şahilor hatîr.

O, mărite şah, ascultă buna mea povaţă,
alta nu-i mai înţeleaptă-n cartea mea de faţă :
tu, la cîrma-mpărăţiei pe-nţelepţi îi mînă,
deşi lor ocîrmuirea nu li-i la-ndemînă...

7

Dintre lucruri, trei, pe-acest pămînt, fără trei statornice nu sînt : avuţie făr' negustorie, o ştiinţă fără cunoştinţă şi domnie făr'diplomaţie.

8

Dintre lucruri, trei, pe-acest pămînt, fără trei statornice nu sînt : bogăţia fără de negoţ, şi ştiinţa fără controversă, şi domnia fără de judeţ. Bun dacă vei fi cumva cu răii, rău te vei purta atunci cu bunii ; milosîrd, de-i ierţi pe-asupritori, crud pe obidiţi îi asupreşti.

Celui ticălos de-i porţi de grijă, şi-l alinţi, s-o-ncumeta
noi ticăloşii să-nfăptuiască sub oblăduirea ta...

9

Nu te-ncrede în prietenia şahului, şi cîntecul de-argint al copiilor nu-l lăuda, căci aceştia cresc şi glasu-şi schimbă, iar acela iute se mînie, numai dintr-o simplă bănuială.

Nu-ți da inima iubitei care
încă-o mie de ibovnici are.
Dacă te-ai pripit s-o dărui, vai,
singur ești și-n pieptu-ți n-o mai ai!

10

Orice taină n-o scoți la lumină nici prietenului tău : se poate ca-ntr-o zi un dușman să-ți devină. Și-orice rău dușmânului nu-i face, pentru că se poate ca,-ntr-o zi, dușmanul prieten să-ți devină. Și-orice taină care vrei s-o tăinui n-o spui nici prietenului bun, căci și-acesta are mulți prieteni și așa urmează-un lanț întreg.

Mult mai bine e să taci în tine,
decît să-ți destăinui inima,
și s-adaogi, iute, în suspine :
— „Dar, te rog, nu spune și-altcuiva!"
Cel mintos oprește la izvoare
apa, nu cînd rîul crește mare.
Nu rosti acel cuvînt de taină
care-n adunări nu se destainã.

11

Un dușman cînd slab e și se-nfrînă, și-i prietenos, cu-ngăduință, ținta lui nu-i alta : vrea s-ajungă un dușman înverșunat, puternic.

S-a mai zis : „Nu te-ncrede-n inimi de prieteni, necum în dușmanii ce te-alintă !"

Cine cată cu dispreț în ochi la dușmanul slab e-asemenea omului ce nici nu bagă-n seamă focul mic, învăluit în spuză.

Stinge focul cît se poate stinge ;
mîine, focul lumea-ntreagă-ncinge.
Nu-i da dușmanului tău răgaz
arc să-ncoarde, săgetează-l azi !

12

Între doi care se dușmănesc să grăiești așa că, de se-mpacă, să nu-ți fie de-amîndoi rușine.

Ura dintre doi e foc și pară ;
pîrîtoru,-n flăcări lemne cară.
Ei de-or stinge-al învrăjbirii foc,
el, de rîs, rămîne la mijlòc.
Focul dintre doi dacă-l înfoi,
nu faci bine : arzi cu amîndoi.

*

Cînd vorbești cu bunii tăi prieteni
vorbele în șoapte să le-ncetini,
să n-audă vreun vrăjmaș cumva,
ce setos tot sîngele ți-ar bea !
Vezi ce spui pe lîngă zidul vechi,
să n-asculte-n dos niscai urechi !

13

Cine-ncheie pace cu vrăjmașii, își jignește bunii săi prieteni. Omule-nțelept,

spală-ți mîinile de-acest „prieten" care
cu dușmanii-ți stă la masă mare.

14

Dacă şovăieşti să-ţi dai sentinţa, vezi, atunci alege-o hotărîre blîndă şi lipsită de cruzime.

Cu cel blînd tu aprig nu te face.
Pace fă cu-acel ce cată pace.

15

Cît o treabă poţi s-o-nfăptuieşti azvîrlind în calea ta cu aur, viaţa nu ţi-o pune în primejdii. Au arabii un proverb al lor : „Cel din urmă mijloc este spada !"

Dacă nici prin orice mijloc să răzbeşti nu poţi,
este-ngăduit ca spada — fulger — să ţi-o scoţi!

16

Nu-ţi compătimi vrăjmaşul cît slăbeşte din puteri, căci din nou dacă-i puternic, viaţa nu ţi-o va cruţa !

Cînd duşmanu-ţi vezi neputincios,
mustăcioara nu-ţi suci trufaşă,
fiindcă măduvă-i în orice os,
şi-un bărbat în orişice cămaşă!

Cel ce nimiceşte-un ticălos, scapă lumea de ticăloşii, el scăpînd de-osînda lui Allah.

Bună-i mila, dar unui becisnic
să nu-i pui pe rana rea — balsam.
Milă cui i s-a făcut de-un şarpe,
greu lovit-a-n fiii lui Adam.

Ce-ţi dă sfat vrăjmaşul să nu faci, dar e bine, totuşi, să-l asculţi şi să faci altminteri de cum spune, şi atunci vei fi pe drumul drept.

Sfaturi cînd îţi dă duşmanu,-n laturi,
la gunoi aruncă-le mănunchi,
să nu-ţi baţi, plîngînd, pînă te saturi,
palmele căinţii de genunchi.
Drum-săgeată-n dreapta de-ţi arată,
tu, spre stînga să te-ntorni, săgeată!

17

Flacăra mîniei fără margini urcă-n suflet grijă şi nelinişti. Mila-n ceas şi loc nepotrivit surpă temelia bunei vaze. Nu fi aspru, toţi să te urască, dar nici moale-argilă, să te calce.

Moale şi-aspru, aprig şi blajin,
astea-s bune,-n viaţă cînd se-mbin'.
Fii ca felcerul ce lasă sînge:
taie, şi-apoi cu-alifie unge...
Omul înţelept, nici aspru nu-i,
nici blajin, să nu i te supui;
nici nu spune că-i în fruntea lumii,
nici, umil, că e sub talpa lumii.

*

Un cioban a zis: — „O, tată drag,
dă-mi un sfat de chibzuit moşneag!"
— „Fii tu curajos, i-a spus, milos,
dar nici să te rupă lup colţos!"

18

Țară și credință-au doi vrăjmași: șahul cel lipsit de chibzuință și zahedul fără de știință.

Cîrma țării să n-o ție-un șah
ce, smerit, nu-i robul lui Allah.

19

Nu trebuie șahul, cu mînie, să-i tot urgisească pe dușmani, pînă-i fug și prietenii de spaimă. Trăsnetul mîniei va să cadă mai întîi pe cel ce-i mînios, și, la urmă, cine știe dacă fulgerele-ajung și pe dușmani.

Fiii lui Adam, ce s-au născut
din umilă pulbere de lut,
iubitori de sine, cu trufie,
mînioși nu trebuie să fie.
Tu, ce vîlvătăi verși, îndîrjit,
nu din colb, din foc ești zămislit!
În ținutul Bilegan șezum,
și-unui schimnic spusu-i-am: — „Acum
curăță întreaga mea ființă
de-ntuneric și de neștiință!“
— „Fii umil ca țărna,-abedu[1]-a zis,
sau să-ngropi tot ce-ai citit și-ai scris!“

20

Omul rău și nărăvaș din fire e ostatic înhățat în brațe de-un asemenea vrăjmaș cumplit că oriunde-ar vrea de el să fugă, nu-i mai scapă teafăr dintre gheare.

[1] *Abed* — monah mahomedan.

Năzdrăvanul chiar dacă s-ar smulge
de sub gheara de nenorociri
şi-ar zbura în cer cu-aripi de fulger —
pradă-ar fi tot propriei lui firi...

21

Cînd în tabăra vrăjmaşă cade trăsnetu-nvrăjbirii şi-i dezbină, fii pe pace ; dar, uniţi, vrăjmaşii, teme-te atunci ca oastea ta, dezbinată, să nu se-nvrăjbească.

Mergi şi-aşează-te-mpreună cu amicii tăi,
cînd se-ncaieră vrăjmaşii, ca-n pîrjol — văpăi
Dar cînd vezi că laolaltă-n rînduri se-ntreţes,
arcu-ntinde-ţi, cară pietre sus, pe meterez!

22

Cînd duşmanu-şi iroseşte ultimele lui săgeţi, vine-atunci şi la ureche-ţi sună lanţul prieteniei, şi cu „lanţul de prieten" te-o momi, să mi te lege, strîns cum nu te-ar fi legat cel mai crud dintre duşmani.

23

Să baţi şarpele pe căpăţînă numai cu-a duşmanului tău mînă, căci, din două, tot ai un folos : ori duşmanul iese-nvingător, şi-ai ucis un şarpe veninos, ori de dușman ai scăpat uşor.

Cu vrăjmaşul cînd stai faţă-n faţă,
n-avea tihnă, de răsuflă greu :
bun rămas de-şi ia el de la viaţă,
poate sparge ţeasta unui leu !

24

Taci cînd trebuie s-aduci o veste, care-o inimă-ar mîhni de moarte ; lasă-l pe un altul s-o vestească.

O, biul-biul, ne-mpărtăşeşte iară
veşti frumoase despre primăvară ;
lasă-i bufniţei, cu ochi de pară,
proaste veşti, ce-o lume înfioară !

25

Şahului să nu-i aduci vreo veste despre vreun curtean ce l-a trădat, pînă cînd nu eşti convins că vestea fi-va ascultată pîn' la capăt ; àltfel singur îţi urzeşti pieirea.

Vorba fă-ţi săgeată numai, doar atunci
cînd în ţintă, sigur, ştii să ţi-o arunci !

26

Cine-şi pierde vremea dînd poveţe unui ins de sinenfumurat, însuşi el mai trebuie să-nveţe de la altul mai mintos un sfat.

27

Amăgit de dușman nu te lași, nici nu-ți cumperi fumul măreției de la vreun limbut lingușitor : primu-ntinde mreaja perfidiei, iar al doilea — gura lăcomiei. Prostului îi place să-l tot lauzi ; seamănă cu boul din cinghel[1] : dacă-i sufli-n țeavă pe la gleznă, umflă-se și-ți pare boul gras :

Gurii ce te laudă
să nu-i dai crezare,
fiindcă ea își caută
blidul de mîncare.
De n-o să-l mai capete,
n-o să-ți mai aplaude
merite, ci, pururi,
două sute-n capete,
peste orice laude,
ți-o găsi cusururi !

28

Cîtă vreme unui orator lipsurile nu-i vei arăta, cuvîntările-i n-or fi mai bune.

Nu te crede că ai harul de-a grăi cu glas de miere cît te bizui pe prostime și pe propria-ți părere.

29

Fiecare om în parte crede că-nzestrat e c-o aleasă minte, și că proprii săi copii din casă sînt cei mai frumoși copii din lume.

[1] Cîrlig de care măcelarul atîrnă buturul de vită.

Un ebreu și-un musulman s-au luat la ceartă ;
cînd i-am auzit am rîs, hohotind, în poartă.
— „Dacă, strigă musulmanul, ăst hrisov al meu
nu e bun, Allah să-mi deie moartea ca ebreu!"
Celalt : — „Jur pe cinci cărți sfinte, că de mint, ei bine,
Iehova să mă preschimbe-n musulman, ca tine!"
De s-ar stinge rațiunea de pe steaua asta veche,
nimeni n-ar mai zice-n sine-i că-i un prost fără pereche...

30

Zece oameni ospătează-n pace din merindele unui soffreh, pe cînd doi duläi se bat pe-un hoit. Lumea-ntreagă de-o avea avarul, tot se va sfîrși lihnit de foame. Celui cărui îi ajunge-o pîine, e sătul. Și înțelepții-au spus : „Fii sărac și mulțumit decît, cu averi și griji pînă la gît".

Pîntecul îngust chiar cu puțin
simte că de pîine este plin.
Dar îngusta-avarului pupilă
n-o-ndestulă globul de argilă.

*

Taică-meu pe-al morții sale pat
datu-mi-a ăst sfat și-a răposat :
— „Fugi de pofta cărnii ce te-mbie
să-ți aținți a iadului vipie,
unde-i greu arsurile-i să-nduri...
Cu ale răbdării picături
stinge azi acest focșor domol,
și-ai scăpat de-al iadului pîrjol!"

31

Cel ce,-n culmea măreţiei, n-a făcut un bine lumii, la ananghe cînd ajunge, multe lipsuri o să-ndure.

Nu-i un om c-o zodie mai rea
ca tiranul ce-asupreşte-o lume,
căci în zi de cumpănire grea
n-are nici un prieten să-l îndrume.

32

Viaţa-i zămislită dintr-un suflu, şi neanturi două ne cuprind. Sînt măgari acei ce-şi vînd credinţa pentru-aceste bunuri pieritoare. Vînd pe însuşi Iosif cel Frumos, tîrguind — ce oare, pe arginţi? *„Fii ai lui Adam, n-am poruncit lui satana să nu vă-nchinaţi?“* [1]

Pentru-o vorbă ce-un duşman ţi-a zis,
rupi c-un vechi prieten — vechi zapis.
Bine vezi de cine te dezlegi,
inima cu cine-n lanţ ţi-o legi!

33

Satana nu se-arată la cei neprihăniţi, cum nu se-arată şahul la negustori faliţi.

Celui ce-i străin de rugă
să nu-i dai cu împrumut,
chiar jălanii de-ţi îndrugă:

[1] Citat din *Coran*.

— „Sînt sărac și sînt pierdut!"
Cum de-Allah n-are rușine
să-mplinească legea sa,
n-o să aibă nici de tine,
și-o uita ce-ți datora...

34

Tot ceea ce lesne se creează, n-are parte de o viață lungă, și-nțelepții din vechime spun: „Norocul cel fulgerător, ca fulgerul trece ușor!"

Despre Orientul galben[1] învățai
că, acolo, meșteri plini de cutezanță,
ani cincizeci frămîntă frageda faianță
pînă fac o fină ceașcă de Chitai[2]!
Într-o zi Bagdadu-o sută-ți face-n lege,
dar ce preț au ele, sigur, se-nțelege...

*

Puiul de-abia iese fraged din găoace,
și cu ciocu-și cată hrană-ncolo,-ncoace,
pe cînd puiul mamei n-are pic de minte,
nici nu vede bine, n-are nici un dinte.
Puiul dintr-o dată-n viață se descurcă
dar pe-a' năzuinții trepte nu mai urcă,
pe cînd pruncul crește și pe toți ne-ntrece
și prin caldu-i suflet și prin minte-ai rece.

---

[1] China.

[2] Argila albă, caolinul, din care se fabrică cele mai fine porțelanuri chinezești, este frămîntat și ținut în pămînt 40-50 ani, fiecare olar chinez îngrijindu-se, din tată în fiu, de materia primă a porțelanurilor pe care le vor fabrica urmașii săi.

*

Sticlă se găseşte pretutindeni
şi de-aceea se şi vinde prost,
dar rubinu-i scos cu multă trudă
şi de-aceea-atîrnă greu la cost.

35

Treaba cu răbdare se-mplineşte ; cine se grăbeşte-şi frînge gîtul.

Am văzut cu ochii mei prin deşertul nesfîrşit,
cum acel ce-agale-a mers, l-a-ntrecut pe cel grăbit.
Calul iute ca şi vîntul tropotă şi cade-n nas,
iar cămila, cămilarul — merg pe jos, domol, la pas.

36

Pentru prost tăcerea-i minunată. Dar, de ştie-acest folos, nu-i prost.

Cît n-ai merit, nici învăţătură,
ţine-ţi bine-nchisă limba-n gură.
Limba mi te dă de gol, năuca,
cum, de-i goală, uşurică-i nuca.

*

Tîmpul vrea să-nveţe un măgar
vorbe să rostească — în zadar !
Înţeleptul l-a văzut : — „De ce
mi te chinuieşti, o, tîntule,

cu-astă faptă plină de-ntristare?
Teme-te de-asin și-a lui mustrare:
nu-l învești tu graiul tău de fel —
deci, tăcerea-nvață-o de la el!"

*

Cine nu gîndește ce-o grăi,
sigur că răspunsu-l va greși.
Ori podoabe de învățăminte
rostuiești în spusele-ți cuvinte,
ori, de nu, învață cum se tace
de la biete, mute, dobitoace!

37

Cine se încinge la dispută cu un om mult mai deștept ca el, doar s-arate lumii că-i deștept, lumii, singur, se va da de gol cît e de sărac cu bietu-i duh.

Cînd un om mult mai mintos și vîrstnic
prinde despre-nțelepciune-a-ți zice,
chiar de știi mai multe decît dînsul,
taci, nu-l contrazici, nu-i cauți price!

38

Cine doar cu răii se înhaită, n-o să aibă parte de vreun bine.

Dac-un înger se-nsoțește cu un div[1] ca de catran,
va-nvăța să fie aprig, trădător și șarlatan.
De la răi nu se învață bine-n lume cum se face.
Lupul ce sfîșie oaia, n-o să-ți coasă la cojoace.

[1] Spirit rău, în mitologia musulmană.

39

Viciu-ascuns al semenilor tăi să nu-l scoţi în lume la iveală pentru-a-i înjosi, căci însuţi tu socotit vei fi ca bîrfitor. Cine-a învăţat ştiinţă multă, dar n-o pune la-ndemîna lumii, e asemeni celui care ară, dar nu zvîrle-n brazde şi seminţe. Trupul fără suflet nu-i cucernic, nuca fără miez nu e o marfă. Nu toţi cei ce scurtă fac la limbă, sînt cinstiţi cînd fac în tîrg afaceri.

Cîte chipuri după văluri, crezi că-s de cadînă,
dar de salţi o clipă vălu,-ţi rîde o bătrînă!

40

Dacă nopţile-ar fi toate-aşijderi nopţii Kadr [1], n-ar avea atîta preţ [2] sfînta noapte Kadr.

De-ar fi pietrele rubine, toate, de la Badahşan,
atunci piatra sau rubinul n-ar costa mai mult de-un ban.

41

Nu oricine e frumos la faţă e un om cu sufletul frumos, fiindcă nu catifelata piele, ci, lăuntric, inima-l frămîntă.

---

[1] *Noaptea hărăzirilor,* în care mahomedanii cred că, din al şaptelea cer, *Coranul* a fost înmînat lui Mohamed. Se presupune că este a 23-a sau a 24-a zi din luna de Ramazan, dar teologii musulmani susţin că „fericita noapte Kadr" cuprinde întreaga lună a Ramazanului.

[2] În original joc de cuvinte : *Kadr* — preţ, valoare, *Lailat-ul-kadr* — noaptea hărăzirilor.

Poţi cunoaşte după-nfăţişare,
şi-ntr-o zi, ce carte omul are.
Dar nu-l lăuda şi n-avea pace:
după ani vezi răul ce ţi-l coace.

42

Cin' se ia de piept cu cei puternici, singur îşi revarsă propriu-i sînge.

Mi te crezi că eşti puternic,
tare-n pumni şi suplu!
Bine-i zis că tot şaşiul
vede toate dublu;
vei vedea şi tu că fruntea-ţi
n-are piele, carne,
dacă mintea-ţi cu berbecul
s-a luat în coarne!

43

Să te lupţi c-un leu, cu mîna goală, şi să dai cu pumnul într-o spadă — nu sînt fapte de om înţelept.

Cu beţivi şi oamenii nebuni
nu te baţi şi nici nu te războni.
Faţă de-un vlăjgan vînjos în pumni,
mîinile la subţiori ţi-aduni.

44

Cînd puterile-şi încearcă slabul cu un om puternic, mîna dă cu ucigaşul pentru propria-i pieire.

Cel plăpînd, crescut la umbră,
cum să aibă vlagă-n vînă,
să doboare uriaşii —
ce-l doboară doar c-o mînă...?
Cel cu braţele de cîrpă
din prostie se măsoară
cu un om vînjos ce are
braţ de fier şi-n vine — pară!

45

Cine staturi bune nu ascultă, vrea s-audă-atunci mustrare multă.

Dacă tu urechea-n laturi
ţi-o smunceşti, să n-auzi sfaturi,
taci, atunci, cum tace stana,
cînd auzi vuind dojana!

46

Oamenilor fără de virtuţi, sare-n ochi le sar cei virtuoşi, cum zăvozii-mopşi de prin bazare, cînd un cîine văd, de vînătoare, latră lung la el, dar stau departe.

Adaos: Dacă cel mişel nu va putea să-l răpună-n merite pe-un altul, sare-atunci cu colţii ponegririi, să-i sfîşie pielea în fîşii!

Cel pizmaş cu mîna scurtă, ciungă,
limba-a clevetire-şi face lungă,
dar cînd clevetitu-i stă în faţă,
limba-i se scurtează şi îngheaţă.

47

Grija guşii dacă n-ar mai fi, pasărea n-ar mai pica în laţ, şi nici vînătorul laţ n-ar pune.

Oamenii-nţelepţi mănîncă-arar ; un abed, doar prînzul jumătate ; un zahed, cît să nu-şi deie duhul ; tinerii pînă golesc tot blidul ; cei bătrîni, pînă, trudiţi, asudă ; galandarii [1] bagă-n burdihan pînă nici nu pot să mai răsufle şi nu le rămîne-o fărmitură.

Robului din lanţul burţii pline
somnul două nopţi în ochi nu-i vine :
noaptea-ntîia, greţuri să-l dărame,
noaptea-doua, vaită-se de foame.

48

Cînd stai cu muierile la sfat, te pîndesc din umbră mari primejdii, iar pe ticăloşi de-i cruţi din milă, sufletul ţi-ncarci de greu păcat.

Milă-avînd de colţii
unui tigru mare,
faci o nedreptate
turmei de mioare.

49

Cel ce nu-şi ucide dùşmanul din cale, însuşi lui îşi este un duşman de moarte.

---

[1] *Galandar* — membru al unei secte musulmane, care îşi părăsea familia şi pleca în munţi unde trăia în sălbăticie, lăsîndu-şi barbă, unghii lungi şi împletindu-şi părul în şapte cozi *(galandar* — şapte cozi).

Cine are-o piatră-n mînă
şi un şarpe stă pe-o piatră
cu teşita-i căpăţînă —
prost e dacă mai aşteaptă.

Mulţi dintre-nţelepţi se gîndesc altminteri şi grăiesc astfel: „Sclavilor[1] mai bine moartea le-o amîni, fiindcă ai de-ales: poţi să-i şi omori, însă poţi să-i ierţi; dar de i-ai ucis, fără-a sta pe gînduri, s-ar putea să pierzi vreo răscumpărare şi-atunci treaba n-ai cum s-o mai îndrepţi".

Viaţa lesne o ridici din orice fiinţă,
dar să înviezi un mort e cu neputinţă.
Cel mintos e răbduriu: strîns săgeata-şi ţine,
că din arc dacă s-a dus — înapoi nu vine.

50

La vreo cinste să nu se aştepte cel mintos luptîndu-se c-un prost. Un bezmetic dacă va jigni prin cuvinte grele, grosolane, pe un înţelept, nu-i de mirare: piatra sparge un mărgăritar.

Lîngă corb, în colivie, oare,
cum să cînte o privighetoare?

*

Un pietroi de sparge-o cupă de-aur,
nu-şi ridică preţul cu-o para;
aurul zdrobit rămîne aur,
nepierzîndu-şi din valoarea sa.

[1] E vorba de sclavii proveniţi din războinicii căzuţi în captivitate.

51

Nu e de mirare că-nțeleptul își închide gura printre tonți : cîntecul lăutei nu întrece tunetul năprasnicelor tobe, iar mireasma-abir [1], îmbătătoare, sigur că rămîne mai prejos de duhori de putred usturoi.

Nătărăul ce cîntarea-și urlă
mîndru-și nalță-a nasului său surlă,
pe cînd un artist, astfel cîntînd,
de rușine ar intra-n pămînt !
Dulcile Hegiazului litanii
n-or să-nfrunte zarva darabanii.

52

Dacă perla cade în noroi, ea rămîne totuși prețioasă ; pe cînd colbul de-o urca și-n cer, prețul îi rămîne tot scăzut. Harul văduvit de-nțelepciune și învățătura fără har, amîndouă sînt deșertăciune. Vezi cenușa azvîrlită-n drum ? Chiar de are-obîrșie înaltă, fiindcă focu-i duh zămislitor, cum în sine-i n-are nici un merit, e asemeni pulberii din drum. Zahărul — nu-i bun fiindcă-i din trestii, ci că trestiile-s dulci la gust.

Canaan [2], fiul lui Noe, cum n-avu virtuți,
chiar cu-obîrșia-i aleasă tot nu poți să-l cruți.

[1] Parfum rezultat dintr-un amestec de mosc, santal și apă de trandafiri.

[2] Mahomedanii fac din Canaan — fiul lui Noe. Dar, după *Biblie*, el nu este decît nepotul lui Noe, care din patriarh e transformat de *Coran* în profet. Acest Canaan, fiul lui Ham, a fost blestemat de către patriarhul Noe ; iată sensul acestui distih.

Dacă ai, virtuți arată, nu alesu-ți neam.
Dintr-un spin se trage roza, din Azar — Abraham[1].

53

Moscul bun e cel ce-nmiresmează, nu cel lăudat de negustori. Înțeleptu-i mut precum taraba celui care vinde mirodenii. Prostu-i ca o tobă de război, lung bubuitoare,-n mijloc goală.

Spus-au înțelepții din vechime :
— „Cel neprihănit este-n prostime
ca-ntre orbi fecioara minunată,
și Coranu-*n casa deocheată...“*

54

Celui care într-o viață îi cîștigi prietenia, nu se cade vreo jignire să-i aduci într-o clipită.

Piatra — mii de veacuri s-a topit în vatră,
pînă se se-nchege ăst rubin frumos !
Teme-te,-ntr-o clipă, cînd ești mînios,
roșia-i lumină să i-o spargi c-o piatră.

55

Sclavă este rațiunea-n gheara poftei nenfrînate, cum bărbatul slab din fire-i sclav în ghearele nevestei ce-i vicleană și-arțăgoasă.

---

[1] Adică din cioplitorul de idoli, idolatrul Azar, se trage fiul său, monoteistul Ibrahim (Abraham) *(Coran)*.

Uşa bucurici la o casă
iute-nchide-o şi-ntr-o clipă
fugi de-auzi muierea veninoasă
cum trînteşte şi cum ţipă!

56

Spiritul, lipsit de-avere şi putere — naşte vicleníe şi dezamăgire, iar puterea şi averea fără spirit — naştere dau ignoranţei şi cruzimii.

Dacă n-ai în capu-ţi minte, prevedere,
dreaptă judecată blîndă, milostivă,
poţi să ai, drept arme,-avere şi putere,
ele s-or întoarce, ţie, împotrivă!

57

Omul cel mărinimos din fire, chiar dacă nu crede în Allah, dar trăieşte bine, dă şi lumii, e mai bun decît un credincios ce posteşte şi adună-averi. Cel ce şi-a ucis orice dorinţă numai pentru-a fi pe placul lumii, din plăceri nevinovate cade în vîrtej de patimi şi păcate.

Pustnicul ce nu de dragul Domnului s-a-nsingurat,
o, nefericitul, ce-o să vadă-n ciob de-oglindă-ntunecat?

58

Dac-aduni puţin cîte puţin, pîn' la urmă sacu-ţi este plin. Strop cu strop se strînge în şuvoi. Cine n-are braţ de om puternic, pietricele să tot grămă-

dească, pînă cînd îi vine la-ndemînă creierii să-i stoarcă din tiran.

Pic cu pic se-adună-n rîul mare,
rîu cu rîu se-adună într-o mare.
Şi fărîmă cu fărîmă-n ladă
creşte şi sporeşte în grămadă.
Cerealele-n hambar ce sunt?
Bob cu bob, grăunt peste grăunt.

59

Blînd un înţelept să nu se poarte, cînd l-aude pe un om de rînd cum rosteşte vorbele-i deşarte, fiindcă-această nepăsare-a sa amîndorura le-o dăuna : stima pentru-ntîiul va descreşte, iar prostia celuilalt va creşte şi va prinde rădăcini adînci.

Dacă unui josnic îi vei spune
vorbe cu alinturi şi blîndeţe,
el în îngîmfarca lui deşartă
şi mai aprig va să se răsfeţe.

60

Cel care se leapădă de-Allah, vrednic este de-o osîndă mare ; cu atît mai rău cei înţelepţi care luptă cu-a ştiinţei spadă împotriva duhului satanei, iar cînd un războinic înarmat cade-ostatic, oh, rusine lui !

Omul cel de rînd, sărman, incult
care duce-un trai întunecat —
preţuieşte-n ochii mei mai mult
decît omul care-i învăţat :

cel dintîi greşeşte drumul drept,
fiindcă ochii amîndoi i-s orbi,
dar acesta, care-i înţelept
şi-are ochi, cum nimereşte-n gropi...?

61

Celui căruia din mînă, nimeni, în răstimp de-o viaţă, nu-i gustă un boţ de pîine, după ce va-nchide ochii, n-o să-l pomenească nimeni. Secetă cînd fu-n Egipet, Iosif cel Frumos şi Drept nu mînca pe săturate, nu cumva, sătul, să uite de sărmanii-nfometaţi.

Doar vădana cerşetoare simte gustu-adevărat care-l are-un struguraş, şi necum stăpînul viei.

Cel ce şi-a dus traiul în huzur, tihnit,
cum să simtă oare ce simte-un lihnit?
Simţi nenorocirea altuia doar cînd
însuţi tu pe drumuri ai căzut, flămînd.

*

O, tu, care stai călare pe focosu-ţi telegar,
uită-te cum se-nnămoală al săracului măgar,
sarcina cărînd în spate: mărăcinii pe samar!
La vecinul tău, sărmanul, foc să nu te duci să-i ceri:
norii care-i ies pe geamuri, nu-s de fum, ci de dureri[1]*...*

62

Povaţă: Seceta cînd pîrjoleşte şi-i restriştе, să nu-ntrebi omul istovit de foame: „Ei, cum o mai

[1] Textual: „fumul inimii" — suspine.

duci cu viaţa ?“ — doar de ai în gînd pe rană plasture să-i pui şi-n mînă ceea ce ştii că-i lipseşte.

Dacă sub povară-i măgăruşul se-nnămoală-n mîlul gropii,
tu din inimă-l compătimeşte, dar de el să nu te-apropii.
De te-apropii întrebînd stăpînu-i : — „Cum căzu cu sacii-n groapă ?“
ia de coadă-atunci măgarul, ca un om ce eşti de treabă.

63

Fără de noroc nici un pescar n-o să scoată peşte din Degìle. Peştele cu viaţă hărăzit n-o să moară-n mreajă, pe uscat.

Omul lacom şi sărman, anume,
e sortit să fugă-n larga lume :
el după o pîine-aleargă-ntins,
moartea după el, cu dinadins.

64

Două-s împotriva raţiunii : burta să ţi-o-ndopi pînă ce crapă, şi să mori nainte de soroc.

Ce ţi-i scris de soartă nu se schimbă,
chiar de ţi s-ar smulge de pe limbă
mii de gemete şi mii de-oftaturi,
plîngi sau blèstemi — soarta nu ţi-o-nlaturi !
Celui înger care stă de pază
la comoara brizelor — ce-i pasă
că, scăpînd o boare de sub mînă,
stinge-opaiţul jos, la vreo bătrînă... ?

65

O, tu, cel ce zilnic rătăceşti după bucăţica ta de pîine! stai pe loc că tot ai să primeşti zilnic ceea ce ţi se cuvine; iar tu cel pe care-l caută moartea, n-ai decît să fugi că oricum viaţa nu e cu putinţă să ţi-o aperi.

Fie că te strădui, sau că nu,
pîinea zilnică să-ţi dobîndeşti,
oricum Domnul cel slăvit, măreţ,
are grijă, zilnic, s-o primeşti.
Leului şi tigrului în gură
să li te arunci, să zgîlţîi colţii,
nu te-or sfîşia decît în ziua
cînd la cap ţi-o bate ceasul morţii.

66

Mîna ta nu va putea atinge ceea ce nu este hărăzit, iar ce-i este mîinii hărăzit va putea-ntre degete cuprinde, oriunde-ar fi lucru-acel rîvnit.

N-auzit-ai, oare, prin cîte pătanii Iskandar ajunse
la fîntîna vieţii[1] *din Oceanul Negru-al beznei nepătrunse,*
dar din apa vie ce-n adînc scînteie scris i-a fost să bee
altui om[2] *ce poartă semnul nemuririi: nimb de curcubeie?*

---

[1] Istoricii orientali susţin că au fost doi Iskandari, Macedoneanul şi Răsăriteanul, amîndoi supranumiţi Dhulcarneini (cu două coarne). Iskandar Răsăriteanul a durat marele zid, numit meterezul lui Iadjdudj şi Madjudj, pentru a stăvili pătrunderea noroadelor din miazănoapte spre miazăzi. Acesta, Iskandar Răsăriteanul, şi nu Iskandar Rumi, Macedoneanul, ar fi căutat în van „fîntîna nemuririi" în Oceanul Beznelor. (Vezi şi p. 39, n. 1.)

[2] Este vorba de generalul lui Iskandar Răsăriteanul, care a devenit apoi „proorocul nemuritor" Khadhar (Hizr).

67

Cel bogat şi desfrînat e-asemeni pietrei reci cu aur poleită, pe cînd cel sărac şi virtuos e ca o fecioară-n văl de colb. Cel sărman e peticita haină ce-a purtat-o proorocul Moise, cel avut e barba inelată-a faraonului cel ros de plăgi. Greul pe cel bun cînd îl apasă, va simţi curînd o uşurare. Aurul, norocul celor răi, capul le înclină spre pămînt.

Cel ce are rang şi-avere multă
suferinţa celor mulţi n-ascultă.
Spune-i lui că-averi şi demnităţi
n-o să aibă-n celelalte vieţi...

68

Ucenicul fără de silinţă e ca un ibovnic fără galbeni, şi drumeţul fără de cunoaşteri e ca zburătoarea fără aripi, şi-nţeleptul fără fapte bune e ca pomul care nu rodeşte, şi zahedul fără de ştiinţă e ca o colibă fără uşă.

69

Cel pizmaş, zgîrcit e cînd îi vorba jertfe să-i aducă lui Allah, şi de-aceea şi-l socoate dùşman pe acela care e cucernic.

Pe-un sărac cu duhul l-am văzut cîndva
cum pe un mai-mare crunt îl defăima.
Zisu-i-am : — „O, hoge, că eşti neferice,
crezi că au vreo vină cei ce sînt ferice... ?'

*

Unui pizmăreţ nu-i dori năpasta,
căci năpăstuitul are parte de-asta.
Ce să-i porţi vreo rîcă pe sărmana-i hîrcă?
El şi-aşa îşi poartă pizma rea în cîrcă.

70

Întrebatu-l-au pe-un oarecare:

— „Omul înţelept care nu pune vorba-n faptă — cu ce îl asemeni?"

A răspuns cel întrebat:

— „L-asemăn c-o albină ce nu face miere!"

Spune-i tu bondarului cel gros
şi cu acul crud şi veninos:
— „Să faci miere de nu te pricepi,
cu venin de ce ne mai înţepi?"

71

Fostu-ne-a trimis din cer *Coranul* spre-a ne însuşi deprinderi bune, nu spre-a spune pe de rost, prosteşte, vreo surata [1] din această carte. Omul simplu şi evlavios e asemeni unui brav drumeţ ce-a purces pe-adevărata cale, pe cînd omul învăţat dar leneş e asemeni celui care-n şa moţăie şi doarme de-a călare. Mult mai bun e păcătosul care braţele-şi înalţă a căinţă, decît un habotnic ce, fudul, gîtu-şi proţăpeşte-n scăfîrlie.

[1] *Surate* — capitole, scrise în *yaţi* — stihuri, care alcătuiesc *Coranul*.

Mult mai bun este un cap de oaste,
care-i cu oştenii drept şi blînd,
decît un cadiu ce-ţi vîră-n coaste
pumnul lui, nelegiuiri făcînd.

72

Inima îşi vor simţi de-a pururi chinuită de păreri de rău, şi piciorul n-or să-şi poată smulge din nămolu-adîncilor căinţi, negustorul ce-a pierdut corăbii şi moştenitorul ce-a căzut printre galandarii hrăpăreţi.

Cu dervişii de te-ai înhăitat
şi nu-ţi pui averea la mezat,
tagma lor în juru-ţi se şi strînge,
să-ţi deşerte inima de sînge...
Ori să fugi de cei cu-albastră rasă[1],
ori c-un deşt tragi indigo[2] *pe casă.*
Ori n-ai prieten paznic de-elefanţi,
ori căsoaie-ţi faci pentru giganţi.

73

Nu-i bărbat lipsitul de curaj, ci e mai degrabă o muiere, iar cucernicul hulpăv din fire este mai degrabă un tîlhar.

---

[1] Schivnicii mahomedani purtau comănace albastre.

[2] Adică: „pune-ţi pe avere semnul morţii" — potrivit obiceiului arab de a trage cu degetul frecat cu indigo semnul de doliu pe poarta sau pe casa unui mort

Vai, ție, acelui ce de ochii lumii,
mantia virtuții bine ți-ai albit,
iar ceaslovul vieții, în nămolul humii,
filă după filă ți l-ai tot cernit!
Mâinile-ți scurtează de la „bun de burtă"
fie că porți lungă mînecă sau scurtă[1]*!*

74

Tot ce simți că trebui' să cunoști, pe-nțelept nu te pripi să-ntrebi: prin purtarea ta nechibzuită scazi din sfiiciune și respect.

Loghman, cînd văzu întîia oară
cum în mîinile lui Daud fierul
se-ncovoaie moale ca o ceară,
nu-ntrebă: — „Au care e misterul?"
Căci văzu că-ndată proorocul
îi dezleagă taina mare: focul.

75

De preț este caftanul cel dăruit de șah, dar mai de preț, veșmîntu-ți cel ros și ponosit. Deși la dregători bucatele-s gustoase, dar, din soffreh, bucata-ți de pîine-i mai gustoasă.

Otetul și cu prazul
muncit de mîna ta,
mai dulci sînt decît pîinea
și mielul la tavă,
ce-un staroste de sate
la masa lui ți-o da.

[1] Adică: fie că ești din tagma celor avuți (cu mînecă lungă) sau din gloata celor sărmani (cu mînecă scurtă) nu-ți lungi mîna după ale gurii.

76

Potrivnic chibzuinţii, potrivnic şi părerii acelor înţelepţi e faptul să-ţi iei leacul aşa la întîmplare, şi să porneşti pe-o cale ce încă n-o cunoşti, lipsit de călăuză şi fără caravană. S-a pus o întrebare imamului credinţii şi dascălului nostru, el, Mohamed Gazzàli [1] :

— „Cum oare în ştiinţă ajuns-ai pînă sus, pe treapta cea mai naltă ?"

Imamul a răspuns :

— „Doar fiindcă niciodată ruşine nu mi-a fost să-ntreb ce nu ştiam !"

Mai poţi să tragi nădejde că boala ţi-o tămădui,
doar dacă unui doctor să-ţi ieie pulsu-ngădui.
Orice nu ştii, întreabă : ruşinea umilinţei
e-o bună călăuză spre culmile ştiinţei...

77

Orişicine cu cei răi se-nhaită, chiar de nu l-o-nrîuri în rău, totuşi lumea îl va ponegri. Astfel cineva într-o speluncă de-o intra namazul să şi-l facă, lumea îi va spune c-a băut.

Din prostie faima-ţi înjoseşti
cînd cu proştii te-ntovărăşeşti.
Sfaturi m-am rugat să-mi dea, poveţe,
înţeleptu cu căruntе frunţi ;
spusu-mi-au acestea, să mă-nveţe :

[1] Unul dintre dascălii lui Saadi.

— „Nu te-apropia de cei mărunți,
căci de ai sub frunte doar lumini,
lumea,-asîn te vede printre-asini ;
iar dacă ți-i capul plin de bezne,
printre răi, la rău, aluneci lesne !"

78

Pentru-ați duce traiul liniștit, una dintre multe-ndatoriri este-aceasta : ori îți faci o casă, ori trăiești în bune înțelegeri cu acela ce-i stăpînul casei.

Vorba-adù-o după felul celui care te ascultă,
dacă vrei să te asculte cu bunăvoință multă.
Orice om isteț la minte pe Madjnun dacă-l oprește,
n-o vorbi de nimeni, alta, despre Lila-i amintește...

79

Știm cămila cît e de blajină : și-un copil de-o ține de căpăstru, merge prin pustie cale lungă, aplecîndu-și gîtul ei, supusă, dar cînd simte-un drum primejdios, unde și-ar putea găsi pieirea, iar neștiutoru-o duce-acolo, dromadera-și smulge-atuncea hățul din mîna plăpîndului stăpîn, mai departe nefăcînd un pas.

Cîtă vreme trebui' să fii aspru, e-o greșeală să te-arăți blajin. S-a mai spus de multe, multe ori :

— „Prin blîndețe, dușmanu,-ntr-o zi, poate un prieten să-ți devină, iar altminteri, mai rău se-nrăiește !"

Fii umil cu cine-ți poartă milă,
ca țărîna de sub tălpi, umilă.
Dar de mi te siluie sub mînă,
umple-i ochii c-un pumn de țărînă !

Nu grăi cu vorbe ca de miere
celui ce din ochi musteşte fiere.
Gioarsa cea cu floare de rugină
pila doar o scoate la lumină...

80

Cea mai demnă dintre creaturi pare-se că-n lume este omul ; cea mai josnică e cîinele. Însă după înţelepţii toţi, cîinele cel recunoscător este mai presus decît un om, care veşnic e nemulţumit.

Cîinele nicicînd nu mi te latră,
un coltuc de pîine cînd i-ai dat ;
chiar de-o mie de-ori lovit c-o piatră,
binele nu-l uită niciodat'.
Pe-un nemernic de-l alinţi o viaţă,
din nimic, de gît mi te înhaţă.

81

Cine se amestecă în vorbă pe cînd alţii încă au cuvîntul, doar s-arate nalta-i cunoştinţă, va prostia să-şi dezvăluiască.

Nu îşi dă răspunsul cel mintos bărbat
cîtă vreme încă n-a fost întrebat ;
vorba-i chiar de are miez de adevăr
nentrebat rostind-o, lumea-l ia-n răspăr

82

Bunăcuviinţă : Aveam pe trup o rană ascunsă sub veşmînt şi-al meu şeic [1] (de-a pururi să-l miluiască-

[1] Şeicul Abu-l-Faradj Samseddin Djouzi al II-lea.

Allah !) mai zilnic mă-ntreba : „Ei, rana ce-ţi mai face ?“ Dar n-a-ntrebat nicicînd : „În ce loc zici că este ?“ Curînd mi-am dat eu seama că dînsul dinadins nu-ntreabă unde-i rana, căci buna-cuviinţă te-opreşte să numeşti din trup vreun mădular. Şi înţelepţii spun :

„Cine vorbele nu-şi cumpăneşte,
va primi răspuns care-l jigneşte“.
Pînă pe deplin convins nu eşti
c-adevăr rosteşti, să nu vorbeşti.
Pentru adevăru-adevărat
dacă-n lanţuri fi-vei ferecat,
e mai bine decît dacă minţi
şi din lanţuri, liber, iar te simţi.

83

Minciuna-i ca o plagă ce lasă urme-adînci : chiar vindecată plaga, rămîne cicatrice ; la fel s-a întîmplat cu fraţii lui Iusuf [1] (de-a pururi aibă pace !) cînd, prinşi ca mincinoşi, n-au fost crezuţi nici cînd au spus un adevăr. Ci zisu-le-a Iakub [2] : — *„Voi înşivă-aţi scornit minciuna, deci răbdaţi cum rabdă fieru-n foc !“* [3]

Celui care-i intră-n sînge adevăr să spună,
i se dă iertare dacă scapă vreo minciună.
Dar acela ce-are faimă de minciuni o groază,
nici cînd adevăr va spune, nimeni n-o să-l creadă.

[1] Iosif cel Frumos.
[2] Iacob, tatăl lui Iosif.
[3] Citat din *Coran.*

84

Omul virtuos nu se va naşte dintr-un sclav a patimei nenfrînte ; dar dacă-i lipsit de orice merit, nu e demn să cîrmuiască lumea.

Nu deplînge boul josnic[1] ce-n păşune
rumegă într-una ierburi grase, bune.
Doarme mult acela-n somnu-i ca de stîncă,
dacă toată viaţa rumegă, mănîncă.
Dacă vrei ca boul să te-ngraşi atîta,
pielea-ţi măgărească va s-o-nmoaie bîta.

85

Spune-se că-n sfintele scripturi Domnu-a zis :
„O, fiu al lui Adam, dacă îţi voi da în dar putere, tu vei strînge bunuri pămîntene, faţa întorcînd-o de la mine ; şi dacă sărac te voi lăsa, de mîhnire fi-vei copleşit. Nici bogat şi nici sărac, atunci în ce chip îmi vei putea rosti cu plăcere numele şi cînd grabnic vei veni să mi te-nchini ?“

Cînd trufaş şi-uituc în bogăţie,
cînd jignit şi trist în sărăcie —
dacă nici la rău şi nici la bine,
cînd ai timp de-Allah, uitînd de tine ?

---

[1] Saadi dă boului blajin şi puternic o însuşire „josnică“, probabil comparîndu-l cu nobilul cal, atît de util cavalerilor evului mediu. Boul lui Saadi prin „josnicie“, „somn“ şi „lăcomie“ aduce mai mult cu porcul creştinilor, pe care mahomedanii, opriţi de *Coran*, nu-l cresc şi deci nu-l au la îndemîna metaforei.

86

Avertisment: Vrerea celui fără-asemănare îl răstoarnă pe-unul de pe tron, şi-altuia îi poartă grijă pînă şi în pîntecele unui peşte.

Fericit e-acela ce nu se desparte
de rugi către Domnul nici în prag de moarte,
nici cînd în balenă,-n pîntecu-i se-afundă,
cum făcut-a Iunus cel zvîrlit în undă.

87

Dacă Domnul smulge-va din teacă spada fulgerelor de mînie, toţi profeţii-atunci şi sfinţii toţi capetele şi-or feri sub màntii! Dar dacă îşi mişcă pleoapa milei, Domnul laolaltă îi aşază pe cei răi alături de cei buni.

Vorbe de mînie, Domnul de-o rosti la înviere,
nici prorocii n-or să scape, cînd iertare îşi vor cere.
Dar dac-o să-şi salte vălul de pe chipul milei sale,
chiar cei răi, cerşind iertare, or să-i nalţe osanale.

88

Îndemn: Cel care-n pofida-nvăţăturii ce-a primit-o în această viaţă, încă n-a păşit pe drumul bun, chinuri va-ndura-n cealaltă viaţă. Zis-au Domnul (slavă lui de-a pururi!): *„Noi îi vom făcea să guste-aici cele mai uşoare din pedepse, dincolo-ndura-vor chinuri grele!* [1]“

[1] Citat din *Coran.*

Cei atotputernici din această lume
mai întîi îndemnuri dau să ne îndrume.
Deci ascultă-i! Dacă nu-i asculți la vreme,
pus vei fi în lanțuri și amar vei geme.

Cei născuți sub zodii norocoase pildă iau din fapte și pățanii de la naintași, mult mai nainte ca pățaniile vieții lor pilde să le fie la urmași. Hoțul nu-și scurtează mîna lungă, pînă mîna-i nu va fi scurtată.

Pasărea din zboru-i nu coboară
să mai ciugule grăunțe,
dacă, prinsă-n laț, o surioară
ciripește, s-o anunțe.
Pildă ia din cruntele pățanii
ale altor vechi victime;
alții să nu ia, venind cu anii,
cruntă pildă de la tine...

89

Celui căruia-i ursit pe veci să rămînă surd la adevăr, cum putea-va, oare, să audă? Cel tîrît de lanțul fericirii, cum putea-va să se-mpotrivească?

Cei pe care Domnul blînd îi privegheză,
chiar și miezul nopții li se pare-amiază;
fericirea-aceasta nu se cucerește:
numai Domnul darnic, el, ți-o dăruiește.

*

Cui să-i plîng oare? Cine mă aude?
N-am pe lumea-aceasta alt stăpîn și jude!
Dreapta ta se naltă mai presus de lumi!
Nu se pierde-acela pe care-l îndrumi;
iar pe-acela care tu l-ai rătăcit —
nimeni de pe lume n-o să-i fie ghid.

90

Avertisment : Mai bine cerşetor să fii şi cu sfîrşitul bun, decît în tron un padişah, care-o sfîrşeşte rău.

Mult mai bine e să suferi,
şi la urmă să te bucuri,
decît, vesel, să te bucuri,
şi la urmă, trist, să suferi...

91

Cupa cerului revarsă ploaia pe pămînt, iar, ulcior, pămîntul toarnă-n cer doar nori de colb. Fiecare vas prin pori asudă numai ceea ce-i cuprins lăuntru-i.

Dacă firea mea îţi pare
ca pămîntul, grosolană,
nu lăsa din mîini să-ţi scape
firea — cer de neprihană...

92

Domnul preamărit din ceruri vede lipsuri şi cusururi de-ale noastre, dar le-ascunde-n vălurile tainei, iar vecinul nu vede nimic şi tot latră vrute şi nevrute.

Dacă — apere-ne Domnul! —
oamenii-ar citi în taine,
unii pe-alţii, ce-au pe cuget
s-ar porni să tot distaine.

93

Glumă: Aur scoţi din stîncile tăiate în adîncul băilor de aur, iar din gheare de avar îl smulgi doar cînd i se taie firul vieţii.

Cel avar nu cheltuie nimic,
ci adună aur, pic cu pic:
„Mult mai bine cu nădejde strîng,
decît, mînă spartă,-apoi să plîng!“
Dar vedea-vei într-o zi-mplinit
ceea ce duşmanii i-au dorit:
aurul rămas sus, pe pămînt,
iar avarul jos, într-un mormînt.

94

Dacă undeva se iscă-o ceartă, omul înţelept o ia la fugă, dar acolo unde este pace, ancora îşi zvîrle în adînc: colo unde-i cearta ai scăpare numai dacă fugi de-a lung de ţărm, iar aici, la mijloc, ai sub tălpi însăşi nava bucuriei tale.

95

Unui jucător de cărţi cum îi trebui' trei „şesari“, îi şi vin trei chiori de „aşi“...

O, de mii de ori este mai bună
o păşune decît hipodromul,
dar căpăstru-n cap îl poartă calul,
şi zăbala i-o struneşte omul.

96

Rugă umilă: Un derviş zicea în ruga lui:

— „O, tu, Doamne, mila să-ţi arăţi faţă de cei răi, căci, milostiv faţă de cei buni te-ai arătat: tu le-ai hărăzit să fie buni!"

97

Primul om ce-mpodobi mantìa cu chenar brodat şi-n mînă-şi puse un inel a fost Djamşid. Cineva, se spune, l-a-ntrebat:

— „Pentru ce tu stînga ţi-o-ncărcaşi cu podoabe de-aur, pietre scumpe, pe cînd dreapta are-ntîietate?"

— „Dreapta, spuse el, e-mpodobită numai fiindcă este mîna dreaptă!"

Şahul Fereidun a pus pe bolta cortului să-i zugrăvească meşterii de la Chitai acestea:

„Omule-nţelept, în viaţă bun să fii cu cei nemernici:
ceilalţi, buni, şi-aşa-s ferice şi-n credinţa lor puternici!"

*

Spusu-i-s-a unui înţelept:

— „Ştii că-ntîietate are dreapta; de ce oare mîna stîngă,-atunci, e împodobită cu inele?"

— „Cum, răspunse el, nu ai aflat că în lume omul cel mai vrednic e nedreptăţit întotdeauna?"

98

Dinţii-oricui sînt strepezi de acreală, numa ai cadiului cel strîmb strepezesc de dulcea mituială.

Judele mînjit de-o să-l vedeţi
cu o mită de cinci castraveţi,
hotărî-va că dreptate ai
pentru zece cantalupi bălai...

99

Maximă morală: Şahilor poveţe să le dea numai omul care nu se teme capul de pe umeri că-l va pierde, şi n-aşteaptă aur de la dînşii.

Cel ce-i trup şi suflet cu unul Hodà,
fie, la picioare, galbeni că-i vei da,
fie că pe creştet pune-i-vei sticlind
spada grea, tăioasă,-adusă de la Ind
n-are păs de nimeni, de-aur sau de fier,
el, unit cu unul Dumnezeu din cer!

100

Foloase: Şahu-i pus în tron pentru folosul[1] celor care-obijduiesc norodul, aga spre-al tîlharilor folos, iar cadiul este bunul sfetnic al pungaşilor ce vin cu

[1] Textual: „şahu-i pus în tron pentru *a respinge* pe împilatori", iar aga, „pentru tîlhari". Felul cum este demascat judele, „sfetnicul pungaşilor", şi însuşi titlul aforismului, *Foloase*, ne fac să bănuim că verbul „a respinge" a fost interpolat de vreun copist slugarnic, în locul expresiei „pentru folosul împilatorilor", cum s-ar desfăşura logica aforismului.

plîngeri. Doi potrivnici dornici de dreptate niciodată la cadiu n-or merge.

Singur cînd te ştii dator, dă de bună voie,
dă cu binele, de rău scapi, şi de nevoie.
Dacă birul nu-ţi plăteşti numărînd arginţii,
aga, slujitorii lui, smulge-ţi-or şi dinţii.

101

Întrebai cîndva pe-un înţelept :

— „Dintre pomii roditori pe lume zămisliţi de marele Allah (laude şi mulţumiri i-aducem !), de ce chiparosul sterp de roade e supranumit «copacul slobod» ? Care-i taina lui ?"

El îmi răspunse :

— „Pomii toţi la vremea lor dau poame. Din pricina lor sînt verzi şi proaspeţi, iar cînd rodul s-a culeş din ramuri, pomii fără frunze-s goi şi veştezi. Chiparosu-i sterp, dar totdeauna, pe-orice anotimp, e verde-proaspăt, àstfel cum e numai omul liber."

Inima de ce e trecător
să nu-ţi legi, căci Tigrul vuitor
veacuri s-o învîrteji pe vad,
mort fiind califul din Bagdad.
Dacă mi te scalzi în bogăţie,
fii ca palmierul generos,
iar de eşti în neagră sărăcie,
slobod fii şi verde chiparos.

102

Oare ce-i rămîne de făcut unei tîrfe care-a-mbătrînit decît, pocăită,-n rugăciuni, de păcate negre să

se spele, iar acelui agă mazilit — decît să se spele de păcatul de-a fi împilat atîţia oameni... ?

Tînărul ce-n aspră sihăstrie
s-a însingurat într-un ungher,
e un leu de om care porneşte
pe deschisa cale către cer,
căci bătrînul, doar de unul singur,
nu se mai ridică din ungher.

*

Tinere voinic, de pofta cărnii
cu tărie cată să te-nfrîni,
căci bătrînul cu dorinţa stinsă
nici toiagul nu-şi mai ţine-n mîni.

103

Doi inşi mor pe lumea-aceasta, copleşiţi de-adînci mîhniri : cel ce-a înotat în aur şi un ban n-a cheltuit, şi-nvăţatul care-o viaţă nimic bun n-a-nfăptuit.

Nimeni la un om avar merite nu va vedea,
fiindcă de meteahna sa n-o să-i spună nimenea.
Omul cel mărinimos de-are sute[1] *de păcate,*
prin mărinimia lui le-a ascuns pe toate.

[1] Textual : „două sute de păcate", expresie persană.

BUN RĂMAS CITITORULUI

Cu-ajutorul lui Allah (să-i fie numele de-a pururi lăudat !) cartea *Golestan* aici se-ncheie. În cuprinsul ei nu-mprumutai stihuri de la vechi poeţi persani, astfel precum au năravul unii [1].

Peticeşte-ţi vechea-mbrăcăminte,
decît să-mprumuţi cu rugăminte.

Vorbele lui Saadi te-mbie toate spre o mare bucurie.

Doar aceia cu vederea scurtă limba şi-or lungi a clevetire : „Creierii să-ţi mistui nopţi de nopţi, înghiţind funinginea din lampă şi citind această cărţulie, nu-i o faptă demnă de-nţelepţi !"

Dar la oameni luminaţi la minte (spre ei faţa vorbelor se-ndreaptă) adevărul n-o rămîne-ascuns ; spre folosul lor, mărgăritare de poveţe, bob cu bob curat, le-nşirai pe-al vorbei fir de aur, iar amara hrană a moralei o-ndulcii cu mierea vreunei glume, nu cumva prin miezu-i amărui să-mi neliniştească cititorul, ci să-mi fie cartea dulce-amară şi primită cu bunăvoinţă.

Noi la timp le-am dăruit poveţe,
luminînd ani mulţi, precum făclia.
Că niscai urechi n-or să răsfeţe ?
Solii doar îşi împlinesc solia...

[1] Totuşi Saadi a împrumutat unele stihuri de la vechii poeţi persani, depăşindu-i însă prin bogăţia folclorului arab culeş în neobositele lui călătorii.

*

O, tu, cel ce filă după filă,
ai păscut cu ochii-această carte,
roagă-l pe Allah să aibă milă
de-autor, iar pe copist, îl iartă!
Roagă-te de bine pentru carte,
pururi de-acest bine să ai parte!
După-aceea, cere îndurare
pentru-acela care cartea-mi are!

Cu-ajutorul şahului meu darnic, cartea *Golestan* a fost sfîrşită la Şiraz, în cea din urmă zi a preadulcei primăveri din anul şase sute şi cinci zeci şi şase [1] — anii cîţi s-au scurs de la Hegiră.

[1] Adică în anul 1258.

INDICE ALFABETIC

àba, p. 192, n. 1.
abed, p. 399, n. 1.
abir, p. 413, n. 1.
Abu-Horairàrh, p. 162, n. 1.
Abu-l-Favaris, p. 271, n. 2.
adil, p. 365, n. 1.
Adonai, p. 34, n. 1.
Aguş, p. 369, n. 1.
alef, p. 283, n. 1.
Ali, p. 96, n. 1.
Al-Mustafa, p. 7, n. 1.
aloe, p. 71, n. 1.
Alvand, p. 22, n. 1.
Amr, p. 308, n. 5.
Amr-ben-Leis, p. 81, n. 1.
Anvari, p. 97, n. 2.
apa vie, p. 39, n. 1.
arcul kaianian, p. 238, n. 2.
Ardaşir Babekan, p. 206, n. 1.
Arsalan, p. 369, n. 1.
atabak, p. 10, n. 6.
Azar, p. 385, n. 1.
Âzar, p. 382, n. 2.

ba, p. 283, n. 1.
Baalbek, p. 130, n. 1.
Bagdad, p. 53, n. 1.
Bahram-Gur, p. 160, n. 1.
Balk, p. 301, n. 1.
Bamian, p. 371, n. 1.
Bassora, p. 96, n. 3.
beduin, p. 298, n. 1.
beit, p. 175, n. 1.
beitar, p. 367, n. 1.
biul-bul, p. 9, n. 2.
bohaz, p. 58, n. 2.
Buzurdjmihr, p. 21, n. 3.

cabin, p. 165, n. 1.
cadiu, p. 79, n. 2.
Canaan, p. 23, n. 1.
Canaan, p. 413, n. 2.
Chitai, p. 109, n. 1.
cinabru, p. 363, n. 1.
cinghel, p. 402, n. 1.
ciongan, p. 321, n. 1.
cipreș, p. 318, n. 1.
cîrcăiac, p. 238, n. 1.
colocvinr, p. 212, n. 1.

Dadjjâl, p. 381, n. 4.
dairea, p. 145, n. 4.
danghi, p. 210, n. 2.
Daud, p. 5, n. 1.
Degile, p. 232, n. 1.
deram, p. 206, n. 2.
derviș, p. 20, n. 2.
Dhulcarneini, p. 419, n. 1.
dirhem, p. 145, n. 3.
div, p. 407, n. 1.

Djalàl, p. 17, n. 2.
Djamşid, p. 121, n. 1.
Djouzi, p. 143, n. 1.

emir, p. 19, n. 4.
Erjeng, p. 19, n. 2.
extatic, p. 154, n. 1.

faghih, p. 170, n. 1.
faranghi, p. 164, n. 1.
Fars, p. 10, n. 3, 4, 6.
farsah, p. 70, n. 2.
fatha, p. 295, n. 1.
fatwà, p. 79, n. 1.
felah, p. 107, n. 2.
Felahtun, p. 221, n. 1.
feregea, p. 280, n. 1.
Fereidun, p. 30, n. 2.
fitrat, p. 377, n. 1.

galandar, p. 411, n. 1.
Gazzàli, p. 424, n. 1.
Gharun, p. 72, n. 1.
ghebru, p. 6, n. 1.
Ghilani, p. 118, n. 1.
Gialinus, p. 263, n. 1.
golab, p. 306, n. 1.
Gowhar, p. 342, n. 1.

hadis, p. 39, n. 2.
Hageagi-ben-Iusuf, p. 53, n. 2.
hagialîc, p. 67, n. 1.
Halab, p. 164, n. 3.
Haman, p. 200, n. 1.

Harun ar-Raşid, p. 99, n. 1.
Hasan din Maimandi, p. 267, n. 1.
Hatem-Taì, p. 195, n. 1.
hatib, p. 271, n. 1.
Hefsa, p. 128, n. 2.
Hegiaz, p. 58, n. 1.
Hegiră, p. 25, n. 1.
henè, p. 170, n. 2.
Hindustan, p. 21, n. 2.
Hodà, p. 193, n. 1.
Horasan, p. 32, n. 1.
Hormuz, p. 49, n. 1.
Hotan, p. XV, n. 1.
Humai, p. 36, n. 1.
hurii, p. 48, n. 1.
hutba, p. 272, n. 1.

Iakub, p. 427, n. 2.
Ieghma, p. 381, n. 2.
imam, p. 368, n. 1.
Isa, p. 347, n. 2.
Iskandar Macedoneanul, p. 419, n. 1.
Iskandar Răsăriteanul, p. 419, n. 1.
Iskandar Rumi, p. 112, n. 1.
Istahr, p. 271, n. 3.
Iunus, p. 38, n. 1.
Iusuf, p. 109, n. 4.

Kaàba, p. 8, n. 2.
kàba, p. 6, n. 2.
kadjaveh, p. 15, n. 1.
Kadr (noaptea), p. 408, n. 1.
Kahf, p. 39, n. 5.

kalem, p. 10, n. 1.
kasîdă, p. 96, n. 2.
Kaşgar, p. 308, n. 2.
Khadhar, p. 419, n. 2.
Khafadja, p. 312, n. 1.
Kharazm, p. 308, n. 1.
Khosru, p. 88, n. 2.
kibla, p. 70, n. 1.
Kiş, p. 230, n. 1.
Kufa, p. 138, n. 1.
kufta, p. 176, n. 1.

lapislazuli, p. 218, n. 2.
Leili, p. 315, n. 1.
linx, p. 62, n. 1.
Loghman, p. 23, n. 2.
Lot, p. 39, n. 4.

macam, p. 146, n. 1.
Madjnun, p. 315, n. 1.
mag, p. 6, n. 1.
Magreb, p. 127, n. 1.
Mahomed, p. 7, n. 1.
Malateea, p. 97, n. 1.
Manni, p. 19, n. 2.
marchitan, p. 179, n. 2.
mazdeişti, p. 39, n. 3.
meidan, p. 131, n. 2.
mertic, p. 60, n. 1.
Misr, p. 93, n. 1.
Moise, p. 220, n. 1.
mosalla, p. 254, n. 2.
mosc, p. 242, n. 1.
muezin, p. 145, n. 1.
muhtasib, p. 64, n. 2.

Murdad, p. 110, n. 1.
muslim, p. 179, n. 1.
muslin, p. 218, n. 1.

nabab, p. 231, n. 3.
naft, p. 366, n. 1.
Nahle-Bani-Halal, p. 156, n. 1.
Nahle-Bani-Mahmud, p. 139, n. 1.
namaz, p. 51, n. 3.
Nimruz, p. 246, n. 1.
Nuh, p. 7, n. 2.
Nuşiravan, p. 33, n. 1.

Oglomeş, p. 42, n. 1.

padişah, p. 44, n. 1.
parsà, p. 56, n. 1.
Peri, p. 308, n. 3.
Persida, p. 254, n. 1.

Ramazan, p. 111, n. 2.
Rustam, p. 40, n. 2.

Saad-ibn-Zanghi, p. 10, n. 6.
Saboctakin, p. 32, n. 2.
Sahbani-Vaìl, p. 265, n. 1.
sahibdivan, p. 66, n. 1.
Sakhra-djenni, p. 109, n. 3.
Salih, p. 381, n. 3.
Sangiar, p. 273, n. 1.
santal, p. 331, n. 1.
Sarandib, p. 190, n. 1.
sarpangheghì, p. 185, n. 1.

soffreh, p. 123, n. 3.
sufism, p. 118, n. 1.
Suhail, p. 358, n. 1.
Suleiman, p. 10, n. 3.
sura, p. 5, n. 2.

şahzadè, p. 350, n. 1.
şaică, p. 47, n. 1.
Şam, p. 153, n. 1.
şeic, p. 118, n. 1.
Şiraz, p. 12, n. 1.

ta, p. 283, n. 1.
talion, p. 82, n. 1.
talisman, p. 67, n. 2.
tamarin, p. 157, n. 1.
telal, p. 16, n. 1.
tevekku, p. 177, n. 1.
tiriac, p. 211, n. 2.
Trables, p. 164, n. 2.
Turkan, p. 12, n. 2.

ulema, p. 213, n. 1.
Urd-Bihişt, p. 17, n. 1.

vakf, p. 134, n. 1.
Vasit, p. 210, n. 1.
vălul Kaăbei, p. 121, n. 2.
virnanţ, p. 75, n. 1.

Yahia, p 51, n. 2.
yat, p. 5, n. 2.
Yemèn, p. 231, n. 2.

Zahhak, p. 30, n. 2.
zahed, p. 123, n. 1.
Zaìd, p. 308, n. 5.
Zal, p. 40, n. 1.
Zamahşari, p. 308, n. 4.
zamma, p. 295, n. 1.
Zanghebar, p. 109, n. 2.
Zanzan, p. 83, n. 1.
Zeinab, p. 128, n. 2.
zekat, p. 195, n. 2.
Zuleika, p. 109, n. 4.
zulfikar, p. 15, n. 4.
Zu-n-un Misri, p. 93, n. 1.

SUMAR

Cuvînt înainte III
Notă biografică IX
Predoslovia tălmăcitorului 1

Predoslovia lui Saadi

În numele lui Allah, milostivul şi bunul ! . 5
Lauda şahului islamismului (Domnul să-i învecinicească lui şăhia !) 10
Pricinile alcătuirii cărţii mele, *Golestan* . . 13
Lauda marelui emir Abu-Bakr-Ibn-Abu-Nasr . 19
Iertare pentru nevrednicia mea de a sluji la curte şi pricina pentru care mi-am ales însingurarea 21
Anul zămislirii cărţii mele 25

Capitolul I

Despre ale şahilor moravuri

1 Minciuna cu gînd bun 29

2 Sultanul pizmaş 32
3 Mezinul cel viteaz 34
4 Fiul tîlharului 37
5 Soarele şi corbii 42
6 Şahul cel nevrednic 44
7 Rău de mare 47
8 Inimi înfricate 49
9 Moartea şahului 50
10 Fiii lui Adam 51
11 Ruga dervişului 53
12 Somnul sultanului 55
13 Vizirul iscusit 56
14 Şahul avar 59
15 Mazilitul 61
16 Slujba la sultan 63
17 Dregătorul şi hagiii 69
18 Prinţul darnic 71
19 Nuşiravan cel Drept 73
20 Vizirul nătîng 75
21 Sorocul răzbunării 77
22 Un fatwà de moarte 79
23 Robul cel isteţ 81
24 Dregătorul cinstit 83
25 Simbria dublă 86
26 „Fumul inimii“ 87
27 Chichiţa luptătorului 89
28 Şahul şi dervişul 91
29 Temerea vizirului 93
30 Padişahul iertător 94

31 „Părerea“ lui Buzurdjmihr 95
32 Pezevenghiul şi şahul 96
33 Bunătatea salvatoare 98
34 Mărinimia lui Harun ar-Raşid . . . 99
35 Roadele faptelor 101
36 Var nestins în mîini 103
37 „Vestea bună“ 105
38 Tăcerea lui Buzurdjmihr 106
39 Husaib cel prost şi norocos 107
40 Harapul şi chinezoaica 109
41 Răspunsul lui Iskandar Rumi . . . 112

Capitolul II

Despre-ale dervişilor purtări

1 Veşmînt şi suflet 115
2 Ruga dervişului, la Kaàba 116
3 Ruga lui Abd-al-Kadir Ghilani . . . 118
4 Pustnicul milos 119
5 Ciinele şi apa de trandafiri 120
6 Ospăţul zahedului 123
7 Perdeaua înfumurării 125
8 Păunul posomorît 126
9 „Doar clipe“ 127
10 „Fulger e extazul“ 129
11 Oglinzi în faţa orbilor 130
12 Spre Mecca 132
13 Singura amărăciune 133

14 Dervişul hoţ 134
15 Răspunsul dibaci 136
16 Dervişul din iad 137
17 Hagiul şugubăţ 138
18 Pustnicul ipocrit 140
19 Caravana jefuită 141
20 Cîntăreţul prost 143
21 Bunacuviinţă 148
22 Zahedul mîncăcios 149
23 Dervişul hulit şi stareţul 150
24 Urechiuşa harpei 152
25 Adevărul vieţii de sufist 153
26 Trilu-lilu ! 154
27 Cămila dănţuitoare 156
28 Cerşetorul-şah 158
29 Răbduriul 161
30 Pisălogul 162
31 Lanţuri de fier, lanţuri de aur . . . 164
32 Lanţul grijilor familiare 167
33 Sihastrul vicios 168
34 Sfinţii şi arginţii 172
35 Pîinea din vakf 174
36 Distihul dervişului flămînd 175
37 Novicele şi dascălul 177
38 Orbul şi felinarul 178
39 Beţivul şi cucernicul 181
40 Dervişul bătut 182
41 Flamura şi draperia 183
42 Voinicul mînios 185

43 Lanțul sîngelui 187
44 Năravul cîrpaciului 189
45 Nevasta urîtă 190
46 Jos perdeaua 191
47 Trandafir și iarbă 193
48 Vitejia sau dărnicia? 195

Capitolul III

Despre meritele cumpătării

1 Conștiința și cumpătarea 199
2 Frații 200
3 Petic peste petic 201
4 Temelia sănătății 203
5 Colții lăcomici 205
6 Hamalul hranei 206
7 Întemnițații 207
8 Cumpătarea 208
9 „Dorul de-a nu mai dori nimic“ . . . 209
10 Datornicii măcelarului 210
11 Mîndria războinicului 211
12 Greața de bucatele cerșite 213
13 Bogătașul cu mutră acră 215
14 Foamete-n Egipet 216
15 Culegătorul de mărăcini 219
16 Dervișul îmbogățit 220
17 Punguța cu mărgăritare 222

18 Dorința arabului însetat 223
19 Aurul și apa 224
20 Padișahul și țăranul 225
21 Încălțările și ologul 227
22 Cerșetorul bogat 228
23 Negustătorul descreierat 230
24 Peștele norocos 232
25 Avarul și moștenitorii 233
26 La masa cui te-așezi 236
27 Scolopendra 238
28 Vaca de aur 239
29 Hoțul și cerșetorul 241
30 Pățaniile tînărului luptător 242

Capitolul IV

Despre foloasele tăcerii

1 Mi-am ales tăcerea 259
2 Taina negustătorului 260
3 Tăcerea tînărului înțelept 261
4 Cearta cu ereticul 262
5 Nărodul și înțeleptul 263
6 Oratorul Sahbani-Vaïl 265
7 Dovadă de prostie și necuviință . . . 266
8 Taina favoritului 267
9 Prețul casei și vecinul 268
10 Poetul la „șahul" hoților 269
11 Astrologul încornorat 270

12 Predicatorul „Tatăl-cailor“ 271
13 Muezinul cu glas urît 273
14 Nătînga citanie 274

Capitolul V

Despre dragoste şi tinereţe

1 Ochii îndrăgostitului 277
2 Sclava frumoasă 279
3 Sultanul dragostei 280
4 Dervişul şi prinţesa 281
5 Dascălul îndrăgostit 285
6 Lampa „ucisă“ 287
7 Gelozia 289
8 Gelos pe ochii trimisului 291
9 Teologul şi dragostea 292
10 Primăvara veştejită 294
11 Beduinul şi fecioarele 298
12 Gura lumii 299
13 Papagalul şi corbul 300
14 Prietenie 303
15 Ghimpele otrăvit 305
16 Frumoasa paharnică 306
17 Tînăra grămătică 308
18 Inima nu trebuie să-ţi legi 312
19 Leili şi Madjnun 315
20 Judecătorul şi fiica faurului 318
21 Cronica îndrăgostiţilor 325

Capitolul VI

Despre neputinţă şi bătrîneţe

1 Spusele bătrînului muribund 329
2 Bătrînul şi tînăra-i nevastă 332
3 Copacul făcător de minuni 335
4 Calul şi cămila 336
5 Bătrîneţe 337
6 Mama 339
7 Dinarii din inimă 340
8 Vlagă, nu aur! 341
9 Mărgărinta 342

Capitolul VII

Despre-nrîurirea educaţiei

1 Feciorul tont al vizirului 347
2 Moştenirea 348
3 Puiul de şah 350
4 Doi dascăli 352
5 Moştenitorul risipitor 354
6 Feluritul cuprins al minţii 357
7 Dacă duhul fiilor ţărînii... 359
8 Întrebările din ziua de apoi 360
9 Scorpionii 361
10 Rugă nenorocoasă 362
11 Despre pubertate... 363

12 Harţa hagiilor 365
13 Aruncătorul de „foc grecesc" . . . 366
14 Veterinarul nevinovat 367
15 Epitaful 368
16 Sclavul biciuit 369
17 Călăuzul fricos 371
18 Copilul bogatului şi copilul săracului . 373
19 Patima — vrăjmaş neîmpăcat . . . 375
20 Disputa lui Saadi cu presupusul derviş despre bogăţie şi sărăcie 376

Capitolul VIII

Despre bunul-simţ în adunări

1 Bună-i bogăţia pentru-a duce... . . . 391
2 Moise (dinaintea-i ne plecăm !)... . . 391
3 Doi sînt oamenii ce-au suferit... . . 392
4 Date ni-s luminile ştiinţei... 393
5 Înţeleptul fără de virtuţi... 393
6 Ţara-şi datorează măreţia... . . . 393
7 Dintre lucruri, trei, pe-acest pămînt... . 394
8 Dintre lucruri, trei, pe-acest pămînt... . 394
9 Nu te-ncrede în prietenia şahului... . . 394
10 Orice taină n-o scoţi la lumină... . . 395
11 Un duşman cînd slab e şi se-nfrînă... . 395
12 Între doi care se duşmănesc... . . . 396
13 Cine-ncheie pace cu vrămaşii... . . . 396
14 Dacă şovăieşti să-ţi dai sentinţa... . . 397
15 Cît o treabă poţi s-o-nfăptuieşti... . . 397

16 Nu-ţi compătimi vrăjmaşul... . . . 397
17 Flacăra mîniei fără margini... . . . 398
18 Ţară şi credinţă-au doi vrăjmaşi... . . 399
19 Nu trebuie şahul, cu mînie... . . . 399
20 Omul rău şi nărăvaş din fire... . . . 399
21 Cînd în tabăra vrăjmaşă... 400
22 Cînd duşmanu-şi iroseşte... 400
23 Să baţi şarpele pe căpăţînă... . . . 400
24 Taci cînd trebuie s-aduci o veste... . . 401
25 Şahului să nu-i aduci vreo veste... . . 401
26 Cine-şi pierde vremea dînd poveţe... . 401
27 Amăgit de dùşman nu te laşi... . . . 402
28 Cîtă vreme unui orator... 402
29 Fiecare om în parte crede... 402
30 Zece oameni ospătează-n pace... . . . 403
31 Cel ce,-n culmea măreţiei... 404
32 Viaţa-i zămislită dintr-un suflu... . . 404
33 Satana nu se-arată la cei neprihăniţi... . 404
34 Tot ceea ce lesne se crecază... . . . 405
35 Treaba cu răbdare se-mplineşte... . . 406
36 Pentru prost tăcerea-i minunată... . . 406
37 Cine se încinge la dispută... . . . 407
38 Cine doar cu răii se înhaită... . . . 407
39 Viciu-ascuns al semenilor tăi... . . . 408
40 Dacă nopţile-ar fi toate-aşijderi nopţii
Kadr... 408
41 Nu oricine e frumos la faţă... . . . 408
42 Cin' se ia de piept cu cei puternici... . 409
43 Să te lupţi c-un leu, cu mîna goală... . 409

44 Cînd puterile-şi încearcă... 409
45 Cine sfaturi bune nu ascultă... . . . 410
46 Oamenilor fără de virtuţi... 410
47 Grija guşii dacă n-ar mai fi... . . . 411
48 Cînd stai cu muierile la sfat... . . . 411
49 Cel ce nu-şi ucide dùşmanul din cale... . 411
50 La vreo cinste să nu se aştepte... . . 412
51 Nu e de mirare că-nţeleptul... . . . 413
52 Dacă perla cade în noroi... 413
53 Moscul bun e cel ce-nmiresmează... . . 414
54 Celui care într-o viaţă îi cîştigi prietenia... 414
55 Sclavă este raţiunea-n gheara... . . . 414
56 Spiritul, lipsit de-avere... 415
57 Omul cel mărinimos din fire... . . . 415
58 Dac-aduni puţin cîte puţin... . . . 415
59 Blînd un înţelept să nu se poarte... . . .416
60 Cel care se leapădă de-Allah... . . . 416
61 Celui cărtuia din mînă, nimeni... . . . 417
62 *Povaţă:* Seceta cînd pîrjoleşte... . . 417
63 Fără de noroc nici un pescar... . . . 418
64 Două-s împotriva raţiunii... 418
65 O, tu, cel ce zilnic rătăceşti... . . . 419
66 Mîna ta nu va putea atinge... . . . 419
67 Cel bogat şi desfrînat e-asemeni... . . 420
68 Ucenicul fără de silinţă... 420
69 Cel pizmaş, zgîrcit e cînd îi vorba... . 420
70 Întrebatu-l-au pe-un oarecare... . . . 421
71 Fostu-ne-a trimis din cer *Coranul*... . . 421
72 Inima îşi vor simţi de-a pururi... . . 422

73 Nu-i bărbat lipsitul de curaj... . . . 422
74 Tot ce simţi că trebui' să cunoşti... . . 423
75 De preţ este caftanul cel dăruit de şah... 423
76 Potrivnic chibzuinţii, potrivnic şi părerii... 424
77 Orişicine cu cei răi se-nhaită... . . . 424
78 Pentru-aţi duce traiul liniştit... . . . 425
79 Ştim cămila cît e de blajină... . . . 425
80 Cea mai demnă dintre creaturi... . . 426
81 Cine se amestecă în vorbă... 426
82 *Bunăcuviinţă :* Aveam pe trup o rană... . 426
83 Minciuna-i ca o plagă ce lasă urme-adînci... 427
84 Omul virtuos nu se va naşte... . . . 428
85 Spune-se că-n sfintele scripturi... . . 428
86 *Avertisment :* Vrerea celui fără-asemănare... 429
87 Dacă Domnul smulge-va din teacă... . . 429
88 *Îndemn :* Cel care-n pofida-nvăţăturii... 429
89 Celui căruia-i ursit pe veci... . . . 430
90 *Avertisment :* Mai bine cerşetor să fii... . 431
91 Cupa cerului revarsă ploaia... . . . 431
92 Domnul preamărit din ceruri vede... . 431
93 *Glumă :* Aur scoţi din stîncile tăiate... . 432
94 Dacă undeva se iscă-o ceartă... . . . 432
95 Unui jucător de cărţi... 432
96 *Rugă umilă :* Un derviş zicea în ruga lui... 433
97 Primul om ce-mpodobi mantia... . . . 439
98 Dinţii-oricui sînt strepezi de acreală... . .434
99 *Maximă morală :* Şahilor poveţe să le dea... 434
100 *Foloase :* Şahu-i pus în tron pentru folosul... 434

101 Întrebai cîndva pe-un înţelept... . . . 435
102 Oare ce-i rămîne de făcut... 435
103 Doi inşi mor pe lumea-aceasta... . . . 436

Bun rămas cititorului

Indice alfabetic 441

Redactor responsabil : NICOLAE TEICA
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 20.07.1964. Bun de tipar 17.11.1964. Apărut 1964. Tiraj 35.140 ex. broşate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 17,07. Coli tipar 15,25. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 9441/1964. C.Z. pentru bibliotecile mari 85. C.Z. pentru bibliotecile mici 85—14=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 40.550 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Saadi
GRĂDINA
FLORILOR